

aventură

spionaj

anticipație

HENRI CHARRIÉRE

BANCO

EDITURA ARTEMIS

Henri Charrière

BANCO

Traducere de
MANUELA CORAVU și
GEORGE SORIN MOVILEANU

Editura Artemis

București, 1992

Titlul original:
Henri Charrière
BANCO
Ed. Rohert Latfont, S.A., 1972

Versiune electronică: [V2.0]
Corectură [V2.0]: nov. 2016

*În amintirea doctorului Alex Guilbert-Germain,
Doamnei Alex Guilbert-Germain,
Venezuelienilor, compatrioților mei,*

*Miilor de prieteni francezi, spanioli, elvețieni, belgieni, italieni,
iugoslavi, germani, englezi, greci, americani, turci, finlandezi, japonezi,
israelieni, suedezi, cehoslovaci, danezi, argentinieni, columbieni,
brazilienii și tuturor celor pe care acum nu mi-i mai amintesc, tuturor
prietenilor care mi-au făcut onoarea să-mi scrie sau să-mi spună:*

*„Cine ai fost tu, Papillon? Și ce-ai făcut ca să ajungi de la ocnă,
aici, în paginile acestei cărți pe care o ținem în mână?”*

*„Ceea ce gândești tu însuși despre tine este mai important decât ceea
ce gândesc ceilalți despre tine.”*

(Autor necunoscut de către Papillon)

Cuprins

Titlu

Dedicatie

Cuprins

Capitolul I – Primii pași ai libertății

Capitolul 2 – Mina

Capitolul 3 – Jojo la Passe

Capitolul 4 – Adio, Callao

Capitolul 5 – Caracas

Capitolul 6 – Tunelul de sub bancă

Capitolul 7 – Carotte – Muntele de pietate

Capitolul 8 – Bomba

Capitolul 9 – Maracaibo – La indieni

Capitolul 10 – Rita – Hotelul Vera-Cruz

Capitolul 11 – Tatăl meu

Capitolul 12 – Legăturile reînnodate – Venezuelean

Capitolul 13 – După douăzeci și șase de ani... – Copilăria mea

Capitolul 14 – Barurile de noapte – Revoluția

Capitolul 15 – Creveții – Cuprul

Capitolul 16 – „Gorila” – Pablito

Capitolul 17 – Montmartre – Procesul meu

Capitolul 18 – Israel – Cutremurul

Capitolul 19 – Nașterea unui Papillon

Capitolul 20 – Domnii mei editori

Capitolul 21 – Înainte de Paris

Capitolul 22 – Banco!

Capitolul I – Primii pași ai libertății

— Noroc, *Francés!* Din acest moment sunteți liberi. *Adios!*

Ofițerul care ne-a însoțit de la ocna din El Dorado ne întoarce spatele, după ce ne face un semn cu mâna.

Cât de ușor poți să te desparți de lanțurile pe care le târai după tine de treisprezece ani. Luându-l pe Picolino de braț, pornesc pe cărarea în pantă, care, pornind de la malul fluviului unde ne-a lăsat ofițerul, urcă spre satul El Dorado. Și în bătrâna mea casă din Spania, acum, în 1971, mai exact în noaptea de 18 august, mă revăd aievea pe cărarea cu prundiș și nu numai vocea ofițerului îmi sună în urechi la fel de grav și de clar, ci și gestul pe care-l fac este același ca în urmă cu douăzeci și șapte de ani: întorc capul.

Este miezul nopții, afară este întuneric. Ei bine, nu. Pentru mine, și numai pentru mine, soarele strălucește, este ora zece dimineața și privesc cei mai frumoși umeri, cel mai frumos spate, văzuți în viața mea, cei ai temnicerului care se îndepărtează, ceea ce înseamnă sfârșitul pazei care – zile, nopți, minute, secunde – nu a încetat niciodată, timp de treisprezece ani, să-și facă simțită prezența apăsătoare.

O ultimă privire spre râul Caroni, o ultimă privire peste umerii temnicerului meu, spre insula din mijlocul fluviului, unde se află ocna venezueleană, o ultimă privire spre oribilul trecut care a durat treisprezece ani în care am fost călcat în picioare, umilit, strivit.

Pe fluviu, pe pânza de aburi ce se înalță din apa încălzită de soarele fierbinte al tropicelor, par să se proiecteze ca pe un ecran imaginile drumului pe care l-am parcurs. Refuz să asist la derularea acestui film, îl iau pe Picolino de braț, întorcând spatele acestui ecran straniu, și-l târăsc repede, după ce mi-am scuturat umerii parcă pentru a mă debarasa definitiv de noroiul trecutului.

Libertatea? Dar unde? La un capăt de lume, în mijlocul platourilor Guyanei venezueliene, într-un sătuc ascuns în cea mai exuberantă pădure virgină pe care ți-o poți imagina. Mă aflu în partea de sud-est a Venezuelei, aproape de frontiera braziliană, înconjurat de un imens ocean verde, străpuns doar ici și colo de căderile de apă ale râurilor și fluviilor care-l traversează și unde, împrăștiate, trăiesc într-un mod și un spirit demne de timpurile biblice mici comunități grupate în jurul unei capele în care preotul nu are nici măcar a propovădui dragostea și încrederea între oameni, deoarece acestea există în stare naturală și permanentă. Adesea, aceste sătucuri nu sunt legate de altele, pierdute ca și ele în mijlocul pădurii, decât prin cursele făcute de unul sau două camioane despre care te întrebi cum de au ajuns până acolo. Și în felul lor de a munci, de a gândi, de a iubi, acești oameni simpli și romantici trăiesc cum se trăia cu secole în urmă, neîntinați de nicio miasmă a

civilizației.

Când terminăm de urcat panta, înainte de-a porni pe platoul unde începe sătucul El Dorado, ne oprim ca să ne tragem sufletul, ca să ne refacem energia necesară pentru a ne continua încet, încet, drumul. Îl aud pe Picolino respirând și, la fel ca el, respir și eu foarte adânc, aspirând aerul până în fundul plămânilor pentru a-l da apoi afară încet, ca și cum mi-ar fi teamă să nu trăiesc prea repede aceste minute superbe, *primele minute ale libertății*.

Marele platou se desfășoară în fața noastră mărginit la dreapta și la stânga de căsuțele curate și pline de flori ale sătucului.

Copiii ne-au zărit, știu de unde venim. Fără ostilitate, ba din contră, prietenoși, se apropie și merg alături de noi. Par că înțeleg acest moment grav și-l respectă.

Chiar în fața primei case, o negresă obeză vinde cafea și turtițe de mălai, *arepas*, pe-o măsuță de lemn.

— Bună ziua, Doamnă!

— *Buenos dias, hombres!*

— Două cafele, vă rog.

— *Si, Señores.*

Și negresa ne servește două cafele pe care le bem în picioare, căci nu există scaune.

— Cât vă datorez?

— Nimic.

— De ce?

— Îmi face plăcere să vă ofer prima cafea a libertății.

— Mulțumim. La ce oră vine autobuzul?

— Astăzi este sărbătoare, autobuzul nu circulă, dar la ora unsprezece trece un camion.

— Mulțumesc.

O tânără cu ochii negri și cu pielea puțin măslinie iese din casă.

— Intrați și luați loc, ne invită ea cu un surâs plăcut.

Intrăm în casă și ne așezăm alături de vreo zece persoane care beau rom.

— De ce scoate limba prietenul tău?

— Este bolnav.

— Putem să facem ceva pentru el?

— Nu, nimic. Are un braț paralizat și nici nu poate să vorbească. Trebuie internat într-un spital.

— Cine îi va da să mănânce?

— Eu.

— Este fratele tău?

— Nu, un prieten.

— Ai bani, *Francés?*

— Puțini. De unde știi că sunt francez?

— Aici totul se știe. Am aflat de ieri că vei fi eliberat. Știm, de asemenea, c-ai evadat din Insula Diavolului și că poliția franceză te caută ca să te ducă înapoi acolo. Dar aici nu va veni, căci aici ea nu poate comanda. Noi te vom apăra.

— De ce?

— Deoarece...

— Ce vrei să spui?

— Ține, bea o gură de rom și dă-i și prietenului tău.

O femeie de vreo treizeci de ani intră și ea în vorbă. Are pielea aproape neagră. Mă întreabă dacă sunt căsătorit. Nu. Și dacă părinții mei mai trăiesc. Numai tatăl.

— Va fi mulțumit să te știe în Venezuela.

— Asta, da.

Un alb slab, cu ochii mari, dar simpatic, continuă:

— Rubedenia mea n-a știut să-ți spună de ce te vom apăra. Dar eu îți voi spune. Deoarece, un om, numai dacă este turbat (și atunci nu se mai poate face nimic pentru el) nu poate să nu se căiască și să nu devină bun, dacă este ajutat. Iată de ce vei fi sprijinit în Venezuela: pentru că noi iubim omul și cu ajutorul lui Dumnezeu, credem în el.

— De ce crezi că am fost trimis în Insula Diavolului?

— Sigur că pentru un lucru foarte grav! Poate pentru că ai ucis sau pentru că ai furat ceva foarte important. La câți ani ai fost condamnat?

— La ocnă pe viață.

— Aici pedeapsa cea mai mare este de treizeci de ani. Câți ai făcut deja?

— Treisprezece, dar acum sunt liber.

— Uită toate astea, *hombre*. Uită cât poți de repede tot ce-ai îndurat în închisorile franceze și aici, la El Dorado. Uită, căci dacă te vei gândi prea mult, vei ajunge să-i urăști pe oameni. Numai uitarea îți va permite să-i iubești din nou și să trăiești în mijlocul lor. Căsătorește-te cât mai repede. Femeile din țara asta sunt înfocate și dragostea ce ți-o va dărui aceea pe care o vei alege te va face să uiți, datorită bucuriei și copiilor, ceea ce ai suferit în trecut.

Iată că apare și camionul. Le mulțumesc acestor oameni și ies din casă, trăgându-l pe Picolino de braț. Vreo zece pasageri sunt așezați pe bănci, în spatele cabinei șoferului. Cu bunăvoință, acești oameni simpli ne-au cedat nouă cele mai comode locuri, în cabină, alături de șofer.

Călătorind în camionul care saltă nebunește pe drumul numai hârtoape, mă gândesc la acest curios popor al Venezuelei. Nici pescarii din golful Paria, nici simplii soldați de la El Dorado, nici acest sărman om din popor care mi-a vorbit în căsuța din chirpici nu sunt oameni cu educație. De abia dacă știu să scrie și să citească. Atunci, de unde

au acest sens al milei creștinești, acea noblețe a sufletului care să le permită să-i ierte pe oamenii care au păcătuit? Cum pot ei, oare, găsi cuvintele cele mai potrivite de îmbărbătare, cum pot să-l ajute pe un fost ocnaș cu sfaturile lor și cu puținul ce-l au? Cum se face, oare, că șefii ocnei de la El Dorado, care sunt instruiți, atât directorul, cât și ofițerii, au aceleași idei ca și oamenii din popor, socotind că trebuie să dea o șansă celui răătăcit, oricare ar fi gravitatea delictului înfăptuit? Astfel de calități nu pot fi moștenite de la europeni, deci le vin de la indieni. Oricum, te poți închina în fața lor, Papillon.

Am ajuns la Callao. O piață mare, muzică. Suntem în 5 iulie, este adevărat, ziua sărbătorii naționale. O mulțime în straie ca de duminică, acea lume împetrișată a tropicelor, unde se întâlnesc toate culorile: negru, galben, alb și arămiul indienilor a căror rasă este întotdeauna trădată de ochii puțin oblici și de strălucirea pielii.

Coborâm, eu și Picolino, împreună cu câțiva pasageri. O tânără ce coborâse și ea se apropie de mine și-mi spune: „Nu-i nevoie să plătești, am plătit deja”. Șoferul ne urează mult noroc și camionul pleacă. Într-o mână cu un pachet, iar cu cealaltă strânsă bine de cele trei degete care-i mai rămăseseră lui Picolino la mâna stângă, încerc să mă gândesc la ce vom face. Am livre englezești din Antile și câteva sute de bolivari, cadouri ale paznicilor de la El Dorado pe care i-am ajutat să se prezinte la examenele de matematică. Și câteva diamante brute găsite între roșiile din grădina de zarzavat pe care o făcusem la ocna.

Tânăra care-mi spusese să nu mai plătim mă întreabă încotro ne îndreptăm. Îi răspund că vreau să găsesc o pensiune modestă.

— Vino întâi la noi, vom vedea pe urmă.

O urmă, traversăm piața și, după două sute de metri, ajungem pe o stradă nepietruită, mărginită de căsuțe joase, din argilă, cu acoperișul de paie sau de tablă. Ne oprim în fața uneia dintre ele.

— Intrați, această casă vă aparține, ne spune tânăra care părea să aibă vreo 18 ani.

Ne face loc să intrăm. O cameră curată, cu podeaua de pământ bătătorit, o masă rotundă, câteva scaune, un bărbat de vreo patruzeci de ani, de talie mijlocie, cu părul negru lins și cu aceeași culoare a pielii ca și fiica lui, cărămiziu deschisă, cu ochi de indian. Mai sunt acolo trei fete, cam de paisprezece, cincisprezece și șaisprezece ani.

— Tată, fetelor, am venit cu niște străini pe care i-am invitat la noi. Au sosit de la închisoarea de la El Dorado și nu știu unde să se ducă. Vă cer să-i primiți cum se cuvine.

— Fiți bineveniți, spuse tatăl. Și repetă formula consacrată: Această casă vă aparține. Așezați-vă în jurul mesei. Vă este foame? Vreți cafea sau rom?

Nu vreau să-l ofensez refuzându-l și accept să beau cafea. Casa este curată, dar, după simplitatea mobilei, îmi dau seama că sunt săraci.

— Maria, fiica mea, care v-a adus aici, este cea mai mare. O înlocuiește pe mama ei, care ne-a părăsit acum cinci ani, când a plecat cu un căutător de aur. Prefer să vă spun eu toate astea înainte să le aflați de la alții.

Maria ne servește cafeaua. Pot s-o observ mai cu atenție, căci se așează lângă tatăl ei, chiar în fața mea. Cele trei surori stau în picioare, în spatele ei. Și ele mă examinează. Maria este o fiică a tropicelor. Are ochii mari, negri, puțin oblici. Părul buclat, foarte negru, cu o cărare pe mijloc, îi cade pe umeri. Trăsăturile-i sunt fine și, cu toate că se simte, după culoarea arămie a pielii, prezența unui strop de sânge indian, nu are nicio trăsătură mongolică. Are o gură senzuală și dinți superbi. Din când în când își scoate vârful limbii. Poartă o bluză albă, cu un decolteu larg, ce-i descoperă umerii și începutul sânilor strânși într-un sutien ce se zărește sub bluză. Această bluză, o fustă neagră și pantofii cu tocul jos sunt hainele ei de sărbătoare. Buzele-i sunt de un roșu aprins, iar liniile negre ale genelor accentuează parcă imensitatea ochilor.

— Iat-o pe Esmeralda, precizează ea, prezentând-o pe cea mai mică dintre surori. Îi spunem așa din cauza ochilor ei verzi. Aceasta este Conchita, iar cealaltă Rosita. deoarece seamănă cu un trandafir. Are tenul mai deschis decât noi și roșește din nimica toată. Acum ați făcut cunoștință cu toată familia. Tatăl meu se numește José. Toți cinci formăm un întreg pentru că inimile noastre bat la unison. Și pe dumneavoastră cum vă cheamă?

— Enrique (Henri, care se pronunță în spaniolă Enriché).

— Ați stat mult timp în închisoare?

— Treisprezece ani.

— Sărmanul, cât ați suferit!

— Da, mult.

— Tată, ce poate să facă aici Enrique?

— Nu știu. Aveți vreo meserie?

— Nu.

— Duceți-vă atunci la mina de aur. Au să vă dea sigur de lucru.

— Dar dumneavoastră, José, ce faceți?

— Eu? Nimic, pentru că se plătește foarte prost.

Asta-i bună! Sunt săraci, este adevărat, dar sunt curat îmbrăcați. Totuși, nu pot să-l întreb din ce trăiește, dacă fură în loc să muncească! Om mai vedea.

— Enrique, veți dormi aici în noaptea asta. Avem o cameră unde dormea înainte fratele tatei. A plecat. Puteți să stați în locul lui. Noi ne vom ocupa de bolnav cât timp veți fi la muncă. Să nu ne mulțumiți, căci nu vă dăm de fapt nimic. Nu este decât o cameră neocupată.

Nu știu ce să spun. Las să mi se ia pachetul. Maria se ridică și ceilalți o urmează să-mi arate camera. Imediat îmi dau seama că

Maria m-a mințit; camera era de fapt locuită, căci scoate din ea câteva lucruri femeiești și le duce în altă parte. Mă prefac că nu văd nimic. Nu există pat, ci ceva mult mai bun la tropice: două hamace de lână. O fereastră mare, protejată de obloane de lemn, dă spre o grădină de bananieri.

Legănat de hamac, îmi este greu să realizez ce se întâmplă cu mine. Cât de ușoară a fost această primă zi de libertate! Prea ușoară. Am o cameră pe gratis, iar asupra lui Picolino vor veghea patru tinere atât de atrăgătoare. De ce mă las condus astfel, ca un copil? De ce? Sunt la capătul lumii, este adevărat, dar cred că, fiind atâta timp prizonier, nu mai știu decât să mă supun. Iar acum, când sunt liber, când ar trebui să iau singur deciziile, mă las în seama altora. Exact ca o pasăre căreia i se deschide dintr-odată colivia și care nu mai știe să zboare. Trebuie să învețe din nou.

Adorm fără să mă mai gândesc la trecut, așa cum m-a sfătuit acel sărman din El Dorado. Doar un gând înainte de a adormi: ospitalitatea acestor oameni este surprinzătoare și minunată.

Am mâncat de dimineață două ouă ochiuri, două banane fripte înotând în margarina topită și pâine neagră. Maria este și ea în cameră și-l spală pe Picolino. Un om își face apariția în pragul ușii. La brâu, pe un șold, îi atârnă o macetă, un fel de cuțit de mari dimensiuni, bun la toate.

— *Gentes de paz* (Oameni buni!), spune el. Acesta este modul obișnuit de a te asigura că-ți este prieten...

— Ce vrei? întreabă José, care luase micul dejun cu mine.

— Șeful civil (șeful prefecturii locale) vrea să-i vadă pe caienezi.

— Nu trebuie să le spui așa. Spune-le pe nume.

— Bine, José. Dar cum îi cheamă?

— Enrique și Picolino.

— Señor Enrique, veniți cu mine. Sunt polițist. Șeful m-a trimis după voi.

— Ce vrea de la el? întreabă Maria, în timp ce iese din cameră. Vin și eu cu voi. Așteptați-mă să mă îmbrac.

În câteva minute, Maria este gata. Imediat ce ieșim pe stradă, mă ia de braț. Surprins, o privesc și-mi zâmbește. În câteva minute, ajungem la prefectură. Și ceilalți polițiști sunt aproape toți în civil, în afară de doi, în uniformă, cu maceta atârându-le la brâu. Într-o sală plină de puști, întâlnim un negru ce poartă o caschetă cu ceaprazuri. Mă întrebă:

— Dumneata ești francezul?

— Da.

— Și celălalt?

— Este bolnav, răspunde, în locul meu, Maria.

— Sunt comandantul poliției și vreau să vă ajut în caz că veți avea

nevoie. Mă numesc Alfonso.

Și îmi întinde mâna.

— Mulțumesc, mă numesc Enrique.

— Enrique, Șeful civil vrea să te vadă. Tu nu poți să intri, Maria, adaugă el, văzând că ea vrea să mă urmeze.

Trec într-o altă cameră.

— Bună ziua, Francezule. Sunt Șeful civil. Ia loc. Fiindcă te afli cu domiciliu forțat aici, la Callao, te-am chemat ca să te cunosc, căci te afli în grija mea.

Mă întreabă ce vreau să fac, unde vreau să muncesc. Mai discutăm puțin, apoi îmi spune:

— Vino să mă vezi dacă ai vreo problemă; te voi ajuta să-ți organizezi cât mai bine viața.

— Vă mulțumesc.

— Încă ceva. Trebuie să te avertizez că locuiești la niște fete foarte drăguțe și cinstite, dar că tatăl lor, José, este un pungaș. La revedere.

Maria mă așteaptă afară, în fața prefecturii, în atitudinea indienilor, dreaptă, fără să se miște sau să vorbească cu cineva. Maria nu este însă indiană. Cu toate astea, puținul sânge indian pe care-l are face ca anumite trăsături ale acestei rase să iasă în evidență. Braț la braț, traversăm satul de-a lungul, căci acum o luăm pe un alt drum decât cel pe care am venit.

— Ce voia de la tine Șeful civil? mă întreabă Maria, care mă tutuiește pentru prima oară.

— Nimic. Mi-a spus că mă pot baza pe el dacă vreau să gădesc de lucru sau dacă voi avea cumva necazuri.

— Enrique, acum nu mai aveți nevoie de ajutorul nimănui, nici tu, nici prietenul tău.

— Mulțumesc, Maria.

Trecem prin fața unei tarabe unde se vând fel de fel de podoabe pentru femei: coliere, brățări, cercei, broșe etc.

— Ia uită-te la lucrurile astea.

— Da, sunt drăguțe.

Aleg cel mai frumos colier, cu cercei asortați, și alte trei perechi mai ieftine pentru surorile ei. Gablonțurile costă treizeci de bolivari. Își pune imediat colierul și cerceii. Ochii ei mari, negri, strălucesc de bucurie și-mi mulțumește ca și cum ar fi vorba de bijuterii de valoare.

Ne întoarcem acasă, unde cele trei fete țipă de bucurie în fața cadourilor. Le las și mă duc în camera mea. Simt nevoia să reflectez singur. Această familie mi-a oferit ospitalitatea ei cu o rară noblețe. Cu toate astea, trebuie oare să accept? Am puțini bani venezuelieni, dolari antilezi, fără a mai vorbi de diamante. Cu ei pot trăi fără grijă timp de patru luni de zile și-l pot îngriji și pe Picolino.

Fetele sunt foarte frumoase și, desigur, ca florile tropicelor, foarte

calde, senzuale, gata să se dăruiască, nu din interes, fără a sta prea mult pe gânduri. Pe Maria am văzut-o azi privindu-mă aproape ca o îndrăgostită. Voi putea, oare, rezista atâtor tentații? Mai bine plec din această casă prea primitoare, căci n-aș vrea, din slăbiciune, să aduc necazuri și suferințe. Pe de altă parte, am treizeci și șapte de ani, în curând treizeci și opt, și, cu toate că arăt mai tânăr, asta nu-mi scade din vârstă. Maria nu are încă optsprezece ani, iar surorile ei și mai puțin. Cred că trebuie să plec. Cel mai bine ar fi să-l las pe Picolino în grija lor, plătind, bineînțeles, o pensiu.

— Domnule José, vreau să vă vorbesc între patru ochi. Vreți să mergem să bem un rom sau o cafea?

— Da. Dar nu-mi mai spuneți Domnule. Spuneți-mi pe nume și eu voi face la fel. Haidem! Maria, ieșim puțin.

— Schimbă-ți cămașa, Enrique, cea pe care o porți nu este prea curată.

Mă duc să mă schimb în cameră. Înainte de a pleca, Maria îmi spune:

— Nu sta prea mult, Enrique, și, mai ales, nu bea prea mult.

Și, înainte de a dispărea, mă sărută pe obraz. Tatăl începe să râdă și-mi spune:

— Maria s-a și îndrăgostit de tine.

Mergând spre bar, încep să-i spun:

— José, dumneata și familia dumitale m-ați găzduit în această primă zi de libertate și vă mulțumesc foarte mult. Am aproape vârsta dumitale, n-aș vrea să vă răsplătesc cu rău pentru ospitalitatea voastră. Dumneata, ca bărbat, trebuie să înțelegi că, trăind alături de fiicele tale, va fi imposibil să nu mă îndrăgostesc de una dintre ele. Or, am dublul vârstei celei mai mari și sunt căsătorit legal în Franța. Așa că o să bem mai întâi unul sau două pahare împreună, apoi o să mă conduci la o pensiu ieftină. Am cu ce plăti.

— Francezule, ești un bărbat adevărat, îmi răspunse José, privindu-mă drept în ochi. Dă-mi mâna să ți-o strâng, ca unui frate, și să-ți mulțumesc pentru ceea ce mi-ai spus mie, un tip sărman. Aici, vezi tu, nu este ca în țara ta. Aproape nimeni nu este căsătorit legal. Îți place cineva, trăiești cu el, și, dacă apare un copil, trăiești ca într-o familie. Te unești la fel de ușor, pe cât te desparți. Este foarte cald în țara noastră, de aceea femeile sunt foarte pătimășe. Le este sete de dragoste, doresc plăcerea cărnii. Sunt precoce. Maria este o excepție. Nu a avut încă nicio aventură, cu toate că are aproape optsprezece ani. Cred că morala țării tale este mai bună decât a noastră, căci aici sunt atâtea femei cu copii fără tată încât problema a ajuns să fie foarte serioasă. Dar, ce să faci? Bunul Dumnezeu a spus să ne iubim și să facem copii! Femeile din țara asta nu sunt interesate, nu caută o poziție socială când se dăruiesc unui bărbat. Vor să iubească și să fie

iubite, așa, sincer, și nimic mai mult. Sunt fidele atâta vreme cât le plac din punct de vedere sexual. După aceea, este altceva. Și, totuși, sunt mame exemplare, care, pentru micuții lor, sunt în stare de orice sacrificiu, mergând până la a-i întreține chiar și atunci când aceștia ar putea munci. Așa că, cu toate că-mi dau seama că te afli în mijlocul unor tentații permanente, rămâi la noi, ți-o spun încă o dată. Mă bucur să am un bărbat ca tine în casă.

Intrăm în bar și nu mai am timp să-i răspund. Este, în același timp, și bar, și băcănie. Vreo zece bărbați sunt așezați la mese. Se bea un fel de *cuba-libre*, un amestec de rom și coca-cola. Mai mulți bărbați au venit să-mi strângă mâna și să-mi ureze bun venit în satul lor. José mă prezintă de fiecare dată ca fiind prietenul lui, care locuiește la el în casă. Bem câteva pahare. Când vreau să plătesc, José aproape că se supără. Vrea să plătească el cu orice preț. Reușesc să-l fac, totuși, pe patron să-i refuze banii și să-i ia pe ai mei. Cineva mă atinge pe umăr. Este Maria.

— Vino acasă. Este timpul să mâncăm. Nu mai bea. Mi-ai promis că nu vei bea prea mult.

Mă tutuiește acum.

José fiind într-o discuție aprinsă cu un prieten, nu-i spune nimic. Maria mă ia de braț și mă scoate afară.

— Și tatăl tău?

— Lasă-l. Nu pot să-i spun nimic când bea și nu vin niciodată să-l iau de aici. De altfel, nici n-ar accepta.

— Atunci, de ce ai venit să mă cauți?

— Nu este același lucru. Fii drăguț, Enrique, și vino cu mine.

Privirea ei este atât de strălucitoare și-mi spune toate astea cu atâta naturalețe încât mă întorc cu ea acasă.

— Meriți o sărutare, îmi spune când ajungem.

Și mă sărută pe obraz, foarte aproape de colțul gurii.

José se întoarce acasă după ce noi am terminat. Picolino a fost ajutat de cea mai mică dintre surori, care i-a dat să mănânce puțin câte puțin.

José se așează la masă singur. Este beat criță, așa că vorbește fără să gândească.

— Lui Enrique îi este frică de voi, fetelor. Așa de frică încât vrea să plece de la noi. I-am spus că, în ceea ce mă privește, poate să rămână și că fiicele mele sunt destul de mari ca să știe ce fac.

Maria mă privește. Are un aer mirat, poate chiar decepționat.

— Tată, dacă vrea să plece, să plece! Dar cred că nu se va simți mai bine în altă parte, aici lumea îl iubește. Și, întorcându-se spre mine, adaugă: Enrique, nu fi laș. Dacă una dintre noi îți place și te place și ea, de ce-ai fugi?

— Pentru că este căsătorit în Franța.

— De când n-ai mai văzut-o pe nevasta ta?

— De treisprezece ani.

— Noi nu iubim pe cineva ca să ne căsătorim cu orice preț. Dacă ne dăruim unui bărbat, o facem doar pentru că-l iubim, nimic mai mult. Dar ai făcut bine că i-ai spus tatălui nostru că ești căsătorit, astfel nu-i poți promite nimic niciuneia dintre noi decât, pur și simplu, s-o iubești.

Și-mi spune să rămân fără niciun fel de obligație. Îl vor îngriji pe Picolino, iar eu voi fi liber să muncesc. Va accepta chiar, ca să mă simt mai în largul meu, o modestă sumă, ca și cum aș fi într-o pensiune. Accept?

Nu prea am timp să reflectez. Totul este atât de nou, atât de rapid, după treisprezece ani de ocnă! Și spun:

— De acord, Maria, este bine așa.

— Vrei să te însoțesc după amiază la mina de aur, să cauți de lucru? Dacă vrei, plecăm pe la ora 17, când soarele începe să apună. Sunt trei kilometri din sat până la mină.

— De acord.

Prin gesturi și prin mimica feței, Picolino își manifestă bucuria că rămânem aici. Atențiile și îngrijirile fetelor l-au cucerit. Dacă rămân, o fac mai mult pentru el. Căci aici, sigur, peste puțin timp, voi avea o aventură. Și poate că asta nu-mi convine.

Cu ceea ce am în minte de treisprezece ani și m-a împiedicat, în tot acest timp, să dorm liniștit nu trebuie să mă opresc și să mă fixez, atât de repede, într-un sat de la capătul lumii, pentru ochii frumoși ai unei fete. Drumul care mă așteaptă este lung, haltele trebuie să fie scurte. Numai cât să răsuflu puțin și gata! Căci, dacă de treisprezece ani lupt pentru libertatea mea, dacă am câștigat-o, am făcut-o pentru un anumit motiv: *răzbunarea*. Procurorul, martorul mincinos, polițistul trebuie să dea socoteală! Și asta nu am dreptul s-o uit. Niciodată.

Mă duc în piața satului. Am văzut un magazin pe firma căruia este înscris numele Prosperi. Nu poate fi vorba decât de un corsican sau de un italian. Într-adevăr, băcănia îi aparține descendentului unei familii de corsicani. Domnul Prosperi vorbește foarte bine franțuzește. Îmi propune, cu amabilitate, să-mi dea o scrisoare de recomandare pentru directorul companiei franceze La Mocupia, care exploatează mina de aur de la Caratal. Ca să mă ajute, acest om extraordinar îmi oferă chiar ceva bani. Îi mulțumesc pentru tot și plec.

— Ce faci aici, Papillon? De unde dracu ai apărut? Ai căzut din lună? Cu parașuta? Vino să te îmbrățișez!

Un găligan, ars de soare, cu o imensă pălărie de paie pe cap, coboară de pe un măgar.

— Nu mă recunoști? Și își scoate pălăria.

— Marele Charlot! Asta-i bună!

Marele Charlot, cel ce devalizase casele de bani de la cinematograful Gaumont. din piața Clichy, și din gara Batignolles, de la Paris. Ne îmbrățișăm ca doi frați. Ne dau lacrimile de bucurie. Ne privim îndelung.

— Suntem departe aici de piața Blanche și de ocnă, frate-miu! Nu? Dar de unde dracu vii? Ești îmbrăcat ca un lord și n-ai îmbătrânit așa ca mine.

— Am scăpat de la El Dorado.

— Cât ai stat acolo?

— Mai mult de un an.

— De ce nu mi-ai trimis nicio vorbă? Te-aș fi scos de acolo imediat, semnând o hârtie prin care te luam pe răspunderea mea. Dumnezeu! Știam că la El Dorado sunt închiși evadați din alte părți, dar niciodată nu mi-am închipuit că te afli printre ei!

— Este un adevărat miracol că ne-am întâlnit!

— Îți dai seama, Papi! Toată Guyana venezueleană, de la Ciudad Bolivar la Callao, mișună de ocnași sau de deportați care se ascund. Pentru că din golful Paria și până aici este primul pământ al Venezuelei care apare în calea evadaților, nu este de mirare să te întâlnești cu cineva cunoscut, căci toți, fără excepție, trecem pe aici. Sigur că-i vorba doar de cei ce n-au crăpat pe drum. Unde stai?

— La un om de treabă. José. Are patru fete.

— Da, îl știu. Este un tip bine, un mare pungaș. Hai să-ți iei lucrurile, căci, bineînțeles vei veni să stai la mine.

— Nu sunt singur. Sunt cu un prieten paralizat pe care l-am luat cu mine.

— Nu-i nimic. Mă duc să mai caut un măgar ca să-l transportăm. Casa mea este mare și o *negrita* (negresă tânără) se va ocupa de el ca o mamă.

După ce am găsit un al doilea măgar, ne-am dus la casa cu cele patru fete. Plecarea noastră a fost o adevărată dramă pentru acești oameni cumsecade. Numai promițându-le că vom reveni să le vedem și că ele vor putea să ne viziteze la Caratal, am reușit să le calmăm puțin. Nu voi înceta niciodată să laud ospitalitatea extraordinară a acestor oameni din Guyana venezueleană. Îmi era aproape rușine de mine, părăsindu-i.

Două ore mai târziu, ne aflam în „castelul” lui Charlot, cum îi spune el. O casă mare și luminoasă, construită pe un promontoriu ce domină toată valea ce coboară de la Caratal, un cătun, până aproape de Callao. În dreapta acestei panorame superbe a pădurii virgine se află mina de aur a companiei La Mocupia. Casa lui Charlot este construită din bârne de lemn de esență tare aduse din junglă. Trei camere, o sufragerie și o bucătărie. Două dușuri în interior și unul în

aer liber, în grădina de zarzavat, impecabil întreținută. Toate legumele cu care suntem obișnuiți din Franța cresc aici viguroase. Și o adevărată crescătorie cu cinci sute de păsări, iepuri, cobai, un porc și două capre. Toate astea sunt averea și bucuria lui Charlot, fostul ocnaș, fostul specialist în spargerea caselor de bani și în mari lovituri bine puse la punct!

— Hei, Papi, îți place *gourbi*-ul meu? [1] Sunt de șapte ani aici. Cum îți spuneam, la Callao suntem departe de Montmartre și de ocna. Cine-ar fi crezut că într-o zi mă voi mulțumi cu această viață atât de calmă și de tihnită. Ce spui, tipule?

— Nu știu ce să-ți spun, Charlot: Sunt de prea puțin timp liber ca să îmi pot forma o opinie. Căci, fără îndoială, suntem niște aventurieri și tinerețea noastră a fost mai degrabă agitată! Astfel că... sunt puțin surprins să te văd bucuros, liniștit în acest cătun pierdut de lume. Totuși, sunt sigur că ai făcut totul cu mâna ta și-mi dau seama c-ai consumat o bună doză de energie și că ai făcut unele sacrificii. Vezi tu, eu, pentru moment, nu sunt capabil de așa ceva.

Când ne așezăm la masa din sufragerie și bem un punci à la *martiniquaise*, Marele Charlot reia discuția:

— Da, Papillon. Îmi dau seama că ești mirat. Ai înțeles imediat că trăiesc din munca mea. Cu cei optsprezece bolivari pe care îi câștig pe zi duc o viață modestă, dar care are și bucuriile ei. O cloșcă cu pui mulți, o iepuroaică prolifică așa cum sunt în mod obișnuit iepuroaicele, nașterea unui ied frumos și sănătos, roșiile mereu proaspete... Toate aceste fleacuri pe care le-am disprețuit atâția ani alcătuiesc acum un tot care-mi dă multe satisfacții. Iat-o pe *negrita* mea! Conchita, ți-aduc niște prieteni. El este bolnav, va trebui să-l îngrijești. Celălalt se numește Enrique sau Papillon. Este un prieten din Franța, un prieten vechi.

— Bine-ați venit în această casă, ne spune negresa. Nu-ți face griji, Charlot, prietenii tăi vor fi bine primiți, vei fi mulțumit. Mă duc să le pregătesc camera.

Charlot îmi povestește cum a reușit să evadeze fără peripeții. Fugise de la Saint-Laurent-du-Maroni, unde fusese internat la sosire în secția celor periculoși, după șase luni, împreună cu doi compatrioți corsicani: Simon și un eliberat (căruia îi era frică să nu fie din nou întemnițat). „Am avut noroc să ajungem în Venezuela câteva luni după moartea dictatorului Gomez. Oamenii aceștia generoși ne-au ajutat să ne refacem existența. Timp de doi ani am avut domiciliu forțat la Callao și, apoi, am rămas aici. Vezi tu, încetul cu încetul această viață simplă m-a cucerit. Mi-am pierdut prima nevastă la naștere și fetița. Și această *negrita* pe care ai văzut-o, Conchita, a știut să mă înțeleagă, să mă consoleze și să mă facă fericit prin dragostea ei. Și tu, Papi? Lupta ta a fost cumplită, căci treisprezece ani sunt atât

de lungi. Povestește-mi.”

Îi vorbesc timp de două ore, eliberându-mi inima parcă de tot ce adunase în acești ani. A fost o seară minunată, în care ne-am putut împărtăși amintirile. Lucru curios, n-am adus niciunul vorba despre colina Montmartre, despre foburg, despre loviturile reușite sau ratate, nici nu ne-am amintit de cei din tagmă, care sunt tot liberi. Ca și cum viața noastră ar fi început odată cu îmbarcarea pe *La Martinière*, eu în 1933, el în 1935.

O salată bună, un pui la grătar, brânză de capră, un fruct de mango, totul stropit cu un bun chianti, servite cu veselie de Conchita, îl fac pe Charlot să fie mulțumit că mă poate primi atât de bine la el. Îmi propune să coborâm în cătun să bem ceva. Îi răspund că mă simt prea bine aici ca să mai ieșim în seara asta.

— Îți mulțumesc, frate, îmi răspunde acest corsican care, din când în când, are un accent parizian. Este adevărat că ne simțim bine aici. Conchita, va trebui să-i găsești o „logodnică” prietenului meu.

— Desigur, Enrique, te voi prezenta prietenelor mele, care sunt mai frumoase ca mine.

— Tu ești cea mai frumoasă, spuse Charlot.

— Da, dar sunt neagră.

— De asta ești și așa de frumoasă, Conchita mea. Căci ai sângele curat al rasei tale.

Ochii mari ai Conchitei strălucesc de plăcere și de dragoste. Se simte cât de colo că Charlot este Dumnezeuul ei.

Culcat într-un pat bun, ascult știrile de la BBC Londra. Sunt puțin tulburat să mă cufund din nou în viața lumii. Nu mai sunt obișnuit. Caut un alt post. Muzica este din Caraibe, Caracasul cântă. Nu vreau să aud chemarea marilor orașe. Cel puțin în seara asta. Închid repede radioul și mă gândesc la tot ce-am trăit până acum.

Oare în mod deliberat n-am vorbit în seara asta de anii petrecuți la Paris? Nu. Oare în mod deliberat nu ne-am amintit de cei din tagmă, care au avut șansa să nu fie prinși? Nu. Atunci pentru că ceea ce s-a petrecut înainte de Curtea cu Juri nu mai avea importanță pentru noi?

Mă sucesc și mă răsucesc în patul ăsta mare. Este cald, nu mai pot. Ies în grădină. Mă așez pe un pietroi. De unde mă aflu domin cu privirea valea și mina de aur. Se zăresc vagonetele, goale sau încărcate, circulând în sus și în jos.

Aurul, în lingouri sau transformat în bancnote, aurul scos din măruntaiele pământului îți permite, atunci când îl ai, să faci orice vrei. Acest adevărat motor al lumii, care costă atât de puțin ca să fie extras, căci muncitorii sunt plătiți mizerabil, este un lucru indispensabil pentru a trăi bine. Și Charlot, care și-a pierdut libertatea pentru că a vrut probabil să câștige mulți bani, nici măcar nu vorbește despre el. Nici măcar nu mi-a spus dacă mina asta este sau nu bogată

în aur. Fericirea lui actuală este alcătuită din negresă, casă, animale, legume. Banii nici măcar nu-i menționează. A ajuns un înțelept. Sunt nedumerit.

Îmi aduc aminte că a fost denunțat de un oarecare Petit Louis și că în timpul rarelor noastre discuții din închisoarea La Santé, Charlot nu înceta să jure că-l va tăia în bucățele cu prima ocazie. În seara asta nici măcar nu l-a amintit. Dar eu – ca să vezi, și asta-i extraordinar – nici eu n-am vorbit despre curcani, nici despre Goldstein, nici despre procuror. Ar fi trebuit să vorbesc, ce dracu! N-am evadat ca să ajung pe jumătate muncitor, pe jumătate grădinar!

Mi-am promis să respect această țară și-mi voi ține cuvântul, de acord! Dar asta nu înseamnă c-am renunțat la răzbunarea mea. Căci, Papi, nu trebuie să uiți că, dacă te afli aici, azi, asta se datorează nu numai faptului că această idee a răzbunării te-a susținut timp de treisprezece ani în celulele închisorilor, ci și pentru că ea a fost singura ta religie, și această religie nu trebuie s-o abandonezi niciodată.

Este adevărat că *negrita* este frumoasă, dar, totuși, cred că Marele Charlot s-ar simți mai bine într-un oraș decât aici, în acest sat de la capătul lumii. Sau eu sunt un cretin și n-am înțeles că viața prietenului meu are șarmul ei; sau poate că-i este teamă de responsabilitățile pe care, în mod obligatoriu, viața modernă a orașelor i le-ar impune? Rămâne de văzut...

Charlot are patruzeci și cinci de ani, nu este deci un bărbat în vârstă. Foarte înalt, puternic, cu o statură de țăran corsican bine hrănit și sănătos în tinerețe. Bronzat de soarele acestei țări, cu pălăria imensă de pai pe cap și borurile ridicate în părți, are un aer foarte mândru. Este tipul pionierului acestor regiuni virgine și s-a asimilat într-atât oamenilor de pe aici încât nu distonează deloc în mijlocul lor. Din contră. Face într-adevăr parte dintre ei.

Au trecut deja șapte ani de când fostul spărgător din Montmartre se află aici! A muncit singur mai bine de doi ani pentru a defrișa această porțiune de platou și a-și construi casa. A trebuit să se ducă în junglă, să-și aleagă lemnele, să le taie, să le care, să le fasoneze. Fiecare bârnă a acestei case este din lemnul cel mai dur și mai greu din lume, cunoscut sub numele de „lemn de fier”. Tot ce-a câștigat la mină a băgat în această casă, căci sunt sigur că a angajat lucrători pe care i-a plătit, a cumpărat ciment (casa este cimentată), a săpat un puț, a construit o elice eoliană cu ajutorul căreia face ca apa să urce într-un rezervor.

Negrita este bine făcută, cu frumoșii ei ochi de îndrăgostită, este probabil tovarășa perfectă pentru acest om al tagmei, aflat acum în retragere. Am zărit o mașină de cusut în camera mare. Probabil că-și coase singură rochițele care-i vin atât de bine. Marele Charlot nu

trebuie să achite probabil prea des facturile croitoreselor.

Dacă nu s-a dus la oraș, asta înseamnă, poate, că nu era prea sigur pe el și că aici se bucură de o existență fără probleme. Charlot, ești un tip grozav! Ești exemplul perfect al modului cum un hoț poate ajunge un om cinstit. Te felicit, dar îți felicit de asemenea, și pe cei ce te-au ajutat nu numai să-ți schimbi viața, ci și să înțelegi ceea ce poate și trebuie să fie ea.

Cu toate acestea, cu toată primirea lor călduroasă, venezuelienii mi se par a fi însă periculoși. Dacă ești încontinuu înconjurat de bunăvoință și cordialitate umană, asta te face repede să ajungi un fel de prizonier și să te lași prins în lațul obișnuinței. Eu sunt liber, liber, liber și vreau să rămân așa totdeauna.

Fii atent, Papi! Ferește-te mai ales să te căsătorești. Ai nevoie, desigur, de dragoste când ai fost lipsit atâta timp de ea. Noroc că eu am avut șansa să o fi trăit deja la Georgetown. În urmă cu nici doi ani, o cunoscusem pe Indara, hindusa. Șocul revenirii de acum în lume este deci mai mic din acest punct de vedere, decât dacă aș fi sosit direct de la ocnă, ceea ce s-a întâmplat cu Charlot. Indara era frumoasă, eu eram fericit, dar nu pentru asta mă chinuisem atât să ajung la Georgetown, ca să huzuresc în puf. Și apoi, viața liniștită, chiar fericită, dacă este prea calmă, nu-i pentru mine, o știu bine.

Am nevoie de aventură, frate, de aventură pentru a simți că trăiesc din plin! De aceea, de fapt, am plecat de la Georgetown și am eșuat la El Dorado. Dar tot pentru asta mă aflu azi, aici, pe acest pământ.

Bine. Aici femeile sunt frumoase, calde, seducătoare și, desigur, n-aș putea trăi fără dragostea lor. Trebuie să am grijă să evit doar complicațiile. Trebuie să-mi promit că voi avea, totuși, răbdarea necesară să rămân aici un an, deoarece sunt obligat s-o fac. Cu cât voi avea mai puține legături de sfărâmat, cu atât voi putea să mă desprind mai ușor de acești oameni atât de încântători. Eu sunt un aventurier, da, dar totuși trebuie să precizez că vreau să câștig un ban cinstit, cel puțin nefăcând rău nimănui. Scopul meu: Parisul, pentru a prezenta nota de plată celor care m-au făcut să sufăr atât de mult.

Mulțumit, ochii mi se umplu de lumina lunii care va dispărea curând în spatele pădurii virgine, această mare cu valuri de diferite înălțimi, dar care nu se mișcă decât în bătaia vântului. Mă întorc în cameră și mă lungesc pe pat.

Paris, Paris! Ești încă departe, dar nu atât de departe încât să nu pot ajunge într-o zi să mai calc pe asfaltul străzilor tale.

Capitolul 2 – Mina

Datorită scrisorii de recomandare a lui Prosperi, băcanul corsican, peste opt zile sunt angajat la mina companiei La Mocupia. Trebuie să am grijă de funcționarea pompelor care aspiră apa din galerii.

Această mină de aur seamănă cu o mină de cărbuni. Aceleași galerii sub pământ, aceleași... etc. Nu sunt filoane de aur și se găsesc foarte puține pepite. Metalul prețios este răspândit în roca dură. Aceasta este sfărâmată cu dinamită, apoi blocurile prea mari sunt sparte cu ciocanul și târnăcopul. Bucățile de rocă sunt puse în vagonete care se aduc la suprafață cu ascensorul. Concasoarele puternice mărunțesc piatra, iar morile o transformă într-o pulbere mai fină decât nisipul. Aceasta se amestecă cu apă, formând un noroi pe care pompele îl introduc în tancuri imense, la fel de mari ca rezervoarele rafinărilor de petrol. Firișoarele de aur sunt mai grele și se lasă la fund. Cu ajutorul unei soluții de cianură de sodiu și al căldurii, în urma unor operațiuni mai mult sau mai puțin complicate, aurul este separat și reținut de niște filtre ce se aseamănă cu niște piepteni. Se adună, se toarnă în lingouri, care sunt controlate cu atenție dacă au cele 24 de carate obligatorii, și este depus într-o magazie, strașnic păzită. Dar păzită de cine? Nu-mi vine să-mi cred ochilor! Nici mai mult nici mai puțin decât de un fost ocnaș, de Simon, tovarășul de evadare al Marelui Charlot!

După lucru, mă duc să savurez spectacolul: admir în depozit o enormă stivă de lingouri de aur așezate cu grijă de către Simon, fostul ocnaș! Nici măcar un seif, ci doar o cameră obișnuită cu podeaua de ciment, cu ziduri nu mai groase decât cele normale, cu o ușă de lemn.

— Merge, Simon?

— Merge. Și tu, Papi? Ești mulțumit la Charlot?

— Da, mă simt bine.

— N-am știut că erai la El Dorado, altfel aș fi venit să te caut.

— Îți mulțumesc. Ești fericit aici?

— Știi, am o casă, nu așa mare ca a lui Charlot, dar a mea este din cărămidă și ciment. Eu am construit-o. Am o nevastă tânără și foarte drăguță. Avem două fete. Vino să mă vezi când vrei, ușa casei mele îți este oricând deschisă. Charlot mi-a spus că prietenul tău este bolnav. Soția mea știe să facă injecții, dacă ai nevoie de ea, vino fără să-ți faci probleme.

Discutăm. Și el este pe deplin fericit. Nici el nu vorbește despre Franța, despre Montmartre, unde totuși a trăit atâta timp! La fel ca Charlot. Trecutul nu mai există, nu contează decât prezentul, nevasta, copiii, casa. Mi-a spus că câștigă douăzeci de bolivari pe zi. Noroc că omleta și-o face din ouăle găinilor lui și că găinile și le crește singur, căci, altfel, Simon și familia lui n-ar duce-o prea bine.

Privesc insistent acea masă de aur depozitată acolo, atât de neglijent, în spatele acestei uși de lemn și între acești patru pereți care nu sunt mai groși de treizeci de centimetri. O ușă care s-ar deschide fără zgomot, în doi timpi și trei mișcări, cu un șperaclu. Această grămadă de aur – trei bolivari și jumătate gramul sau treizeci și cinci de dolari uncia – valorează cam trei milioane cinci sute de mii de bolivari sau un milion de dolari. Și această fantastică avere se află la îndemâna oricui! Să pui mâna pe ea mi se pare un joc de copii!

— Ce frumoasă este stiva asta bine rânduită de lingouri, nu Papillon?

— Cred că ar fi și mai frumoasă în dezordine și bine ascunsă. Ce avere!

— Poate. Dar nu ne aparține. Este de neatins pentru că îmi este dată în grijă.

— Dată în grijă ție, dar nu mie. Îți mărturisesc că mi se pare tentantă o asemenea avere abandonată.

— Dar nu-i abandonată, pentru că eu o păzesc.

— Poate, dar nu ești aici douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru.

— Nu, numai de la șase seara la șase dimineața. Ziua magazia este păzită însă de un alt gardian pe care poate că îl cunoști: Alexandre, cel cu mandatele poștale falsificate.

— Da, îl cunosc. La revedere, Simon. Transmite complimente familiei tale.

— O să treci pe la noi?

— Da, cu plăcere. Ciao!

Plec repede, cât mai repede posibil, din acest loc al ispitelor. Să nu-ți vină să crezi. Tipii ăștia de la mină parcă te îndeamnă să-i furi.

Un depozit care de-abia se ține pe picioare și, colac peste pupăză, doi foști hoți de mare clasă care păzesc comoara! Multe îmi este dat să văd în viața mea de aventurier!

Încet, pornesc pe drumul în serpentină care duce spre cătun. Trebuie să-l traversez de la un cap la altul ca să ajung la „castelul” lui Charlot. Mă cam târâi, căci ziua aceasta de 8 ore a fost grea. La al doilea nivel sub pământ, cu toate ventilatoarele, aerul este rarefiat, umed și cald. Pompele mele s-au stricat de trei sau patru ori și a trebuit să le repar. Este ora 20 și 30 de minute și am coborât în mină la 12. Am câștigat optsprezece bolivari. Dacă aș fi un ins care să se mulțumească cu munca asta dură, mi s-ar părea că nu e rău deloc. Un kilogram de carne costă 2,50 bolivari, zahărul 0,70, cafeaua 2 bolivari. Nici celelalte nu sunt scumpe: 0,50 kilogramul de orez sau de fasole uscată. Poți trăi cu puțin, este adevărat. Dar voi fi, oare, atât de înțelept ca să accept această viață?

Fără să vreau, urcând cărarea pietroasă pe care merg destul de

ușor datorită pantofilor solizi cu ținte primiți la mină, deci fără să vreau și cu toate chiar că fac totul ca să nu mă mai gândesc la asta, revăd milionul acela de dolari în lingouri de aur care nu așteaptă decât un lucru: un îndrăzneț care să pună mâna pe el. Nu cred să fie greu să-l surprinzi noaptea pe Simon și, fără să te recunoască, să-l adormi cu cloroform. Cu asta afacerea este ca și rezolvată, căci ăștia de la mină sunt atât de iresponsabili încât îi lasă și cheile depozitului ca să se adăpostească înăuntru dacă plouă. Câtă inconștiență! Nu mai rămâne decât să transporteți cele două sute de lingouri departe de mină și să le încarci în vreun vehicul oarecare, camion sau șaretă. Trebuie să ai pregătite mai multe ascunzători în junglă, de-a lungul drumului, în care să poți să ascunzi lingourile în loturi nu mai mari de o sută de kilograme. Dacă folosești un camion, odată descărcat, trebuie să-l duci departe, să alegi un loc foarte adânc în fluviu și să-l scufunzi acolo. O șaretă? Sunt cu zecile în sat. Calul este mai greu de găsit, dar nu imposibil. Între ora opt seara și șase dimineața, într-o noapte cu ploaie torențială ai tot timpul necesar să-ți duci la bun sfârșit operațiunea și îți rămâne chiar și timp să te întorci acasă și să te culci cuminte.

Ajung în piața din centrul satului în momentul în care mă și vedeam, cu operațiunea dusă la bun sfârșit, întorcându-mă acasă și vârându-mă sub cearșaf în patul cel mare din casa lui Charlot.

— *Buenas noches, Francés!* îmi urează un grup de bărbați așezați la mesele barului.

— Bună seara. Noapte bună la toți, *hombres!*

— Stai cu noi un moment. Nu vrei o bere rece? Ne-ar face mare plăcere.

Să refuz ar fi nepolitic. Accept și iată-mă în mijlocul acestor oameni cumsecade, mineri în marea lor majoritate. Vor să știe cum mă simt, dacă mi-am găsit o femeie, dacă Conchita îl îngrijește bine pe Picolino, dacă am nevoie de bani pentru medicamente sau pentru altceva. Aceste oferte generoase, spontane, mă aduc la realitate. Un căutător de aur îmi propune, dacă în mină nu-mi place și dacă nu vreau să lucrez decât când am chef, să plec cu el: „Este greu, dar se câștigă mai bine. Și, apoi, poți avea șansa să te îmbogățești într-o zi.” Le mulțumesc tuturor și vreau să le ofer un rând.

— Nu, *Francés*, ești invitatul nostru. Altădată, când vei fi bogat. Dumnezeu să te aibă în paza lui.

Îmi reiau drumul spre „castel”. Da, este ușor să devii un om modest și cinstit printre acești oameni care trăiesc cu puțin, se mulțumesc cu aproape nimic și acceptă cu generozitate între ei un om fără să le pese de unde vine și ce-a făcut înainte.

Conchita mă întâmpină. Este singură. Charlot s-a dus la mină. Când eu terminam, el de abia începea lucrul. Conchita este veselă și atentă cu mine. Îmi dă niște papuci ca să-mi odihnesc picioarele

obosite din cauza pantofilor.

— Prietenul tău doarme. A mâncat bine; am dus la poștă o scrisoare în care îi rog să-l primească la un spital din orașulul Tumereno, nu departe de aici.

Îi mulțumesc și încep să mănânc felurile calde care mă așteptau. Această primire atât de familiară, atât de simplă și veselă, mă destinde și-mi aduce liniștea de care am atâta nevoie ca să uit tentația tonei de aur. Ușa se deschide.

— Bună seara la toți!

Două tinere femei intră ca la ele acasă.

— Bună seara, le răspunde Conchita. Îți prezint două prietene, Papillon.

Una este brunetă și zveltă. Se numește Graciela. Are o alură de țigancă, fiindcă tatăl ei era spaniol. Cealaltă se numește Mercedes. Bunicul ei era neamț, dovadă pielea ei albă și părul blond, foarte fin. Graciela are ochii negri ca ai unei andaluze, iar Mercedes verzi, amintindu-mi de Lali, indianca guarira. Lali... Lali și sora ei Zoraima, ce s-a întâmplat cu ele? Voi încerca, oare, deoarece am venit în Venezuela, să dau de urma lor? Suntem în 1945. Au trecut doisprezece ani. Este mult, dar în ciuda acestor ani sunt tulburat când mă gândesc la aceste două superbe creaturi. După atâta timp, probabil că și-au legat viața de a unor bărbați din rasa lor. Nu, cinstit să fiu, nu am dreptul să le tulbur existența.

— Conchita, prietenele tale sunt superbe. Îți mulțumesc că mi le-ai prezentat.

Înțeleg că sunt libere amândouă, că nu au logodnici. Seara trece repede în această companie plăcută. Le însoțesc împreună cu Conchita până la marginea cătunului și-mi dau seama că se sprijină de brațele mele cu plăcere. Când ne întoarcem, Conchita îmi spune că le-am plăcut amândurora. „Care-ți place?” mă întreabă ea.

— Amândouă sunt fermecătoare, Conchita, dar nu vreau complicații.

— Să faci dragoste, asta numești tu complicație? Dragostea este necesară ca mâncarea și băutura. Poți să trăiești fără să mănânci și să bei? Eu, când nu fac dragoste, sunt ca și bolnavă și am deja douăzeci și doi de ani. Dă-ți seama ce înseamnă pentru ele care n-au decât șaisprezece și șaptesprezece ani. Dacă nu se bucură de corpul lor, vor muri.

— Și părinții lor?

Și ea îmi repetă, cu alte cuvinte, ceea ce mi-a spus și José, că fetele de aici iubesc pentru a fi iubite. Spontan, ele se dăruiesc cu totul bărbatului care le place, fără să-i ceară nimic în schimb, în afară de dragostea lui.

— Înțeleg, frumoasă Conchita. Nici cu nu doresc mai puțin decât

alții să iubesc pentru a iubi, numai că trebuie să le avertizez pe prietenele tale că o asemenea aventură nu mă angajează cu nimic. Când ai prevenit pe cineva, este cu totul altceva.

Dumnezeule! Nu va fi ușor să scapi dintr-o atât de plăcută ambianță. Charlot, Simon, Alexandre și alții, desigur, au fost cu totul vrăjiți. Înțeleg de ce sunt pe deplin fericiți în mijlocul acestor oameni atât de generoși și veseli, atât de diferiți de noi. Și mă culc.

— Scoală-te, Papi, este ora zece! Ai o vizită.

— Bună ziua, domnule.

Un bărbat de vreo cincizeci de ani, grizonat, cu capul descoperit, înalt, cu ochi sinceri și sprâncene groase îmi întinde mâna...

— Sunt doctorul Bougrat [2]. Am venit pentru că mi s-a spus că unul din voi doi este bolnav. L-am examinat pe prietenul dumneavoastră. Nu se poate face nimic pentru el dacă nu-l internați la spitalul din Caracas. Și va fi greu de vindecat.

— Mâncați cu noi, doctore? îl întreabă Charlot.

— Cu plăcere, mulțumesc.

În timp ce ne bem păhărelul de anason, Bougrat mă întreabă:

— Ei, Papillon, ce poți să-mi povestești?

— Ei bine, doctore, fac din nou primii pași în viață. Mi se pare că de abia m-am născut. Sau, mai degrabă, pot să vă mărturisesc, sunt dezorientat ca un adolescent. Nu-mi dau prea bine seama pe ce drum trebuie s-o apuc.

— Drumul este simplu. Privește în jurul tău și vei vedea. Cu una sau două excepții, toți foștii noștri camarazi au apucat-o pe drumul cel drept. Sunt în Venezuela din 1928. Niciunul dintre ocnașii pe care i-am cunoscut n-a comis niciun delict aici. Aproape toți sunt căsătoriți au copii și trăiesc cinstit, acceptați de societate. Toți și-au uitat trecutul într-atât încât unii dintre ei n-ar mai fi capabili să-ți povestească, cu lux de amănunte, pentru ce au fost condamnați. Totul este vag, foarte îndepărtat, îngropat într-un trecut nebulos, fără importanță.

— Pentru mine, doctore, este altceva. Am de prezentat o notă de plată foarte încărcată celor care m-au condamnat pe nedrept; port în mine treisprezece ani de lupte și suferințe. Ca să-i fac să-și plătească datoria, trebuie să mă întorc în Franța; și pentru asta am nevoie de foarte mulți bani. Nu muncind ca un salahor voi aduna destui bani ca să-mi ajungă pentru un drum dus-întors, dacă va exista o întoarcere, fără a mai pune la socoteală cheltuielile necesare ca să-mi pun planul în aplicare. Și, apoi, nu mă văd sfârșindu-mi viața într-un sătuc pierdut... Caracasul mă atrage.

— Crezi că ești singurul dintre noi care are de pedepsit pe cineva? Să-ți spun povestea unui om pe care-l cunosc foarte bine: Georges

Dubois. Era un puști din cartierele mărginașe de la Villette. Un tată alcoolic, deseori internat pentru delirium tremens, o mamă cu șase plozi pe cap, ducându-și viața prin barurile arabe ale cartierului. De la vârsta de opt ani, Jojo, cum era numit, a trecut dintr-o casă de reeducare în alta. Comisese crima de-a șterpeli legume de pe tarabele băcăniilor. La început, câteva stagii sub patronajul abatelui Rollet, apoi, la doisprezece ani, este internat într-o casă de corecție mai severă. Inutil să-ți spun că, la paisprezece ani, în mijlocul celor de optsprezece ani, a trebuit să-și apere fundul. Cum era cam slăbuț, n-a avut decât o singură armă pentru a se apăra: cuțitul. O lovitură de cuțit dată unui mic depravat și este trimis de administrație la casa de corecție cea mai severă, cea a incorigibililor, de la Esse. Și aici ar fi trebuit să rămână până la vârsta de douăzeci și unu de ani! Pe scurt, a intrat la vârsta de opt ani în circuit, este totuși eliberat la nouăsprezece ani, dar cu foaia de drum completată ca să se înroleze imediat în teribilele detașamente disciplinare din Africa. Căci, cu trecutul pe care-l are, nu se poate înrola în armata obișnuită. I se dă o mică soldă și... salut! Nenorocirea face ca acest băiat să aibă totuși un suflet. Inima i-a devenit dură, dar mai sunt în ea cotloane de sensibilitate. La gară, pe o tăbliță veche scria PARIS. Este ca și cum în mintea lui s-ar fi declanșat un resort. Nu se gândește mult, sare în tren și ajunge la Paris. Când iese din gară, plouă. Se adăpostește sub o marchiză, în timp ce se gândește cum poate ajunge la Villette. Sub aceeași marchiză se mai adăpostește și o tânără. Îl privește cu plăcere. Tot ce știa el despre femei se limita la imaginea mătușii celei grase a gardianului șef de la Esse și la ceea ce auzise de la cei mai mari ca el în casele de corecție. Nimeni nu-l mai privise ca fata asta și încep să discute:

- De unde vii?
- Din provincie.
- Îmi placi mult. De ce să nu mergem la un hotel? Voi fi drăguță și vom sta la căldură.

Jojo este mișcat. Puștoaica i se pare o ființă minunată și, în plus, își sprijină mâna delicată pe a lui. Descoperirea dragostei îl năucește. Fata este atât de pasională. Când, săturându-se de dragoste, se așază pe marginea patului ca să fumeze o țigară, puștoaica îl întreabă:

- Este prima oară că te culci cu o femeie?
- Da, mărturisește el.
- De ce-ai așteptat atât?
- Am fost la casa de corecție.
- Mult timp?
- Foarte mult.
- Și eu am fost la asistența socială, dar am fugit.
- Câți ani ai? o întreabă Jojo.

— Șaisprezece ani.

— De unde ești?

— De la Villette.

— Ce stradă?

— Strada Rouen.

Și Jojo tot de acolo e. Îi este teamă de ceea ce va urma. „Cum te cheamă”? strigă el.

— Ginette Dubois.

Era sora lui. Sunt tulburați și încep amândoi să plângă de rușine și de mizerie. Apoi, fiecare își povestește calvarul îndurat. Ginette și surorile ei au avut parte de aceeași viață ca și el. Asistența socială și casele de corecție. Mama abia a ieșit din sanatoriu. Sora cea mare este prostituată într-un bordel pentru arabi din Villette. Se hotărăsc să se ducă s-o vadă.

De abia au ieșit din hotel, că un polițai se leagă de fată.

— Curviștino, ți-am spus să nu vii să mai agăți pe aici? Și se îndreaptă spre ei.

— Lepădătură, de data asta te duc la post!

Asta era prea mult pentru Jojo. După tot ce se întâmplase nu mai știe ce face. Scoate din buzunar un briceag cu mai multe lame pe care-l cumpăraseră ca să-l aibă la regiment și-l înfige în pieptul polițaiului. Arestat, apoi condamnat la moarte de către doisprezece jurați „competenți”, este grațiat de Președintele Republicii și trimis la ocnă.

— Ei bine, Papillon, a evadat și acum trăiește, căsătorit, într-un port destul de important, Cumana. Este cizmar și are nouă copii, bine crescuți și toți trimiși la școală. Unul dintre cei mari a intrat de anul trecut la Universitate. De fiecare dată când trec prin Cumana, mă duc să-i văd. Este un frumos exemplu, nu? Totuși, crede-mă, avea și el multe polițe de plătit societății. Vezi, Papillon, nu ești o excepție. Mulți dintre noi aveau motive să se răzbune. După câte știu eu, însă, nimeni n-a părăsit această țară ca să-și împlinească visul. Am încredere în tine, Papillon. Deoarece Caracasul te atrage, du-te acolo, dar sper că vei putea trăi în acest oraș modern fără să cazi în capcanele lui.

Bougrat a plecat pe înserat. Sunt tulburat. De ce, oare, m-a impresionat atât de mult? Ușor, ușor de înțeles. În aceste prime zile de libertate am întâlnit ocași fericiți, readaptați, dar viața lor nu are totuși nimic extraordinar. Este mai degrabă un sfârșit foarte înțelept și foarte modest. Rămân niște oameni umili, pe jumătate muncitori, pe jumătate țărani. Bougrat, însă, nu seamănă cu ei. Pentru prima oară am întâlnit astăzi un fost pușcăriaș care a redevenit un domn. Asta mi-a tulburat sufletul. Și eu voi fi, oare, ca el? Pentru el, un medic, a fost relativ ușor. Pentru mine va fi mai greu, recunosc, dar chiar dacă nu știu cum, ceea ce este sigur este că într-o zi voi ajunge și eu domn.

Așezat pe banca mea, în fundul galeriei cu numărul 11, supraveghez pompele care astăzi funcționează normal. Îmi repet, în ritmul motorului, vorbele lui Bougrat! „Am încredere în tine, Papillon! Ferește-te de capcanele orașului.” Sigur că ele există și nu-i prea ușor să-ți schimbi mentalitatea. Dovada: nu mai departe decât ieri, vederea depozitului de aur aproape că m-a înnebunit. Sunt liber de numai cincisprezece zile și, urcând cărarea, orbit de această avere, mă și gândeam cum să pun mâna pe ea. Și, în fundul sufletului, încă nu m-am hotărât dacă voi lăsa aceste lingouri în pace.

Gândurile mi se bulucesc în minte. „Papillon, am încredere în tine.” Dar voi putea accepta să trăiesc asemenea prietenilor mei? Nu cred. În definitiv, există multe mijloace cinstite de-a câștiga destui bani. Sunt obligat să accept acum această viață prea strâmtă pentru mine. Dar voi putea continua aventura, voi putea să mă fac căutător de aur, de diamante, voi putea să mă duc în junglă, de unde mă voi întoarce într-o bună zi cu o sumă importantă de bani cu care îmi voi face o situație acceptabilă.

Da, sunt sigur, va fi greu să abandonez aventura și loviturile riscante. Totuși, cu toată provocarea pe care o reprezintă grămada aceea de aur, dacă te gândești bine, nu trebuie să te atingi de ea, nu poți s-o faci, nu ai dreptul. Un milion de dolari!... Papi, îți dai seama? Mai ales că este o afacere ca și rezolvată. Nu-i nevoie s-o mai studiezi. Soluția este găsită înainte de a începe s-o cauți, nu poate da greș. Tocmai de aceea este atât de tentantă. Dumnezeu! nu ai dreptul să vâri sub nasul unui hoț o grămadă de aur, aproape lăsată în voia sortii, și să-i spui: „Nu trebuie să te atingi de ea!” A zecea parte din acest aur îmi poate ajunge ca să duc totul la bun sfârșit, incluzând și răzbunarea prin care aș concretiza tot ce-am plănuvit să fac în timpul acelor mii de ore în care am fost închis.

La ora 20, ascensorul mă ridică la suprafață. Fac un mic ocol ca să nu trec prin dreptul depozitului. Cu cât îl voi vedea mai puțin, cu atât mai bine. Mă duc direct acasă, traversez cătunul salutând oamenii, scuzându-mă față de cei ce vor să mă oprească, pretextând că sunt grăbit. Conchita mă așteaptă la fel de neagră și de veselă.

— Papillon, merge? Charlot mi-a spus să-ți dau un pahar cu anason înainte de masă. Mi-a spus că a avut impresia că ai necazuri... Ce nu merge, Papi? Mie, soția prietenului tău, poți să-mi spui. Nu vrei s-o chem pe Graciela sau, dacă o preferi, pe Mercedes? Nu crezi c-ar fi un lucru bun?

— Conchita, micuță perlă din Callao, ești minunată și-l înțeleg pe Charlot care te adoră! Poate ai dreptate, ca să mă eliberez ar trebui să am o femeie alături de mine.

— Mai mult ca sigur... Doar dacă Charlot n-are dreptate.

— Nu înțeleg.

— Uite. Eu cred că ai nevoie să iubești și să fii iubit. Charlot mi-a spus să mai aștept înainte de a-ți aduce o fată, că nu este vorba de asta, ci de altceva.

— Ce altceva?

Conchita ezită un moment, apoi îmi spune dintr-o răsuflare:

— Cu atât mai rău dacă-i spui lui Charlot, o să-mi dea o pereche de palme.

— Nu-i voi spune nimic. Îți promit.

— Ei bine, Charlot spune că nu ești făcut să trăiești aceeași viață ca el sau ca ceilalți francezi de aici.

— Și ce mai spune? Hai, spune-mi totul, Conchita!

— Mai spune că tu te gândești că este prea mult aur păstrat inutil la mină și că tu i-ai găsi o mai bună întrebuințare, Asta-i! A mai spus că nu ești un tip care să trăiască fără să cheltuiască mult, că ai o răzbunare de îndeplinit, pe care n-o poți abandona, și că pentru toate astea ai nevoie de mulți bani!

O privesc drept în ochi

— Și totuși, Conchita, Charlot s-a înșelat de-a binelea! Tu ești cea care ai dreptate. Viitorul meu nu-mi pune probleme. Ai ghicit. Am nevoie să iubesc o femeie. Nu prea îndrăzneam să-ți spun căci sunt puțin timid.

— Asta n-o cred, Papillon!

— Bine, du-te și adu-mi-o pe blondă, ai să vezi dacă n-am să fiu mai vesel când voi avea pe cine iubi.

— Mă duc imediat.

Trece în camera ei să-și schimbe rochia. „Mercedes va fi fericită”, îmi strigă ea. Cineva bate la ușă. „Intră”, spune Conchita. Ușa se deschide și o văd intrând pe Maria, foarte intimidată.

— Tu ești, Maria? La ora asta? Ce surpriză plăcută! Conchita, ți-o prezint pe Maria, fata care m-a primit la ei când am sosit în Callao, eu și Picolino.

— Lasă-mă să te îmbrățișez. Ești tot atât de generoasă pe cât mi-a povestit Papillon?

— Cine este Papillon?

— Eu, Papillon sau Enrique înseamnă cam același lucru. Așază-te aici pe canapea, lângă mine și povestește-mi.

Conchita râde amuzată.

— Cred că nu trebuie să mă mai duc, îmi spune.

Maria a rămas toată noaptea. S-a dovedit o îndrăgostită încă timidă, dar vibrând la fiecare mângâiere. Eu sunt primul bărbat din viața ei. Doarme acum istovită. Cele două lumânări pe care le-am aprins în locul becului prea puternic sunt pe sfârșite. Lumina lor discretă face să iasă mai bine în evidență frumusețea acestui corp

tânăr și a sânilor purtând încă urma îmbrățișărilor noastre. Încet, mă scol ca să-mi încălzesc puțină cafea și să văd cât este ceasul. Este ora patru dimineața. O cratiță îmi scapă din mână și zgomotul o trezește pe Conchita. Iese în capot din camera ei.

— Vrei cafea?

— Da.

— Doar pentru tine, desigur, căci ea doarme împreună cu îngerii pe care ai făcut-o să-i întâlnească.

— Ești expertă, Conchita.

— Rasa mea are un foc nestins ce-i curge prin vene. Ți-ai dat seama în noaptea asta. Căci Maria are o parte din rasa neagră, două din cea indiană și restul din cea spaniolă. Dacă acest amestec nu te poate face fericit, sinucide-te, adăugă ea râzând.

Un soare splendid salută trezirea Mariei. Îi aduc cafeaua la pat. O întrebare nu-mi dă pace.

— Ai tăi nu se vor neliniști c-ai lipsit de acasă?

— Le-am spus surorilor mele că vin aici, așa că tata a aflat o oră mai târziu. Nu mă trimiți azi înapoi, nu?

— Nu, draga mea. Ți-am spus că nu pot să mă căsătoresc, dar dacă vrei să rămâi, fără ca asta să-ți facă vreun rău, asta-i altceva. Rămâi cât vrei.

Este aproape de amiază, trebuie să mă duc la mină. Maria se hotărăște să se întoarcă acasă cu un camion și să revină diseară.

— Bravo, băiete! Ți-ai găsit singur fetița de care aveai nevoie. Este o bucatăică bună. Te felicit, camarade!

Charlot, în pijama, îmi vorbește în franceză din ușa dormitorului său. Mai spune că, deoarece mâine este duminică, putem sărbători evenimentul. Sunt de acord.

— Maria, spune-le alor tăi să vină să petreacă mâine cu noi. Și tu, vino când vrei. Această casă este și a ta. O zi bună, Papi. Fii atent la pompa numărul 3 și, după ce termini, nu-i nevoie să treci pe la Simon să-l saluți. Dacă n-o să vezi ce păzește așa de mântuială, n-o să trebuiască să rezști în fața ispitei.

— Haimana ce ești! Nu, n-o să mă duc să-l văd pe Simon. Fii liniștit, frate! Ciao!

Maria și cu mine traversăm cătunul îmbrățișați pentru ca toate fetele să afle că este acum femeia mea.

Pompele funcționează de minune, chiar și cea cu numărul 3. Dar nici aerul cald și umed, nici zgomotul motorului nu mă împiedică să mă gândesc la Charlot. El a înțeles de ce sunt dus pe gânduri. Ca fost borfaș, n-a avut nevoie de prea mult timp ca să-și dea seama că acea grămadă de aur era de vină. Și Simon, desigur, i-a vorbit despre conversația noastră. Prieteni de treabă! Îmi dau seama cât sunt de bucuroși că mi-am găsit o femeie. Speră că acest cadou de la

Dumnezeu mă va face să uit grămada aia de dolari-aur.

Tot învărtind chestiile astea în cap, situația îmi apare din ce în ce mai clară. Acești oameni sunt acum foarte onești și duc o viață ireproșabilă. Dar, cu toată viața asta de adevărați pustnici, nu și-au pierdut mentalitatea celor din tagmă și sunt incapabili să toarne pe cineva poliției, chiar dacă îi bănuiesc proiectele și sunt siguri că le vor aduce mari necazuri. Cei mai vizați, în cazul unei lovituri, sunt Simon și Alexandre, paznicii comorii. Și Charlot, de altfel, va avea partea lui de necazuri, căci toți foștii ocnași vor fi, fără excepție, ridicați. Și atunci, adio liniște, casă, grădină de zarzavat, nevastă, copii, găini, capre și porci. Înțeleg limpede că acești borfași au tremurat nu pentru ei înșiși, ci pentru căminul lor, gândindu-se că, prin acțiunea mea, voi distruge totul. Probabil că și-au spus: „Numai să nu ne complice viața!” Parcă-i văd ținând un mic consiliu de război. Aș fi curios să știu cum au început discuțiile și cum au rezolvat problema.

Hotărârea mea este luată. Voi trece pe la Simon diseară și-l voi invita la petrecerea de mâine, împreună cu familia; îl voi ruga să-l invite și pe Alexandre, dacă poate veni. Trebuie să-i fac să creadă pe toți că o femeie ca Maria reprezintă acum pentru mine cel mai frumos lucru din lume.

Ascensorul mă scoate la aer curat. Îl întâlnesc pe Charlot, care se pregătește să coboare, și îi spun: „Nu te-ai răzgândit în privința petrecerii de mâine?”

— Nu, bineînțeles, Papillon.

— O să-i invit atunci și pe Simon, cu familia lui, și pe Alexandre, dacă poate veni.

Este viclean bătrânul Charlot. Mă privește drept în ochi și-mi spune cu un aer amuzat:

— Da, nu este o idee rea.

Și, fără să mai aștepte un răspuns, intră în ascensorul care-l coboară în galeria de unde eu tocmai am urcat. Fac un ocol pe la depozit și-l salut pe Simon.

— Cum merge?

— Merge bine.

— Am trecut să te salut și să te invit mâine, la masă, cu familia bineînțeles.

— Cu plăcere. Ce sărbătorești? Eliberarea ta?

— Nu, căsătoria. Am găsit o femeie, Maria din Callao, fata lui José.

— Sincer, te felicit. Să fii fericit, frate, ți-o doresc din toată inima.

Îmi strânge mâna cu putere și plec. La jumătatea drumului o întâlnesc pe Maria, care venea în întâmpinarea mea, și urcăm împreună spre castel, ținându-ne de mijloc. Tatăl și surorile ei vor veni mâine pe la ora zece să ajute la pregătirea ospățului.

— Cu atât mai bine, căci vor fi mai mulți decât am crezut la

început. Ce-a spus tatăl tău?

— Mi-a spus: „Fii fericită, fata mea, dar nu-ți face iluzii pentru viitor. Cunosoc oamenii numai privind-i. Bărbatul pe care l-ai ales este bun, dar nu va rămâne aici. Nu este un om care să se mulțumească cu viața noastră simplă.”

— Ce i-ai spus?

— Că voi face totul pentru a te păstra cât mai mult posibil.

— Vino să te îmbrățișez, Maria. Ai un suflet frumos. Să trăim prezentul, viitorul va decide pentru rest.

După ce mâncăm, ne ducem la culcare, căci mâine trebuie să ne sculăm mai devreme ca s-o ajutăm pe Conchita să taie iepurii, să facă prăjituri, să caute vin etc. Noaptea este și mai frumoasă, și mai pasionantă, și mai vrăjită decât prima. Maria, are, într-adevăr, foc în vene. Foarte repede este capabilă să provoace și să mărească plăcerea pe care am făcut-o s-o cunoască. Ne-am iubit de atâtea ori și cu o asemenea intensitate încât adormim lipiți unul de altul.

A doua zi, duminică, petrecerea este foarte reușită. José ne felicită că vrem să trăim împreună și surorile Mariei îi pun zeci de întrebări indiscrete la ureche. Simon a venit și el cu familia. Și Alexandre, care a reușit să-și găsească un înlocuitor pentru pază. Soția lui este foarte simpatică, o fetiță și un băiețel frumos îmbrăcați îi însoțesc. Iepurele a fost delicios, iar prăjiturile, având parcă forma unor inimioare, au dispărut imediat de pe masă. Am dansat chiar după muzica de la radio, și după un vechi gramofon, iar un fost ocnaș a cântat la acordeon toate cântecele la modă în Franța acum douăzeci de ani: *Bal d'Oseaux* etc.

După mai multe coniacuri, le spun în franceză:

— Ce-ați crezut voi, borfașilor? Că aveam chiar de gând să întreprind ceva?

— Da, frate, îmi răspunde Charlot. Nu ți-am fi spus nimic dacă nu vorbeai tu mai întâi, dar este sigur că te-ai gândit să umfli tona aia de aur. Răspunde cinstit, Papillon.

— Știți că rumeg o răzbunare de treisprezece ani. Înmulțiți acești treisprezece ani cu trei sute șazeci și cinci de zile, cu douăzeci și patru de ore și cu șazeci de minute și încă nu veți avea cifra exactă a numărului de ori în care mi-am promis că-i voi face să plătească factura pentru suferințele mele, așa că atunci când am văzut această masă de aur, în locul acela, m-am gândit cu adevărat că aș putea să întreprind ceva.

— Și apoi? întrebă Simon.

— După aceea, am examinat situația pe toate părțile și mi-a fost rușine. Aș fi riscat să distrug fericirea voastră, a tuturor. Probabil că aș fi aruncat în aer tot ce-ați construit voi. Am înțeles că fericirea voastră, la care sper să ajung și eu într-o zi, valorează mai mult decât

să fii bogat. Astfel, tentația de a șterpeli aurul și-a luat zborul. Să fiți siguri, vă dau cuvântul meu de onoare, că nu voi întreprinde nimic aici.

— Ia te uită! spune Charlot, vesel. Putem să dormim în pace și cât se poate de liniștiți. Niciun borfaș de pe la noi nu va ceda în fața ispitei. Trăiască Papillon! Trăiască Maria! Trăiască libertatea și dragostea! Să trăiască și înțelepciunea! Borfași am fost, borfași vom rămâne, dar numai pentru polițai. Acum, incluzându-l și pe Papillon, suntem cu toții de acord că trebuie să rămânem curați!

Au trecut șase luni de când mă aflu aici. Avea dreptate Charlot. În ziua aceea de sărbătoare am câștigat prima bătălie împotriva tentației răului. Sigur, eram pe cale să mă îndepărtez, după evadare, de „calea putreziciunii”. Datorită vechilor mei tovarăși de suferință, repurtasem o victorie importantă asupra răului din mine, renunșasem să fur acel milion de dolari. Ceea ce câștigasem, fără îndoială, era că nu voi fi tentat la fel de ușor, în viitor, de o nouă lovitură. După ce renunșasem la o astfel de avere, va fi greu ca ceva să mă facă să-mi schimb gândurile. Totuși, nu prea sunt împăcat cu mine însumi. Ar trebui să câștig bani pe altă cale decât furând, sunt de acord, dar va trebui să fac rost de atât de mulți încât să-mi ajungă să mă duc la Paris să le prezint factura! Și pentru asta am nevoie de o groază de bani!

Bum-ban, bum-ban, bum-ban! Pompele sug fără încetare apa care invadează galeriile. Căldura este mai puternică decât oricând. În fiecare zi îmi petrec opt ore în măruntaiele pământului. Acum lucrez de la ora patru dimineața până la prânz. Astăzi, când termin, trebuie să mă duc la Maria, la Callao. Picolino se află acolo de o lună de zile, căci medicul poate să-l examineze zilnic. Urmează un tratament și este admirabil îngrijit de Maria și surorile ei. Mă duc, deci, să-l văd și să fac dragoste cu Maria, căci n-am văzut-o de opt zile și am nevoie de ea, fizic și moral. Găsesc un camion care mă duce până acolo.

Plouă torențial când, spre ora unu, ajung acasă. Toți sunt așezați la masă în afară de Maria, care era în picioare, lângă ușă, parcă așteptându-mă.

— De ce n-ai venit până acum? Au trecut opt zile! Ești ud. Vino să te schimbi.

Mă duc în camera ei, mă dezbracă și mă usucă cu un prosop mare. „Întinde-te pe pat” îmi spune. Și facem dragoste acolo, în spatele ușii ce ne desparte de cei ce ne așteaptă, fără să ne pese nici de ei, nici de nerăbdarea lor. Adormim și Esmeralda, sora cu ochii verzi, vine să ne trezească încetișor, târziu, când s-a lăsat aproape noaptea.

După o masă în familie, José îngândurat, îmi propune să facem o plimbare.

— Enrique, i-ai cerut Șefului civil să solicite la Caracas

suspendarea domiciliului tău forțat, nu-i așa?

— Da, José.

— A primit răspunsul de la Caracas.

— Bun sau prost?

— Bun. Domiciliul forțat a luat sfârșit.

— Maria știe?

— Da.

— Ce spune?

— Că i-ai spus că nu poți rămâne la Callao. Când vei pleca? mă întreabă după un moment de tăcere.

Cu toate că sunt emoționat de această știre, mă gândesc și-i răspund imediat.

— Măine. Șoferul camionului cu care am venit mi-a spus că mâine merge spre Ciudad Bolivar.

José își lasă capul în jos.

— *Amigo mio*, îmi porți pică?

— Nu, Enrique. Ai spus mereu că nu vei rămâne. Dar sărmana Maria și bietul de mine!

— Te las, mă duc să-i spun șoferului, dacă-l găsesc.

L-am găsit. Pleacă mâine, la ora nouă. Cum mai are un pasager, Picolino va călători alături de el în cabină, iar eu pe butoaiile goale de fier pe care le transportă. Mă duc la Șeful civil care-mi dă hârtiile și care, ca un sufletist ce este, îmi dă câteva sfaturi și-mi urează mult noroc. Apoi, trec pe la toți cei pe care i-am cunoscut și care m-au încurajat cu prietenia lor.

Mai întâi la Caratal, de unde-mi iau cele câteva lucruri. Cu Charlot mă îmbrățișez emoționat. Conchita plânge. Le mulțumesc pentru minunata lor ospitalitate.

— N-ai pentru ce, frate! Și tu ai fi făcut la fel. Noroc. Și dacă ajungi la Paris, să saluți Montmartre din partea mea.

— Îți voi scrie.

Apoi trec pe la Simon, Alexandre, Marcel, André. Mă reîntorc repede la Callao, îi salut pe toți minerii căutători de aur sau diamante, camarazii mei din mină. Toți, bărbați și femei, îmi urează noroc din toată inima. Sunt foarte emoționat și-mi dau seama repede că dacă m-aș fi însurat cu Maria, ca Charlot și ceilalți, n-aș fi putut niciodată să mă smulg din acest adevărat Eden.

Cel mai greu este cu Maria.

Ultima noastră noapte de dragoste, amestec de plăcere și de lacrimi, a fost de-o violență fără seamăn. Chiar și mângâierile ne sfâșie. Drama este că trebuie să o fac să înțeleagă că nu are de ce să sperie că mă voi întoarce. Cine știe ce destin îmi rezervă îndeplinirea proiectelor mele?

O rază de soare mă trezește. Este deja ora opt. Nu am curajul să

rămân în casă nici măcar câteva minute ca să-mi beau cafeaua. Picolino, așezat pe un scaun, scâncește fără încetare. Esmeralda l-a spălat și îmbrăcat. Le caut pe surorile Mariei. Nu le găsesc nicăieri. Sau ascuns pentru a nu mă vedea plecând. Numai José este în pragul casei. Cu o îmbrățișare cum obișnuiesc venezuelienii (o strângere de mână și cu celălalt braț pe după umeri) ne luăm rămas bun, el mai emoționat decât mine. Eu sunt aproape mut, iar el nu-mi spune decât:

— Să nu ne uiți, căci noi nu te vom uita niciodată! Adio, Dumnezeu să te aibă în paza lui!

Picolino, cu lucrurile lui curate strânse într-o bocceluță, plânge tare și, după agitația și sunetele pe care le scoate, înțeleg că este disperat că nu poate să-și exprime direct mulțumirile ce-i stau pe suflet. Îl trag după mine.

Ajungem cu bagajele în mână acasă la șofer. Marea noastră plecare spre oraș începe cu o adevărată performanță! Camionul este în pană. Nu putem pleca azi. Trebuie să aștepte un nou carburator. Nu există o altă soluție. Ne întoarcem la Maria. Vă imaginați strigătele tuturor când ne văd revenind.

— Dumnezeu este bun, Enrique, dacă a stricat camionul. Lasă-l pe Picolino aici și du-te și dă o raită prin sat, până pregătesc masa. Este curios, dar destinul tău pare să nu te ducă la Caracas.

Plecând, nu pot să nu mă gândesc la această remarcă a Mariei. Sunt tulburat. Caracasul, marele oraș colonial, nu-l cunosc încă, dar mi-l imaginez, căci mi s-a vorbit mult despre el. Mă atrage, asta-i sigur, dar odată ajuns acolo ce voi face?

Merg încet prin piața din Callao, cu mâinile la spate. Căldura soarelui este apăsătoare. Mă apropii de un migdal, un arbore imens, cu frunzișul des, să mă protejez de soarele așa inuman. De trunchi sunt legați doi măgari pe care un bătrân îi încarcă. Zăresc niște site din cele folosite de căutătorii de diamante și ustensile asemănătoare unor pălării chinezești cu care căutătorii de aur spală nisipul aurifer. Privind aceste obiecte, noi pentru mine, continui să visez. În fața acestui tablou patriarhal al unei vieți calme și liniștite, fără alte zgomote decât cele ale naturii, îmi imaginez cum trebuie să fie acum la Caracas, capitala atât de agitată care mă cheamă. Tot ceea ce mi s-a povestit până acum se transformă în imagini precise. Totuși, de paisprezece ani nu am mai văzut un oraș mare! Fără îndoială că acum, deoarece pot să fac orice vreau, voi porni într-acolo fără întârziere.

Capitolul 3 – Jojo la Passe

La naiba, un cântec în franceză! Îl cântă bătrânul ăsta mic de statură. Ascult.

*Rechinii cei bătrâni sunt aici
Au simțit corpul omului
Unul ronțăie un braț ca pe un măr
Celălalt trunchiul și tra-la-la
Cel mai rapid, cel mai dibaci învinge
Adio, ocnașule, trăiască dreptatea!*

Sunt uluit. Melodia este cântată încet, ca un recviem. Dar „tra-la-la”-ul răsună cu o veselie ironică, iar „trăiască dreptatea” pe tonul zeflemist folosit în foburgurile pariziene când vorbești despre un adevăr ce li se pare doar unora indiscutabil. Numai că trebuie să fii de acolo ca să simți ironia.

Îl privesc cu atenție pe bătrân. Înalt de-o șchioapă, are de fapt 1,55 metri, așa cum am să aflu mai târziu. Este unul dintre cei mai pitorești foști ocnași pe care mi-a fost dat să-i întâlnesc. Părul alb, cu cotleți grizonati. Un pantalon de blugi, o curea lată de piele groasă, un toc lung din care se zărește un mâner curbat îi atârnă în dreapta. Mă apropii de el. Cum este cu capul descoperit – pălăria îi este pe undeva pe jos – pot să-i disting bine fruntea largă, plină de pete mai roșii decât cele de pe pielea unui bătrân pirat răscoptă de soare. Sprâncenele-i sunt atât de lungi și de stufoase încât sunt sigur că trebuie să și le pieptene. Pe sub ele, niște ochi de oțel gri-verzui, adevărate sfredele, mă examinează rapid. Nici n-am făcut câțiva pași că-mi spune:

— Vii de la ocna, sunt la fel de sigur de asta cum sunt că mi se spune La Passe[3].

— Ai dreptate. Mie mi se spune Papillon[4].

— Jojo la Passe, se recomandă el.

Îmi întinde mâna și o strânge pe a mea cu sinceritate, fără prea mare forță, așa cum fac bărbații adevărați, nici prea tare ca să-ți sfărâme oasele, cum fac cei înfumurați, dar nici prea slab, ca ipocriții și cei lipsiți de vlagă. Îi spun:

— Hai să bem ceva la bar. Fac cinste.

— Nu, vino la mine. Căsuța albă, din față. Se numește Belleville, ca și cartierul în care am copilărit. O să putem trăncăni mai în liniște.

Interiorul este curat, foarte curat chiar. Este domeniul soției lui, o femeie tânără, poate de douăzeci și cinci de ani. El, Dumnezeu știe. Cel puțin șaiszeci. O cheamă Lola și este o venezueleană cu tenul mat.

— Fiți binevenit, îmi urează ea cu un surâs primitor.

— Mulțumesc.

— Bem un lichior de anason? mă întreabă Jojo. Un corsican mi-a adus două sute de pliculețe din Franța. Să vezi cât este de bun.

Lola ne servește și Jojo dă pe gât, dintr-o dușcă, trei sferturi din pahar.

— Ei? mă întreabă privindu-mă în ochi.

— Ce? Doar nu crezi că-ți voi povesti viața mea?

— Bine, frate, dar Jojo la Passe nu-ți spune nimic?

— Nu.

— Cât de repede ești uitat. Cu toate astea eram cineva printre ocnași. Nu era nimeni în stare să dea șapte sau unsprezece ca mine, cu zarurile puțin piliate, dar nu garnisite cu plumb, bineînțeles. Asta nu s-a petrecut ieri, este adevărat, dar suntem oameni, lăsăm urme, intrăm în legendă și toate astea, după câte văd, s-au uitat în câțiva ani. Chiar nu ți-a vorbit nimeni de mine?

Era foarte scandalizat.

— Sincer să fiu, nu.

Din nou, sfredelul privirii lui mă străpunge.

— Ai stat puțin la ocnă, nu prea ai moaca ăloră.

— Treisprezece ani în total, cu ocna de la El Dorado, crezi că înseamnă puțin?

— Nu se poate. De abia se văd semnele și doar un alt ocnaș poate ghici că vii de acolo. Și unul care nu prea este fizionomist s-ar putea chiar înșela. Ai dus-o bine la ocnă, nu?

— N-a fost ușor. Insulele, Recluziunea...

— Fleacuri, frate, fleacuri! Insulele? O colonie de vacanță, unde nu lipsește decât un cazinou! Am înțeles, domnule. Pentru dumneata ocna a însemnat doar briza din largul mării, langustinele, pescuitul, nu tu țânțari, și, din când în când, fundul unuia sau... nevasta unui gardian cam neglijată de cretinul de bărbat!

— Totuși, știi...

— Ttț... nu mai insista! Cunosc. Nu am fost în Insule, dar mi s-a povestit.

O fi poate pitoresc tipul, dar simt cum începe să-mi sară muștarul. Reia:

— Ocnașii, adevărații ocnași îi află la kilometrul 24. Nu-ți spune nimic asta? Nu, sigur că nu. Cu fața pe care o ai este clar că n-ai fost pe acolo! Ei bine, frate, eu am fost. O sută de bărbați, toți cu pântecăraie. Nu se mai țin pe picioare, unii stau culcați, alții gem ca niște câini. Jungla este acolo, în fața lor, ca un zid. Dar ei nu sunt în stare să dărâme zidul, căci zidul este mai puternic decât ei. Nu este o colonie de muncă. După cum spune Administrația penitenciară este ca un lighean ascuns în pădurea guyaneză, în care se aruncă oameni ce nu vor mai ieși niciodată de acolo. Lasă-te, Papillon, nu mai insista,

frate! Cu mine nu ține! Nu ai nici privirea unui câine bătut, nici obrajii scofâlciți de foame ai unui condamnat pe viață, nici înfățișarea unei zdrențe umane scăpată ca prin minune din acest infern, a cărei figură a fost gravată parcă cu acul ca să i se aplice o mască de bătrân pe un obraz încă tânăr. Nu ai nimic din toate astea. Deci, diagnosticul meu este infailibil: pentru tine ocna a fost egală cu o vacanță însorită.

Ce insistent este tipul! Mă întreb cum se va termina întâlnirea asta.

— Pentru mine, ți-am spus, ocna înseamnă ligheanul de unde nimeni nu poate scăpa, infecția produsă de amibe, diareea care te distruge încetul cu încetul. Sărmanul de tine, Papillon! Îți repet, nici nu știi ce înseamnă cu adevărat ocna. Frate, descrierea asta este mai mult decât adevărată, eu n-aș fi putut s-o fac atât de bine, dar l-am citit pe Albert Londres și el a scris exact cum ți-am spus.

Îl privesc cu atenție pe acest omuleț plin de energie, calculând cel mai bun unghi ca să-i bag pumnul în gură, dar, dintr-o dată, îmi schimb părerea și mă hotărâsc să devenim prieteni. Nu-i nevoie să mă enervez, poate voi avea cândva nevoie de el.

— Ai dreptate, Jojo. O nimica toată anii ăștia de ocnă, căci sunt încă în formă și doar un bun cunoscător își poate da seama de unde vin.

— Bine, de acord. Și cu ce te ocupi acum?

— Lucrez în mina de aur La Mocupia, cu optsprezece bolivari pe zi, dar pot să mă duc unde vreau. Domiciliul meu forțat a luat sfârșit.

— Pariez că vrei să te duci la Caracas și să-ți continui aventurile.

— Este adevărat. Asta îmi doresc.

— Dar Caracasul este un oraș mare și acolo aventura înseamnă din nou lovituri riscante. De abia ai scăpat și vrei să te și întorci la închisoare?

— Am o factură foarte încărcată de prezentat celor care m-au trimis la ocnă: polițiști, martori, procuror. Treisprezece ani pentru un delict pe care nu l-am comis, și Insulele, oricare ar fi părerea ta despre ele; în plus, Recluziunea de la Saint-Joseph, unde am trăit cele mai groaznice chinuri pe care le poate inventa un sistem penitenciar. Nu trebuie să uiți că am fost condamnat la douăzeci și patru de ani.

— Ei, drace! Ți-au furat toată tinerețea. Ești cu adevărat nevinovat sau bați iarăși câmpii?

— Nevinovat, Jojo. Jur pe amintirea mamei mele.

— Asta-i bună! Înțeleg că nu-i ușor să înghiți așa ceva. Dar dacă vrei să faci rost de biștari ca să-ți rezolvi afacerile, n-ai nevoie să te duci la Caracas. Vino cu mine.

— Unde?

— La diamante, frate, la diamante! Statul este generos aici. Este singura țară din lume unde poți să te duci să cauți de capul tău, în măruntaiele pământului, aur sau diamante. O singură condiție: să nu

utilizezi mijloace mecanice. Singurele admise sunt lopata, târnăcopul și sita.

— Și unde se găsește acest adevărat El Dorado? Nu cel de unde vin, bineînțeles.

— Departe, departe în junglă. La câteva zile de mers cu catârul, cu piroga, apoi pe jos, cu tot materialul în spate.

— Treaba nu e simplă!

— Oricum, Papillon, este singura șansă ca să pui mâna pe mulți biștari. Dacă dai de o „bombă”, ești un om făcut. Ai în palmă toate gagicile care se lăfăie în mătăsurii. Sau mijlocul de-a te duce să-ți prezinți factura.

Și Jojo nu se mai oprește din povestit. Ochii îi strălucesc, este excitat și pasionat. Îmi explică, ceea ce știam deja de la mină, că o „bombă” este o mică suprafață de pământ, nu mai mare decât o basma, unde, prin nu se știe ce miracol al naturii, se găsesc grupate o sută, două sute, cinci sute, până la o mie de carate de diamante. Dacă un căutător descoperă o astfel de „bombă” într-un loc singuratic imediat începe goana. Ca și cum ar fi preveniți printr-un sistem telegrafic supranatural, încep să apară imediat căutători din toate cele patru puncte cardinale. Zeci, apoi o sută, apoi o mie... Amușinează aurul și diamantele ca niște câini înfometați ce simt osul sau o bucată de carne. Uneori este de ajuns chiar ca un căutător să găsească ceva mai multe diamante decât de obicei ca să înceapă goana.

În momentul acela sosesc din nord, din sud, din vest, din est indivizi de toate naționalitățile. Mai întâi venezuelieni. Oameni simpli, fără vreo meserie, care s-au săturat să câștige doisprezece bolivari pe zi săpând șanțuri pentru oricine. Atunci ascultă cântecul sirenelor din junglă. Nu mai vor ca familiile lor să trăiască în niște coșmelii și, știind bine că se duc să lucreze într-un climat și într-o atmosferă îngrozitoare, cu soarele deasupra capului tot timpul, se condamnă singuri la câțiva ani de infern. Dar nevestele lor, cu banii pe care ei îi trimit, vor trăi într-o casă luminoasă și spațioasă, copiii vor fi bine hrăniți și îmbrăcați, se vor putea duce la școală și chiar la universitate.

— Cu ceea ce iau dintr-o „bombă”?

— Nu fi cretin, Papillon! Cel ce descoperă o „bombă” nu mai revine niciodată la mină. Este bogat pentru tot restul zilelor lui, dacă bucuria nu-l face să înnebunească încât să-i dea catârului să mănânce bancnote de o sută de bolivari muiate în lichior de chimen sau de anason. Nu, muncitorul despre care îți vorbesc, omul ăsta simplu, va găsi în fiecare zi doar diamante mici, chiar minuscule. Dar acest puțin reprezintă de zece sau cincisprezece ori mai mult decât câștigă la oraș. Mai mult, ca să trăiască se lipsește de multe, pentru că acolo totul se plătește în aur sau diamante. Dar, procedând astfel, familia lui poate să trăiască mai bine ca înainte.

— Și ceilalți?

— De toate rasele. Brazilieni, guyanezi, englezi, tipi din Trinidad, care și-au părăsit cu toții pământurile lor mizere ca să lucreze în uzine, pe plantații de bumbac sau altceva, sperând că vor ajunge să câștige ceva mai mult. Și, apoi, sunt adevărații aventurieri, cei ce nu pot trăi decât în spații nemărginite, care joacă totul pentru a câștiga Marele Loz: italieni, englezi, spanioli, francezi, portughezi, tipi de peste tot. La dracu! nu poți să-ți dai seama ce înseamnă această faună care se îmbulzește spre aceste adevărate pământuri ale făgăduinței, unde Bunul Dumnezeu, care a adus aici peștii pirania, anaconda, țânțarii, malaria, febra galbenă, a răspândit totodată pe suprafața pământului aur, diamante, topaze, smaralde și alte de-alde astea. Este o adevărată goană a aventurierilor din lumea întreagă care, în gropi cu apa până la brâu, cu o energie care îi face să nu simtă nici soarele, nici țânțarii, nici foamea, nici setea, sapă, smulg, zdrobesc tot ceea ce găsesc în acest pământ cleios pe care-l spală de zeci de ori și-l trec la nesfârșit prin site ca să găsească diamantele. În plus, frontierele Venezuelei sunt imense și nu vei da peste nimeni în junglă care să-ți ceară actele. Deci, pe lângă atracția diamantelor, siguranța că poți fi într-adevăr liniștit în privința sticleților. Un loc mult visat pentru a răsufla puțin când ești urmărit.

Jojo se oprește. Nu a uitat să-mi spună nimic, știu acum totul. După un minut de reflecție, îi spun:

— Du-te singur, Jojo. Nu mă văd prea bine în munca asta de titan. Trebuie să ai chemare, să crezi ca într-un Dumnezeu în descoperirea unei „bombe” pentru a rezista într-un astfel de infern! Da, du-te singur. „Bomba” o voi căuta la Caracas.

Din nou ochii lui necruțători mă examinează rapid

— Am înțeles, nu te-ai schimbat. Vrei să știi ce gândesc exact despre tine?

— Dă-i drumul.

— Pleci din Callao pentru că ești bolnav știind că la mina La Mocupia există o grămadă de aur aproape nepăzită. Da sau nu?

— Da.

— Nu te atingi de ea pentru că nu vrei să complici viața foștilor oncași care trăiesc retrași aici. Da sau nu?

— Da.

— Și te gândești că, pentru a găsi „bomba” acolo unde-ți spun eu, sunt puțini aleși dintre cei mulți chemați. Da sau nu?

— Exact.

— Preferi să găsești „bomba” la Caracas, gata pregătită, cu diamantele prelucrate, la un bijutier sau la un angrosist de pietre prețioase.

— Poate, nu sunt sigur. Rămâne de văzut.

— Ești într-adevăr un aventurier pe care nimic nu-l poate cuminți?
— Nu știu încă. Dar nu uita treaba aia care mă torturează fără încetare: răzbunarea. Pentru ea cred că aş face orice.

— Aventură sau răzbunare, ai nevoie de biștari. Atunci, vino în junglă cu mine. Vei vedea. Este formidabil.

— Cu lopata și târnăcopul? Nu-i pentru mine!

— Papillon, ești bolnav? Sau faptul că de ieri știi că te poți duce unde vrei te-a tâmpit?

— Nu prea cred.

— Totuși, ai uitat principalul: numele meu, *Jojo la Passe*.

De acord, ești un jucător încercat, dar nu văd legătura cu proiectul de-a munci ca niște animale.

— Nici eu, spuse, tăvălindu-se de răs.

— Cum, nu ne ducem la mină să scoatem diamantele din pământ?
Atunci de unde le vom lua?

— Din buzunarele minerilor.

— Cum?

— Jucând toată noaptea și pierzând din când în când.

— Am înțeles, frate, când plecăm?

— Așteaptă-mă doar un minut.

Foarte mulțumit de efectul pe care l-a produs, se scoală liniștit, trage masa în mijlocul camerei, o acoperă cu o pătură de lână și scoate șase perechi de zaruri:

— Privește-le bine.

Le examinez cu toată atenția. Nu au miezul din plumb.

— Poate să spună cineva că sunt truate? Da sau nu?

— Nu, nimeni.

Dintr-o punguliță de postav scoate un șubler și mi-l întinde.

— Măsoară.

Una dintre fațete a fost pilită cu mai puțin de o zecime de milimetru și lustruită cu grijă. Nu-ți dai seama de asta.

— Încearcă să dai șapte sau unsprezece.

Arunc zarurile. Nu reușesc nici șapte, nici unsprezece.

— Acum este rândul meu.

Jojo face un mic pliu păturii. Ia zarurile cu vârful degetelor.

— Asta se numește pensetă, îmi spune. Arunc zarurile. Și iată șapte! Și unsprezece! Și șapte! Vrei șase? Pac, iată șase! Șase din patru și doi, sau din cinci și unu? Și iată, domnul este servit!

Rămân cu gura căscată. N-am mai văzut o astfel de chestie, este extraordinar. Nu se observă absolut nimic.

— Frate, de când mă știu am jucat zaruri. La vârsta de opt ani, în Montmartre, îmi începeam cariera. Mi-am permis, frate, să dau eu astfel de zaruri, știi unde? Pe postavul biliardului din Gara de est, pe timpul lui Roger Sole și compania.

— Îmi aduc aminte. Erau niște tipi ciudați pe acolo.

— Mie-mi spui! În afară de gangsteri înarmați, proxeneți, spărgători, mai făceau parte din clientelă și sticleți la fel de celebri ca Jojo le Beau, sticletele proxenet din Madeleine, și specialiști din brigada de jocuri de noroc. Ei bine, erau la fel de fraieri ca și ceilalți. Atunci, îți dai seama că nu este periculos să-i învârt pe degete pe căutătorii de aur și diamante din junglă.

— Desigur.

— Fii atent, însă, că cele două locuri sunt la fel de periculoase.

Jucătorii de la Gara de est trăgeau tot atât de repede ca și minerii de aici. Cu o singură diferență: la Paris, tragi și dispari. La mină, tragi și rămâi pe loc. Nu există sticleți, minerii fac legea.

Se oprește, dă pe gât paharul și spune încet:

— Papillon, vii cu mine?

Reflectez un moment, nu prea mult. Aventura mă tentează. Este riscantă, fără îndoială, căci tipii de pe acolo nu sunt niște inocenți. Dar s-ar putea să câștig biștari buni. Haide, Papillon mizează pe Jojo. Și îi răspund:

— Când plecăm?

— Măine după-amiază, dacă vrei, după ce se lasă puțină răcoare, la ora cinci. Numai cât să adun uneltele. Vom călători mai întâi noaptea. Ai o armă?

— Nu.

— Niciun cuțit bun?

— Nu.

— Nu-ți face griji. Mă ocup eu de asta. Ciao!

Mă întorc acasă și mă gândesc la Maria. Sigur că va prefera să mă duc în junglă, decât la Caracas. Îl voi lăsa aici pe Picolino și, mâine la drum, spre diamante! Și șapte, și unsprezece! *Once, siete! Seven, eleven!*... Am înțeles, va trebui doar să învăț cifrele în spaniolă, engleză, braziliană și italiană. În ceea ce privește restul, vom vedea.

Acasă, îl găsesc doar pe José. Îi spun că m-am răzgândit, că las Caracasul pentru mai târziu și că plec cu un bătrân francez cu părul alb, Jojo, la căutătorii de diamante.

— În ce calitate îl întovărășești?

— Ca asociat, evident.

— Le dă întotdeauna asociaților săi jumătate din câștig.

— Așa-i regula? Știi cumva câți au lucrat cu el până acum?

— Vreo trei.

— Au adunat mulți bani?

— Nu știu. Dar s-ar putea... Toți au făcut cu el trei sau patru expediții.

— Și după aceea?

— După? Nu s-au mai întors.

— De ce? Au rămas acolo?

— Nu, au murit.

— Ah, s-au îmbolnăvit?

— Nu, au fost omorâți...

— Ah!... Jojo a avut baftă dacă a reușit să scape întotdeauna.

— Da, pentru că este un mare șmecher. El nu câștigă niciodată prea mult, *îl lasă pe asociatul lui să câștige*.

— Îmi dau seama. Deci, celălalt este în pericol, nu el. Este bine de știut, José. Îți mulțumesc.

— Sper că n-ai să mai pleci acum când știi toate astea?

— O ultimă întrebare. Dar răspunde-mi cinstit; există, cu adevărat vreo posibilitate să revii cu mulți bani după două sau trei expediții?

— Desigur.

— Deci Jojo este bogat. De ce se întoarce acolo? L-am văzut încărcându-și măgarii.

— În primul rând, ți-am spus, el nu riscă nimic. În al doilea, sunt sigur că nu voia să plece. Măgarii sunt ai socrului lui. S-a hotărât să se ducă din nou la diamante după ce te-a întâlnit.

— Dar materialul pe care-l încărca?

— Cine-ți spune că era pentru el?

— Oho! Ce sfat poți să-mi mai dai?

— Să nu pleci.

— Nu asta așteptam de la tine. Sunt hotărât să mă duc. Altceva.

José lasă capul în jos, ca atunci când te reculegi. Trece un minut interminabil. Când și-l ridică, fața i s-a luminat, ochii îi strălucesc și, încet, parcă detașând silabele, îmi spune:

— Ascultă sfatul unui om care cunoaște bine această lume aflată în afara oricăror legi: de fiecare dată când se ajunge la sume enorme, când cantitatea de diamante din fața ta este cu adevărat impresionantă și jocul este înfierbântat, ridică-te imediat, când nimeni nu se așteaptă la asta, și ia-ți câștigul. Le spui că te doare burta și că te duci la privată. Bineînțeles că nu mai revii la joc, iar în noaptea aceea nu mai dormi la tine, ci în altă parte.

— Nu-i rău, José. Și un alt sfat?

— Cu toate că acolo, la mină, cumpărătorii de diamante plătesc mai puțin decât la Callao sau la Ciudad Bolivar, tu să-ți vinzi zilnic diamantele pe care le-ai câștigat. *Dar să nu încasezi banii*. Cere-le să-ți dea chitanțe pe numele tău, pe care să le poți încasa la Callao sau la Ciudad Bolivar. Faci la fel cu bancnotele străine. Spui că ți-e frică să nu pierzi într-o zi tot ce-ai câștigat și că, păstrând doar puțin la tine, nu riști nimic. Și asta să le-o spui tuturor, ca să se știe.

— Deci, făcând mereu așa, am șanse să revin.

— Da, ai șanse să te întorci în viață, dacă Dumnezeu o dorește.

— Mulțumesc, José. *Buenas noches*.

În brațele Mariei, sătul de dragoste, cu capul pe umărul ei, îi simt răsuflarea mângâindu-mi obrazul. În întuneric, înainte de-a închide ochii, văd în fața mea o mare grămadă de diamante. Încetișor, ca și cum m-aș juca cu ele, le adun și le pun în săculețul de pânză pe care-l poartă de obicei minerii. Apoi, mă ridic dintr-un salt și îi spun lui Jojo, după ce privesc în jurul meu: „Păstrează-mi locul, mă duc la privată. Revin imediat!” Adorm, gândindu-mă la ochii plini de șiretenie ai lui José, strălucitori și luminoși, cum numai ființele care trăiesc în mijlocul naturii pot să-i aibă.

Dimineața trece repede. Totul este în regulă. Picolino rămâne aici. Va fi bine îngrijit. Îi îmbrățișez pe toți. Maria este bucuroasă. Știe că, ducându-mă la mina de diamante, va trebui să mai trec pe aici la întoarcere, în timp ce Caracasul nu-i mai trimite niciodată înapoi pe bărbații care se duc să trăiască acolo.

Maria mă însoțește până la locul întâlnirii. Este ora cinci după-amiază. Jojo este acolo în plină formă.

— Salut, frate. Totul e în regulă? Ești punctual, asta-i bine. Într-o oră apune soarele, așa că n-o să avem probleme. Noaptea nu se găsește nimeni care să te urmărească; asta-i sigur.

O sărut pe drăguța mea și mă sui pe catâr. Jojo îmi strânge dârlogii și, când s-o luăm din loc, Maria îmi șoptește:

— *Mio amor*, nu uita, în special, să te duci la privată când trebuie!

Izbucnesc în râs și, cu o lovitură de călcâi, îmi îndemn catârul s-o ia din loc.

— Vicleană mică, ascuți pe la uși!

— Când iubești, este normal.

Iată-ne plecați. Jojo pe un cal și eu pe catâr. Jungla este străbătută de drumeaguri numite, „*piques*”. Sunt un fel de culoare care au mai puțin de doi metri lățime, care au fost făcute încetul cu încetul în vegetație și sunt întreținute cu ajutorul macetei de către cei ce trec pe acolo. La dreapta și la stânga sunt mărginite de două faleze de verdeață. Pe deasupra, o boltă formată din milioane de plante, prea înaltă însă pentru a putea fi tăiată cu maceta, chiar dacă stai în picioare pe un cal. Aceasta este *selva*, cum se numește aici pădurea tropicală. Este formată prin îmbinarea a două feluri de vegetație. Mai întâi, o încălceală de liane, de arbori și de tot felul de plante care nu depășesc șase metri înălțime. Apoi, peste ele, între douăzeci și treizeci de metri, marile și maiestuoasele coroane ale arborilor giganti care se ridică tot mai sus ca să ajungă la razele soarelui. Dar dacă vârful le este scăldat de lumină, frunzișul foarte dens al ramurilor lor formează un veritabil ecran care nu lasă să se strecoare decât o lumină foarte difuză. Această minune a naturii care este pădurea tropicală explodează parcă de peste tot. Astfel, ca să mergi călare printr-un asemenea culoar, trebuie să ții cu o mână frâiele și cu maceta în

cealaltă să tai fără întrerupere tot ceea ce te împiedică să înaintezi. Un drumeag puțin frecventat pare totuși, aproape întotdeauna, bine întreținut.

Nimic nu-i dă omului mai mult senzația de libertate decât jungla, atunci când se află în mijlocul ei bine înarmat. Are sentimentul că face parte din natură ca și animalele sălbatice. Se deplasează cu prudență, dar și cu o încredere în el nelimitată. Se simte în elementul lui cel mai profund, toate simțurile îi sunt în alertă, auzul, mirosul, ochiul analizează tot ce mișcă în jurul lui. Numai un singur dușman contează în junglă: fiara fiarelor, cea mai inteligentă, cea mai crudă, cea mai rea, cea mai lacomă, cea mai odioasă, dar și cea mai minunată: omul.

Am mers toată noaptea destul de bine. Dar dimineața, după ce am băut puțină cafea din termos, iată că imbecilul ăsta de catâr începe să se lenevească și rămâne cam cu o sută de metri în urma lui Jojo. Am încercat să-l stimulez lovindu-l sau înfigându-i tot felul de țepușe în spate, dar n-am niciun fel de succes. Ca să mai pună paie pe foc, Jojo mă ia peste picior: „Nu știi să călărești, frate! Totuși, este simplu! Ia te uită! „De abia își atinge mârtoaga cu călcâiul, că și pornește în galop. Atunci, Jojo se înalță în scări și strigă: „Sunt căpitanul Cook.” Sau: „Hei, Sancho, vii? Nu reușești să te ții de stăpânul tău Don Quijote?”

Asta mă scoate din sărite și încerc, prin toate mijloacele, să-l fac pe catâr să meargă mai repede. În sfârșit, am o idee pe care o găsesc uluitoare și, într-adevăr, catârul începe să galopeze. I-am pus în ureche un chiștoc de țigară aprins. Fuge ca un cal pur sânge, iar eu jubilez, depășindu-l chiar și pe „căpitanul Cook”, pe care-l salut cu respect. Dar asta nu durează mult, căci catârul ăsta este un parșiv. Dintr-o singură lovitură, mă izbește de un copac, gata să-mi rupă piciorul, și mă trezesc cu fundul pe pământul plin de spini și de nu știu ce fel de plante. Și cretinul ăsta de Jojo, care râde ca și cum ar avea douăzeci de ani, uitând cu totul că el și Mathusalem s-au născut în aceeași zi!

Nu mai vorbesc de urmărirea măgarului (două ore!), de loviturile lui de copită, de părțurile și de toate celelalte... În sfârșit, la capătul puterilor, cu fundul tot numai spini, mort de căldură și de oboseală, reușesc să mă cațăr pe spatele acestui descendent al măgarului breton. De data asta poate merge cum vrea, eu nu-l voi mai săcăi în niciun fel. Primul kilometru nu l-am parcurs șezând, ci culcat pe burtă, cu fundul în sus, încercând să-mi smulg spinii care mă ardeau ca focul.

A doua zi, îl abandonăm pe încăpățânatul ăsta la o *posada*, un loc de popas. Două zile cu piroga, apoi un marș de-o zi, cu bagajul în spate, și ajungem la mina de diamante.

Îmi las bagajul jos, pe o masă din lemn, într-o locantă în aer liber. Nu mai pot de oboseală și, pentru un fleac, aș fi în stare să-l sugrum pe loc pe bătrânul Jojo, care, cu numai câțiva stropi de transpirație pe

frunte, mă contemplă batjocoritor.

— Ei, frate, merge?

— Da, frate, merge. De ce n-ar merge? Doar o întrebare, de ce m-ai pus să car o zi întreagă o lopată, un târnăcop și o sită, dacă nu vom face pe minerii?

Jojo ia un aer întristat.

— Papillon, mă dezamăgești. Gândește-te. Dacă cel ce vine aici n-ar avea aceste unelte, pentru ce-ar veni atunci? Este întrebarea pe care și-ar pune-o sutele de perechi de ochi, care, printre scândurile sau tăbliile barăcilor, te privesc făcându-ți intrarea în sat. Cu echipamentul pe care-l duci, nu te întreabă însă nimeni nimic. Ai înțeles?

— Înțeles, frate.

— Dar gândește-te ce se va întâmpla cu mine, care nu am niciun fel de ustensile. Imaginează-ți că sosesc cu mâinile în buzunare și că organizez doar jocul, fără să fac nimic altceva. Ce-ar spune minerii și gagicile lor, hei, Papi? Și-ar da seama că bătrânul francez este un jucător profesionist. Or, ai să vezi ce-am să fac. Dacă sunt norocos, am să găsesc pe aici o motopompă de ocazie, dacă nu, mi-o comand. În plus, mai fac rost de vreo douăzeci de metri de furtun și de două sau trei „sluces”. Un „sluce” este o cutie lungă de lemn având mai multe despărțituri cu găuri. Nămolul supt de pompă este aruncat în acest soi de aparat, cu ajutorul căruia o echipă de șapte oameni poate să spele de cincizeci de ori mai mult pământ decât reușește să facă o echipă de doisprezece oameni muncind cu mijloace arhaice. Și asta nu-i considerat încă un „mijloc mecanic”. Ca proprietar al pompei, pe de-o parte iau 25% din recolta de diamante, iar pe de altă parte îmi justific prezența aici. Nimeni nu poate spune că trăiesc din joc, deoarece trăiesc din câștigul pe care mi-l aduce pompa. Dar cum sunt și jucător, joc noaptea. Este normal, deoarece eu nu muncesc în mină. Te-ai prins?

— Este foarte clar și cinstit.

— Îmi face plăcere ce-mi spui. Două *frescos*, *Señora*!

O mătușă voluminoasă, dar atrăgătoare, cu pielea puțin închisă la culoare, ne aduce câte un pahar cu o apă ciocolatie în care plutesc un cub de gheață și o felie de lămâie.

— Opt bolivari, *hombres*.

— Mai mult de doi dolari! Pe naiba, viața nu-i prea ieftină prin coclaurile astea!

Jojo plătește.

— Cum merge pe aici? întreabă el.

— Așa și așa.

— Se găsesc sau nu?

— Lume, destulă. Dar diamante puține, foarte puține. De trei luni

de când s-a descoperit locul ăsta s-au îmbulzit pe-aici vreo patru mii de oameni. Sunt prea mulți pentru așa puține diamante. Și el, adaugă ea, arătându-mă cu bărbia. German sau francez?

— Francez. Este cu mine.

— Sărmanul!

— De ce sărmanul? o întreb.

— Pentru că ești prea tânăr și frumos ca să mori. Cei ce vin cu Jojo n-au noroc niciodată.

— Tacă-ți fleanca, băbătio! Haide Papi, o luăm din loc.

Când ne ridicăm să plecăm, mătușica îmi spune:

— Ai grijă de tine.

Bineînțeles că n-am spus nimic despre ce aflasem de la José, așa că Jojo este foarte mirat că nu dau atenție vorbelor bătrânei. Simt că așteaptă de la mine întrebări ce nu vin. Pare dezorientat și-mi aruncă din când în când priviri piezișe.

După ce-a sporovăit cu unul și cu altul, Jojo a găsit repede o baracă. Trei cămăruțe, inele ca să ne agățăm hamacele, cutii de carton... Pe una dintre ele se află sticle goale de bere și de rom, pe o alta un lighean cu emailul sărit și o stropitoare cu apă. Sunt întinse sfori pe care poți să-ți pui lucrurile. Podeaua este din pământ bătătorit, foarte curată. Pereții despărțitori sunt făcuți din cutii de ambalaj. Se mai poate încă citi pe ele: *Savon Camay*, *Aceite Branca*, *Lait Nestlé* ele. Fiecare cameră are cam trei metri pe trei. Nu există ferestre. Mă sufoc și-mi scot cămașa.

Jojo se întoarce și tresare.

— Nu ești sănătos la minte? Dacă intră cineva? Pe lângă mutra ta dubioasă, dacă îți mai arăți și tatuajele ar fi ca și cum ai trâmbița că ești un răufăcător, frate! Te rog, fii la locul tău!

— Dar, Jojo, mă sufoc.

— O să-ți treacă. Este doar o chestiune de obișnuință. Înainte de toate, ținuta, Dumnezeule! Trebuie să ai ținută!

Mă abțin să nu râd. Este o figură Jojo ăsta! Scoatem un perete despărțitor și facem din două camere una singură, mai mare.

— Aici va fi cazinoul, spuse Jojo, râzând.

Camera are acum șase metri pe trei. Măturăm pământul, ne ducem să căutăm trei lăzi din lemn, rom și pahare din carton. Aștept cu nerăbdare să văd cum va decurge jocul.

Așteptarea nu-mi este de prea lungă durată. După ce-am vizitat câteva „localuri” nenorocite, pentru „a lua contact”, cum spune Jojo, toată lumea știe că diseară, la ora opt, se va desfășura la noi o partidă de *passe-anglaise*. Ultimul „local” vizitat este o baracă mică, cu două mese în aer liber, patru bănci și o lampă cu carbid care atârână de acoperișul improvizat din ramuri de copac. Proprietarul, un uriaș roșcat, fără vârstă, ne servește puncniurile fără să scoată o vorbă. Când

să plecăm, se apropie de mine și-mi spune în franceză: „Nu știu cine ești și nici nu vreau să știu. Vreau să-ți dau doar un sfat: în ziua în care vei dori să dormi aici, poți veni. Voi veghea asupra ta!”

Cu toate că vorbește o franceză bizară, după accent îmi dau seama că trebuie să fie din Corsica.

— Corsican?

— Da. Și tu știi că un corsican nu trădează niciodată. Nu ca anumiți tipi din nord, adaugă cu un surâs plin de subînțeles.

— Mulțumesc. Este bine s-o știu.

Spre șapte seara, Jojo aprinde lampa cu carbid. Întindem cele două pături pe jos. Nu sunt scaune. Jucătorii vor sta în picioare sau pe vine. Am hotărât că în seara asta nu voi juca. Voi observa doar tot ce se întâmplă.

Oamenii sosesc. Moacele lor mi se par extraordinare. Puțini bărbați sunt mici de statură, majoritatea sunt voinici, bărboși și mustăcioși. Măinile și fețele le sunt curate, nu miros urât și totuși hainele le sunt pătate și foarte uzate. Dar toate cămășile, fără excepție, majoritatea cu mâneci scurte, sunt impecabile.

În mijlocul spațiului de joc format din cele două pături se găsesc opt perechi de zaruri bine aliniate, fiecare într-o cutiuță. Jojo mă roagă să le dau tuturor jucătorilor pahare de carton. Sunt vreo douăzeci. Le torn rom. Niciun tip nu-mi face semn să mă opresc înainte de a-i umple paharul. După ce-i servesc pe toți, constat că am și golit trei sticle.

Încet, fiecare bea câte puțin, își așază paharul în față și pune alături un tub de aspirină. Știu că în aceste tuburi se află diamante. Nimeni nu scoate faimoasele pungi de pânză. Un chinez bătrân, ce tremură din tot corpul, a așezat în fața lui o balanță de bijutier. Cuvinte nu se prea rostesc. Acești oameni sunt abrutizați de efortul fizic, de soarele torid și de apa în care stau până la brâu adesea de la ora șase dimineața până la apusul soarelui.

Ah! Lumea începe să se miște. Unul, apoi doi, apoi trei jucători iau câte o pereche de zaruri, le examinează cu atenție, le lipesc unele de altele și le trec apoi vecinilor. Totul pare în ordine, căci zarurile sunt aruncate pe pătură fără cea mai mică observație. De fiecare dată Jojo adună zarurile și le pune într-una din cutiuțe, cu excepția ultimei perechi care rămâne pe pătură.

Câtiva, care și-au scos cămășile, se plâng din pricina țăntarilor. Jojo mă roagă să ard puțină iarbă umedă pentru ca fumul să-i gonească.

— Cine dă primul? întreabă un malac cu pielea arămie de indian, cu barba neagră și ondulată, cu o floare nereușită tatuată pe brațul drept.

— Tu, dacă vrei, îi răspunde Jojo.

Atunci, gorila, căci are aspectul unei gorile, scoate un teanc enorm de bolivari, prins cu un elastic, din centura împodobită cu ținte de argint.

— Cu cât începi, Chino, îl întreabă un altul.

— Cu 500 de bolivari.

— Bine, să fie 500.

Și zarurile se rostogolesc. Iese opt. Jojo încearcă să dea și el opt.

— 1.000 de bolivari că nu reușești un opt dintr-o dublă de patru, îi spune un alt jucător.

— Merg, spune Jojo.

Chino reușește să obțină optul, dar din cinci și trei. Jojo a pierdut. Timp de cinci ore partida se desfășoară fără niciun strigăt sau contestație. Acești oameni sunt într-adevăr niște jucători excepționali. Jojo a pierdut 7.000 de bolivari și un individ șchiop mai mult de 10.000.

Se hotărâse ca jocul să se termine la miezul nopții, dar, de comun acord, s-a mai prelungit cu o oră. La ora unu, Jojo anunță că asta-i ultima partidă.

— Eu am deschis jocul, spune Chino, luând zarurile. Tot eu vreau să-l închei. Pun jos tot ce am câștigat, 9.000 de bolivari.

Banii lui sunt acoperiți cu bancnote și diamante. Dă cu zarul și obține șaptele din prima aruncare.

În fața acestei lovituri formidabile, se aude pentru prima dată un murmur general. Bărbații se ridică: „Hai să ne culcăm”.

— Ai văzut, frățioare? Îmi spune Jojo, când rămânem singuri.

— Da, am văzut în special mutrele lor impresionante. Toți sunt înarmați, cu pistol și pumnal. Unii erau așezați pe macete, atât de ascuțite încât îți pot tăia capul dintr-o lovitură.

— Asta-i sigur, dar ai văzut tu altele și mai și în viața ta.

— Cu toate astea, vezi tu, am fost staroste de joc în Insule, dar n-am simțit niciodată o senzație de nesiguranță ca în noaptea asta.

— Chestie de obișnuință, frate, mâine joci și câștigăm. Treaba-i simplă. După tine, adăugă el, care sunt cei ce trebuie să fie supravegheați îndeaproape?

— Brazilienii.

— Bravo! Iată după ce poți cunoaște un om adevărat, după rapiditatea cu care-i reperează pe cei ce pot, într-o secundă, să-i pună viața în pericol.

După ce a încuiat ușa cu trei zăvoare imense, ne aruncăm în hamace și bine-am făcut că am adormit primul, înainte să se dezlănțuie sforăiturile lui Jojo.

A doua zi, un soare magnific, dar apăsător, parc-ar fi de plumb, niciun nor, nici cea mai mică speranță de briză. Mă plimb prin satul ăsta atât de curios. Toată lumea e prietenoasă. Întâlnești și fete care te

neliniștesc, dar cu toții au un anume fel de-a spune lucrurilor pe nume, în orice limbă ți-ar vorbi, încât îți dau o senzație de căldură umană de la primul contact. L-am regăsit pe uriașul corsican. Se numește Miguel, vorbește o venezueleană pură, împetrită din când în când cu cuvinte englezești sau braziliene, care apar pe neașteptate în frază ca și când ar fi parașutate. Numai când vorbește franțuzește, cu greutate, accentul specific locului natal iese în evidență și-ți dai seama că este corsican. Sorbim o cafea pe care o tânără metisă ne-a servit-o în niște stacane. Miguel mă întreabă:

— De unde vii?

— După invitația ta amabilă de ieri, nu te pot minți. Vin de la ocnă.

— Ah! ești un evadat? Bine-ai făcut că mi-ai spus-o.

— Și tu?

Se ridică în picioare, la înălțimea celor doi metri ai săi, și figura lui de roșcovan capătă o expresie de mare noblețe.

— Și eu sunt un evadat, dar nu din Guyana, căci eu am plecat din Corsica înainte de a mă prinde. Eu sunt un „bandit de onoare”.

Sunt impresionat de fața lui iluminată de orgoliul de a fi un om onest. Este superb acest „bandit de onoare”. Continuă:

— Corsica este paradisul lumii, singura țară unde oamenii știu să-și dea viața pentru onoare. Nu crezi?

— Nu știu dacă este singura țară, dar sunt sigur că între cei ce și-au luat lumea în cap acolo se găsesc mai mulți oameni care au ajuns așa din cauza onoarei decât pentru că sunt bandiți.

— Nu-mi plac bandiții din orașe, spune gânditor.

În două cuvinte îi spun povestea mea și adaug că sper că voi ajunge să mă întorc la Paris ca să-mi prezint factura.

— Ai dreptate, dar răzbunarea este un fel de mâncare ce se consumă rece. Fii cu băgare de seamă! Ar fi păcat dacă te-ar prinde înainte să te răzbuni. Ești împreună cu bătrânul Jojo?

— Da.

— E un om bun. Unii spun că este prea abil la joc, dar eu cred că nu trișează. Îl cunoști demult?

— Nu prea. Dar asta n-are importanță.

— Știi, Papi, dacă joci mult ajungi să știi mai multe decât alții, dar un lucru mă neliniștește în ceea ce te privește.

— Ce anume?

— De două sau de trei ori asociatul lui a fost asasinat. Pentru asta, de fapt, ți-am făcut oferta de ieri seară. Fii foarte atent și, când nu te simți în siguranță, vino aici cu toată încrederea.

— Mulțumesc, Miguel.

Curios sat, curios amestec de oameni pierduți în junglă, ducând o viață dură, în mijlocul unei naturi explozive. Fiecare cu povestea lui.

Este minunat să-i vezi, să-i auzi. Barăcile lor n-au câteodată decât un acoperiș din frunze de palmier sau din tablă de zinc, ajunsă aici dracu știe cum. Pereții? Bucăți din cutii de carton sau de lemn și câteodată, chiar de pânză. Nu există paturi, numai hamace. Dorm, mănâncă, se spală, fac dragoste, aproape în drum. Și, totuși, nimeni n-ar ridica un colț al pânzei, n-ar privi printre două scânduri ca să vadă ce se petrece în interior. Toată lumea are cel mai mare respect pentru viața intimă a celui alt. Dacă vrei să te duci să vizitezi pe cineva, nu te apropii mai mult de doi metri de casă și, în loc de sonerie, strigi: „Este cineva acasă?” Dacă ai de-a face cu o persoană care nu te cunoaște, îi spui *Gentes de paz*, ceea ce înseamnă „Oameni buni”. Când iese cineva să te întâmpine, te invită cu amabilitate: *Adelante. Esta casa es suya*. („Intrați, casa aceasta vă aparține.”)

O masă în fața unei barăci solide din trunchiuri foarte bine prinse între ele. Pe masă, coliere din perle naturale din insula Margarita, câteva pepite de aur pur, câteva ceasuri, curele de ceas din piele sau din zale de oțel, multe deșteptătoare.

Este bijuteria Mustafa.

În spatele mesei, un bătrân arab cu o față simpatică. Discutăm puțin, este marocan și și-a dat seama că sunt francez. Este ora cinci după amiază și mă întreabă:

— Ai mâncat?

— Încă nu.

— Nici eu. Tocmai voiam s-o fac. Dacă vrei putem să luăm masa împreună.

— Cu plăcere.

Mustafa este primitor, amabil, simpatic. Petrec o oră plăcută cu el. Nu este curios și nu mă întreabă de unde vin.

— Este ciudat, îmi spune. În țara mea nu-i iubeam pe francezi, dar aici îi iubesc. Ai mai cunoscut arabi?

— Mulți. Sunt unii foarte buni și alții foarte răi.

— Așa este în toate rasele. Eu, Mustafa, fac parte dintre cei buni. Am șaizeci de ani. Aș putea să-ți fiu tată. Am avut un fiu de treizeci de ani, care a fost ucis cu un glonte, acum doi ani. Era frumos și bun.

Ochii îi sunt înlăcrimați.

Pun mâna pe umărul acestui sărman tată, atât de mișcat de amintirea fiului pierdut și mă gândesc la tatăl meu, care, și el, probabil are ochii în lacrimi când vorbește despre mine, acolo, în Ardèche. Bietul tata! Cum aș putea să aflu unde este acum, ce face? Sunt sigur că trăiește, o simt. Să sperăm că nu a avut de suferit de pe urma războiului.

Mustafa mă invită să vin să mănânc cu el când vreau și, de asemenea, să vin când am nevoie de ceva, căci îi voi face o favoare cerându-i un serviciu.

Se lasă noaptea, plec, după ce-i mulțumesc pentru tot, și mă îndrept spre baraca noastră. În curând va începe jocul. După ce i-am întâlnit pe Miguel și pe Mustafa sunt ceva mai încrezător în viață.

N-am nicio teamă pentru prima mea partidă. „Cine nu riscă nimic n-are nimic”, mi-a spus Jojo. Are, într-adevăr, dreptate. Dacă vreau să pun valiza cu exploziv la nr. 36, Quai des Orfèvres, și să mă ocup și de ceilalți atunci am nevoie de biștari, de mulți biștari. Voi avea în curând, sunt sigur.

Cum este sâmbătă și odihna de duminică este sfântă pentru mineri, partida nu începe decât la ora nouă seara, căci va dura până la răsăritul soarelui. A venit multă lume, mult prea multă pentru spațiul de care dispunem. Este imposibil să-i lași pe toți să intre și atunci Jojo îi triază pe cei care pot miza mai mult. Rămân în cameră douăzeci și patru de jucători, ceilalți vor juca afară. Mă duc la Mustafa, care, foarte amabil, îmi împrumută un covor mare și o lampă cu carbid. Pe măsură ce un jucător din interior se retrage din joc, poate fi înlocuit cu unul din exterior.

Banco [5] și iar banco! Nu mă mai opresc și pariez de fiecare dată când Jojo dă cu zarul: „Doi contra unu că nu dă șase din dublă de trei... zece din dublă de cinci...” etc. Ochii oamenilor strălucesc. De fiecare dată când cineva ridică paharul, un puști de unsprezece ani i-l umple cu rom. Miguel este cel ce ne aprovizionează cu băuturi și țigări pentru jucători, așa cum l-am rugat eu pe Jojo.

Partida se transformă repede în infern. Fără a-i cere permisiunea, schimb tactica lui Jojo. Nu mizez numai pe el, ci și pe ceilalți ceea ce-l face să-și încrunte sprâncenele. Aprinzându-i o țigară, îmi mormăie printre dinți: „Astâmpără-te, mă! Nu semăna aiurea biștarii!” Spre ora patru dimineața, am în fața mea un teanc impresionant de bolivari, cruzeiros, dolari americani, dolari antilezi, diamante și chiar câteva pepite de aur.

Jojo apucă zarurile. Pune jos 500 de bolivari. Pariez pe el 1.000.

Și... șapte!

Las jos totul, ceea ce face 2.000 de bolivari. Jojo își retrage cei 500 câștigați.

Și... iar șapte!

Jojo își retrage iar banii...

— Ce faci, Enrique? mă întreabă El Chino.

— Merg cu 4.000 de bolivari.

— Banco solo!

Îl privesc pe tipul care vorbește. Este unul mic, îndesat, negru precum crema de ghetă, cu ochii injectați de alcool. Un brazilian, desigur.

— Pune 4.000 de bolivari.

— Piatra asta valorează mai mult.

Și lasă să cadă pe pătură, în fața lui, un diamant. Este așezat turcește, cu torsul gol și poartă un șorț maroniu. Chinezul ia diamantul, îl pune pe cântar și spune:

— Nu face decât 3.500 de bolivari.

— Bine, 3.500 spune brazilianul.

— Dă, Jojo.

Jojo aruncă zarurile, dar cu un gest rapid brazilianul le prinde din zbor. Mă întreb ce se va întâmpla, căci privește puțin zarurile, scuipă peste ele și i le înapoiază lui Jojo spunându-i:

— Aruncă-le așa, ude.

— Accepți, Enrique? mă întreabă Jojo privind-mă.

— Cum vrei, *hombre*.

După ce-a aranjat rapid pătura cu mâna stângă pentru a-i accentua pliul, Jojo, fără să șteargă zarurile, le aruncă departe. Și iarăși șapte!

Ca împins de un resort, brazilianul se ridică dintr-o mișcare, cu mâna pe revolver. Apoi, încet, spune: „Nici în noaptea asta nu voi câștiga.” Și pleacă.

În aceeași clipă, când s-a ridicat ca un diavol ce iese dintr-o cutie de jucării, am pus mâna pe revolverul meu care avea deja un glonte pe țeavă. Jojo nu s-a mișcat, nici n-a făcut vreun gest de apărare. Și, totuși, pe el îl viza negroteiul. Văd că mai am multe de învățat ca să știu precis când este cazul să scot pistolul și să trag.

La răsăritul soarelui ne oprim. De atâta fum de țigări, țigări de foi și iarbă umedă, ochii mă înțepă și-mi vine să plâng. Picioarele îmi sunt complet anchilozate, căci am stat cu ele încrucișate sub fund timp de nouă ore. Dar sunt satisfăcut, nu m-am ridicat să mă duc la privată și, asta este sigur, m-am simțit stăpân pe nervii și pe viața mea.

Am dormit până la ora două după-amiază. Când mă trezesc, Jojo nu mai este în casă. Îmi îmbrac pantalonii, buzunarele sunt goale. Jojo a adunat totul. Pe naiba! Totuși, încă n-am făcut socotelile, n-ar fi trebuit să facă așa ceva. Am impresia că prea se crede un șef incontestabil. Nu sunt și n-am fost niciodată un caid, dar am oroare de oamenii care se cred superiori sau au impresia că totul le este permis.

Ies și-l găsesc pe Jojo la Miguel mâncând niște macaroane cu carne.

— Merge, frățioare? mă întreabă el.

— Da și nu.

— De ce acest nu?

— Pentru că n-ar fi trebuit să-mi scotocești prin buzunare fără să știu și eu.

— Nu fi cretin, tinere. Sunt un om corect și dacă am procedat așa am făcut-o, e pentru că, oricum, totul se bazează pe încredere reciprocă. De exemplu, în timpul unei partide ai putea foarte bine să ascunzi diamante sau lovele în altă parte decât în buzunar. Pe de altă

parte, tu nu știi cât am câștigat eu. Atunci, n-are importanță dacă ne golim buzunarele împreună sau nu. Chestiune de încredere.

Are dreptate. Să nu mai discutăm. Jojo îi plătește lui Miguel romul și țigările din noaptea trecută. Îl întreb dacă tipilor nu li se pare ciudat că le plătește băutura și țigările.

— Dar nu eu le plătesc. Cel ce câștigă mai mult lasă ceva. Toată lumea știe asta.

Și viața noastră continuă la fel în toate nopțile. Suntem aici de două săptămâni și de două săptămâni jucăm în fiecare noapte un joc infernal, dar și viața noastră.

Ieri a fost o noapte cu ploaie teribilă. Neagră ca smoala. Un jucător se ridică după ce a reușit să câștige ceva. Iese în același timp cu un tip uriaș care rămăsese așezat și care nu mai juca de un timp, din lipsă de muniții. Douăzeci de minute mai târziu, uriașul nenorocos se întoarce și joacă ca un turbat. Cred că cel ce-a câștigat i-a împrumutat lovele, dar mi se pare totuși bizar că i-a împrumutat atâția. Dimineața, cel ce câștigase a fost găsit înjunghiat la nici cincizeci de metri de baraca noastră. Îi povestesc lui Jojo: „Nu-i treaba noastră, îmi spune. Data viitoare va fi mai atent.”

— Bați câmpii, bătrâne. Nu va mai exista data viitoare pentru el, pentru că a murit!

— Este adevărat, dar ce putem face?

Bineînțeles, am urmat sfaturile lui José. Îmi vând bancnotele străine, diamantele și aurul unui cumpărător libanez, proprietarul unei bijuterii la Ciudad Bolivar. În fundul barăcii sale se află o pancardă: „Aici se cumpără la preț bun aur și diamante.” Și dedesubt: „Comoara mea cea mai de preț este cinstea.”

Într-un plic cauciucat, adică muiat în lapte de cauciuc brut, pun biletele pe care este scris numele meu, plătibile la prezentare. Nu pot fi încasate de nimeni altcineva, nici transferate altcuiva... Toate mutrele bune de spânzurătoare de pe aici o știu deja, iar când vreun tip care nu vorbește nici franceza, nici spaniola mi se pare prea insistent, i le arăt. Nu sunt deci în pericol decât în timpul partidei de zaruri și când aceasta se termină. Câteodată curajosul Miguel vine să mă caute la sfârșitul partidei.

De două zile am senzația că atmosfera devine tot mai tensionată, amenințătoare, încetoșată. Am învățat să simt toate astea la ocnă. Când în barăcile din Insule se ivea un pericol, îl simțeai fără să știi de ce. Pentru că erai tot timpul cu ochii în patru, captai probabil undele emise de cei care se pregăteau să dea o lovitură. Nu știu cum. Dar niciodată nu m-am înșelat în astfel de cazuri.

Ieri, de exemplu, patru brazilieni și-au petrecut toată noaptea în întunericul celor patru colțuri ale camerei. Câteodată unul dintre ei s-a

deasupra covorului și a jucat pe mize ridicole. Niciodată nu au cerut și nu au pus mâna pe zaruri. Și încă ceva: *niciunul nu purta armă la vedere*. Nici maceta, nici cuțit, nici revolver. Și asta nu se prea lovește cu mutrele lor de asasini. Sigur că se poartă în mod deliberat așa.

Au revenit în seara asta. Cum poartă cămașa pe deasupra pantalonilor, sunt sigur că au revolverul sub centură. S-au așezat în umbră bineînțelese. Dar, cu toate astea, reușesc să-i disting. Nu scapă din ochi gesturile jucătorilor. Trebuie să-i supraveghez fără să le trezesc bănuiala, deci fără să mă uit fix la ei. Reușesc, prefăcându-mă că tușesc și lăsându-mă pe spate, cu mâna la gură. Din păcate, nu am decât doi în față. Cealalți doi sunt în spate și nu pot să-i văd decât întorcându-mă repede, să-mi suflu nasul.

Jojo este surprinzător de calm. Rămâne de gheață. Joacă din când în când chiar și pe mâna altora, luându-și astfel riscul de-a pierde sau de-a câștiga la noroc. Știu, mi-a spus-o, că această tactică îl enervează, căci îl obligă să câștige de două sau chiar de trei ori aceiași bani înainte de a-i păstra definitiv. Numai că atunci când jocul este în toi, fiind prea avid să câștige, îmi „trimite” prea repede sume importante.

Cum mă știu observat de tipii ăștia, las totul, cu ostentație, pe jos, în fața mea. Nu am interes să fac astăzi pe casa de bani.

De două sau de trei ori îi spun lui Jojo, în argou, că-mi dă prea multe lovituri câștigătoare. Se face că nu înțelege. Cum ieri am folosit șmecheria cu privata și nu m-am mai întors, îmi spun că dacă cei patru tipi vor să acționeze în noaptea asta nu vor aștepta ca să revin, ci îmi vor face felul între baracă și privată.

Simt cum urcă tensiunea, cum crește enervarea celor patru statui din cele patru colțuri ale camerei. În special unul dintre ei, care fumează țigară de la țigară.

— Atunci încep să fac banco în dreapta și-n stânga, cu toate mârâiturile lui Jojo. Culmea, câștig în loc să pierd și grămada din fața mea în loc să se micșoreze crește. Se adună bancnote de tot soiul, în special de 500 de bolivari. Sunt atât de încordat încât atunci când iau zarurile în mână pun țigara aprinsă pe bani. Pe una dintre bancnotele de 500 rămân două găuri, căci era îndoită. O joc și o pierd împreună cu altele trei pe un alt banco de 2.000 de bolivari. Câștigătorul se ridică și spune: „Pe mâine!” Pleacă.

În febra jocului, nu-mi dau seama de trecerea timpului, când, stupefiat, revăd bancnota arsă pe covor. Știu bine cine a câștigat-o: un bărbos de vreo patruzeci de ani, un alb foarte slab, cu o pată albă pe lobul urechii stângi. Or, acest tip nu se mai afla în cameră. În două secunde reconstitui scena plecării lui. A ieșit singur, sunt sigur, dar niciunul dintre cei patru indivizi nu s-a mișcat din locul lui. Deci, au unul sau doi complici afară. Probabil că au o combinație pentru a le

semnala când tipul care iese din cameră are bani și diamante.

Nu reușesc să-mi dau seama cine a intrat de atunci, căci mulți joacă în picioare. În ceea ce-i privește pe cei ce stau pe jos, locul bărbosului cu bancnota arsă a fost ocupat imediat.

Dar cine a jucat bancnota? Aș vrea s-o iau și să pun întrebări. Dar ar fi foarte riscant.

Este clar că sunt în pericol. Am sub ochi dovada că bărbosul a fost ucis. Cu nervii încordați, dar încă stăpânindu-mă, sunt obligat să gândesc foarte repede. Este ora patru dimineața. Nu se luminează înainte de ora șase și un sfert, căci la tropice se luminează dintr-odată, începând cu ora șase. Deci, dacă se va întâmpla ceva, asta se va petrece între patru și cinci. Este o noapte ca de smoală, știu, căci mă ridic la un moment dat ca să respir chipurile aer curat în pragul ușii. Mi-am lăsat câștigul la locul lui, frumos aranjat. Afară nu remarc nimic anormal.

Mă așez din nou, calm, dar cu toate simțurile treze. Ceafa îmi semnalează că două perechi de ochi sunt îndreptate cu intensitate spre ea.

Jojo aruncă zarurile, îi las pe alții să-i acopere jocul. Atunci începe să se adune în fata lui o grămadă respectabilă de bani, ceea ce nu-i place deloc. Simt, într-adevăr, cum urcă temperatura și, fără să par că mă feresc de ceilalți, îi spun lui Jojo, pe un ton normal, în franceză:

— Sunt sigur, o simt, miroase a revolver. Ridică-te în același timp cu mine și să-i ținem la respect cu arma, pe toți.

Surâzând, ca și cum mi-ar fi spus ceva amabil, neținând seama că și altul poate înțelege ce vorbim, îmi spune:

— Dragă prietene, ce rost ar avea o asemenea atitudine stupidă? Și pe cine să ținem la respect în mod special?

Într-adevăr, pe cine? Și ce motiv am avea? Totuși, se simte ceva. Asta-i sigur. Tipul cu veșnica țigară în gură cere, unul după altul, două pahare cu alcool pe care le dă pe gât dintr-odată.

Să ies singur, chiar cu revolverul în mână, nu servește la nimic în noaptea asta neagră. Cei ce sunt afară mă vor vedea, dar eu nu. Să mă retrag în camera de alături, mai rău. Nouă șanse la zece că acolo se află deja un tip care a intrat îndepărtând doar o scândură.

Nu am decât un singur lucru de făcut: să-mi pun tot câștigul, în așa fel încât să mă vadă toți, în punga de pânză, să las punga pe locul meu și să mă ridic ca și când m-aș duce la privată. Nu vor da semnalul celor de afară, căci nu am comoara asupra mea. Sunt peste 5.000 de bolivari. E mai bine să-i pierd decât să-mi pierd viața.

De altfel, nu am de ales. Este singura soluție pentru a ieși din această capcană foarte bine pusă la punct și care este gata să se închidă dintr-un moment în altul.

Toate astea îmi trec rapid prin minte, căci este ora cinci fără șapte

minute. Adun totul – bancnote, diamante, tubul de aspirină – în văzul celorlalți. Încet, introduc această comoară în punga de pânză. Cu multă naturalețe, trag de șiretul pungii, o pun în fața mea, la patruzeci de centimetri, și spun în spaniolă, pentru ca toată lumea să înțeleagă:

— Ai grijă de pungă, Jojo. Nu mă simt prea bine. Mă duc să iau puțin aer.

Jojo, care mi-a urmărit toate gesturile, întinde mâna și-mi spune:

— Dă-mi-o, stă mai bine la mine decât oriunde.

Cu regret, îi întind punga, căci știu că se pune singur într-o situație periculoasă. Dar ce să fac? Să-l refuz? Imposibil, ar părea bizar.

Ies, cu mâna pe revolver. În noapte, nu zăresc pe nimeni, dar n-am nevoie să-i văd pentru a ști că sunt acolo. Repede, aproape fugind, mă îndrept spre Miguel. Revenind cu el și cu o lampă mare cu carbid, care ne va permite să luminăm în jurul barăcii, cred că avem o șansă să dezamorsăm situația asta explozivă. Din păcate, Miguel locuiește la mai mult de două sute de metri de noi. Încep să fug.

— Miguel! Miguel!

— Ce este?

— Scoală-te repede. Ia-ți revolverul și o lampă. E de rău! Poc! Poc! Se aud două împușcături în noapte.

O iau din loc, alergând cât se poate de repede. Întâi confund baraca și cei dinăuntru, după ce mă înjură, mă întreabă ce-i cu împușcăturile, îmi continui cursa, iată baraca, totul este în întuneric. Îmi aprind bricheta. Sosesec oameni cu lămpi. În cameră nu a mai rămas nimeni. Doar Jojo se află întins pe jos, cu ceafa sângerându-i abundent. Nu este mort, ci în comă. Reconstitui repede scena, căci o lanternă abandonată acolo mă face să înțeleg ce s-a întâmplat. S-a tras în lampa cu carbid și, în același timp, l-au pocnit pe Jojo în cap. La lumina lanternei, au adunat tot ce se afla în fața lui, punga mea și tot ceea ce câștigase el. I-au smuls cămașa, iar centura de pânză groasă pe care o purta direct pe piele a fost tăiată cu o lovitură de cuțit sau de maceță.

Bineînțeles, toți jucătorii o șterseseră. Cea de-a doua împușcătură a fost trasă ca să-i facă să fugă mai repede. De altfel, nu mai erau mulți când m-am ridicat eu. Opt oameni jos, doi în picioare, cei patru tipi în colțurile camerei și puștiul care servea.

Toată lumea se oferă să mă ajute. Jojo este transportat la Miguel, care are un pat de scânduri în baraca lui. Jojo rămâne în comă toată dimineața. Sângele s-a coagulat. Nu mai curge. După părerea unui miner englez, este bine și rău, căci dacă are o fractură a craniului înseamnă că hemoragia este internă. Mă hotărâsc să nu-l mișc din loc. Un miner din Callao, un vechi prieten al lui Jojo, s-a dus la o altă mină să ceară ajutorul unui așa-zis medic.

Sunt foarte abătut. Le-am explicat totul lui Miguel și Mustafa, iar ei

mă încurajează spunându-mi că dacă lovitura era previzibilă de la început și dacă îl avertizasem, trebuia să mă asculte.

Spre ora trei după-amiază, Jojo deschide ochii. I se dau câțiva stropi de rom, apoi, cu mare greutate, murmură: „Mi-a venit sorocul, frate, o simt. Să nu mă mișcați. Nu e vina ta, Papi, ci a mea.”

Răsuflă cu greu și continuă: „Miguel, în spatele cocinei porcului tău am îngropat o cutie. Chiorul s-o ducă nevستی-mi, Lola.” După aceste câteva momente de luciditate, recade în comă. A murit la apusul soarelui.

Grăsana care ne servise primele *frescos* când am sosit, Dona Carmencita, a venit să-l vadă și ea pe Jojo. Îmi aduce câteva diamante și trei patru bancnote pe care le culesese astăzi de dimineață din camera noastră. Și totuși, se perindase ceva lume pe acolo! Dar nimeni nu se atinsese nici de bani, nici de diamante.

Aproape toată comunitatea a venit la înmormântare. Cei patru brazilieni sunt și ei prezenți, cu cămașa pe deasupra pantalonilor. Unul dintre ei se apropie de mine și-mi întinde mâna. Mă prefac că nu observ gestul lui și-l bat cu palma prietenește peste burtă. Nu mă înșelasem, revolverul se afla acolo unde bănuiam.

Mă întreb dacă pot să iau vreo măsură contra lor. Acum? Mai târziu? Ce să fac? Nimic. Este prea târziu.

Simt nevoia să fiu singur, dar aici obiceiul este ca, după o înmormântare, să te duci să bei câte un pahar în fiecare local al cărui patron a fost la înmormântare. Vin, de obicei, cu toții.

Când ajung la Dona Carmencita, aceasta vine și se așază lângă mine, cu un pahar de lichior de anason în mână. În momentul în care ridic paharul să beau, îl ridică și ea pe al ei, dar îl duce doar la gură și-mi spune printre dinți:

— Este mai bine c-a fost el și nu tu. Acum poți să te duci în siguranță unde vrei.

— De ce în siguranță?

— Pentru că toată lumea știe că tot ce ai câștigat ai vândut libanezului.

— Da, dar dacă libanezul este omorât?

— Și asta se poate... Dar asta-i o altă problemă.

Plec singur, lăsându-mi prietenii la mese, după ce i-am spus Dinei Carmencita că eu plătesc totul.

O iau pe cărarea ce duce la așa-zisul cimitir, un teren defrișat de 50 m, fără să știu prea bine de ce.

În cimitir sunt opt morminte. Cel al lui Jojo este ultimul; în fața lui, Mustafa. Mă apropii:

— Ce faci aici, Mustafa?

— Am venit să mă rog pentru acest vechi prieten la care țineam mult și să-i aduc o cruce. Ai uitat să faci una.

— La naiba! Este adevărat. Nu m-am gândit la cruce. Îi strâng mâna acestui arab de treabă și-i mulțumesc.

— Nu ești creștin? mă întreabă. Nu te-am văzut rugându-te când au aruncat pământul peste coșciug.

— Adevărul este că... sigur că există un Dumnezeu, Mustafa, îi spun pentru a-i face plăcere. Îi mulțumesc, de altfel, pentru că m-a protejat în loc să mă lase să continui ca Jojo... Decât să mă rog pentru el, mai bine îl iert pe acest bătrân care s-a născut în drojdia societății, la Belleville. N-a putut învăța decât un singur lucru, să joace zaruri.

— Ce tot spui acolo, prietene, nu înțeleg nimic.

— N-are importanță. Să-ți amintești numai acest lucru: regret sincer că a murit. Am încercat să-l salvez. Dar nimeni nu trebuie să se creadă mai șmecher decât altul, căci, într-o zi, se găsește unul mai isteț decât tine. Acum Jojo se simte bine aici. Va dormi pentru totdeauna înconjurat de ceea ce a adorat, aventura și natura, cu mila lui Dumnezeu.

— Da, bunul Dumnezeu îl va ierta, căci era un om de treabă.

— Asta-i sigur.

Încet, mă întorc la cabană. Este adevărat că nu sunt supărat pe Jojo, cu toate că atunci când m-a luat cu el aproape că m-a condamnat. Veselia, energia sa de fier, tinerețea, în ciuda celor șaizeci de ani, alura lui de mare senior al foburgurilor: „Ținuta... Dumnezeule! Ținuta!”... Și, apoi, am fost prevenit. Am să mă rog pentru José, care mi-a dat acele sfaturi atât de bune. Fără el, n-aș mai fi în viață.

Legănat în hamacul meu, fumând trabuc după trabuc, ca să mă îmbăt cu nicotină și să alung țăntării, încerc să fac bilanțul.

Bun. Am zece mii de dolari după numai câteva luni de libertate. La Callao și aici am întâlnit bărbați și femei de toate rasele, de origini sociale diferite, dar toți de-o căldură umană extraordinară. Am simțit prin ei și prin viața în natură, în această ambianță atât de diferită de cea a orașului, cât de minunată este libertatea pentru care m-am zbatut atâta.

Pe de altă parte, războiul s-a terminat datorită lunganului Charlot și acestor pompieri ai lumii care sunt americanii. În această harababură în care se află milioane de oameni, un ocnaș nu reprezintă într-adevăr nimic. Cu atât mai bine, asta mă va ajuta: în mijlocul tuturor problemelor pe care le au de rezolvat, vor avea altceva mai bun de făcut decât să se intereseze de soarta mea...

Am treizeci și șapte de ani, am stat treisprezece ani la ocnă, cincizeci și trei de luni în singurătate totală, socotind, în afara Recluziunii, și închisorile La Santé, La Conciergerie, centrala de la Beaulieu. Sunt greu de clasificat. Nu sunt un tip sărman, care n-are altă posibilitate decât să dea cu sapa, târnăcopul sau securea, dar nici

n-am o adevărată meserie care să-mi permită să fiu un muncitor bun, de exemplu mecanic sau electrician, putând să-mi asigur existența în orice țară. Pe de altă parte, din cauza lipsei unei instrucții suficiente, sunt incapabil să-mi asum mari responsabilități. Ar trebui, în același timp cu studiile, să înveți și o meserie. Dacă, dintr-un motiv sau altul, îți ratezi studiile, o meserie te-ar putea ajuta și te descurci în viață. Nu pentru că având ceva învățătură ai fi superior, să zicem, măturătorului – n-am disprețuit niciodată pe nimeni în afară de gardieni și sticleți –, ci pentru că nu le potrivești cu propriul tău personaj, ești cu fundul în două luni, simți că ai putea, dar nu poți să fii fericit. De fapt, sunt prea instruit și, în același timp, nu destul. Pe dracu! Nu-i prea grozavă o asemenea concluzie.

Și, apoi, cum să-ți stăpânești impulsurile interioare dacă ești un om normal? Eu, care ar fi trebuit să caut liniștea, pacea, să trăiesc la Callao ca ocnașii ajunși la pensie, resimt, dimpotrivă, în modul cel mai profund, o violentă sete de viață. Aventura mă atrage cu atâta forță încât mă întreb dacă voi putea vreodată să stau liniștit.

Este adevărat, de asemenea, că trebuie să mă răzbun, este adevărat că nu-i pot ierta pe cei ce mi-au făcut tot acest rău, mie și celor ce-mi erau dragi.

Calmează-te, Papi. Ai tot timpul în fața ta. Încetul cu încetul, trebuie să-ți recapeteți încrederea în viilor. Căci, tu, care ți-ai promis să trăiești corect în această țară, ai intrat deja în plină aventură, uitându-ți promisiunea.

Cât de greu este să trăiești ca toată lumea, să te supui ca toată lumea, să mergi în același pas cu toți ceilalți, având ca regulă acceptarea acestor două măsuri: timpul și distanța.

Trebuie să alegi, Papi: sau vei respecta această țară a bunului Dumnezeu și vei lăsa deoparte răzbunarea, sau, dacă nu poți abandona această idee fixă, atunci vei avea nevoie de mulți bani pe care nu-i vei putea câștiga niciodată muncind, ci va trebui să cauți o altă „cale”.

De fapt, aș putea să mă duc să caut în *altă parte decât în Venezuela* această avere ce-mi este indispensabilă. Nu-i așa complicat, amice. Vom vedea! Trebuie să mai reflectez. Să dormim acum.

Dar, înainte de asta, nu pot rezista să nu mă duc să admir îndelung, din ușă, stelele, luna, să ascult miile de zgomote, miile de strigăte ale junglei ce înconjoară satul ca o misterioasă frontieră, perete la fel de întunecos pe cât este de strălucitoare lumina lunii.

Și dorm, dorm, legănat de hamac, fericit în toate fibrele sufletului meu că sunt liber, *liber și stăpân pe destinul meu*.

Capitolul 4 – Adio, Callao

Spre ora zece dimineța, a doua zi, mă duc să-l caut pe libanez.

— Deci, când ajung la Callao sau la Ciudad Bolivar, mă duc la adresele pe care mi le-ai dat și-mi vor plăti chitanțele pe care mi le-ai semnat?

— Desigur, poți fi liniștit.

— Și dacă ești ucis și tu?

— Asta n-are nicio importanță pentru tine, vei fi plătit. Te duci la Callao?

— Da.

— Din ce regiune a Franței ești?

— De pe lângă Avignon, nu departe de Marsilia.

— I-auzi! Am și eu un prieten marsiliez, dar nu l-am mai văzut de multă vreme. Se numește Alexandre Guigue.

— Nu se poate. Este unul din bunii mei prieteni.

— Și al meu. Îmi face plăcere că-l cunoști.

— Unde locuiește și cum pot să-l revăd?

— În Brazilia, la Boa Vista. Este foarte departe și complicat să ajungi până acolo.

— Cu ce se ocupă acum?

— Este coafor. Ți este ușor să-l găsești. Întrebi de coaforul-dentist francez.

— De când este și dentist? îl întreb, neputându-mi stăpâni râsul. Căci pe Alexandre Guigue, un tip extraordinar, l-am cunoscut bine. Condamnat la ocnă odată cu mine, în 1933, am fost împreună pe *La Martinière* și a avut timp să-mi povestească istoria lui în detaliu.

În 1929 sau 1930, într-o sâmbătă noaptea, Alexandre și un prieten coborau liniștiți, prin tavan, în cea mai mare bijuterie din Lisabona. Au pătruns prin efracție în apartamentul de deasupra bijuteriei, aparținând unui dentist. Pentru a repera locurile, pentru a se asigura că dentistul pleacă în fiecare week-end, cu toată familia, pentru a lua amprente cheilor de la ușile de la intrare și de la cabinetul de lucru, a trebuit să se ducă de mai multe ori la dentist și să-și plombeze doi dinți.

— Excelent lucrați, de altfel, căci mai am și acum plombele!

Timp de două nopți am avut timp destul să luăm toate bijuteriile și să deschidem, fără zgomot, două case de bani și un seif mai mic din oțel. Portretul robot nu se inventase încă pe atunci, dar dentistul știa probabil foarte bine să descrie oamenii, căci, părăsind Lisabona, sticleții ne-au sărit în spate la gară. Justiția portugheză ne-a condamnat la zece și doisprezece ani de ocnă. După câțva timp, ne aflam în ocna lor, în Angola, la nord de Congo belgian și Congo francez. Nu am avut dificultăți ca să evadăm. Prietenii au știut unde și

când să ne aștepte cu taxiul. Eu, ca un cretin, m-am dus la Brazaville, iar camaradul meu la Leopoldville. Trec peste aventurile mele din Congo. Câteva luni mai târziu, am fost prins. Camaradul meu de asemenea. Francezii au refuzat să mă predea portughezilor și m-au trimis în Franța, unde m-am trezit cu douăzeci de ani de ocnă, în loc de zece cât mi se dăduseră în Portugalia.

A evadat din Guyana. Am aflat că trecuse prin Georgetown și că, într-adevăr, pornise spre Brazilia călare pe un bou cu care voia să străbată jungla.

Și dacă m-aș duce să-l caut?

Da. Mă voi duce la Boa Vista.

Ei bine, o asemenea idee mi se pare, într-adevăr, formidabilă.

Plec cu doi oameni care-mi spun că știu pe unde se ajunge în Brazilia și care mă vor ajuta să-mi car lucrurile pentru dormit și pentru gătit. Mai mult de zece zile rătăcim prin junglă, fără ca măcar să dăm de Santa Helena, ultimul sat de mineri înainte de frontiera braziliană, dar ajungem, după cincisprezece zile, aproape de frontiera Guyanei engleze, la o mină de aur, Aminos. Cu ajutorul unor indieni, atingem râul Cuyuni, care ne conduce la un sătuc venezuelean, Castillejo. Aici, cumpăr câteva macete și pile pe care le dau indienilor în semn de mulțumire și-i abandonez pe așa-zișii mei ghizi, abia abținându-mă să nu le mut fălcile din loc. Căci, de fapt, indivizii nu cunosc mai bine decât mine regiunea.

Reușesc să găsesc, totuși, în sat, un om care cunoaște locurile și care acceptă să mă conducă. Patru sau cinci zile mai târziu, ajung la Callao.

Epuizat de oboseală, slab ca un băț, bat, la lăsatul serii, la ușa Mariei.

— A venit! A venit! strigă cât o ține gura Esmeralda.

— Cine? întreabă Maria din cealaltă cameră. Și de ce strigi așa de tare?

Foarte emoționat de această atmosferă de prospețime pe care o regăsesc după săptămânile apăsătoare pe care le-am trăit, am luat-o pe Esmeralda în brațe și i-am astupat gura cu mâna, ca s-o împiedic să-i răspundă.

— De ce faci atâta zgomot? întreabă Maria intrând în cameră.

Un strigăt, un strigăt din adâncul inimii, un strigăt de bucurie, de dragoste, de speranță împlinită și Maria se aruncă în brațele mele.

Mult timp, foarte mult timp după ce l-am îmbrățișat pe Picolino și pe celelalte surori ale Mariei – doar José este plecat de acasă –, rămân lungit lângă Maria. Îmi pune mereu aceleași întrebări: nu-i vine să creadă c-am venit direct la ea, fără să mă opresc la Marele Charlot sau la vreo cafenea din sat.

— Vei rămâne un timp la Callao?

— Da, voi sta câțva timp.

— Trebuie să te îngrijești, să te îngrași, am să-ți fac mâncărurile tale preferate. Când vei pleca, chiar dacă inima mea va sângera pentru totdeauna, nu-ți voi reproșa nimic, căci m-ai avertizat de la început. Vreau să fii puternic, ca să poți scăpa mai ușor din capcanele Caracasului.

El Callao, Uasipata, Upata, Tumeremo, sătucuri cu nume curioase pentru un european, minuscule puncte pe harta unei țări de trei ori mai mare ca Franța, pierdute la capătul lumii, unde cuvântul progres nu înseamnă nimic, în sânul celei mai minunate dintre naturi, în mijlocul căreia bărbați și femei, tineri și bătrâni trăiesc cum se trăia la începutul secolului, dar sunt însuflețiți de pasiuni adevărate, de generozitate, de bucuria de a trăi, de omenie... Sunt rari cei care au acum peste patruzeci de ani și care n-au avut de suferit din cauza celei mai teribile dintre dictaturi, cea a lui Gomez. Pentru un nimic erau urmăriți, bătuti mă, flagelați cu vâna de bou de către reprezentanții autorităților. Toți, pe când aveau între cincisprezece și douăzeci de ani, între 1925 și 1935, au fost urmăriți ca niște animale de către polițiștii tiranului și, odată prinși cu arcanul, erau târați cu o funie până la cazarmă. Pe atunci, o fată frumoasă putea fi răpită de un funcționar important, apoi aruncată în stradă când acesta se sătura de ea. Dacă o familie îndrăzne să schițeze cel mai mic gest de apărare, era imediat distrusă.

Au avut loc din când în când revolte, adevărate sinucideri colective ale unor oameni hotărâți să se răzbune cu orice preț, chiar cu cel al vieții lor, cum a fost colonelul Zapata. Dar sosea imediat armata și cei ce reușeau să scape cu viață rămâneau schilodiți pentru tot restul zilelor lor în urma torturilor.

Și, cu toate acestea, toți acești oameni, aproape analfabeți, din sătucurile astea înapoiate și-au păstrat aceeași dragoste și încredere în semenii lor. Este pentru mine o lecție constantă de omenie care mă impresionează.

Mă gândesc la toate astea, stând lungit lângă Maria, Am suferit, este adevărat, am fost condamnat pe nedrept, și asta este adevărat, gardienii francezi erau la fel de barbari și poate chiar mai diabolici decât polițiștii și soldații tiranului, dar eu sunt acum aici, întreg, după ce am trăit o aventură periculoasă, dar cât de pasionantă. Am mers pe jos, am împins piroga, am călărit prin junglă, dar fiecare zi a însemnat pentru mine cât un an, atât de plină a fost această viață de om fără lege, liber de orice constrângere, de orice barieră morală, de orice supunere în fața unor ordine.

Așa că mă întreb dacă fac bine plecând la Caracas și lăsând în urma mea această lume desprinsă parcă din paradis. Încă și încă îmi

mai pun această întrebare.

A doua zi, o veste proastă. Reprezentantul libanezului, un mărunț bijutier specializat în orhidee de aur cu perle din insula Margarita și tot felul de mici bijuterii într-adevăr originale, îmi spune că nu-mi poate plăti nimic pentru chitanțele mele, căci libanezul îi datorează o groază de bani. Asta-mi mai lipsea! Bine, mă voi duce să mi se plătească la cealaltă adresă, la Ciudad Bolivar. Îl întreb:

— Îl cunoașteți pe acel domn?

— Din păcate, prea bine. Este un pungaș care a dispărut luându-și toate lucrurile, chiar și cele câteva piese rare pe care i le încredinșasem spre păstrare.

Dacă ceea ce-mi spune acest cretin este adevărat, asta pune capac la toate. Sunt și mai lefter ca înainte de a pleca cu Jojo. Nu-i totuși prea rău! Cât de misterios este destinul. Numai mie puteau să mi se întâmple toate astea și să fiu șmecherit pe deasupra de un libanez!

Mă întorc acasă târându-mi picioarele și cu privirea în pământ. Pentru acei nenorociți de 10.000 de dolari, din care nu mi-a rămas măcar umbra unei centime, mi-am riscat viața de zece, de douăzeci de ori. Ei bine, libanezul n-are nevoie să falsifice zarurile ca să câștige la joc. Mai mult, nici măcar nu se deranjează, așteaptă să-i fie aduse lovelele acasă.

Dar voința mea de a răzbi prin toate este așa de mare încât mă încurajez singur: „Ești liber, liber, și vrei să te superi pe destin? Cred că glumești, nu poți fi serios! Banco pierdut, poate, dar aventura a fost extraordinară. «Faceți jocurile!» «Banca sare în aer.» În câteva săptămâni aș fi putut să fiu un om bogat sau un om mort!... Intensitatea suspansului, ca și când aș fi fost pe un vulcan supraveghindu-i craterul, dar știind bine că și alte cratere se pot deschide și că trebuie să prevăd dinainte celelalte explozii posibile, nu a meritat, oare, pierderea celor 10.000 de dolari?”

Mi-am revenit și analizez cu calm situația. Trebuie să mă întorc rapid la mină înainte ca libanezul să o întindă. Și deoarece timpul costă bani, să nu-l pierdem. Mă duc să caut un catâr, alimente și... la drum! Revolverul și cuțitul le mai am. Doar o întrebare mă neliniștește: voi mai fi în stare să recunosc drumul?

Am închiriat în cele din urmă un cal pe care Maria îl consideră mai bun decât catârul. Singura mea grijă este să nu apuc la un moment dat pe un alt drumeag, căci pe alocuri se întretaie mai multe.

— Cunosc drumurile. Vrei să te însoțesc? îmi propune Maria. Spune, mi-aș dori asta atât de mult! Nu merg decât până la *posada*, unde lași calul și pornești mai departe cu piroga.

— Este prea periculos pentru tine, Maria, și mai ales este periculos să te întorci singură.

— Am să aștept să treacă cineva care vine la Callao. Așa că voi fi în siguranță. Spune da, *mi amor!*

Vorbesc cu José care este de acord.

— Am să-i împrumut revolverul meu, Maria știe să se servească de el, îmi spune.

Și iată cum, după cinci ore de mers călare (am închiriat un cal și pentru Maria), ne aflăm singuri, așezați pe marginea drumului din selva. Maria și eu. Maria poartă un pantalon de călărie, cadou din partea unei prietene de la câmpie, o *Llanera*. *Llana* se numește imensa câmpie a Venezuelei, unde femeile sunt curajoase, neîmblânzite, trag cu pușca și cu revolverul ca un bărbat, învârtesc maceta ca un crimeur și călăresc ca niște amazoane. Se poartă bărbătește, dar, cu toate astea, știu să moară din dragoste.

Maria este exact contrariul lor. Este blândă, senzuală și atât de apropiată de natură încât lasă impresia că se contopește cu aceasta. Ceea ce n-o împiedică să știe să se apere cu sau fără armă, căci este curajoasă.

Niciodată, niciodată nu voi putea uita aceste zile de călătorie dinainte de a ajunge la *posada*. Zile și nopți de neuitat, în care inimile noastre erau cele ce cântau când oboseam să ne strigăm bucuria.

Niciodată nu voi putea descrie fericirea acelor clipe de răgaz, când ne zbenguiam în răcoarea apei cristaline, apoi, încă uzi, făceam dragoste în iarba de pe mal, învăluți de freamătul multicolor al colibrilor, al fluturilor, al libelulelor din junglă, al căror balet părea că însoțește dragostea unor tineri ce se iubeau în mijlocul naturii.

După fiecare popas, plecăm ghiftuiți de mângâieri, câteodată ametriți de un fel de beție încât îmi pipăi corpul pentru a mă asigura că sunt încă întreg.

Cu cât ne apropiem de *posada*, ascult mai atent vocea pură, naturală a Mariei, care fredonează valsuri de dragoste. Cu cât distanța se micșorează, cu atât încetinesc pasul calului și găsesc pretexte pentru a ne tot opri.

— Maria, cred că trebuie să lăsăm caii să răsuflă puțin.

— În ritmul în care merg nu cred că ei vor fi obosiți când vom ajunge, Papi, ci noi, spune ea, izbucnind într-un râs care-i descoperă perlele dinților.

Am reușit să ajungem în șase zile la *posada*. Când o zăresc, ca într-o străfulgerare, simt dorința să petrec noaptea aici și apoi să mă reîntorc la Callao. Să re trăiesc puritatea acestor șase zile și nopți pasionante mi se pare, în acest moment, de o mie de ori mai important decât să-mi recapăt cele zece mii de dolari. Dar, mai puternică decât această dorință este o voce interioară care-mi spune: „Nu fi tâmpit, Papi, zece mii de dolari sunt o avere, prima parte importantă din suma ce-ți trebuie ca să-ți realizezi proiectele. Nu

trebuie să le abandonezi.”

— Iată *posada*, spune Maria.

Și, împotriva mea, împotriva a tot ceea ce gândesc și simt, îi spun Mariei contrariul a ceea ce aș fi vrut să-i spun:

— Da, iată *posada*, Maria. Călătoria noastră a luat sfârșit, mâine ne vom despărți.

Cu patru vâslași buni, piroga pare că zboară pe apa râului împotriva curentului. Fiecare lovitură de pagaie mă îndepărtează de Maria, care, de pe mal, mă privește cum dispar.

Unde este oare pacea, unde este dragostea, unde este, poate, femeia predestinată cu care îmi voi întemeia un cămin, o familie? Mă abțin să nu privesc în urmă de teamă să nu le strig vâslașilor: „Să ne întoarcem!” Trebuie să mă duc la mină să-mi iau banii și să pornesc cât mai repede în alte aventuri pentru a-mi completa suma necesară, marii călătorii la Paris, dus-întors, dacă va mai exista întoarcere.

Promit un singur lucru: nu-i voi face niciun rău libanezului. Voi lua ce-mi aparține, nici mai mult, nici mai puțin. Nu va ști niciodată că această iertare o datorează celor șase zile de plimbare în paradis alături de fata cea mai minunată din lume, mica zână din Callao, Maria.

— Libanezul? Cred că a plecat, îmi spune Miguel, după ce m-a strâns în brațele-i vânjoase.

Găsisem baraca lui închisă, este adevărat, dar avea încă acea extraordinară pancartă: „Comoara mea cea mai de preț este cinstea.”

— Crezi că a plecat? Oh, mizerabilul!

— Calmează-te, Papi! Aflăm imediat.

Îndoiala nu a fost de lungă durată, nici speranța de altfel. Mustafa confirmă că a plecat, dar unde? De abia după două zile de căutări un miner îmi spune că, însoțit de trei gărzi de corp, a plecat spre Brazilia: „Toți minerii spun că este un om cinstit, fără nicio îndoială!” Atunci le povestesc ce mi s-a întâmplat la Callao și ce-am aflat despre omul lui de la Ciudad Bolivar, care a șters-o. Patru sau cinci tipi, printre care un italian, îmi spun că, dacă am dreptate, și ei au rămas lefteri. Numai un bătrân guyanez nu acceptă această posibilitate. După el, nu există decât un hoț: grecul de la Ciudad Bolivar. Discutăm mult pro și contra, dar în sinea mea îmi dau seama că am pierdut totul. Ce voi face?

Să mă duc să-l văd pe Alexandre Guigue? Dar Brazilia este destul de departe, ca să ajungi la Boa Vista ai de străbătut vreo 500 de kilometri prin junglă, iar recenta mea experiență a fost prea periculoasă. Încă puțin și acolo îmi rămâneau oasele. Nu, voi face în așa fel încât să păstrez contactul cu minele de diamante și mă voi întoarce îndată ce voi afla că libanezul și-a făcut apariția pe undeva. Apoi, va trebui s-o pornesc spre Caracas, după ce-l voi lua pe Picolino. Este soluția cea mai înțeleaptă. Mâine voi porni din nou spre Callao.

Opt zile mai târziu mă aflu la José și Maria. Le povestesc totul. Cu înțelegere, cu blândete, Maria găsește cuvintele cele mai potrivite care-mi dau curaj. Tatăl ei insistă să rămân cu ei: „Dacă vrei, vom da lovitura la mina de la Caratal.” Îi surâd, bătându-l pe umăr.

Nu, într-adevăr, asta nu-mi spune nimic, nu trebuie să rămân aici. Numai dragostea mea pentru Maria și cea pe care ea mi-o dăruiește mă pot reține aici, la Callao. M-am atașat mai mult decât aș fi crezut și decât aș fi dorit. Este o dragoste adevărată, puternică, dar nu îndeajuns, totuși, pentru a învinge ideea mea fixă de răzbunare.

Totul s-a aranjat, am vorbit cu un camionagiu. Voi pleca mâine la ora cinci dimineața.

În timp ce mă rad, Maria iese din camera mea și se refugiază în cea a surorilor ei. Cu acel simț misterios al femeilor, știe că, de data asta, este plecarea definitivă. Picolino este așezat la masa din camera comună, curat, bine pieptănat. Lângă el se află Esmeralda, cu mâna pe umărul lui. Vreau să mă duc în camera în care se află Maria, dar Esmeralda mă oprește:

— Nu, Enrique.

Și, brusc, fuge și se ascunde și ea în cameră.

José m-a întovărășit până la camion. Nu ne-am spus niciun cuvânt pe drum.

Vreau să plec cât mai repede spre Caracas.

Adio, Maria, mică floare din Callao, mi-ai dat mai multă dragoste și tandrețe decât tot aurul ce se poate scoate din minele de pe aici.

Capitolul 5 – Caracas

Călătoria a fost penibilă, mai ales pentru Picolino. O mie de kilometri, douăzeci de ore de drum, plus opririle. Petrecem câteva ore la Ciudad Bolivar și, după ce traversăm magnificul Orinoco pe un bac, urmează o cursă dezlănțuită a camionului care aleargă nebunește, condus de un tip din fericire cu o rezistență de fier.

În sfârșit, a doua zi după-amiază ajungem la Caracas. Și, dintr-o privire, descopăr orașul. Forfota ființelor care se mișcă în toate părțile mă fascinează.

1930, Paris. 1946, Caracas. Au trecut șaisprezece ani de când n-am mai văzut un oraș cu adevărat mare. Au mai fost Trinidad și Georgetown, dar nu pot intra în discuție; de altfel, în fiecare dintre ele n-am petrecut decât câteva luni.

Este frumos Caracasul, maiestuos, cu casele sale coloniale cu un etaj, înconjurat de munții Avila, întins de-a lungul unei văi. Situat la 900 de metri altitudine, se bucură de-o primăvară veșnică, nici prea cald, nici prea frig.

„Am încredere în tine, Papillon”, îmi repetă doctorul Bougrat la ureche, ca și cum ar asista la intrarea noastră în acest imens și forfotitor oraș.

Peste tot, oameni de toate culorile, fără niciun complex de rasă, de la cea mai deschisă la cea mai închisă. Toată lumea, de la negru la arămiu sau la albul cel mai pur, toată această populație pestriță pare să trăiască, la prima vedere, într-o fericire continuă.

Cu Picolino la braț mă îndrept spre centrul orașului. Marele Charlot mi-a dat adresa unui fost ocnaș care are o pensiune, pensiunea Maracaibo.

Da, au trecut șaisprezece ani, un război sângeros a răvășit viețile a sute de mii de oameni de vârsta mea din multe țări, printre care și din a mea, Franța. Din 1940 în 1945, ei au fost făcuți prizonieri, sau uciși, sau răniți, adesea mutilați pentru tot restul vieții. Tu, Papi, te afli aici, acum, într-un oraș mare! Ai treizeci și șapte de ani, ești încă tânăr, puternic, privește în jurul tău la toți acești oameni care, deși unii dintre ei sunt modest îmbrăcați, râd din tot sufletul. Cântecurile nu răsună doar în eter, difuzate de discursurile la modă, ele se află în inimile tuturor, fără excepție. Sau aproape ale tuturor, căci, bineînțeles, îți dai seama imediat că unii târăsc după ei nu ghiulele sau lanțuri, ci, mai rău decât astea, nefericirea de-a fi sărac și de a nu ști să se apere în această adevărată junglă cum este un mare oraș.

Cât de frumos mi se pare un oraș! Și nu este decât ora 16. Cum trebuie să arate oare noaptea cu sutele de mii de stele electrice strălucind? Și, totuși, nu ne aflăm decât într-un cartier oarecare, cu o reputație nu prea grozavă.

Mă hotărâsc să nu mă uit la bani:

— Hei, taxi!

Așezat lângă mine, Picolino râde ca un copil și salivează tot timpul. Îi șterg buzele și-mi mulțumește cu ochii, tremurând de emoție. A fi într-un oraș mare, într-o capitală, înseamnă pentru el, înainte de toate, speranța de a găsi spitale și profesori care să-l transforme dintr-o zdreanță umană cum este acum într-un om normal. Miracol al speranței. Mi-a luat mâna într-a lui, în timp ce în jurul nostru se perindă străzi, și iar străzi, cu oameni și iar oameni, atât de mulți încât umplu trotuarele. Și automobilele, și claxoanele, și sirena unei ambulanțe, și cea a mașinii de pompieri, și strigătele vânzătorilor ambulanți, și ale celor ce vând ziarele de seară, și scrâșnetele frânei unui camion, și clinchetul tramvaielor, și al bicicletelor, toată această zarvă, toate aceste strigăte care ne învăluie, ne ameteșc, ne îmbată aproape, toate aceste zgomote diverse, care distrug sistemul nervos al celorlalți, au asupra noastră un efect contrariu, ne trezesc pe amândoi, ne fac să înțelegem că suntem reintegrați în ritmul nebunesc al vieții mecanice moderne și, în loc să ne enerveze, ne dau sentimentul că suntem cu adevărat fericiți.

Nici nu este de mirare că zgomotul este ceea ce ne frapează cel mai mult. De atâția ani trăim în mijlocul liniștii. De șaisprezece ani am ascultat doar liniștea închisorii, a ocnei, mai mult chiar, liniștea de la Recluziune, liniștea junglei și a mării, liniștea sătucurilor pierdute, unde trăiesc oameni fericiți.

Îi spun lui Picolino:

— Intrăm în anticamera Parisului, într-un adevărat oraș, Caracasul. Aici vei fi vindecat, iar eu îmi voi găsi calea și-mi voi realiza destinul, fii sigur de asta.

Mâna lui o strânge pe a mea. O lacrimă i se prelinge pe obraz. Mâna lui este atât de caldă, de frățească, că i-o rețin pentru a nu pierde nimic din acest sentiment minunat, și cum cealaltă mână îi este inertă, îi șterg cu grijă lacrima fratelui meu, protejatului meu.

Am ajuns, în sfârșit, și ne-am instalat în pensiunea fostului ocnaș, Emile S. El nu era acasă, dar soția lui, o venezueleană, când i-am spus că venim de la Callao, a înțeles cine suntem și s-a grăbit să ne dea o cameră cu două paturi și cafea.

Îl culc pe Picolino, după ce l-am ajutat să facă un duș. Este obosit și foarte excitat. Când dau să ies îmi face semne disperate. Știu ce vrea să-mi spună. „Ai să revii, nu-i așa? Să nu mă părăsești aici, singur!”

— Nu, Pico. Mă duc doar pentru câteva ore și revin.

Și, iată-mă la Caracas. Este ora șapte când cobor strada spre piața Simon Bolivar, cea mai mare din oraș. O explozie de lumină mă întâmpină pretutindeni, o risipă minunată de electricitate, cu lămpi de neon în toate culorile. Ce mă încântă cel mai mult sunt panourile

publicitare luminoase, adevărați șerpi de flăcări, care, ca licuricii, apar, dispar, ca într-un adevărat balet al cărui maestru coregraf ar fi un magician.

Piața este frumoasă. În centru este plasată o mare statuie din bronz a lui Simon Bolivar călare pe un cal enorm. Are o alură falnică și pe chip i se distinge o noblețe sufletească pe care sunt sigur că o avea și în realitate. Îl privesc din toate unghiurile pe acest eliberator al Americii Latine și nu mă pot împiedica, în spaniola mea stângace, să-l salut cu o voce înceată, pentru ca nimeni să nu mă audă: „Hombre! Ce miracol să fiu la picioarele tale, tu, om al Libertății, eu, un biet nenorocit care a luptat întotdeauna pentru această libertate al cărei simbol ești tu!”

M-am întors de două ori la pensiune care se află doar la vreo patru sute de metri de piață și abia a treia oară îl găsesc pe Emile S. Îmi spune că fusese prevenit de Charlot printr-o scrisoare de venirea noastră. Ne ducem să bem un păhărel și să discutăm în liniște.

— Sunt de zece ani aici, îmi spune Emile. Sunt căsătorit, am o fată și soția mea este proprietara pensiunii. De aceea nu vă pot ține pe gratis, dar veți plăti jumătate din preț. (Cât de minunată este solidaritatea vechilor ocnași când unul dintre ei este în dificultate.) Continuă: „Nenorocitul care este cu tine îți este prieten demult?”

— L-ai văzut?

— Nu, dar soția mea mi-a vorbit despre el. Mi-a spus că este o zdreanță umană. Este idiot?

— Din contră. Și aici este drama. Este în plenitudinea facultăților sale mintale, dar gura, limba, partea dreaptă până la șold îi sunt paralizate. L-am cunoscut la El Dorado, în starea asta. Nici nu știu cine este, dacă-i un fost ocnaș sau un mutat disciplinar.

— Nu înțeleg de ce-l târăști după tine. Nici nu știi dacă este un tip de treabă, un om corect. În plus, este o povară pentru tine.

— Am reușit să-l cunosc în cele opt luni de când mă ocup de el. La Callao, am găsit niște femei care l-au îngrijit. Cu toate astea, este penibil.

— Ce ai de gând să faci?

— Să-l internez, dacă se poate. Sau să găsesc o cameră, chiar foarte modestă, dar cu duș, o toaletă, pentru a-l îngriji până reușesc să-l internez.

— Ai bani?

— Puțini, dar trebuie să fiu atent căci, chiar dacă înțeleg totul, vorbesc prost spaniola și nu va fi ușor să mă descurc.

— Da, nu-i ușor aici, sunt mai mulți muncitori decât locuri de muncă. Oricum, Papi, poți să rămâi la mine cu încredere câteva zile până găsești ceva.

Am înțeles. Cu toate că este un tip generos, prezența noastră este

săcâitoare pentru Emile. Nevastă-sa i l-a descris probabil pe Picolino așa cum este, cu limba atârându-i și cu mormăielile lui ca de animal. Se gândește mai mult ca sigur la proasta impresie pe care prietenul meu o poate face asupra clientelei sale.

Mâine îi voi duce mâncarea în cameră. Sărmane Picolino, care dormi lângă mine în patul tău de fier. Cu toate că plătesc pentru tine, nimeni nu te vrea. Bolnavii, vezi tu, îi deranjează pe cei sănătoși. Gura ta strâmbă le taie pofta celorlalți să mai râdă. Asta-i viața! Nu ești acceptat de un grup decât dacă îi aduci ceva din personalitatea ta, sau dacă ești atât de neînsemnat încât să nu deranjezi pe nimeni. O mobilă însuflețită poate se suportă! Dar nu face nimic, frățioare! Chiar dacă gesturile mele nu sunt la fel de tandre ca ale fetelor de la Callao, vei avea alături de tine mai mult decât un prieten: un borfaș care te-a adoptat și care va face totul ca să nu crăpi ca un câine.

Emile mi-a dat mai multe adrese, dar nicăieri nu au de lucru pentru mine. De două ori m-am dus la spital să încerc să-l internez pe Picolino. Imposibil. Chipurile, n-au paturi libere, iar hârtiile lui de eliberat de la El Dorado nu ușurează deloc lucrurile. Ieri am fost întrebat de ce-l am în grijă, care este naționalitatea lui etc. Când i-am povestit lui scârța-scârța pe hârtie de la spital că mi-a fost încredințat de directorul de la El Dorado și că mi-am luat sarcina să mă ocup de el, acest cretin mi-a spus:

— Ei bine, deoarece a fost eliberat pentru că v-ați angajat să-l ajutați, n-aveți decât să vi-l păstrați și să-l îngrijiți acasă la dumneavoastră. Dacă nu sunteți capabil, trebuia să-l lăsați acolo.

Când îmi cere adresa îi indic una falsă, căci n-am încredere în acest imbecil, exemplu valabil oriunde al funcționarului mediocru, care vrea să-și dea importanță.

Sunt disperat atât pentru Picolino, cât și pentru mine. Îmi dau seama că nu mai pot rămâne la Emile, a cărui soție se plânge că trebuie să schimbe zilnic cearșafurile lui Pico. Totuși, spăl zilnic petele de pe cearșafuri la chiuvetă, cât pot mai bine, dar se usucă greu și proprietăreasa își dă seama repede. Atunci, cumpăr un fier de călcat și usuc cu el părțile spălate.

Ce să fac? Nu prea știu. Trebuie să găsesc repede o soluție. Pentru a treia oară am încercat să-l internez pe Picolino într-un spital, dar fără rezultat. Este ora unsprezece când ieșim de acolo. Dacă-i așa, va trebui să recurg la măsuri extreme și mă hotărâsc să petrec această după-amiază cu prietenul meu. Îl duc la Calvario, o grădină cu plante și flori tropicale superbe, aflată pe o mică colină în plin centrul Caracasului.

Acolo, sus, pe o bancă, admirând splendida panoramă, mâncăm *arepas* cu carne și bem o sticlă cu bere. Apoi, aprind două țigări, una pentru Pico, alta pentru mine. Picolino fumează cu greutate, lăsându-

și saliva pe țigară. Își dă seama că momentul este important, că vreau să-i spun ceva ce-l va tulbura. Ochii îi sunt speriați și par să-mi spună: „Vorbește, vorbește repede! Simt că ai luat o hotărâre importantă. Vorbește, te implor!”

Toate astea le citesc în ochii lui mai clar decât dacă le-ar fi scris. Îmi pare rău că-l văd așa și ezit. În sfârșit, îndrăznesc și-i spun:

— Pico, de trei zile încerc să te internez într-un spital. Nu-i nimic de făcut. Nu se poate. Înțelege?

— Da, spun ochii lui.

— Pe de altă parte, nu ne putem duce la consulatul francez fără să riscăm o cerere de extrădare pe lângă guvernul Venezuelei.

Ridică din umărul sănătos.

— Ascultă-mă cu atenție. Trebuie să te faci bine și pentru asta ai nevoie de un tratament serios. Asta-i principalul. Or, știi bine că nu am destui bani să te îngrijesc. Atunci, uite cum vom face. Vom petrece seara împreună, mergem la cinema, iar mâine dimineață te voi duce în piața Simon Bolivar fără să ai vreun act asupra ta. Acolo, te vei culca la picioarele statuii și nu te vei mișca din loc. Dacă vor încerca să te scoale în capul oaselor, le vei da de înțeles că nu poți. Sigur că, după un timp, cineva va anunța poliția care va chema o ambulanță. O voi urmări într-un taxi și am să văd la ce spital te vor duce. Voi veni peste două zile să te văd la ora vizitelor, amestecându-mă printre vizitatori. Prima oară poate că nu-ți voi vorbi, dar, trecând pe lângă patul tău, îți voi lăsa țigări și ceva bani. Ești de acord?

Își pune brațul valid pe umărul meu și mă privește în față. Privirea lui îmi dezvăluie un amestec extraordinar de tristețe și de recunoștință. Gâtulejul i se contractă, face un efort supraomenesc pentru a scoate un sunet răgușit, care vrea să însemne aproape un „da, mulțumesc!”

A doua zi, lucrurile se petrec așa cum am prevăzut. Mai puțin de un sfert de oră după ce Picolino se culcase la picioarele statuii, trei sau patru bătrâni ce stăteau la umbra copacilor au prevenit un polițist. Douăzeci de minute mai târziu, o ambulanță sosea să-l ia. Am urmărit-o într-un taxi.

N-am avut nicio dificultate, două zile mai târziu, pierdut într-un grup de vizitatori, să-l găsesc pe Picolino în cea de-a treia sală comună pe care o parcurgeam. Din fericire pentru mine, patul lui se află între altele două unde sunt bolnavi grav și pot, fără niciun pericol, să-i vorbesc puțin. Este congestionat de bucurie că mă vede și se agită poate prea mult.

— Ești bine îngrijit?

— Da, dă el din cap.

Privesc foaia de observație de la piciorul patului: „Paraplegie sau malarie cu complicații secundare. De urmărit din două în două ore.” Îi

las șase pachete de țigări, chibrituri și douăzeci de bolivari mărunțiș.

— La revedere, Pico!

Văzându-i privirea disperată și rugătoare, adaug: „Nu-ți face griji, vin să te mai văd, frățioare!” Nu trebuie să uit că am devenit pentru el de neînlocuit. Sunt singura persoană ce-l mai leagă de lume.

Au trecut deja cincisprezece zile de când mă aflu aici și bancnotele de o sută de bolivari se duc repede. Noroc că eram corect îmbrăcat când am sosit. Am găsit o cămăruță, modestă, dar totuși destul de scumpă pentru buzunarul meu. Nicio femeie la orizont. Cu toate astea, femeile din Caracas sunt frumoase, fine și cu mult spirit. Este greu, totuși, să stabilești o legătură. Suntem în 1946 și nu este un gest obișnuit ca femeile să intre neînsoțite într-o cafenea.

Un oraș mare își are secretele lui. Pentru a te apăra trebuie să le cunoști, și pentru a le cunoaște ai nevoie de profesori. Dar cine sunt oare acești profesori ai străzii? O întreagă faună misterioasă, care are limbajul ei, legile ei, obișnuințele, viciile, trucurile ei pentru ca să reușească să se descurce și să câștige cu ce să trăiască douăzeci și patru de ore. Să-ți câștigi viața cât mai cinstit posibil, iată problema. Nu-i, însă, prea ușor.

Ca și ceilalți, mă descurc, fac lucruri adesea haioase, dar nu am ajuns un răufăcător. De exemplu, într-o zi am întâlnit un columbian pe care-l cunoscusem la El Dorado.

— Ce mai faci?

Îmi spune că în momentul de față își câștigă viața trăgând la loto un superb Cadillac.

— Pe naiba! Te-ai îmbogățit atât de mult încât îți poți permite să fii proprietarul unui Cadillac?

Se topește de râs, apoi îmi explică în ce constă afacerea:

— Este Cadillacul directorului unei mari bănci. O conduce singur, sosește fix la ora nouă dimineața și o parchează la o sută, o sută cincizeci de metri de bancă. Suntem doi. Unul dintre noi, nu întotdeauna același, ca să nu fim reperați, îl urmărește până la ușa băncii, unde ține de șase. În caz de pericol, fluieră într-un anume fel ce nu poate fi confundat. Dar asta nu ni s-a întâmplat decât o dată. Astfel, între venirea și plecarea lui, la ora 13, punem pe mașină un afiș alb pe care am scris frumos cu roșu: „Cumpărați biletul loto cu care puteți câștiga acest automobil Cadillac. Numerele sunt valabile la loteria din Caracas. Tragerea luna viitoare.”

— Chestia asta este ceva cu totul neobișnuit! Deci, vinzi bilete pentru „câștigarea” unui Cadillac ce nu-ți aparține. Ai curaj! Dar sticleții?

— Niciodată nu sunt aceiași și, cum nu sunt șmecheri, nu le dă niciodată prin cap c-ar fi o escrocherie. Și, dacă se interesează prea

tare de noi, le facem cadou două sau trei bilete și fiecare dintre ei visează că poate va câștiga Cadillacul. Dacă vrei să câștigi ceva, vino cu noi, te voi prezenta asociatului meu.

— Nu crezi că-i o ticăloșie să-i furi pe cei nenorociți?

— Vezi-ți de treabă! Biletul costă zece bolivari, astfel încât numai cei ce au lovele îl cumpără. Deci, niciun rău.

Și, iată-mă, după ce l-am cunoscut și pe asociat, intrat în chestia asta Nu-i prea grozav, Papi, dar trebuie să mănânci, să dormi, să fii curat, dacă nu elegant, și să păstrezi cât mai mult timp posibil în rezervă cele câteva diamante pe care le-ai adus de la El Dorado și cele două bancnote de cinci sute de bolivari pe care le păstrezi ca un avar, în tub, ca și cum ai mai fi la ocnă. Căci n-am încetat să port tubul din două motive: cineva ar putea să mi-l fure din camera de hotel care se află într-un cartier destul de dubios, iar dacă l-aș ține în buzunarul pantalonilor s-ar putea să-l pierd. Oricum, sunt mai bine de paisprezece ani de când port tubul în colon. Un an în plus sau în minus nu mai are nicio importanță și sunt mai liniștit cu el.

Vânzarea biletelor de loterie a durat mai mult de cincisprezece zile și ar mai fi continuat, dacă, într-o zi, un client n-ar fi cumpărat două bilete și n-ar fi examinat în detaliu această superbă mașină pe care visa s-o câștige. Deodată, începe să strige:

— Dar această mașină nu este a doctorului Fulano, directorul băncii?

Foarte calm, columbianul îi răspunde:

— Bineînțeles, ne-a încredințat-o pentru a o oferi la loto. Speră, astfel, să obțină un preț mai bun decât dacă ar vinde-o direct.

— Ciudat!...gândește cu voce tare clientul.

— Mai ales să nu-i spuneți, continuă columbianul, la fel de imposibil. I-am promis că nu vom spune nimănui, s-ar simți foarte prost dacă s-ar afla.

— Îl înțeleg, căci, într-adevăr, este destul de neașteptat din partea unui om ca el!

De îndată ce s-a îndepărtat destul în direcția băncii, am luat repede afișul și l-am împăturit. Columbianul dispare cu el, iar eu mă duc la ușa băncii să-l anunț pe camaradul nostru că ne-am strâns catrafusele. Mor de râs în sinea mea și nu mă pot abține să nu rămân ceva mai departe de intrare ca să văd urmarea pe care o bănuie. Și iată, trei minute mai târziu, îl văd pe director apărând împreună cu clientul bănuitor. Gesticulează și merge atât de repede încât am impresia că este enervat la culme.

Constatând, fără ca acest lucru să-i surprindă, probabil, că nu mai este nimeni în preajma Cadillacului, se întorc și se opresc într-un bar ca să bea un păhărel și să se calmeze. Deoarece clientul nu m-a reperat, intru și eu ca să mă amuz ascultându-le conversația:

— Ce tupeu, ce tupeu pot să aibă! Nu credeți, doctore Fulano?

Dar proprietarul Cadillacului, ca un bun locuitor al Caracasului, căruia nu-i displace umorul, începe să râdă și spune:

— Când mă gândesc că dacă aș fi trecut și eu pe acolo, pe jos, s-ar fi putut să-mi ofere bilete pentru câștigarea propriei mele mașini, iar eu, care sunt atât de distrat câteodată, aș fi fost capabil să le cumpăr!... Nu credeți, totuși, că este destul de hazliu?

Evident, loteria noastră a luat sfârșit. Columbienii au dispărut. Eu am câștigat aproape o mie cinci sute de bolivari, cu care pot să trăiesc mai bine de o lună, ceea ce era important.

Zilele trec și nu-i prea ușor să găsești ceva de făcut. Este perioada în care încep să sosească petainiștii și colaboraționiștii care încearcă să scape de justiția franceză. Nefiind la curent cu diferența dintre petainiști și colaboraționiști, îi pun pe toți în aceeași oală cu eticheta „foști gestapoviști”. Deci, nu-i frecventez.

Trece o lună fără prea multe schimbări. La Callao, nu mă gândeam că va fi atât de greu să-mi găsesc un rost. Acum, fac pe comisul voiajor, din ușă în ușă, pentru a vinde cafetiere făcute special pentru birouri (bancuri!). Gogoșile pe care le torn sunt așa de cretine că mă dezgustă: „Înțelegeți, domnule director, de fiecare dată când salariații dumneavoastră coboară să bea o cafeluță (așa se obișnuiește în toate birourile din Venezuela) pierd un timp important, mai ales dacă plouă, iar dumneavoastră în acest timp pierdeți bani. Cu cafetiera în birou, câștigați pe toate planurile.” Câștigători pe toate planurile, poate ei, dar nu eu, asta-i sigur. Căci mulți patroni îmi răspund:

— Oh, știți, în Venezuela privim viața cu calm, chiar și când e vorba de afaceri. Pentru asta, de altfel, salariații noștri au voie să se ducă când vor, în timpul orelor de serviciu, și să bea o cafeluță.

Și cu aerul ăla foarte inteligent pe care ți-l dă o cafetieră ținută în mână când mergi pe stradă, dau nas în nas cu Paulo Boxerul, o veche cunoștință din Montmartre.

— Asta-i bună! Tu ești Paulo...

— Și tu, Papillon?

Repede, mă ia de braț și intrăm într-o cafenea.

— Ce ciudat, ce rol poate juca și hazardul!

— Ce făceai cu cafetiera pe trotuar?

— Le vând, oricât ți se poate părea de ciudat. Tot scoțând-o și băgând-o la loc, cutia s-a rupt.

Îi povestesc despre mine și-l întreb:

— Dar tu?

— Să ne bem cafelele. Îți voi spune în altă parte.

După ce-a plătit, ne sculăm și fac un gest să-mi iau cafetiera.

— Las-o aici, nu vei mai avea nevoie de ea, îți garantez.

— Crezi?

— Sunt sigur.

Îmi las nenorocita aia de cafetiera pe masă și ieșim.

O oră mai târziu, după ce ne-am amintit de Montmartre, Paulo trece la atac. Îmi propune să iau parte la o afacere formidabilă, într-o țară nu prea îndepărtată de Venezuela. Are încredere în mine. Dacă accept, mă ia în echipa lui.

— Este foarte ușor, afacerea este ca și rezolvată, frate! Îți spun serios. Vor fi atâția bani încât vor trebui neteziți cu fierul de călcat pentru a nu ocupa prea mult loc.

— Și unde-i afacerea asta extraordinară?

— Vei afla acolo. Nu-ți pot spune nimic dinainte.

— Câți vom fi?

— Patru. Unul se află deja acolo. Pe cel de-al doilea am venit să-l iau de aici. Îl cunoști, de altfel. E Gaston, ai fost prieten cu el.

— Da, dar l-am pierdut din vedere.

— Dar eu nu, spune Paulo râzând.

— Și chiar nu poți să-mi spui nimic în plus despre afacere?

— Imposibil, Papi. Am motivele mele.

Mă gândesc repede. În situația în care mă aflu nu prea am de ales. Sau continui să mă plimb cu o cafetieră sau cu orice altă tâmpenie în mână sau reiau aventura și am șansa să fac rost, în curând, de mulți biștari. Știu că Paulo este mai mult decât serios și că, dacă s-a gândit că trebuie să fim patru, afacerea trebuie să fie și ea foarte serioasă. Nu am nicio îndoială că, din punct de vedere tehnic, va fi o frumoasă operație. Și asta, trebuie s-o recunosc, mă tentează. Atunci, Papi, mizăm?

— Banco!

A doua zi, pornim.

Capitolul 6 – Tunelul de sub bancă

Mai mult de șaptezeci și două de ore de călătorie cu mașina. Trecem pe rând la volan. Paulo este foarte prudent. De fiecare dată când trebuie să facem plinul, cel ce conduce îi lasă pe ceilalți doi la trei sute de metri de stația de benzină și vine înapoi să-i ia.

Am rămas cu Gaston mai bine de o jumătate de oră sub o ploaie torențială, așteptând ca Paulo să revină. Sunt furios.

— Crezi, într-adevăr, că merită tot circul ăsta, Paulo? Uite cum arătăm. O să ne îmbolnăvim.

— Papi, ești agasant la culme! A trebuit să umflu pneurile, să schimb roata din spate, să schimb uleiul și să pun apă. Toate astea nu se fac în cinci minute!

— Nu te contrazic, Paulo! Dar te rog să mă crezi că nu prea văd utilitatea atâtor precauții.

— Eu le văd și eu sunt cel ce comandă. Tu ai făcut treisprezece ani de ocnă, dar și eu am făcut zece ani de închisoare în frumoasa noastră Franță. Așa că îmi dau seama că nu suntem niciodată destul de precauți. Dacă cineva își amintește de o mașină, un Chevrolet, cu o persoană la bord în loc de trei câți suntem nu-i tot aia!

Are dreptate, nu e cazul să mai discutăm.

Zece ore mai târziu, ajungem în orașul care constituie țelul călătoriei noastre. Paulo ne lasă la colțul unei străzi mărginite de vile de-o parte și de alta.

— Mergeți pe trotuarul din dreapta. Vă opriți la vila *Mi amor*. Intrați ca la voi acasă. Înăuntru îl găsiți pe Auguste.

O grădină cu flori, o alee îngrijită, o casă cochetă a cărei ușă este închisă. Batem cu discreție.

— Bună ziua, prieteni! Intrați, ne spune Auguste deschizându-ne.

Ne primește într-o cămașă cu mânecile suflecate, transpirat și plin de pământ lipit pe brațele-i păroase. Îi explicăm că Paulo s-a dus să parcheze mașina la celălalt capăt al orașului. Nu-i cazul să fie văzută o mașină cu număr de Venezuela pe stradă.

— Ați călătorit bine?

— Da.

Nimic mai mult. Ne-am așezat în sufragerie. Simt că se apropie un moment deosebit și sunt puțin încordat. Nici Gaston, nici eu nu știm despre ce este vorba. „O chestiune de încredere, ne-a spus Paulo la Caracas. Mergeti sau nu. Un lucru este sigur: e vorba de atâția bani lichizi cât n-ați îndrăznit voi să visați vreodată!” Am fost de acord, dar acum totul trebuie să devină clar și precis.

Auguste ne oferă o cafea. În afară de cele câteva întrebări despre călătorie, despre cum stăm cu sănătatea, nimic altceva care să mă lămurească. Sunt discreți în familia asta!

Aud o portieră trântindu-se în fața casei. Sunt sigur că este Paulo, care avea de gând să închirieze o mașină cu număr local.

— Ei, iată-ne cu toții! spune Paulo intrând în cameră și scoțându-și jacheta de piele. Totul e în regulă, băieți!

Liniștit, își bea cafeaua. Nu ne spune încă nimic. Aștept. Îi cere lui Auguste să pună sticla de coniac pe masă. Fără să se grăbească, cu același aer satisfăcut de viață, ne servește și, în sfârșit, atacă subiectul.

— Ei bine, băieți, sunteți la locul nostru de muncă. Imaginați-vă că, în dreptul acestei vile drăguțe, de cealaltă parte a străzii pe care am venit, se găsește spatele unei bănci a cărei intrare este situată pe un bulevard paralel cu străduța noastră. Și dacă ați observat că brațele lui Auguste sunt murdare de pământ argilos, asta înseamnă că, știind că sunteți niște leneși, s-a și apucat de treabă pentru ca voi să aveți mai puțin de făcut.

— Ce să facem? îl întreabă Gaston, care nu-i tâmpit, dar pricepe mai greu.

— Nu prea mare lucru, spune Paulo surâzând. Un tunel, care pleacă din camera alăturată, va trece pe sub grădină, apoi pe sub stradă, pentru ca în cele din urmă să ajungă sub camera blindată a băncii. Asta dacă toate calculele mele sunt exacte. Dacă nu, s-ar putea să ne trezim în partea din față a băncii, în stradă. În acest caz vom săpa mai adânc și vom încerca să revenim dedesubt, chiar în centru.

O mică pauză, apoi continuă:

— Ce spuneți?

— Lasă-mă să pricep despre ce este vorba. Nu-i tocmai chestia la care mă așteptam.

— Banca este atât de importantă? întreabă Gaston, dovedind încă o dată că pricepe ceva mai greu, căci, dacă Paulo a pus totul pe roate, n-a făcut-o doar pentru trei acadele.

— Treci prin fața ei mâine și ai să-mi povestești pe urmă, îi răspunde Paulo, râzând în hohote. Ca să-ți faci doar o idee, îți spun că are opt casieri. Și dacă faci un mic efort, o să-ți dai seama câți bani le pot trece zilnic prin mâini.

— Colosal! exclamă Gaston, bătându-se pe coapse. Este o bancă adevărată. Ei bine, sunt foarte bucuros. Voi participa și eu o dată la o spargere calculată la milimetru. Așa, o să-mi câștig bastonul meu de mareșal al borfașilor!

Cu același surâs de om satisfăcut, Paulo se întoarce spre mine:

— Nu spui nimic, Papi?

— Eu n-am nevoie să ajung mareșal. Prefer să rămân caporal cu destui bani ca să pot să fac treaba la care mă gândesc. Pentru asta nu am nevoie de milioane. Cred, Paulo, că-i vorba de o muncă gigantică și, dacă reușește – trebuie să crezi întotdeauna în ceea ce faci, deci va reuși, sunt sigur! – vom avea cu ce ne plăti toată viața chiria și

telefonul. Dar... mai sunt câteva „dar”-uri ce trebuie rezolvate! Îți putem pune câteva întrebări, căpitane?

— Câte vrei, Papi. Aveam, de altfel, intenția să discut cu voi fiecare detaliu al afacerii. Căci, dacă eu sunt cel care conduce operațiunea, – am acest drept fiindcă eu am proiectat-o –, fiecare dintre voi își riscă libertatea și poate viața. Așa că poți să-mi pui orice întrebare dorești.

— Corect. Prima întrebare: din camera de alături, unde se află probabil puțul de coborâre, câți metri sunt până la trotuarul din dreptul grădinii?

— Exact optsprezece metri.

— A doua: ce distanță este de la bordura trotuarului până la bancă?

— Zece metri.

— A treia: ai reușit să localizezi, din interiorul băncii, în raport cu celelalte încăperi, intrarea camerei blindate?

— Da. Am închiriat un seif în sala la care are acces clientela obișnuită a băncii. Această sală se află alături de cea în care se păstrează tezaurul băncii și este separată de ea printr-o ușă blindată protejată de două sisteme de siguranță. Nu există decât o intrare care dă în camera seifurilor clienților. De aici se trece în sala cea mare. Într-o zi, după mai multe vizite, așteptând să mi se dea a doua cheie a seifului meu, am văzut deschizându-se ușa blindată. În timp ce ușa se învârtea în jurul propriului său ax, am putut zări sala și marile seifuri aliniate împrejur.

— Ai putut să-ți dai seama de grosimea peretelui despărțitor dintre cele două săli?

— Este greu de calculat din cauza grosimii blindajului din oțel.

— Câte trepte trebuie să coborî până ajungi la ușa camerei cu seifuri?

— Douăsprezece.

— Deci, podeaua celor două săli, se află la trei metri sub nivelul străzii. Și cum te-ai gândit să procedăm?

— Trebuie să încercăm să atacăm chiar sub zidul despărțitor dintre cele două săli. Este posibil, dacă reușim să reperăm buloanele exterioare care fixează seifurile de podea. Astfel, printr-o singură gaură, ceva mai largă, avem acces la ambele săli deodată.

— Da, dar cum seifurile sunt fixate de peretele despărțitor, n-ar fi imposibil să nimerim sub unul din ele.

— Nu m-am gândit la asta. În acest caz nu ne-ar rămâne altă soluție decât să facem gaura spre centrul sălii.

— Cred că ar fi mai bine să facem două găuri de acces. Câte una în fiecare sală și, dacă este posibil, în mijlocul lor.

— Și eu sunt acum de aceeași părere, mă susține Auguste.

— De acord, Papi. Nu am ajuns încă acolo, dar este bine să ne gândim dinainte la toate. Și altceva?

— La ce adâncime va fi tunelul?

— Trei metri.

— Lățimea?

— Optzeci de centimetri. Trebuie să avem posibilitatea să ne mișcăm în tunel.

— Ce înălțime va avea?

— Un metru.

— Sunt de acord în ce privește lățimea și înălțimea, dar nu și pentru adâncime. Doi metri deasupra noastră nu constituie o crustă prea rezistentă. Dacă trece un camion greu sau un cilindru compresor tunelul se poate prăbuși.

— Poate, Papi, dar nu există niciun motiv ca să treacă un camion sau un cilindru compresor pe strada asta.

— Te cred, dar nu ne costă mai nimic în plus ca să facem tunelul la patru metri adâncime. Astfel, vor fi trei metri de pământ între plafonul tunelului și stradă. Vezi vreun inconvenient? Munca suplimentară va însemna doar să săpăm un metru în plus în puțul de acces. Asta nu schimbă cu nimic datele pentru tunel. Pe de altă parte, la patru metri adâncime este aproape sigur că vom ajunge la bancă la nivelul fundațiilor sau chiar sub ele. Câte etaje are imobilul?

— Parter și un etaj.

— Fundațiile nu pot fi, deci, prea adânci.

— Corect, Papi. Vom coborî la patru metri.

— Cum te gândești să forțăm camera blindată? Cum stăm cu sistemul de alarmă?

— După mine, Papi, aici e buba. Totuși, logic vorbind, sistemele de alarmă sunt instalate în mod obișnuit în exteriorul camerelor blindate. Din moment ce nu vom atinge niciuna dintre uși, nici cea a băncii, nici cea a camerei tezaurului, alarma n-ar trebui să se declanșeze. Și nu cred că există un alt sistem de alarmă în interiorul celor două săli ale seifurilor. Ca precauție, cred că nu trebuie să ne atingem însă de seifurile aflate lângă ușa de acces la camera tezaurului și nici de cele situate lângă ușa blindată.

— De acord. Sunt și eu de această părere. Bineînțeles, există riscul ca, în timp ce lucrăm la seifuri, vibrațiile să declanșeze sistemul de alarmă. Dar, luându-ne toate măsurile de precauție, nu văd de ce norocul nu ar fi de partea noastră.

— Altceva, Papi?

— Ai prevăzut să armezi tunelul?

— Da. În garaj avem tot ce ne trebuie pentru o armătură solidă.

— În regulă. Și cu pământul ce facem?

— Mai întâi, îl împrăștiem în toată grădina, apoi vom face din el

movilițe și în cele din urmă vom aranja de-a lungul zidurilor o brazdă largă de un metru și cât se poate de înaltă, fără ca asta să pară ciudat.

— Vecinii sunt curioși?

— Cu cei de la dreapta nicio problemă. Un bătrânel și-o bătrânică slăbuță, care se scuză de fiecare dată când mă văd deoarece câinele lor își face nevoile în fața porții noastre. La stânga, nu putem fi la fel de siguri. Sunt doi copii, de opt și zece ani, care toată ziua se dau în leagăn și se înalță atât de sus încât pot vedea pe deasupra zidului ce meșterim noi pe aici.

— Oricum, nu pot vedea decât o parte a grădinii, în orice caz nu cea care se află în dreptul zidului lor.

— Ai dreptate, Papi. Bine, să presupunem că am terminat tunelul și că ne aflăm sub camera tezaurului. Va trebui să săpăm o cavitate ceva mai mare, un fel de cameră, ca să ne ținem uneltele și să putem lucra comod, doi sau trei poate. Și, după ce vom localiza centrul fiecărei camere, vom săpa sub fiecare dintre ele un fel de spațiu de doi pe doi metri.

— Corect. Cu ce vom ataca pereții din oțel ai seifurilor?

— Țasta-i un punct pe care trebuie să-l discutăm împreună.

— Spune.

— Putem să-i tăiem cu aparatul de sudură, știu să umblu cu el, asta mi-e meseria. Sau cu arcul electric, știu și asta, dar există o dificultate. Vila este alimentată cu o tensiune de 120 de volți și avem nevoie de 220. De aceea, m-am gândit să mai chem un tip, dar el nu vrea să muncească la tunel. Va sosi abia în ajunul „atacului”.

— Cu ce lucrează?

— Țin-te bine, Papi. Cu termit. Este un adevărat maestru în această specialitate. Voi, ceilalți, ce spuneți?

— Asta înseamnă cinci părți în loc de patru.

— Vei avea destul, Gaston. Patru părți sau cinci nu contează cine știe ce.

— Sunt de acord să-l chemi pe tipul ăsta căci, dacă avem vreo douăsprezece seifuri de deschis, treaba merge mai repede cu termit decât cu orice altceva.

— Așa arată, deci, planul general. Toată lumea este de acord cu el?

Îl adoptăm în unanimitate. Paulo ne recomandă încă ceva: Gaston și cu mine să nu ieșim sub niciun motiv din casă în timpul zilei. Nu vom putea ieși decât seara, din când în când, cât mai puțin posibil, foarte corect îmbrăcați, cu cravată și tot dichisul. Niciodată, însă, toți patru împreună.

Trecem în camera alăturată, ce servea înainte drept birou. O groapă cu un diametru de un metru și trei metri adâncime este deja săpată. În timp ce-i admir pereții drepecți ca un zid îmi trece prin cap problema aerisirii.

— Ca să putem respira cât de cât mai normal, la ce te-ai gândit?

— Vom trimite aer, cu ajutorul unui compresor, prin tuburi de plastic. Dacă cel ce lucrează nu are aer destul, un altul îi va trimite direct în gură un jet constant atât timp cât va lucra. Am cumpărat un compresor la Caracas, care mi s-a părut silențios.

— Și dacă am lua un aparat de aer condiționat?

— M-am gândit și la asta și am deja unul în garaj, dar de fiecare dată când îl vom folosi vor sări siguranțele.

— Ascultă, Paulo. Nu știu ce se poate întâmpla cu tipul cu termitul. Dacă nu vine, cu aparatul de sudură nu merge prea repede și numai cu arcul electric am putea face treaba. Trebuie neapărat să pui 220 de volți. Pentru ca cererea ta să pară normală, spui că ai nevoie de un congelator pentru carne, de aparate de aer condiționat și că, în plus, deoarece lucrezi în lemn, ai dori să-ți instalezi în garaj un fierăstrău electric. N-ar trebui să-ți pună nicio problemă chestia asta.

— Ai dreptate. Nu avem decât de câștigat punând 220 de volți. Și acum, ajunge, am trăncănit destul despre asta! Auguste este regele spaghetelor. Cum sunt gata, ne așezăm la masă.

Masa a fost foarte veselă. După ce ne-am adus aminte câteva întâmplări mai puțin agreabile, cădem de acord ca atunci când vorbim de trecut să nu ne mai gândim la închisoare. Să vorbim doar despre ceea ce a fost plăcut: femeile, soarele, marea, plăcerile fizice etc. Râdem toți ca niște copii. Nimeni nu are niciun regret la gândul că vom ataca societatea tocmai în ceea ce simbolizează puterea ei egoistă: *o bancă*.

Vila a fost bransată la curentul de 220 de volți fără nicio dificultate, transformatorul găsindu-se în apropiere. Nicio problemă. Pentru a termina mai repede puțul, am renunțat la târnăcopul cu coada scurtă, foarte greu de mânuit într-un spațiu așa de mic. Decupăm bucăți de pământ cu un fierăstrău circular pentru lemne, fiecare bucată fiind smulsă cu ajutorul unui soi de țărș solid, ușor de mânuit, și depusă într-o găleată.

Muncă de titan, ce avansează încet, încet. Din casă, abia se aude zumzăitul fierăstrăului circular în fundul puțului, care a atins deja cei patru metri. Din grădină nu se aude absolut nimic.

Puțul este terminat. Astăzi ne-am apucat de tunel și Paulo a fost cel care, cu busola în mână, a săpat primul metru într-un pământ argilos care se lipește de toate cele. Nu mai lucrăm pe jumătate dezbrăcați, ci în salopete care ne acoperă și tălpile, așa că atunci când le scoatem, după ce urcăm, suntem la fel de curați ca niște fluturi ce ies din crisalide. În afară de mâini, bineînțeles.

După calculele noastre, va trebui să săpăm treizeci de metri cubi de pământ. Nici mai mult, nici mai puțin.

— Adevărată muncă de ocnaș, mormăie Paulo când este prost

dispus.

Dar, încet, avansăm. „Ca niște cârțițe sau bursuci”, spune Auguste.

— Vom reuși, băieți! Și vom avea lovele pentru toată viața. Nu-iașa, Papillon?

— Bineînțeles. Iar eu îi voi tăia limba procurorului, cât și martorului mincinos și voi organiza un superb foc de artificii la nr. 36 pe Quai des Orfèvres. Haideți, la treabă, băieți! Dacă voi nu sunteți prea grăbiți să deveniți milionari, eu, în schimb, visez toată noaptea că procurorul a murit de moarte bună în patul lui, cu limbă cu tot, că martorul meu se învârtește liniștit în magazinul de blănuri al lui tac-su și că războiul a făcut nu numai ca sticleții să-și schimbe domiciliul, dar și să se transforme în soldați ai Armatei Salvării! Ceea ce ar însemna ca această operațiune să nu mai însemne nimic pentru mine. Atunci, nu-i momentul să spunem idioțenii sau să jucăm belotă. Haideți, coborâți-mă în gaură. Mai lucrez câteva ore.

— Calmează-te, Papi! Toți suntem enervați. Nu prea merge repede, este adevărat, dar avansăm totuși, și acolo, în fața noastră, la mai puțin de cincisprezece metri, se află comoara. Și, apoi, fiecare are problemele lui. Iată ce-mi scrie prietenul meu Santos de la Buenos Aires.

Și Paulo scoate o scrisoare din buzunar și ne citește cu voce tare:

„Dragă Paulo. Crezi, frățioare, în miracole? Iată că s-au dus mai bine de șase luni de când n-ai mai trecut să-ți vezi cele două gagici, nici măcar nu le-ai scris sau trimis o carte poștală. Ești complet inconștient. Ele nu știu dacă ai murit sau trăiești și în ce colț al planetei te afli. Nu-i prea vesel pentru mine, în aceste condiții, să mă duc să adun biștarii. În fiecare luni, strigătul lor este tot mai violent: «Hei, unde-i omul nostru? Ce face? Are în cap o afacere, sigur. E haios cu loviturile lui grozave! Dar ar fi mai bine să fie aici cu noi. Ne-am săturat să dormim doar cu perna în brațe. Este ultima oară când îți mai dăm bani. Ai înțeles? Sau vine sau divorțăm!»

Paulo, fă un efort, trimite-le măcar un rând. Nu cred în miracole, într-o zi, vei pierde cele două mori și atunci adio făină. Amicul tău, Santos.”

— Ei bine, eu cred în miracole, și miracolul este acolo, în fața noastră. Și eu, Paulo, și voi, camarazii mei, prin inteligența și curajul nostru suntem făuritorii lui. Totuși, sper să mai reziste un timp gagicile, căci avem nevoie de banii lor pentru a duce afacerea la bun sfârșit.

— O să le facem cu toții câte un cadou, spune Auguste surâzând.

— Asta-i treaba mea, spune Paulo. Eu sunt artistul care realizează una dintre cele mai frumoase operațiuni gândite de un borfaș; ele, fără să știe, o finanțează, ceea ce, cu toate astea, este o mare onoare pentru ele.

Hohot de râs general, un pahar de coniac, iar eu accept să fac o belotă pentru a mulțumi pe toată lumea și pentru a mă destinde puțin.

Nicio problemă cu evacuarea pământului în grădină, care măsoară optsprezece metri lungime pe zece lățime. Pământul este răspândit pe lățime, ținându-se seama de alea care merge la garaj. Dar cum pământul scos nu-i la fel cu cel de afară, aducem din când în când un camion de mraniță. Totu-i în regulă.

Și săpăm, și cărăm gălețile pline de pământ! Am „parchetat”, ca să spun așa, solul galeriei, căci sunt infiltrații de apă care transformă totul în noroi. Iar pe scânduri găleata alunecă mai ușor dacă o tragi cu frânghia.

Iată cum lucrăm. Unul dintre noi se află în fundul tunelului. Cu un fierăstrău circular și cu un piolet sapă și dislocă pietrele și pământul pe care le pune apoi în găleată. Cel de al doilea se află la baza puțului și trage găleata până la el. Sus, se află al treilea, care ridică găleata și o golește într-o roabă cu roata cauciucată. Am făcut o trecere care dă direct în garaj. Al patrulea nu are decât să ia roaba, să treacă prin garaj cu ea și să apară cât mai natural cu puțință în grădină.

Lucrăm ore în șir, împinși de voința cumplită de a triumfa. Este o cheltuială de energie extraordinară. Munca în fundul galeriei este greu de suportat, cu toată instalația de aer condiționat și cu tot aerul adus de tubul pe care ni-l înfășurăm în jurul gâtului și al cărui capăt îl apucăm din când în când... Sunt plin de bubulițe roșii din cauza căldurii, am asemenea porțiuni întinse pe tot corpul. Parcă ar fi urticarie și mă mănâncă îngrozitor. Singurul care nu are așa ceva este Paulo, căci el nu se ocupă decât de roabă și de împrăștierea pământului în grădină. Când ieși din infernul ăsta, chiar după ce-ai făcut un duș, ai nevoie de mai mult de o oră să respiri normal și, uns cu vaselină sau unt de cacao, să te simți aproape bine. „Oricum, noi am fost cei ce-am ales această muncă, nu? Nimeni nu ne-a obligat s-o facem. Atunci, ajută-te singur, suportă, tacă-ți fleanca și Cerul te va ajuta!” Este ceea ce-i spun și-i repet de două sau trei ori pe zi lui Auguste, când începe să strige că dracu l-a pus să se vâre în treaba asta afurisită.

Întâi, trebuie să vă spun că pentru a slăbi nu există o rețetă mai bună decât să sapi un tunel sub o bancă. Este extraordinar cât de suplu poți deveni după ce te-ai aplecat, târât și contorsionat atâta. În tunel transpiri la fel ca într-o saună. Făcând aceste exerciții în toate pozițiile posibile și imposibile, nu riști să-ți mai rămână grăsime în plus și te alegi și cu mușchi frumoși. Vedeți, este un lucru pozitiv din toate punctele de vedere și, pe deasupra, la capătul culoarului te așteaptă o recompensă magnifică: comoara altora.

Totul merge bine, în afară de grădină. Tot ridicându-i nivelul cu pământul pe care-l scoatem, florile se afundă în loc să crească, ceea ce

nu prea pare normal. Dacă vom continua tot așa, în curând nu se vor mai vedea decât petalele. Găsim un remediu: punem florile în ghivece pe care le așezăm în pământul proaspăt adus. Bine acoperite, nu se vede nimic, plantele par ieșite din pământ.

Se cam lungește povestea asta! Dacă am putea să ne odihnim cu rândul, mai treacă meargă. Dar nici vorbă de așa ceva. Trebuie să fim cu toții la datorie pentru a păstra un ritm eficient. În trei, totul ar deveni interminabil și ar trebui să înmagazinăm provizoriu pământul în vilă, ceea ce ar fi periculos.

Chepengul care acoperă puțul se potrivește de minune. Când ne odihnim, putem să lăsăm deschisă ușa camerei, nu se observă absolut nimic. În ceea ce privește trecerea prin perete, am acoperit-o în partea dinspre garaj cu un panou imens de care sunt agățate tot felul de unelte, iar în casă cu un dulap enorm din epoca colonizării spaniole. Astfel, când Paulo trebuie să primească pe cineva, o face fără nicio teamă. Numai Gaston și cu mine ne ascundem în camera noastră de la etajul întâi.

Timp de două zile, fără întrerupere, a plouat cu găleata și tunelul este inundat. Sunt aproape douăzeci de centimetri de apă; propun ca Paulo să se ducă să cumpere o pompă de mână și furtunul de care este nevoie. O oră mai târziu, pompa este în funcțiune. Pompând cu rândul (alt exercițiu!), scoatem apa pe care o deversăm la canal. O zi de lucru lungă și penibilă pentru mine.

Nu mai avem mult până în decembrie. Ar fi minunat dacă am putea fi gata la sfârșitul lui noiembrie cu cămăruța de sub bancă, săpată și armată. Dacă tipul cu termitul vine la timp, nu am nicio îndoială că Sfântul Nicolae ne va umple ghetuțele din plin. Dacă nu vine, ne-am hotărât să lucrăm cu arcul electric. Știm de unde să luăm aparatul cu toate accesoriile. Se găsesc unele grozave la General Electric. Le vom cumpăra dintr-un alt oraș, este mai prudent.

Tunelul avansează. Ieri, 24 noiembrie, am atins fundațiile băncii. Mai avem numai trei metri de tunel și cămăruța de făcut, deci în jur de doisprezece metri cubi de pământ de scos. Sărbătorim asta bând șampanie adevărată, franțuzească.

— Este cam verde, spusese Auguste.

— Cu atât mai bine, semn bun: este culoarea dolarilor!

Paulo face socoteala timpului și a operațiunilor pe care le mai avem de făcut:

— Șase zile să scoatem pământul, dacă n-o să fie cumva mai mult; trei zile să armăm; total: nouă zile. Suntem în 24 noiembrie, deci pe 4 decembrie totul ar putea fi O.K. Cât se poate de sigur. Vom ataca într-o vineri, la ora opt seara, banca închizându-se la ora șapte. Vom avea la dispoziție noaptea de vineri spre sâmbătă, toată ziua de sâmbătă, noaptea de sâmbătă spre duminică și toată duminica. Dacă totul

merge bine, putem zbura din cuib la ora două dimineața. În total, cincizeci și două de ore de muncă. De acord?

— Nu, Paulo. Nu sunt deloc de acord.

— De ce, Papi?

— Banca se deschide la ora șapte dimineața ca să se facă curat. Dintr-un motiv oarecare, s-ar putea ca cineva să dea alarma la acea oră, deci nu prea târziu după ce noi am șters-o. Iată ce vă propun: trebuie să reușim să terminăm treaba duminică până la ora optsprezece. Până când vom termina împărțirea, se va face ora douăzeci. Plecând la acea oră, avem la dispoziție unsprezece ore dacă alarma se dă la ora șapte și treisprezece ore dacă se va da abia la ora nouă.

În final, sunt toți de acord cu propunerea mea. Bem șampanie și ascultăm discurile pe care le-a adus Paulo: Maurice Chevalier, Piaf, Parisul, balurile populare... În fața paharelor pline, fiecare visează la ziua cea mare. Este aproape, putem să o atingem parcă cu mâna.

Papi, nota de plată pe care ți-ai gravat-o în inimă o să poți s-o plătești în curând, la Paris. Dacă totul merge bine, dacă am șansa de partea mea, voi reveni din Franța la Callao și am s-o caut pe Maria.

Tată, pe dumneata te voi întâlni mai târziu. Sărmane și minunat tată! Va trebui să aștept, ca să-l pot îmbrățișa, să îngrop în mine omul de altădată, aventurierul... Asta nu-mi va cere prea mult timp după ce mă voi fi răzbunat și-mi voi fi făcut o situație bună.

Totul s-a întâmplat a doua zi după ce am sărbătorit atingerea fundațiilor băncii, dar noi aveam să aflăm cu întârziere... Ne-am dus într-un oraș din apropiere să vedem un grup de sudură și tăiere cu arc electric din cele produse de General Electric. Foarte corect îmbrăcați, camaradul meu și cu mine am plecat pe jos și i-am găsit pe Paulo și Auguste doi kilometri mai departe, în mașină.

— Merităm plimbarea asta, nu-i așa fraților? Respirați, respirați din plin acest vânt de libertate.

— Ai dreptate, Paulo, merităm această plimbare! Să nu conduci prea repede ca să avem timp să admirăm peisajul.

Stând în două pensiuni diferite, am petrecut trei zile în acel frumos port plin de bărci și animat de-o populație pestriță și veselă, în fiecare seară ne întâlneam toți patru. „Nu tu night-club, nu bordel, nu prostituate, suntem în călătorie de afaceri, camarazi”, ne-a spus Paulo. Avea dreptate.

Cu el ne-am dus să examinăm aparatul în liniște. Este formidabil, dar trebuie plătit cu bani peșin și noi n-avem toți biștarii necesari. Paulo telegrafiază la Buenos Aires și, din fericire, dă adresa pensiunii unde stă, în port. Ne hotărâm să ne întoarcem acasă, în oraș, iar el să revină singur, două sau trei zile mai târziu, să ia banii și aparatul. Plecăm foarte destinși după aceste trei zile de vacanță.

Ca de obicei. Paulo ne lasă pe mine și pe Gaston în colțul străzii. Vila se află cam la o sută de metri. Mergem încet, fericiți că ne vom revedea capodopera de tunel, când, deodată, îl apuc pe Gaston de braț și-l opresc brusc. Ce se întâmplă în fața casei? Sunt sticleți, vreo douăsprezece persoane, apoi văd doi pompieri ieșind din pământ în mijlocul străzii. Nu-i nevoie să mi se explice, am înțeles totul. Tunelul a fost descoperit!

Gaston începe să tremure ca și când ar avea febră, apoi, clănțănind din dinți, nu găsește nimic mai bun să spună decât această superbă idioțenie:

— Ne-au dărâmat tunelul nostru atât de frumos! Ce bandă de imbecili! Un tunel așa de frumos!

Chiar în acel moment, un tip cu o moacă de sticlete, pe care poți s-o recunoști de la un kilometru, ne privește. Dar situația mi se pare nespus de caraghioasă încât izbucnesc într-un râs atât de vesel și de adevărat încât polițistul, chiar dacă ar fi avut cea mai mică îndoială în ceea ce ne privește, ne crede niște simpli trecători. Luându-l pe Gaston de braț, îi spun tare, în spaniolă:

— Ce tunel au săpat hoții ăștia!

Și, încet, întorcând spatele capodoperei noastre, părăsim strada fără să ne grăbim și fără să avem neplăceri. Dar acum trebuie să acționăm repede. Îl întreb pe Gaston:

— Câți bani ai asupra ta? Eu am aproape șase sute de dolari și o mie cinci sute de bolivari. Și tu?

— Am două mii de dolari în total, îmi răspunse Gaston.

— Cel mai bine, Gaston, ar fi să ne despărțim aici, în stradă.

— Ce vei face, Papi?

— Mă întorc în portul unde am fost împreună și voi încerca să mă imbarc pe un vas care pleacă în orice direcție, dacă este posibil direct spre Venezuela.

Nu putem să ne îmbrățișăm în plină stradă, dar, emoționat, Gaston are ochii plini de lacrimi ca și mine când ne strângem mâinile. Nimic nu-i apropie pe oameni mai mult decât aventura și pericolul trăite împreună.

— Noroc, Gaston!

— Baftă, Papi!

Paulo și Auguste au plecat pe căi diferite, unul în Paraguay și celălalt la Buenos Aires. Gagicile lui Paulo nu mai dorm acum cu perna-n brațe.

Am reușit să găsesc un loc pe un vapor pentru Porto Rico. De acolo am luat avionul spre Columbia, apoi un vapor spre Venezuela.

De abia câteva luni mai târziu am aflat ce se întâmplase: conducta principală de apă a bulevardului pe care se afla banca se spărsese. Ca s-o repare, traficul a trebuit să fie deviat pe străzile paralele. Un

camion enorm, cu bare de fier, a trecut pe strada noastră, peste tunelul nostru, care s-a prăbușit sub roțile din spate.

Strigăte, stupefacție, poliție... și-au dat imediat seama despre ce era vorba.

Capitolul 7 – Carotte – Muntele de pietate

Iată-mă la Caracas, în ziua de Crăciun. Toate străzile importante sunt minunat luminate. Peste tot auzi cântece, se cântă cu acel inegalabil simț al ritmului specific oamenilor din popor. Veselia este generală. Eu sunt puțin deprimat din cauza eșecului, dar nu prea trist. Am jucat, am pierdut, este sigur, dar sunt tot în viață și mai liber ca oricând. Și, apoi, cum spunea Gaston, era totuși un tunel atât de frumos!

Puțin câte puțin mă las cucerit de ambianța pe care o creează aceste cântece dedicate nașterii copilășului din Bethleem și, probabil, liniștit, cu sufletul din nou senin, îi trimit o telegramă Mariei:

„Maria, fie ca acest Crăciun să umple de fericire casa în care mi-ai dat atâtea!”

Mi-am petrecut Crăciunul la spital, cu Picolino. S-a ridicat din pat și, în grădina spitalului, așezați pe-o bancă, am avut și noi Crăciunul nostru. Cumpărasem două *hallacas*, o specialitate ce nu se face decât la Crăciun, cele mai bune și mai scumpe pe care le-am găsit. În buzunare aveam două sticle plate cu chianti.

Crăciun de săraci? Nu, Crăciun de oameni bogați, foarte bogați! Crăciunul unor oameni care au scăpat de „calea putreziciunii”. Crăciun strălucind de lumina unei prietenii cimentate de grele încercări. Crăciun de libertate totală, chiar și de aceea de a face nebunii ca mine. Crăciun fără zăpadă, la Caracas, plin de florile acestei grădini de spital, Crăciun de speranță pentru Picolino, a cărui limbă nu mai atârână și nici saliva nu-i mai curge, de când este îngrijit. Da, Crăciun miraculos pentru el, pentru că a pronunțat distinct un „da” fericit când l-am întrebat dacă *hallacas* sunt bune.

Dar, Dumnezeu! Cât de greu este să-ți refaci viața! Trec câteva săptămâni dificile și, totuși, nu mă descurajez. Am în mine două lucruri: primul, o încredere neclintită în viitor; al doilea, o dorință mult prea puternică de a trăi. Chiar atunci când poate că ar trebui să-mi fac griji, o întâmplare de pe stradă mă face să râd, iar dacă întâlnesc un camarad pot petrece seara cu el amuzându-mă ca la douăzeci de ani. Asta îmi menține moralul.

Un doctor mi-a dat ceva de lucru în laboratorul lui de produse cosmetice. Nu câștig mult, dar destul ca să fiu întotdeauna bine îmbrăcat, chiar elegant. Tinerețea mea face restul. Îl părăsesc și încep să lucrez pentru o unguroaică; a pus pe roate o fabricuță de iaurt în casa ei și aici fac cunoștință cu un aviator al cărui nume nu-l voi aminti, căci acum este comandant de cursă lungă la Air France. Am să-i spun Carotte.

Și el lucrează la iaurgeria unguroaicei și câștigăm destul de bine ca să ne putem amuza. Fiecare seară ne-o petrecem în barurile din Caracas. Adeseori, ne ducem să bem un pahar, două la hotelul Majestic, dispărut acum, dar care pe atunci era singurul loc modern al orașului, în cartierul Silencio.

Și atunci, în acele momente în care crezi că nu se mai poate întâmpla nimic, se produce un adevărat miracol. Într-o zi, Carotte, care, ca orice bărbat, nu dă amănunte despre viața lui particulară, dispare și reapare, câteva zile mai târziu, venind din Statele Unite, cu un mic avion de observație de două locuri, unul în spatele celuilalt. O chestie superbă. Nu-i cer să-mi spună de unde-l are, dar nu mă pot abține să nu-l întreb: ce va face cu el?

Râde și-mi spune:

— Nu știu încă, dar putem să ne asociem.

— Și ce-o să facem?

— Orice, numai să ne amuzăm și să câștigăm ceva lovele.

— De acord, să ne gândim.

Unguroaica, amabilă, care nu-și prea făcuse probabil iluzii asupra „colaborării” noastre cu ea, ne urează noroc și începe astfel pentru noi o lună extraordinară, complet nebunească.

Ah, câte n-am făcut cu acest fluture enorm!

Carotte este un as al pilotajului. În timpul războiului, aducea din Anglia agenți francezi, pe care-i debarca noaptea pe câmpuri aflate sub controlul celor din Rezistență, și-i lua pe alții înapoi la Londra. Ateriza adesea ghidat doar de lanternele de buzunar ale celor ce-i așteptau. Este nu numai un temerar, dar și un poznaș. O dată, fără să mă prevină, a luat un viraj pe-o aripă, aproape în unghi drept, de era să-mi pierd pantalonii de frică, numai ca să sperie o grăsană ce-și făcea nevoile în aer liber, în grădină.

Îmi plăceau enorm avionul și escapadele noastre aeriene, așa că, neavând bani să plătim benzina, am avut ideea să mă fac vânzător ambulant cu avioneta.

Este singura dată în viață când am abuzat de încrederea cuiva. Se numea Coriat și avea un magazin de confecții pentru bărbați și femei, „Almacén Rio”. Coriat era asociat cu fratele său. Era un evreu de talie mijlocie, brun, cu o expresie inteligentă, vorbind perfect franțuzește. Magazinul, bine ținut, era din ce în ce mai prosper. La raionul pentru femei găseai tot ce era mai variat și mai nou, rochii și alte articole, toate aduse de la Paris. Deci, aveam de unde alege lucruri vandabile, foarte frumoase.

Reușesc, deci, să-l fac să-mi încredințeze, în consignație, o mulțime de rochii, bluze, pantaloni etc., pe care urma să le vindem în alte provincii ale țării.

Plecăm în plimbare oriunde, ne întoarcem când avem chef, după

bunul nostru plac. Dar, cu toate că vindem destul de bine, nu reușim să ne acoperim cheltuielile, iar partea lui Coriat se duce pe benzină. Nu mai rămâne aproape nimic pentru el.

Cele mai bune clientele sunt femeile din bordeluri și nu scăpăm, bineînțeles, ocazia să le vizităm. Bluzele viu colorate, pantalonii croiți după ultima modă, fustele înflorate, baticurile de mătase etc., toate erau foarte tentante pentru ele, când, după ce etalam totul pe masa din sufrageria bordelului, începeam să le fac reclamă.

— Vă rog să mă urmăriți cu atenție, doamnelor. Toate astea nu sunt un lux inutil pentru dumneavoastră. Este, mai degrabă, dacă-mi pot permite să spun așa, un plasament de lucru, căci, cu cât sunteți mai atrăgătoare, cu atât mai mult clienții vor da năvală. În ceea ce le privește pe cele ce nu se gândesc decât cum să facă economii, pot să le spun, cu certitudine, că este o prostie să nu cumpere nimic de la mine. De ce? Pentru că cele mai bine înțolite vor fi niște concurente de temut pentru ele!

Comerțul nostru nu era pe placul tuturor patronilor de bordeluri, căci vedeau cu tristețe banii intrând și în alte buzunare decât ale lor. Căci mulți dintre ei vindeau și ei pensionarelor lor „instrumente de lucru”. Chiar pe credit. Patronii ăștia voiau să halească ei totul!

Ne duceam adesea la Puerto la Cruz, căci într-un oraș din apropiere, Barcelona, se află un aeroport foarte bun. Patronul celui mai șic bordel, celui mai bine întreținut, unde trăiesc șaiszeci de femei, este un individ refractar, grosolan, pretențios, într-un cuvânt o scârbă. E panamez. Soția lui, o venezueleană, este, dimpotrivă, foarte amabilă, dar, din păcate, el este cel ce comandă și nu-i posibil să-ți deschizi valizele, nici măcar o oră, și cu atât mai puțin să-ți expui marfa pe-o masă.

O dată a mers chiar prea departe. Și-a dat afară una din pensionare pentru simplul motiv că a îndrăznit să cumpere de la noi fularul pe care eu îl purtam la gât. Discuția a degenerat și polițistul chemat în grabă ne-a sfătuit să plecăm și să nu mai punem piciorul pe acolo.

— O.K., cretin de patron de bordel de trei parale, îi spune Carotte. N-o să mai revenim pe jos, ci prin aer! Asta n-o s-o poți împiedica!

N-am înțeles amenințarea decât a doua zi, când, luându-ne zborul dimineața, devreme, din Barcelona, îmi spune prin telefonul din interiorul avionului:

— Mergem să-i dăm binețe panamezului. Să nu-ți fie teamă și țin-te bine!

— Ce-ai de gând?

Nu-mi răspunde și, când ajungem în apropiere, ia puțină înălțime și, în plină viteză, se îndreaptă spre bordel, trece pe sub liniile de înaltă tensiune care se găsesc în apropiere și, cu mare zgomot, aproape razant peste acoperișul de tablă, care, prost prins, își ia zborul

ca frunzele toamna, lăsând camerele descoperite, cu paturile și ocupanții lor. Viraj apoi pe o aripă, luăm puțină înălțime și trecem din nou, mai sus de data asta, pentru a admira spectacolul. N-am văzut niciodată ceva mai comic decât acele femei și acei clienți în pielea goală, înnebuniți de furie, agitându-se în cutiile lor fără capac, făcându-le semne de răzbunare cu pumnii aviatorilor nesăbuiți care le-au întrerupt fie zbenguiala amoroasă, fie un somn profund. Doar eu și Carotte ne prăpădeam de râs.

Nu ne-am mai întors niciodată acolo, căci, acum, nu numai patronul era furios pe noi, ci și femeile. Ceva mai târziu, am întâlnit-o pe una dintre ele, care a avut bunul simț să râdă cu noi de cele întâmplare. De altfel, se pare că s-a făcut mare tăărăboi în jurul acestei aventuri și că, în furia lui, cretinul ăla gras de panamez a ținut să fixeze el însuși tabla de pe acoperiș cu buloane enorme.

Carotte și cu mine iubim enorm natura și ne luăm adesea zborul doar ca să găsim locuri extraordinare. Astfel, am descoperit, în plină mare, cam la două sute de kilometri de coastă, o adevărată minune a lumii, Los Roquès. Este o îngrămădire de trei sute șaiszeci de insulițe dispuse într-un oval, strânse unele în altele și formând astfel un lac neobișnuit în plină mare. Este un lac liniștit, căci insulițele formează un fel de dig, cu apa verde deschis, atât de clară și de transparentă încât se poate vedea fundul aflat la douăzeci, douăzeci și cinci de metri. Din păcate, pe atunci nu exista o pistă de aterizare, dar ne învârteam în jurul lor de mai mult de zece ori înainte de a ne duce să aterizăm într-o insulă aflată la vest, la cincizeci de kilometri, Las Aves.

Carotte era, într-adevăr, un pilot extraordinar. L-am văzut aterizând cu o aripă ce grebla nisipul sau atingea apa, atunci când plaja era prea înclinată.

Isla de Aves, adică insula Păsărilor. Sunt mii și mii, cu penajul gri la maturitate și complet alb când sunt pui. Li se spune „năroadele”, căci sunt cam prostănace și foarte încrezătoare. Este o senzație unică să ne aflăm doar noi, în pielea goală, pe această insulă plată ca o plăcintă, înconjurați de păsări care aterizează sau se urcă pe noi fără teamă, căci n-au văzut probabil în viața lor oameni. Ne petrecem ore în șir bronzându-ne la soare, întinși pe plaja îngustă ce înconjoară insula. Ne jucăm cu păsările, le prindem în căușul palmelor, câteva sunt foarte interesate de capul nostru și ne ciugulesc părul. Ne scăldăm, ne bronzăm și, când ne este foame, găsim întotdeauna languste ce se încălzesc la soare la suprafața apei. Repede, le prindem cu mâna și le prăjim pe cărbuni. Singura dificultate este să găsim destule plante uscate pentru a face focul, căci pe aici nu crește cine știe ce vegetație. Ronțăind această carne succulentă, udată cu un vin alb din care avem întotdeauna câteva sticle la bord, pe această plajă neumbată, având în jurul nostru marea, cerul și păsările, ne simțim ca în paradis, încât

nu avem nevoie să vorbim pentru a ne împărtăși comuniunea totală.

Și când decolăm, înainte de a se însera, sunt plin de soare și de bucurie, de gustul de-a mușca din plin din viață, nepăsător la toate, chiar și la faptul că nu știu cum vom plăti benzina acestei escapade care nu avea decât un scop: plăcerea de a trăi frumosul și neașteptatul.

În Las Aves am descoperit o vastă grotă marină a cărei intrare apare doar în timpul refluxului, lăsând să intre lumina și aerul. Sunt pasionat de această grotă cu adevărat impresionantă. Pătrundem înot, apa este limpede, puțin adâncă, nu are mai mult de un metru. Când stăm în picioare, în mijlocul ei, și privim în jur, avem impresia că pereții și bolta sunt înstelate cu greieri. Nu sunt greieri, bineînțeles, ci mii de languste mici, agățate de rocă, exact ca niște greieri într-un copac din Provence, și nu mai mari ca ei. Rămânem mult timp în grotă fără să le deranjăm. Nu intervenim decât atunci când o caracatiță mare, avidă de pui de languste, își întinde un tentacul pentru a-i aduna. Repede, sărim asupra ei și îi răsucim capul. Se va descompune aici, dacă mai are timp, căci pentru crabi ea constituie un adevărat festin.

Ne-am întors de câteva ori la Las Aves ca să ne petrecem noaptea acolo. Înarmați cu lanterne puternice, adunăm languste de câte un kilogram cu care umplem doi saci mari. Când am plecat de la Carlota, aerodrom situat în plin Caracas, am descărcat întreaga noastră marfă, așa că putem aduce până la patru sute de kilograme de langustă. Este o nebunie să ne încărcăm așa, dar râdeam cu inconștiență. De abia reușim să ne desprindem de pământ, așa că stelele nu au de ce să se teamă de noi. Cu greutate, zburăm pe firul văii, pe deasupra caselor, de-a lungul celor douăzeci și cinci de kilometri care despart coasta de Caracas. Vindem langustele vii cu prețul derizoriu de 2,5 bolivari bucata. Așa ne putem plăti pensiunea și benzina. Dar, cum prindem langustele cu mâna goală și adesea ne rănim, se întâmplă câteodată să revenim fără marfă. Asta nu are nicio importanță, nu ne pasă de nimic, trăim din plin.

Într-o zi, când ne duceam la Puerto La Cruz, nu departe de port, Carotte mi-a spus: „Papi, nu prea mai avem benzină, o să aterizăm pe terenul companiei petroliere de la San Tomo!” Când am trecut pe deasupra terenului pentru a le semnaliza că vrem să aterizăm pe pista lor privată, acești cretini au așezat în mijlocul pistei un camion cisternă cu apă sau benzină, dracu știe cu ce! Carotte, stăpân pe nervii lui și cu toate că-l bodogăneam că nu văd unde am putea ateriza, îmi spune: „Ține-te bine, Papi!” și se îndreaptă spre un drum destul de lat pe care aterizează fără zdruncinături. Dar nu se poate opri înainte de a ajunge la începutul unui viraj de unde apare, într-o viteză nebunească, un camion încărcat cu boi. Scrâșnetele frânei acoperă strigătele noastre de groază, căci, dacă șoferul n-ar fi pierdut imediat controlul

camionului și n-ar fi ajuns cu remorcă cu tot într-un șanț, ne-am fi dus pe copcă! Repede, Carotte sare din avion și-l convinge pe șofer, un italian, să înceteze cu înjurăturile: „Ajută-ne să împingem avionul de cealaltă parte a drumului, ai să strigi pe urmă! „Italianul mai tremură încă și este alb ca varul. Îl ajutăm și noi să-și adune animalele ce se împrăștiaseră fugind din remorca făcută praf.

Acest aterizaj de virtuos a făcut vâlvă, iar guvernul a cumpărat avionul de la Carotte pe care l-a numit instructor civil pe aeroportul de la Carlota.

Viața mea de aviator s-a terminat. Păcat. Luasem câteva lecții de zbor și totul mergea bine. Atâta pagubă! Singurul care a pierdut în treaba asta este Coriat. Lucru extraordinar, n-a făcut reclamații împotriva mea. Câțiva ani mai târziu, l-am despăgubit integral și, acum și aici, vreau să-i mulțumesc pentru generozitatea lui.

Dar, pentru moment, nu am pierdut numai avionul, nu numai locul de muncă la unguroaică, ci trebuie să evit și centrul Caracasului, căci magazinul lui Coriat se află acolo și nu prea am chef să dau nas în nas cu el.

Situația nu este, din nou, prea strălucită, dar nu face nimic. Aceste câteva săptămâni petrecute cu Carotte au fost atât de minunate încât nu am ce regreta. Dimpotrivă, nu le voi uita niciodată.

Ne vedem adesea, Carotte și cu mine, într-un bistrou liniștit, ținut de un bătrân francez pensionat de la compania Transat. Într-o seară, când ne pregăteam să jucăm domino, într-un colț al bistroului, cu un fost ocaș care trăia liniștit din vânzarea de parfumuri pe credit și cu un republican spaniol, doi necunoscuți, purtând ochelari fumurii, intră și întreabă dacă-i adevărat că pe aici vine adesea un pilot francez.

Carotte se ridică și le spune: „Eu sunt.”

Îi examinez pe necunoscuți din cap până-n picioare și-l recunosc, cu ușurință, pe unul dintre ei. Mă îneacă emoția. Mă apropii. Înainte de a deschide gura, acesta mă recunoaște la rîndul lui:

— Papi!

Este Marele Léon, unul dintre cei mai buni prieteni de la ocnă. Un tip înalt, cu o față slabă, un om generos. Nu este cazul să părem prea intimi și mi-l prezintă, fără să-mi spună mai mult, pe prietenul lui, Pedro Chilianul. Léon ne explică într-un colț, la un pahar, că are nevoie de o avionetă cu un pilot și că i s-a vorbit de francez.

— Aviatorul este aici, îi răspunde Carotte, eu sunt. Dar nu mai am avionetă. Ea aparține acum altora.

— Îmi pare rău, spune Léon. Nici mai mult, nici mai puțin.

Carotte se retrage și-și continuă partida de domino, altcineva luându-mi locul. Pedro Chilianul s-a dus la bar, așa că putem vorbi liniștiți.

— Hei, Papi!

— Hei, Léon!

— Ne-am văzut ultima oară acum mai bine de zece ani.

— Da. Tu ieșeai de la Recluziune, când eu intram. Cum o duci, Léon?

— Nu prea rău. Dar tu, Papi?

Lui pot să-i mărturisesc ce mă frământă.

— Să-ți spun sincer, Léon, mă cam plictisesc. Nu-i ușor să te redresezi. Și, apoi, chiar dacă ai ieșit de la pârnaie cu cele mai bune intenții, viața este foarte dificilă când nu ai nicio meserie, iar gândul nu-ți stă decât la aventură. Și, apoi, ascultă-mă Léon, tu ești mai mare ca mine și nu ești un ocnaș ca toți ceilalți. Ție pot să-ți spun ce am pe inimă. Vezi, gândindu-mă serios și fiind cinstit față de mine însumi, datorez totul acestei țări. M-am născut din nou aici și mi-am promis să respect această mare casă și să fac cât mai puține lucruri discutabile. Dar nu-i prea ușor. Chiar cu gustul meu pentru aventură, dacă n-aș avea de prezentat câtorva persoane de la Paris o lungă notă de plată, sunt absolut sigur că mi-aș putea face o situație plecând de la zero, prin mijloace corecte, numai că *nu pot aștepta ca aceste putregaiuri să moară înainte de a ajunge eu acolo*. Când îi văd pe tinerii de aici, plini de bucuria de a trăi, nepăsându-le de nimic, când mă aflu în fața unui flăcău între douăzeci și patru și treizeci de ani, iluminat parcă din interior de acest minunat gust al vieții pe care-l ai la această vârstă, atunci, fără să vreau, mă întorc în trecut, spre toți acei ani ce mi-au fost furați, cei mai frumoși din viață. Și revăd gropile negre ale Recluziunii, și cei trei ani de așteptare înainte și după Curtea cu Juri, și ocna împuțită unde am fost tratat mai rău decât un câine turbat. Și atunci, timp de ore, câteodată zile întregi, merg pe străzile Caracasului, rumegând toate astea. În loc să-i mulțumesc de zece, de douăzeci de ori pe zi destinului că m-a condus aici, ei bine, mă gândesc la cu totul altceva: văd, re trăiesc, am impresia că mă aflu din nou în toate acele adevărate morminte prin care am trecut și, așa cum făceam în acele morminte, unde mă plimbam ca un urs în cușcă, reîncep să scandez „unu, doi, trei, patru, cinci, întoarcere”! Este ceva mai puternic decât mine, o adevărată obsesie! Nu, nu pot suporta ca cei ce m-au făcut să trăiesc pe nedrept acest calvar, în temnițe mizerabile, unde aș fi putut crăpa ca o zdreanță, fără a mai păstra nimic uman pe figură și în inimă, și de unde n-am reușit să scap decât după multe suferințe și cu mari eforturi, nu, nu pot accepta ideea că vor muri liniștiți, fără să plătească. Atunci, când merg așa pe străzi, nu mai privesc în jurul meu cu indiferență. Fiecare bijuterie, fiecare loc unde se află ceea ce-mi lipsește mie cel mai mult, banii, reprezintă un obiectiv pe care-l examinez gândindu-mă cum aș putea face să pun mâna pe tot ce-i înăuntrul. Și, dacă n-am făcut încă așa ceva, nu este

pentru că-mi lipsește dorința, căci aici sunt atâtea lucruri care-ți stau la îndemână încât parcă te provoacă. Până acum am câștigat această partidă dificilă cu mine însumi, n-am făcut nimic grav în această țară și împotriva acestui popor care mi-au acordat încrederea lor. Ar fi o lașitate din partea mea, un gest dezgustător, josnic, ca și cum ai viola fetele dintr-o casă unde ai fost primit cu brațele deschise. Dar îmi este teamă, teamă de mine însumi, teamă că într-o zi nu voi mai putea rezista tentației de a da o lovitură. Toate astea mă fac să-mi pierd, câteodată, încrederea că voi putea trăi într-o zi dintr-o muncă cinstită.

Marele Léon mă ascultă fără să spună nimic, privindu-mă totuși atent. Bem un ultim pahar, fără să mai spunem vreun cuvânt. Se ridică și-mi dă întâlnire a doua zi, când vom lua masa împreună cu Pedro Chilianul.

Ne întâlnim în grădina unui restaurant liniștit, la umbra unei bolte de verdeață. Este frumos.

— M-am gândit la ce mi-ai spus, Papi. Ascultă-mă cu atenție, am să-ți povestesc pentru ce ne aflăm la Caracas.

Nu sunt aici decât în trecere spre o altă țară din America de Sud, unde au de gând să dea o lovitură serioasă la un munte de pietate; după informațiile pe care le-au obținut de la unul dintre funcționari și după cercetările pe care le-au făcut singuri, se află acolo amanetate destule bijuterii care, transformate în dolari, le-ar putea aduce fiecăruia o sumă frumoasă. Pentru asta îl căutau pe Carotte. Voiau să facă o afacere, cu el și cu avionul lui, dar acum nu mai are niciun rost.

— Dacă vrei, Papi, poți veni cu noi.

— Nu am pașaport și nici prea multe economii.

— Pașaportu-i treaba noastră, nu-i așa, Pedro?

— Este ca și cum l-ai avea, răspunde Pedro, dar cu o falsă identitate. Astfel, oficial, nici n-ai ieșit, nici n-ai intrat în Venezuela.

— Cam la cât se vor ridica cheltuielile?

— La aproape 1.000 de dolari, căci țara asta nu-i prea aproape. Ai banii ăștia?

— Da.

— Atunci, având în vedere situația ta, nu prea ai de ales.

Și, ca urmare a acestei întâlniri, două săptămâni mai târziu, a doua zi după operațiune, mă aflu la câțiva kilometri de-o capitală sud-americană, pe cale să îngrop partea mea de bijuterii ascunsă într-o cutie de tablă.

Operațiunea, bine pusă la punct, s-a desfășurat fără probleme. Am intrat printr-un magazin de cravate lipit de muntele de pietate. Léon și Pedro se duseseră de mai multe ori să-și cumpere cravate ca să poată să examineze mai bine broasca magazinului și să repereze locul unde am făcut gaura de trecere în zidul despărțitor. Nu am găsit nicio casă de bani, ci numai dulapuri blindate peste tot. Am intrat sâmbătă la ora

22 și am ieșit duminică la ora 23.

Operațiune bine executată, fără dificultăți. Îmi îngrop deci cutia cu bijuterii la piciorul unui arbore imens, la douăzeci de kilometri de oraș. Sunt liniștit, voi putea recupera cutia când voi dori, fără să ezit, căci, pe lângă un semn făcut cu cuțitul, arborele este ușor de găsit, chiar după un pod, la marginea drumului, fiind primul din pădure. La întoarcere, arunc târnăcopul la zece kilometri de acest loc.

Seara ne întâlnim cu toții într-un restaurant bun. Venim fiecare, pe cont propriu și ne prefacem că ne întâlnim, din întâmplare, la bar, înainte de a ne duce să cinăm împreună.

Fiecare și-a ascuns partea, Léon la un prieten, Pedro în pădure, ca mine.

— Vezi tu, îmi explică Léon, este mai bine ca fiecare să-și ascundă partea lui în alt loc. Astfel, nimeni nu știe ce-a făcut celălalt cu partea lui. Este o precauție foarte utilă în America de Sud, căci, dacă unul este prins de sticleți și este torturat, atunci s-ar putea să mărturisească, dar n-o poate face decât pentru partea lui. Papi, ești mulțumit de împărțire?

— Sincer să fiu, cred că estimarea noastră asupra valorii bijuteriilor este corectă. Este bine, n-am nimic de spus.

Totul s-a terminat, deci, cu bine și toată lumea este mulțumită.

— Sus mâinile!

— Asta-i bună, spune Léon. Sunteți nebuni?

În doi timpi și trei mișcări suntem loviți, încătușați și expediați cu destinația Centrala sticleților. Nici măcar nu terminasem de mâncat stridiile.

Pe aici nu-și prea pierde timpul sticleții. „Dansul” a durat toată noaptea, mai mult de opt ore. Prima întrebare:

— Vă plac cravatele?

— Hai sictir!

Și așa mai departe. La ora 5 dimineăta, nu mai suntem decât niște pachete de carne tumefiată. Înebuniți că n-au reușit să scoată nimic de la noi, sticleții turbează. „Bine, dacă sunteți încălziți, o să vă răcorim.” De abia ținându-ne pe picioare, suntem imbarcați într-o dubă și după un sfert de oră ajungem în fața unei clădiri imense. Sticleții intră în ea și apoi apar niște muncitori. Sticleții îi chemaseră. Este rândul nostru să intrăm, fiecare susținut de câte doi sticleți, care aproape că ne târăsc.

Un culoar larg, uși de oțel la dreapta și la stânga, fiecare având deasupra un fel de ceas cu o singură limbă. Termometre. Îmi dau seama imediat că ne aflăm în fața camerelor frigorifice ale unui abator.

Ne oprim pe culoar într-un loc unde se află niște mese.

— Deci, ne spune șeful sticleților, vă mai dau puțin timp de

gândire. Aici se află încăperile de congelare a cărnii. Înțelegeți ce vreau să spun? Deci, vă întreb pentru ultima oară, unde ați pus bijuteriile și toate celelalte lucruri?

— N-am văzut nici bijuterii, nici cravate, îi răspunde Léon.

— Foarte bine, avocatule. O să începem cu tine.

Sticleții deschid larg ușa unei încăperi. Un fel de ceață înghețată se răspândește pe culoar. Léon este împins înăuntru, după ce i s-au scos pantofii și șosetele.

— Închide repede, spune șeful, ne vom congela și noi.

Cu un fior de groază, văd cum ușa se închide după bietul Léon.

— Tu, chilianule, ciripești sau nu?

— N-am nimic de spus.

Se deschide o altă ușă și chilianul este împins înăuntru.

— Tu ești cel mai tânăr, italianule (pașaportul meu era italianesc).

Privește bine aceste termometre. Limba lor arată -40°C. Asta înseamnă că, în starea în care ești după mardeala pe care ai încasat-o, încălzit cum ești, dacă nu ciripești și dacă te băgăm înăuntru, ai nouă șanse din zece să faci o congestie pulmonară și să crapi la spital în mai puțin de patruzeci și opt de ore. Vezi, îți mai dau o șansă: ați cambriolat muntele de pietate trecând prin magazinul de cravate, da sau nu?

— N-am nimic de-a face cu tipii ăștia. Nu-l cunosc decât pe unul de mai mult timp și ne-am întâlnit, din întâmplare, la restaurant. Întrebați personalul. Nu știu dacă ei au vreo legătură cu afacerea asta, dar eu, oricum, nu.

— Ei bine, n-ai decât să crăpi și tu, macaronarule! Îmi pare rău că vei crăpa la vârsta ta, dar cu atât mai rău. Tu ai vrut-o!

Ușa se deschide. Cu o lovitură puternică sunt împins înăuntru și mă întind cât sunt de lung pe podeaua acoperită cu gheață și chiciură, după ce mă lovesc cu capul de-o bucată de carne de vită tare ca fierul, suspendată de un cârlig. Încetul cu încetul, simt frigul teribil din această încăpere învăluindu-mi tot corpul, pătrunzându-mă și înghețându-mi oasele. Cu prețul unui efort supraomenesc mă ridic, întâi în genunchi, apoi agățându-mă de o bucată de carne, în picioare. Cu toată durerea pe care o resimt la fiecare mișcare după bătaia încasată, încep să dau din brațe, să-mi frec gâtul, obrații, nasul, ochii, încerc să-mi încălzesc mâinile la subțiori. N-am pe mine decât pantalonii și cămașa ruptă. Deoarece mi-au scos și mie pantofii și șosetele, sufăr îngrozitor, căci talpa piciorului mi se lipește de gheață și-mi simt degetele cum încep să înghețe.

Îmi spun: „Nu poate dura mai mult de zece minute, un sfert de oră cel mult, apoi voi ajunge și eu ca aceste vaci, o bucată de carne congelată!” Nu, nu pot face așa ceva, să ne congeleze de vii? Curaj, Papi! Câteva minute încă și ușa se va deschide. Culoarul atât de rece și se va părea cald. Brațele nu mă mai ascultă, nu-mi mai pot închide

pumnii, nici mișca degetele, picioarele sunt lipite de gheață și nu mai am forța să le mișc. Simt că voi leșina și, în câteva secunde, revăd figura tatălui meu, pe care se suprapune imediat moaca procurorului, nu prea clară, căci se pierde și ea în aceea a unor sticleți. Trei figuri într-una singură. Mă gândesc: „Ce curios! Toți sunt la fel, se hlizesc pentru că au câștigat!” Și leșin.

Ce se petrece? Unde mă aflu? Un cap frumos de bărbat este aplecat deasupra mea când deschid ochii. Nu pot vorbi, căci îmi simt încă gura înghețată, dar mă întreb în gând: ce caut aici întins pe-o masă?

Mâini mari, puternice și îndemânatice îmi masează tot corpul cu seu cald și, încetul cu încetul, simt elasticitatea și căldura revenindu-mi. Șeful sticleților privește scena de la doi, trei metri. Are un aer neliniștit. De mai multe ori mi se deschide gura pentru a mi se turna câteva picături de alcool. O dată mi se toarnă prea mult, mă sufoc aproape și vomit totul.

— Asta-i, spune maseurul, e în afară de orice pericol.

Și continuă să mă maseze încă vreo jumătate de oră. Simt că pot vorbi, dar prefer să tac. Îmi dau seama că la dreapta se află un alt corp, așezat pe-o masă la același nivel cu mine. Și acesta este gol, și el este fricționat, masat. Cine este? Léon sau chilianul? Eram trei, ori eu și cu cel ce se află pe cealaltă masă facem doar doi. Unde este al treilea?

Celelalte mese sunt goale.

Ajutat de maseur, mă așez în capul oaselor și-l pot vedea pe celălalt. Este Pedro chilianul. Ne îmbracă cu costume vătuite, făcute special pentru cei ce lucrează în interiorul camerelor frigorifice.

Șeful sticleților nu se lasă:

— Poți vorbi, chilianule?

— Da!

— Unde sunt bijuteriile?

— Nu știu nimic.

— Și tu, *spaghetti*?

— N-am fost cu ăștia.

— Foarte bine!

Mă las să alunec de pe masă. Cu greu mă țin pe picioare, dar am satisfacția că simt o arsură pe talpă, chiar dacă mă doare, și sângele cum îmi zvâcnește prin tot corpul.

Credeam că, pentru astăzi, am ajuns la capătul suferințelor, dar mă înșelasem.

După ce am fost așezați unul lângă altul, Pedro și cu mine, șeful, care și-a recăpătat siguranța, ordonă: „Să li se scoată costumele!” Suntem din nou cu trupul gol și tremurăm imediat de frig.

— Și acum priviți bine, *hombres*!

De sub o masă apare un fel de pachet rigid pe care-l ridică în fața

noastră. Este un corp congelat, țeapăn ca o scândură. Ochii îi sunt mari, deschiși, ficși ca două bile de copil; este oribil la vedere, înfricoșător. Marele Léon! L-au congelat de viu!

— Priviți bine, *hombres!* repetă șeful. Complicele vostru n-a vrut să vorbească, așa c-am mers până la capăt cu el. Acum e rândul vostru, dacă vă încapățânați ca el. Am primit ordin să fiu neîndurător, căci cazul vostru este prea grav. Muntele de pietate este administrat de stat și au început deja tulburări în oraș, căci oamenii cred că este vorba de un furt simulat de funcționari. Așa că, ori vorbiți, ori într-o jumătate de oră veți arăta așa cum arată complicele vostru.

Nu mi-am regăsit încă plenitudinea facultăților mele și, în fața acestui spectacol, sunt atât de tulburat încât, timp de câteva secunde, am chef să vorbesc. Singurul lucru care mă împiedică să comit această monstruozitate este faptul că nu știu unde se află celelalte ascunzători. Niciodată ăștia n-au să mă creadă și voi fi și mai în pericol.

Spre stupefacția mea, aud o voce foarte calmă, cea a lui Pedro, care spune:

— Să fim serioși! Nu ne sperii cu asta. Este vorba de un accident, asta-i sigur! N-ai vrut să-l congelezi. Ai făcut o mișcare greșită, asta-i tot, și nu vrei s-o repeți și cu noi. Căci unul, treacă-meargă, dar trei, trei străini transformați în blocuri de gheață înseamnă mult prea mult și nu te văd capabil să dai explicațiile de rigoare la doi ambasadori. Unul mai merge, dar trei este totuși prea mult.

Nu mă pot împiedica să nu admir sângele rece, voința de oțel a lui Pedro. Foarte calm, sticletele îl privește pe chilian fără să spună nimic. După un moment, îi răspunde:

— Ești un bandit, asta-i sigur, dar și, asta trebuie s-o recunosc, un tip curajos! Apoi, întorcându-se către ceilalți, le spune: „Găsiți-le câte o cămașă și trimiteți-i la închisoare, judecătorul se va ocupa de ei. Inutil să mai continuăm «bunele tratamente» cu astfel de fiare; n-ar fi decât timp pierdut.”

Ne întoarce spatele și pleacă.

O lună mai târziu, eram liber. Vânzătorul de cravate a recunoscut că nu-i călcasem niciodată pragul, ceea ce era adevărat; barmanul a declarat că băusem două pahare de whisky singur, că reținusem deja o masă pentru o singură persoană când au sosit ceilalți doi și că am avut o mare surpriză să ne întâlnim în acest oraș. Totuși, mi s-a dat ordin să părăsesc țara în decurs de cinci zile, căci le era teamă că, fiind așa-zisul compatriot al lui Léon, aveam să mă plâng la consulat de tot ceea ce se întâmplase.

La instrucție am fost confrunțați cu un tip necunoscut de mine, dar nu și de Pedro, funcționarul de la muntele de pietate care le vânduse pontul. În seara împărțelii, acest cretin a făcut cadou un inel superb

unei târfe dintr-un bar de noapte. Alertați, sticleților nu le-a trebuit prea mult să-l facă să vorbească și iată de ce Marele Léon și Pedro fuseseră atât de repede identificați. Pedro chilianul a rămas la zdup pentru treaba asta.

Iau avionul cu cinci dolari în buzunar. Nu m-am dus la ascunzătoare, este încă prea periculos. Mă voi întoarce peste un an să-mi caut comoara. Fac bilanțul înfricoșătorului coșmar pe care l-am trăit. Ziarele au evaluat furtul de la muntele de pietate la două sute de mii de dolari. Chiar dacă exagerează dublând valoarea, tot rămân cam o sută de mii de dolari, ceea ce înseamnă că eu am în jur de treizeci de mii în ascunzătoare. Or, bijuteriile au fost estimate la valoarea împrumutului, adică la jumătatea valorii lor reale, și dacă le vând fără ajutorul unui tăinuitor voi avea, după calculele mele, vreo șaizeci de mii de dolari! Am, deci, ce-mi trebuie pentru a mă răzbuna, cu condiția să nu mă ating de ei ca să trăiesc. Acești bani sunt sfinți, destinați unui scop sfânt, nu trebuie să-i întrebuițez în alt scop, sub *niciun pretext*.

Cu tot deznodământul oribil pentru prietenul meu Léon, pentru mine afacerea reprezintă un triumf. Doar dacă nu va trebui să-l ajut pe chilian, dar asta nu-i sigur, căci va trimite cu siguranță, peste câteva luni, un prieten de încredere să ia comoara pentru a plăti un apărător și poate pentru a studia un plan de evadare. De altfel, căzusem cu toții de acord cu acest lucru: fiecare cu ascunzătorea lui, încât niciunul să nu fie legat de celălalt. Eu nu fusesem de acord cu această metodă, dar așa se procedează în tagma sud-americană. Odată operațiunea terminată, fiecare pentru sine, Dumnezeu pentru toți.

Și Dumnezeu pentru toți... Dacă, într-adevăr, el este cel ce m-a salvat, a fost mai mult decât generos cu mine. Totuși, el nu poate fi inspiratorul răzbunării mele! El nu vrea ca eu să mă răzbun, o știu. Îmi aduc aminte de ocna de la El Dorado, de ziua în care urma să fiu definitiv eliberat. Am vrut să-i mulțumesc Dumnezeului catolicilor, în emoția mea am spus: „Ce-aș putea face pentru a-ți demonstra că-ți sunt sincer recunoscător pentru binefacerile tale?” Și am avut impresia c-aud o voce ce-mi spunea:

— Renunță la răzbunarea ta.

Și am spus nu, orice în afară de asta nu. Deci, este imposibil ca el să fie cel ce m-a protejat în afacerea asta. Imposibil. Am avut noroc, asta-i tot, un noroc chior. Bunul Dumnezeu n-are nimic de-a face cu o astfel de porcărie...

Dar, rezultatul este acolo, la marginea pădurii, îngropat la piciorul unui arbore centenar. Mi s-a luat o piatră de pe inimă, căci am cu ce realiza răzbunarea cu care-mi hrănesc sufletul de atâția ani.

Vreau să sper că războiul i-a cruțat pe curlandiștii ăia de călăi! În așteptarea orei H, nu-mi rămâne decât să caut de lucru și să trăiesc

liniștit până-n ziua în care mă voi duce să-mi dezgrop comoara.

Avionul zboară la mare înălțime, sub un cer strălucitor, pe deasupra unor nori albi ca neaua. Aici este puritate și mă gândesc la sufletele alor mei, al tatălui, al mamei, al surorilor mele, la copilăria mea scăldată în lumină. Dedesubtul norilor albi sunt norii murdari, ploaia cenușie și spurcată, asemenea lumii pământești: setea de putere, setea de a le dovedi celorlalți că le ești superior, această sete a unor indivizi fără suflet, cărora nu le pasă dacă distrug o ființă umană, dacă, distrugând-o, pot culege sau justifica cu adevărat ceva.

Din nou la Caracas. Regăsesc cu mare plăcere acest oraș atât de viu.

Sunt liber de douăzeci de luni și n-am reușit să mă încadrez încă în această societate. Este frumos să-mi spun „N-ai decât să muncești”, dar, în afara faptului că nu găsesc o muncă acceptabilă, mă descurc cam greu cu spaniola și multe uși mi se închid în față pentru că nu stăpânesc bine limba locului. Astfel că îmi cumpăr o gramatică și, închis în cameră, mă hotărâsc să petrec așa atâtea ore câte vor fi necesare ca să vorbesc spaniola. Mă enervez, nu reușesc să prind pronunția și, după câteva zile, arunc cartea și iau din nou drumul cafenelelor și al străzilor, în căutarea unei cunoștințe care ar putea să-mi găsească ceva de lucru.

Din ce în ce mai mulți francezi sosesc din Europa, scârbiți de războaiele și convulsiunile politice de acolo. Unii fug de o justiție nestatornică și arbitrară, condiționată de tendința politică a momentului, alții caută calmul, o plajă unde să respire fără ca cineva să vină să le ia pulsul în fiecare minut ca să vadă în ce ritm le bate inima.

Acești oameni nu-mi par francezi și totuși sunt. Dar toți aceștia nu au nimic comun cu papa Charrière și cu toți cei pe care i-am cunoscut în copilăria mea. Când mă aflu printre ei, descopăr o mulțime de idei atât de diferite, atât de ciudate în raport cu cele auzite în copilăria mea încât nu înțeleg nimic. Adesea, le spun:

— Cred că nu trebuie să uitați trecutul, dar să nu mai vorbiți atât de el. Hitler, naștii, evreii, roșii, albi, de Gaulle, stânga și ce altceva mai căutați să distrugeți sau să cultivați în inima voastră? Este, oare, posibil să se mai afle printre voi, chiar după război, avocați ai nazismului, ai siguranței germane sau franceze? Am să vă spun și altceva: când vorbiți de evrei, am senzația că o întreagă rasă își revărsă ura asupra altei rase. Trăiți în Venezuela, în mijlocul poporului său, și nu sunteți în stare să înțelegeți filosofia atât de minunată a oamenilor acestei țări. Aici nu există discriminare, nici rasială, nici religioasă. Clasa socială cea mai nenorocită, datorită condițiilor de viață subumane, ar trebui să aibă, măcar ea, virusul răzbunării contra privilegiatilor. Ei bine, *acest virus aici nici nu există!* Iar voi nu sunteți capabili nici măcar să reîncepeți să trăiți pentru a trăi. Viața este, oare, făcută numai din lupte eterne între oameni care nu au aceeași ideologie? Tăceți odată, vă rog! Nu aveți dreptul să veniți aici ca niște europeni ce cred în superioritatea rasei lor, ca niște exploratori. Este adevărat, aveți, în general, o pregătire intelectuală mai bună decât marea masă de aici; ei și, ce-i cu asta? La ce vă poate servi dacă, la urma urmelor, sunteți mai săraci cu duhul decât ei? S-ar

spune că această pregătire nu înseamnă pentru voi inteligență, generozitate, bunătate, înțelegere, ci numai cunoștințe căpătate prin studiu. Dacă sufletele vă rămân sterpe, egoiste, pline de ranchiună, fosilizate, aceste cunoștințe nu înseamnă nimic. Bunul Dumnezeu a făcut soarele, marea, imensele prerii, jungla, dar pentru cine? Pentru voi? Vă credeți rasa predestinată să organizați lumea? Când vă privesc și vă ascult, am senzația, eu, un tip pe care „justiția” voastră l-a tratat ca pe un gunoi, că lumea condusă de niște indivizi ca voi nu poate fi făcută decât din războaie și revoluții. Căci sunteți dintre cei ce visează doar la liniștea publică, se prea poate, dar numai dacă ea corespunde punctului lor de vedere.

Fiecare își scoate lista lui cu cei ce trebuie doborâți, condamnați, închiși și, cu toată disperarea mea, nu mă pot împiedica să nu râd când îl văd pe câte unul, așezat într-o cafenea sau în holul unui hotel de mână a treia, criticând totul și ajungând la concluzia că numai el ar fi capabil să conducă lumea.

Și-mi este frică, da, îmi este frică, căci am senzația foarte reală a pericolului pe care acești noi veniți îl aduc cu ei: virusul pasiunilor ideologice fosilizate ale vechii lumi.

1947. Am făcut cunoștință cu un fost ocnaș acum ieșit la liman, Pierre-René Deloffre, care nu crede decât într-un singur zeu: generalul Angarita Medina, fost președinte al Venezuelei, răsturnat de la putere în 1945 de ultima lovitură de stat militară. Deloffre este un adevărat personaj. Tot timpul agitat, dar pasionat și generos.

Își pune parcă întreaga pasiune în joc străduindu-se să mă convingă că beneficiarii acestei lovituri de stat nu valorează nici cât tălpile cizmelor lui Medina. Ca să spun drept, nu mă convinge, dar, cum sunt într-o situație dificilă, nu-l contrazic.

Printr-un bancher, un tip extraordinar, îmi găsește de lucru. Acest bancher se numește Alejandro. Descendent al unei vechi familii venezueliene, nobil, generos, fin, instruit, spiritual, curajos, are toate calitățile posibile, dar și un defect: un frate invidios, prost și incapabil. Câteva din mașinațiunile lui recente m-au convins că a rămas același și după douăzeci și cinci de ani. Deloffre ne prezintă fără niciun fel de ceremonie:

— Prietenul meu, Papillon, evadat din ocna franceză. Papillon, iată-l pe omul despre care ți-am vorbit.

Alejandro mă simpatizează din primul moment și, cu o simplitate de adevărat senior, mă întreabă dacă am nevoie de ceva bani.

— Nu, domnule Alejandro, am nevoie de o slujbă.

Oricum, prefer să văd ce urmărește, trebuie să am răbdare. În plus, de bani nu am nevoie chiar acum.

— Să fiți aici mâine, la ora nouă.

A doua zi, mă duce la un garaj, „Le Franco-vénézuélien”, unde mă prezintă asociaților lui. Sunt trei tineri isteți, gata să zburde fără câpăstru. Asta se simte imediat. Doi dintre ei sunt căsătoriți. Unul cu Simone, o pariziancă de douăzeci și cinci de ani, superbă; celălalt cu Dédé, o bretonă de douăzeci de ani, cu ochii albaștri, prețioasă ca o violetă și mama unui băiețel, Crieri.

Sunt frumoși, primitivi, fără gânduri ascunse. Mă întâmpină cu brațele deschise, ca și cum m-ar cunoaște de-o viață. Mi-au instalat imediat un pat într-un colț al garajului, izolat cu o perdea, în apropierea ușii care dă spre dușuri. Pot spune că, după mai bine de șaptesprezece ani, mă simt pentru prima dată ca într-o adevărată familie. Iubit, răsfățat, respectat de această echipă de tineri, sunt cu atât mai fericit cu cât, chiar dacă am câțiva ani mai mult decât ei, simt că avem aceeași dragoste de viață, aceeași bucurie de a trăi fără niciun fel de bariere, fără niciun fel de legi.

Fără să pun întrebări – de fapt, nici nu am de ce – nu-mi trebuie prea mult timp ca să-mi dau seama că niciunul dintre ei nu este cu adevărat mecanic. Au ceva cunoștințe, foarte puține – un pospai de cunoștințe, ar trebui să spun – despre motoare și mai puțin chiar despre cele ale mașinilor americane, cele mai multe, dacă nu chiar singurele mașini de care dispune clientela noastră. Unul este strungar, ceea ce explică prezența unui strung în garaj, pentru a rectifica pistoanele, spune el.

Îmi dau seama că acest strung servește la adaptarea buteliilor de gaz pentru a li se putea fixa un detonator și un cordon bickford.

Pentru valul de francezi recent sosiți, garajul franco-venezuelean repară de bine, de rău mașinile, dar pentru bancherul venezuelean mai mult ca sigur pregătește bombe în vederea unei lovituri de stat, o *golpe*. Toate astea nu-mi prea convin.

— La naiba! Pentru cine și contra cui toate astea? Explicați-mi.

Într-o seară, îi iau la întrebări pe cei trei francezi, după ce soțiile celor doi și prichindelul s-au dus la culcare

— Pe noi nu ne privește. Noi pregătim șmecheriile pe care ni le cere Alejandro. Și, salut, frate!

— Salut, poate pentru voi. Eu trebuie să știu însă despre ce este vorba.

— De ce? Câștigăm bine și ne distrăm, nu?

— De distrat, ne distrăm. Dar pentru mine nu este același lucru ca pentru voi. Eu sunt un tolerat în această țară. Au avut încredere în mine și mi-au dat libertatea.

Sunt uimiți că, în situația mea, le vorbesc așa. Căci ei știu, le-am spus ce-mi stă pe creier, le-am împărtășit ideea mea fixă. Numai că nu le-am vorbit despre lovitura de la muntele de pietate. Atunci, unul dintre ei îmi spune:

— Cu treaba asta, dacă reușește, poți câștiga suma de care ai nevoie ca să faci ce ai de făcut și chiar mai mult. Noi sperăm să nu ne închidem viața în acest garaj. Acum ne distrăm bine, este adevărat, dar nu este ceva serios față de ceea ce am visat noi să realizăm venind în America de Sud, îți dai seama!

— Și soțiile voastre, și copilul?

— Soțiile știu. O lună înaintea loviturii de stat pleacă la Bogota.

— Ah! Ah! Deci sunt la curent cu toate. Mă cam întrebam eu de ce nu se prea miră ele de anumite lucruri!

În aceeași seară, mă duc să-i văd pe Deloffre și Alejandro. Stau de vorbă îndelung cu ei. Alejandro îmi explică:

— În țara noastră, Betancourt și Gallegos sunt cei ce conduc în numele pseudo-democrației A.D. (Acțiunea Democratică). Puterea le-a fost încredințată de militari naivi, care nu știu prea bine de ce l-au dai jos pe celălalt militar, mai liberal, Medina, mult mai uman decât civilii. Asist ca un martor neputincios la persecutarea foștilor funcționari din timpul lui Medina și încerc să înțeleg de ce oamenii care au făcut o revoluție sub lozinca „dreptate socială, respectul tuturor fără excepție” devin mai răi decât predecesorii lor o dată ce-au pus mâna pe putere. De aceea, vreau să contribui la readucerea lui Medina în fruntea statului.

— Foarte bine, Alejandro. Înțeleg că înainte de toate tu vrei să pui stavilă persecuțiilor făcute de partidul ce deține acum puterea. Tu Deloffre, tu ai un zeu, Medina, protectorul și prietenul tău. Dar, ascultați-mă bine: pe mine, Papillon, *guvernul ăsta m-a eliberat din ocnă de la El Dorado*. După revoluție, la scurt timp după ce a sosit noul director, Don Julio Ramos, un avocat și distins scriitor – care sper să fie tot acolo –, tipul ăsta m-a eliberat și a pus capăt imediat regimului de teroare barbară de la ocnă. Și voi vreți să participați la o lovitură îndreptată împotriva acestor oameni? Nu, lăsați-mă să plec. Știți că puteți conta pe discreția mea.

Alejandro, un adevărat senior, cunoscându-mi situația dificilă, îmi spune:

— Enrique, tu nu faci bombe, nu lucrezi la strung. Tu nu te ocupi decât de mașini și îi dai tinichigului unelte de care are nevoie. Atunci, de ce să nu mai rămâi o vreme. Eu îți propun acest lucru și-ți promit, poți să fii sigur, că, dacă vom acționa, vei fi anunțat cu o lună înainte.

Și rămân cu cei trei tineri, ale căror nume complete nu le transcriu acum, ci doar inițialele lor: P.L., B.L. și J.G. Trăiesc toți trei și se vor recunoaște cu ușurință. Formăm o echipă teribilă, totdeauna împreună, trăind din plin, încât francezii din Caracas ne-au poreclit „Cei trei mușchetari”, care, după cum se știe, erau patru. Aceste câteva luni petrecute cu ei rămân cele mai minunate momente, cele

mai vesele, cele mai tinerești de care m-am bucurat la Caracas.

Viața nu era decât un răs continuu. Sâmbăta ne rezervam mașina vreunui client, căruia îi spuneam că nu este încă gata, și ne duceam la mare, pe una din minunatele plaje înflorite și mărginite de cocotieri, pentru a ne scălda și a face zeci de nebunii. Bineînțeles, s-a întâmpla, câteodată să-l întâlnim pe proprietarul mașinii, indignat văzând tot acest circ, când el își credea mașina în reparație. Atunci, cu amabilitate și cu blândețe, îi explicam că făceam asta pentru el, nevrând să-i livrăm o mașină nepusă la punct și că pentru asta era necesar să fie rodată. Treaba asta nu s-a terminat niciodată urât, poate că și datorită surâsului celor două femei.

În schimb, au avut loc câteva întâmplări mult mai periculoase: rezervorul de benzină al limuzinei ambasadorului Elveției curgea la un moment dat. Ne aduc mașina ca să-l lipim. Golesc conștiincios rezervorul cu un furtun de cauciuc, trăgând până la ultima picătură. Probabil că nu a fost suficient, căci, când ne apropiem cu flacăra aparatului de sudat, cretinul ăsta de rezervor explodează, dând foc mașinii care arde în întregime. În timp ce sudorul și cu mine ne pipăim cu atenție, mânjiți de ulei și de fum, nevenindu-ne să credem că am scăpat de la o moarte sigură, aud vocea liniștită a lui B.L., care spune:

— Nu credeți că ar trebui să-i anunțăm pe asociații noștri de acest mic dezastru?

Îi telefonează lui Alejandro și dă de imbecilul de frati-su, Vincente.

— Vincente, poți să-mi dai numărul asigurării garajului?

— ...

— Nu există? Ascultă, nu se poate așa ceva! Totuși, tu te ocupi de problemele administrative.

— ...

— De ce? Ah, am uitat să-ți spun. Pentru că limuzina ambasadorului Elveției a luat foc. N-a mai rămas din ea decât un pumn de cenușă.

Inutil să mai precizez că, cinci minute mai târziu, Vincente sosea alergând, cu brațele ridicate spre cer și cu atât mai furios cu cât, într-adevăr, garajul nu era asigurat. A fost nevoie de trei pahare cu whisky fără sifon și de tot șarmul picioarelor descoperite ale Simonei ca să se calmeze. Alejandro nu apare decât a doua zi, foarte stăpân pe el. Ne spune un lucru foarte drăguț: „Numai celor ce muncesc li se întâmplă câte ceva. Oricum, să nu mai discutăm. Am rezolvat cu ambasadorul.”

Ambasadorul a găsit, desigur, o altă mașină, dar pe la noi nu l-am mai văzut.

În timp ce duceam această viață plină de tinerețe și de bucuria de a trăi, mă gândeam din când în când la cutia ascunsă la rădăcina unui arbore dintr-o republică faimoasă prin carnea ei congelată. În același

timp, făceam economii pentru drumul dus-întors, când mă voi duce s-o iau. Faptul că știam că am cu ce – sau aproape – să-mi satisfac setea de răzbunare, m-a transformat complet. Trăiesc fără grija de-a câștiga mulți bani; pentru mine, nu mai reprezintă o problemă. Cei pe care-i pun deoparte mi se par suficienți. De aceea, trăiesc din plin vesela viață a mușchetarilor și, tot de aceea, ne întâlnim cu toții, într-o duminică după-amiază, pe la ora trei, să ne scăldăm într-o fântână dintr-o piață din centrul Caracasului. De data asta, Vincente a fost la înălțime și a obținut imediat eliberarea asociaților fratelui său din arestul postului de poliție unde fuseseră închiși pentru ultragiu adus pudorii.

Au trecut mai multe luni și acum cred că pot să mă duc să-mi caut comoara fără să mai îmi fie teamă de vreun pericol.

Deci, la revedere prieteni, vă mulțumesc pentru gentilețea voastră! Și iată-mă în drum spre aeroport...

Am ajuns la ora șase dimineața, iar la ora nouă sunt la fața locului după ce am închiriat o mașină.

Traversez podul. Dumnezeule! Ce s-a întâmplat? Am înnebunit sau trăiesc un miraj? La capătul podului, privesc cu atenție, dar copacul meu nu mai este acolo. Nu numai al meu, mulți alții au dispărut și ei. Podul, cu lablierul lui a fost lărgit în funcție de lărgimea drumului, și el transformat, mult mai lat ca înainte. Calculez, pornind de la pod, și reușesc să situez, cu aproximație locul unde se găseau copacul și comoara mea. Nu-mi revin, mi se taie răsuflarea. Nu mai este nimic!

Atunci, mă cuprinde un fel de nebulă și de furie prostească. Lovesec cu piciorul asfaltul, ca și cum acesta ar putea simți ceva. Mă apucă o furie imensă și caut în jurul meu ceva de distrus, dar nu văd decât benzile albe trasate pe șosea și le zgârii cu vârful piciorului, ca și cum micile fragmente de vopsea pe care le desprind ar putea produce o catastrofă.

Mă întorc la pod și, comparând partea nouă a tabloului cu aceea care n-a fost modificată, îmi dau seama că au săpat la mai mult de patru metri adâncime. Cum comoara mea nu era îngropată decât la un metru, n-a rezistat mult timp sărmana!

Mă sprijin de balustrada podului și, minute în șir, privesc apa curgând. Puțin câte puțin mă calmez, dar gândurile continuă să se zbată în bietul meu craniu. Trebuie să dau mereu lovituri? Trebuie, oare, să abandonez aventura? Ce voi face acum? Picioarele mi se moaie. Apoi, îmi revin și-mi spun: „De câte ori ai dat greș înainte ca evadarea să-ți reușească? De șapte sau opt ori, nu? Ei bine, și în viață este la fel. Un banco pierdut, un altul câștigat! Viața trebuie s-o iei așa cum e când o iubești cu adevărat!”

N-am rămas mult timp în această țară care se crede obligată să-și transforme atât de repede șoselele. Te dezgustă, dacă te gândești mai

bine, faptul că un popor civilizat – căci, în plus, se cred civilizați în acest capăt de lume! – nu respectă nici măcar arborii centenari. Și de ce, mă rog, să lărgești o șosea destul de largă și așa pentru traficul mizerabil de aici?

În avionul care mă readuce la Caracas, râd când mă gândesc că oamenii cred că sunt stăpânii destinului lor, că pot să-și făurească viitorul, să prevadă ce vor face peste un an sau doi. Fals, Papi! Omul cel mai clarvăzător, cel mai genial organizator al vieții sale nu este decât o jucărie în fața destinului. Numai prezentul este sigur, restul este necunoscutul care se numește șansă, neșansă, destin sau misterioasa și neînțeleasa de muritori voință a lui Dumnezeu.

Singurul lucru ce contează în viață, înainte de toate, este ca niciodată să nu te declari învins și după fiecare lovitură s-o iei de la capăt. Ceea ce voi face și eu.

Când am plecat îmi luasem un rămas bun definitiv de la prietenii mei. Într-adevăr, după ce-aș fi recuperat comoara, aș fi trecut prin alte țări decât Venezuela ca să transform bijuteriile în bani și, după ce le-aș fi vândut, aș fi plecat în Spania, de unde, cu ușurință, m-aș fi dus să le fac o vizită procurorului și „companiei”. Așa că vă dați seama de îmbulzeala mușchetarilor când m-au văzut apărând în ușa garajului. Cină bogată, prăjituri în cinstea întoarcerii mele și patru flori puse pe masă de Dédé. Ridicăm paharul în cinstea echipei regăsite și viața își reia cursul. Totuși, nu mai sunt la fel de fără grijă ca înainte.

Alejandro și Deloffre o simt, pun ceva la cale în ceea ce mă privește, dar nu-mi spun încă nimic. După mine, este vorba de lovitura de stat, cu toate că-mi cunosc punctul de vedere. Deloffre mă invită adesea la masă. Mese minunate, fără martori. Deloffre gătește și Victor, șoferul lui credincios, ne servește la masă. Vorbim despre o mulțime de lucruri, dar, până la urmă, revenim la același laitmotiv, generalul Medina: cel mai liberal dintre președinții Venezuelei, niciun prizonier politic sub regimul lui, nimeni n-a fost urmărit pentru ideile sale, o politică de coexistență cu toate statele, cu toate regimurile, încât a încheiat relații diplomatice și cu Uniunea Sovietică; era bun, nobil și poporul îl iubea atât de mult pentru simplitatea lui încât, cu ocazia unei sărbători la Paraiso, au fost purtați în triumf, el și soția lui, ca niște toreadori.

Vorbindu-mi mereu despre acest minunat Medina, care se plimba doar cu un aghiotant prin Caracas și se ducea la cinema ca un cetățean obișnuit, Alejandro și Deloffre reușesc aproape să mă convingă că un om de omenie ar face orice pentru a-l readuce la putere. Nedreptățile, spiritul de revanșă al funcționarilor actualului guvern împotriva unei părți a populației îmi sunt descrise sub aspectul lor cel mai întunecat. Pentru a mi-l face și mai simpatic pe acest extraordinar președinte,

Deloffre îmi povestește că, în afara tuturor acestor calități, Medina era un petrecăreț de prima mână și că, în plus, s-a împrietenit cu el deși știa bine că este un fost ocnaș evadat. Rețin că Deloffre a pierdut totul în precedenta revoluție. Niște misterioși „răzbunători” i-au devastat splendidul restaurant de lux unde Medina și toată lumea bună din Caracas veneau să cineze sau să petreacă momente plăcute.

În sfârșit, aproape convins – pe nedrept, aveam s-o aflui mai târziu – mă gândesc să accept să joc un rol în această lovitură de stat. Ezitățile mele se risipesc complet (trebuie s-o mărturisesc, căci vreau să fiu sincer), când mi se promite o sumă suficientă și toate mijloacele necesare pentru a-mi duce planul de răzbunare la îndeplinire.

Așa se face că, într-o noapte, Deloffre și cu mine ne întâlnim la el acasă, eu îmbrăcat în căpitan, Deloffre în colonel, gata de acțiune.

Totul debutează prost. Pentru a se recunoaște, conjurații civili trebuiau să poarte o brasardă verde, iar parola era *Aragua*. Trebuia să fim la ora două dimineața la locul acțiunii; spre unsprezece seara, apar însă patru tipi beți morți, în singura trăsură din Caracas. Cei patru cântă cât îi ține gura, acompaniați de o chitară. Se opresc în fața casei și-i aud, îngrozit, cântând cuplete ce fac aluzie la lovitura de stat din noaptea aceea. Unul dintre ei îi strigă lui Deloffre:

— Pierre, coșmarul ia sfârșit în noaptea asta. Curaj și demnitate, *amigo*! Trebuie să revină papa Medina.

Ca idioteție, nici că se putea ceva mai grozav. Mai lipsea doar ca un prostănac să se ducă să-i anunțe pe sticleți, iar aceștia să vină să ne viziteze! Eram furios și aveam de ce: puseseam trei bombe în mașină, două în portbagaj și una pe bancheta din spate, acoperită cu o pătură.

— Ei bine, sunt deștepți complicitii tăi! Dacă toți sunt ca ei, nici nu trebuie să ne mai deranjăm, ne putem duce direct la închisoare.

Deloffre se prăpădea de râs, la fel de decontractat ca și cum s-ar fi dus la un bal, fericit că se poate admira în oglindă, în uniforma de colonel.

— Nu-ți face griji, Papi! De altfel, noi nu vom face rău nimănui. După cum știi, cele trei butelii nu conțin gaz, ci pulbere. Sunt bune doar să facă puțin zgomot, nimic mai mult.

— Și la ce va servi acest „puțin zgomot”?

— Simplu, le va da semnalul de începere conjurațiilor dispersați în oraș. Nimic mai mult. Vezi, nu vrem să facem rău nimănui. Le cerem doar să plece, asta-i tot.

Bun. Oricum, vreau, nu vreau, m-am angajat, cu atât mai rău pentru mine! Nu am de ce să tremur, nici de ce să regret, trebuie doar să aștept ora.

Refuz paharul de porto oferit de Deloffre, singura băutură care-i place și din care consumă cel puțin două sticle pe zi. Dă pe gât câteva pahare.

Cei trei mușchetari sosesc cu un camion pe care s-a montat o macara. Cu ajutorul lui vor fi „confiscate” două seifuri, cel al unei companii de aviație și cel al închisorii Model (*Carcel Modelo*) al cărui director – sau șef al garnizoanei – este un complice al conjuraților. Mi s-a promis jumătate din conținutul seifului închisorii și de aceea am cerut să particip la „confiscarea” lui. Ar fi o frumoasă revanșă împotriva tuturor închisorilor din lume. Țin mult la asta.

O ștafetă vine să ne aducă ultimele ordine: să nu fie arestat niciun dușman, să fie lăsați să fugă. Terenul de aviație civil, situat în plin centru al orașului, Carlota, a fost degajat pentru ca principalii membri și funcționari ai actualului guvern să poată fugi fără dificultate, în avioane.

Atunci aflu unde trebuie să explodeze prima bombă. Ei bine, are un tupeu formidabil Deloffre ăsta! Este vorba, nici mai mult, nici mai puțin, decât ca explozia să se producă în fața curții palatului prezidențial de la Miraflores, echivalentul Elysée-ului, ce mai! Celelalte două, una la vest, cealaltă la est de Caracas, pentru a da impresia că exploziile se aud de peste tot. Surâd în sinea mea gândindu-mă la panica ce-i va cuprinde pe soldății din palat.

Nu este vorba de intrarea principală, ci de aceea situată în spate, protejată de o poartă mare de lemn, și care servește de obicei camioanelor militare sau celor de aprovizionare și permite anumitor personaje, adesea Președintelui, să intre sau să iasă fără a fi remarcat.

Toate ceasurile sunt sincronizate. Trebuie să fim în fața porții la ora două fără trei minute. Cineva din interior o va deschide doar pentru două secunde, timp în care șoferul nostru va semnaliza cu o jucărie de copil ce imită orăcăitul broaștei. Astfel, se va ști că suntem acolo. La ce va servi asta? Nu știu, căci nu mi s-a dat nicio explicație. Oare garda președintelui Gallegos participă la complot și-l va face prizonier? Sau va fi repede neutralizată de conjurați? Nu știu nimic.

Pentru mine este sigur că la ora două fix va trebui să dau foc la fitilul detonatorului buteliei de gaz pe care o țin între genunchi, apoi am s-o arunc spre poarta palatului. Fitilul arde exact un minut și treizeci de secunde.

Va trebui să-l aprind cu țigara și, în momentul în care va lua foc, să dau la o parte piciorul drept, să deschid portiera, numărând până la treizeci. În acel moment o voi arunca... Am calculat că, bomba rostogolindu-se cu viteză, fitilul va arde mai repede și că nu vor mai rămâne decât patruzeci de secunde până la explozie.

Cu toate că bomba nu are mitralii, propriile-i schije vor fi foarte periculoase și va trebui s-o luăm repede din loc cu mașina ca să ne punem la adăpost. Asta-i treaba lui Victor, șoferul.

Am obținut de la Deloffre promisiunea că, dacă un soldat sau un polițist se vor afla prin apropiere, le va da ordin, având în vedere

uniforma lui de colonel, să fugă până la capătul străzii. Mi-a promis.

Ajungem fără dificultăți, la ora două fără trei minute, în fața faimoasei porți. Ne oprim lângă trotuarul din față. Nicio santinelă. niciun polițist. Foarte bine. Ora două fără două... ora două fără un minut... ora două...

Poarta nu s-a deschis.

Sunt încordat. Îi spun lui Deloffre:

— Pierre, este ora două.

— Am și eu ceas.

— Atunci, nu-i normal.

— Nu înțeleg ce se petrece. Să mai așteptăm cinci minute.

— O.K.

Ora două și două minute. Poarta se deschide cu violență și câțiva soldați ies în fugă și se desfășoară în poziție de tragere. Este clar ca lumina zilei. Au aflat de lovitura noastră.

— La drum, Pierre, am fost trădați.

Este nevoie de mult mai mult pentru ca Deloffre să fie tulburat. Parcă-i inconștient.

— Ce-ți trece prin cap. Sunt cu noi!

Scot un revolver calibru 45 și-l fixează pe ceafa lui Victor.

— Demarează sau te omor!

În loc să simt mașina luând-o din loc, sigur că Victor va apăsa cu toată puterea pe accelerație, aud o frază incredibilă:

— *Hombre*, aici nu tu comanzi, ci patronul. Ce spune patronul? Pe naiba! am văzut fel de fel de tipi curajoși, dar ca acest metis indian încă nu!

Nu pot face nimic, căci soldații sunt la trei metri de noi. Deoarece au văzut stelele de colonel de pe epoleții lui Deloffre, care stă cu cotul pe fereastră, nu se apropie de mașină.

— Pierre, dacă nu-i spui lui Victor să demareze, nu pe el îl omor, ci pe tine.

— Micuțule, îți spun că sunt cu noi. Să mai așteptăm puțin, îmi răspunde Pierre, întorcându-și capul spre mine.

De abia atunci observ nările lui Deloffre pline de pudră. Înțeleg. Este drogat tipul. Teamă mă învăluie, da, o teamă teribilă, și îi pun revolverul pe ceafă, dar el îmi spune cu cel mai mare calm posibil:

— Este ora două și șase minute. Încă două minute și plecăm. Sigur că am fost trădați.

Aceste o sută douăzeci de secunde nu se mai sfârșesc. Sunt cu ochii pe soldații care ne observă, dar care nu întreprind nimic deocamdată. În sfârșit, Deloffre spune:

— *Vamos*, Victor. Să plecăm. Încet, normal, nu prea repede.

Și ieșim cu bine din această capcană, printr-un miracol. Uff! Câțiva ani mai târziu a fost turnat un film, „Ziua cea mai lungă”. S-ar putea

turna unul intitulat „Cele mai lungi opt minute”!

Deloffre îi dă ordin șoferului să se îndrepte către podul care leagă Paraiso de bulevardul San-Martin. Vrea să facă să explodeze bomba sub pod. Pe drum, întâlnim două camioane de conjurați care nu știu ce să facă pentru că n-au auzit explozia de la ora două. Le explicăm ce s-a întâmplat, că am fost trădați, și asta-l face pe Deloffre să-și schimbe ideea și să dea ordin să ne întoarcem repede la el acasă. Eroare grosolană, căci, dacă am fost trădați, este posibil ca sticleții să fie deja acolo. Ne ducem, totuși, și, ajutându-l pe Victor să pună bomba în portbagaj, îmi dau seama că are înscrise pe ea trei litere, P.R.D. Nu pot decât să izbucnesc în râs când, în timp ce ne dezbrăcăm uniforme, Pierre-René Deloffre îmi explică:

— Papi, să nu uiți niciodată că, într-o afacere periculoasă, trebuie să lași o semnătură. Aceste inițiale erau cartea mea de vizită pentru dușmanii prietenului meu.

Victor pleacă să lase mașina într-un parking, uitând, bineînțeles, să lase și cheile. Cele trei bombe vor fi descoperite abia peste trei luni.

Nici vorbă să stau prea mult la Deloffre, el pleacă într-o direcție, eu în alta. Niciun contact cu Alejandro. Mă duc direct la garaj, unde ajut la demontarea strungului și la mutarea lui și a celor cinci sau șase tuburi de gaz ce se mai găseau acolo. Este ora șase și sună telefonul. O voce misterioasă spune:

— *Francés*, plecați cu toții. Fiecare unde poate. Numai B.L. trebuie să rămână la garaj. Ai înțeles?

— Cine este la aparat?

Legătura se întrerupse.

Îmbrăcat în femeie, condus într-un jeep de un fost ofițer din rezistență, căruia i-am făcut multe servicii de când a venit aici, ies fără necazuri din Caracas și ajung la Rio Chico, la aproape douăzeci de kilometri de malul mării. Rămân acolo două luni, cu fostul căpitan, soția lui și un cuplu de prieteni din Bordeaux.

B.L. a fost arestat. N-a fost torturat. Un interogatoriu insistent, dar corect. Când aflu, ajung la concluzia că regimul lui Gallegos și Betancourt nu este chiar așa de nedrept pe cât se pretinde, în tot cazul nu în această afacere.

Deloffre a cerut azil, în aceeași noapte, cred că la Ambasada Nicaragiei.

În ceea ce mă privește, plin de încredere, am început să conduc, împreună cu fostul căpitan, camionul de la „Poduri și șosele” din Rio Chico. Căci reușisem, cu ajutorul unui prieten, să fim angajați de către municipalitate. Amândoi câștigam douăzeci și unu de bolivari, din care trăiam cinci oameni.

Această viață de cantonier durează două luni, timp suficient pentru ca furtuna stârnită de ultimul complot de la Caracas să se calmeze, iar

atenția poliției să fie atrasă de ultimele informații primite despre pregătirea unui nou complot. Foarte înțelepți, se ocupă de prezent și lasă la o parte trecutul. Nici nu cer mai mult și sunt decise să nu mă mai lasă atras într-o astfel de treabă. O dată ajunge. Pentru moment nu mi trebuie mai mult decât să trăiesc liniștit aici, cu prietenii mei, fără să mă fac remarcat în vreun fel.

Pentru a ne ameliora masa zilnică, mă duc adesea să pescuiesc la mare, după-amiaza. În seara asta am prins un biban imens și, așezat pe plajă, îl curăț, admirând minunatul apus de soare. Roșul asfințitului, speranță. Papi! Și, cu toate câte mi s-au întâmplat de la eliberare, încep să râd. Dar speranța trebuie să mă facă, și mă va face, să înving și să trăiesc. Dar izbândirea visurilor mele când va veni? Haide, Papi, să facem bilanțul celor doi ani de libertate.

Nu sunt lefter, dar n-am mare lucru: cel mult trei mii de bolivari, sold net al celor doi ani de aventură.

Ce s-a întâmplat în tot acest timp?

— Unu: grămada de aur de la Callao. Nu-i nevoie să ne mai întindem la vorbă, nu a fost un eșec, ci o renunțare din partea mea pentru ca foștii ocnași de acolo să poată continua să trăiască în liniște. Regreți? Nu. Tona aia de aur este foarte bine înmormântată acolo!

— Doi: jocul la minele de diamante. Ai fost pe punctul de a fi ucis pentru zece mii de dolari pe care nu i-ai încasat niciodată. Jojo joacă rolul pe care ți-l rezervase ție și este omorât, iar tu scapi. Fără o lețcaie, de acord, dar ce aventură minunată! Niciodată nu voi uita intensitatea acelor nopți, mutrele jucătorilor în lumina lămpii cu carbid, chipul impasibil, dar prea sigur pe el, al lui Jojo. Deci, nimic de regretat.

— Trei: tunelul de sub bancă. Asta-i altceva: n-am avut noroc. Totuși, timp de trei luni ai vibrat douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru numai cu emoțiile pe care le aducea fiecare oră. Chiar dacă n-ar fi fost decât asta și tot n-ar trebui să te plângi. Dar îți dai seama că timp de trei luni, până și în visele tale nocturne, te-ai văzut milionar cu dolarii pe care ai fi putut să-i iei? Asta nu înseamnă nimic? Bineînțeles că ai fi putut pune mâna pe comoară, dacă aveai mai multă șansă, dar ai fi putut, tot așa de bine, să fii și mai nenorocos. Ce s-ar fi întâmplat dacă tunelul s-ar fi prăbușit când erai înăuntru? Ai fi murit sufocat ca un șoarece sau strivit ca o vulpe în vizuină.

— Patru: muntele de pietate și camerele frigorifice. Nicio reclamație de făcut decât cel mult întreprinderii de poduri și șosele din acel stat blestemat.

— Cinci: complotul. Sincer să fiu, n-ai fost niciodată prea entuziasmat de această lovitură. Afacerile astea ce țin de politică, bombele care pot omorî pe oricine nu-s de tine. În fond, te-ai lăsat dus de balivernele celor doi tipi simpatici. Apoi, de asigurarea că vei putea

să-ți realizezi planurile cu banii câștigați. Dar inima nu-ți prea dădea ghes, căci, pentru tine, lovitura nu era loială, nu-ți venea să ataci guvernul care te eliberase. Ai câștigat, totuși, patru luni de amuzament cu mușchetarii, soțiile și copiii lor și aceste zile pline de bucuria de a trăi, de explozia tinereții, nu le vei uita ușor!

Fără să mai vorbim de celelalte, de avionul lui Carotte etc.

Concluzia: am fost închis pe nedrept timp de treisprezece ani, mi s-a furat aproape toată tinerețea și dacă dorm, mănânc, beau, râd, niciodată nu uit că trebuie să mă răzbun. Foarte bine.

Pe scurt, ești liber de doi ani. În doi ani ai trăit zeci de întâmplări, ai avut aventuri extraordinare, terminai o aventură pentru a începe o alta. Mai mult decât atât: n-aveai nevoie să le cauți, veneau la tine singure; ai avut parte de dragoste ca nimeni altul, ai cunoscut oameni de toate condițiile, care ți-au oferit prietenia lor, cu care ți-ai împărțit viața și cu toate acestea te mai viaieți? Ești lefter sau aproape? Lasă-te de bancuri, sărăcia nu-i o boală greu de vindecat.

Atunci, slavă lui Dumnezeu, Papi! Slavă aventurii, slavă riscurilor ei care te fac să trăiești, din plin, fiecare zi care trece, fiecare minut! Ca dintr-o apă minunată, bei din ea cupe întregi, care-ți pătrund în adâncul sufletului! Și ești sănătos, asta-i principalul.

Să ștergem totul, domnilor, și s-o luăm de la capăt! Jocurile sunt făcute! Nu mai merge nimic! Banco pierdut, banco plătit în continuare, banco relansat! Pe viață! Dar ființa ta se înfioară și vibrează, cântă această speranță și certitudine că într-o zi vei auzi: „Nouă de cupă! Strângeți, domnule Papillon, ați câștigat!”

Soarele este aproape de linia orizontului. Roșul înserării. *Speranță*. Asta-i sigur, sunt plin de speranță și de încredere în viitor. Aerul s-a mai răcorit și, înseninat, fericit că mă simt trăind liber, cu picioarele goale în nisipul umed, mă întorc spre casă unde toți așteaptă rezultatul pescuitului meu miraculos. Dar toate aceste culori, aceste mii de pete de lumină ce se joacă pe vârful creștelor valurilor care fug spre infinit mă emoționează atât de profund încât, după ce mi-am amintit de pericolele prin care am trecut, nu pot decât să mă gândesc la creatorul tuturor acestora, la Dumnezeu: „Bună seara, mărețule, și noapte bună! Cu toate eșecurile de care am avut parte, îți mulțumesc, totuși, că mi-ai dat o zi atât de frumoasă, plină de soare, de libertate și, ca desert, acest apus de soare tropical!”

Capitolul 9 – Maracaibo – La indieni

Deși a aflat destule despre pregătirea loviturii de stat, poliția are alte griji decât să se ocupe de mine, așa că, cu cât mă voi depărta de Caracas, cu atât va fi mai bine. Pentru moment, se pare că au lăsat în plata Domnului complotul ăsta nereușit, dar nu se știe niciodată.

De aceea, profit de ocazia ce mi se ivește când, în cursul unei scurte călătorii la Caracas, un prieten îmi prezintă o pariziană, fost manechin, care caută pe cineva dispus s-o ajute să conducă un hotel deschis de curând la Maracaibo. Accept, cu bucurie, să fiu un om bun la toate. Se numește Laurence, este o fată frumoasă și elegantă, venită, cred, să prezinte o colecție la Caracas și care s-a stabilit în Venezuela. Între poliția din Maracaibo și Caracas sunt o mie de kilometri și asta îmi convine perfect.

Profit de mașina unui prieten și, după o călătorie de paisprezece ore, descopăr ceea ce se numește lacul Maracaibo, cu toate că, de fapt, este vorba de un imens bazin interior, de o sută cincizeci de kilometri lungime și o lățime de maximum o sută de kilometri, legat de mare printr-un canal lat de zece kilometri. Maracaibo se află la nord, pe malul vestic al canalului, legat acum de malul de est printr-un pod. Pe atunci, acesta nu fusese construit încă, așa că, venind de la Caracas, trebuia să traversezi cu bacul.

Este, într-adevăr, impresionant acest lac extraordinar, liniștit, presărat cu turnuri metalice. Parcă ar fi o pădure imensă, întinzându-se cât vezi cu ochii, ai căror arbori, plantați simetric, se tot duc până la linia orizontului. Dar acești arbori sunt puțuri de petrol, iar aceste puțuri au fiecare la baza lor un imens balansier, care, zi și noapte, fără să se oprească vreodată, pompează aurul negru din adâncurile pământului.

Un feribot trece mașini, pasageri și mărfuri, într-un du-te-vino continuu, între șoseaua ce vine de la Caracas și Maracaibo. În timpul traversării, mă plimb ca un puști dintr-o parte în alta a feribotului, uluit, încântat să văd acești piloni de fier ce se ivesc din lac, și mă gândesc că, la două mii de kilometri de aici, la celălalt capăt al acestei țări, în Guyana venezueleană, bunul Dumnezeu a răspândit diamante, aur, fier, nichel, mangan, bauxită, uraniu și tot restul, iar aici a turnat petrol, motorul lumii, într-o asemenea cantitate încât mii de pompe pot să-l extragă zi și noapte fără să-i sece izvorul. Ei bine, Venezuela, nu-i poți reproșa nimic bunului Dumnezeu!

Hotelul Normandy este de fapt o vilă respectabilă și magnifică, înconjurată de-o grădină plină de flori, foarte bine îngrijită. Frumoasa Laurence mă primește cu brațele deschise.

— Iată-mi regatul. Henri (întotdeauna mi-a spus Henri), mă întâmpină ea cu surâsul pe buze.

A deschis hotelul de numai două luni. Şaisprezece camere cu totul, dar de un lux rafinat, fiecare având baia ei proprie, demnă de un hotel de lux. Ea a decorat totul, din camere până la toaletele personalului, salonul, terasa şi sufrageria.

Mă pun pe treabă şi nu-i uşor să fii primul colaborator al acestei franţuzoaice de nici patruzeci de ani, care se scoală la ora şase dimineaţa, supraveghează şi uneori pregăteşte ea singură micul dejun al pensionarilor hotelului. Toată ziua, neobosită, se agită de colo-colo, se ocupă de toate, supervizează totul şi mai găseşte timp să îngrijească un trandafir sau să măture o alee. A luat viaţa în piept, trecând peste nişte greutăţi insurmontabile, şi are atâta încredere în triumful întreprinderii ei că mă simt molipsit şi eu de aceeaşi pasiune devorantă ca a ei. În sfârşit, aproape. Fac tot posibilul s-o ajut să rezolve mulţimea de probleme ce apar. Probleme financiare în special. Este plină de datorii până-n gât, căci a transformat această vilă în hotel aproape de lux cu bani împrumutaţi.

Ieri, în urma unor discuţii pe care le-am avut fără s-o mai consult, am obţinut un lucru extraordinar din partea unei companii petroliere.

— Bună seara, Laurence.

— Bună seara. S-a făcut deja târziu. Henri, ora opt. Nu-ţi fac niciun reproş, dar nu te-am văzut toată după-amiaza.

— M-am dus să mă plimb.

— Îţi baţi joc de mine?

— Ei da, îmi bat joc de viaţă. Este haioasă viaţa, nu?

— Nu întotdeauna. Tocmai aş fi avut nevoie de ajutorul tău moral, căci am mari necazuri.

— Mari?

— Da. Trebuie să plătesc instalaţia asta şi, cu toate că afacerea merge, nu-i uşor. Am de dat o sumă destul de serioasă.

— Ține-te bine, Laurence, nu trebuie să te mai gândeşti la ce ai de plată.

— Îţi baţi joc de mine?

— Nu. Ascultă-mă: m-ai băgat în afacerea ta ca un fel de asociat şi mi-am dat seama că anumiţi oameni mă iau chiar drept patron.

— Şi atunci?

— Ei bine, un canadian de la Compania Lumus Cie, care crede că sunt aşa ceva, mi-a vorbit, acum câteva zile, despre o afacere pe care vrea s-o facă cu mine. Am fost să-l văd astăzi şi tocmai vin de la el.

— Spune repede! nu mai are răbdare Laurence, care mă priveşte cu ochii plini de speranţă.

— Rezultat: hotelul tău este închiriat de Lumus Cie, în întregime, pensiune completă, *pentru un an!*

— Nu se poate!

— Ba da, îţi jur.

De emoție, Laurence mă sărută pe ambii obraji și se lasă să cadă pe un scaun.

— Bineînțeles că eu nu pot să semnez acest contract fabulos, așa că va trebui să mergem mâine, împreună, la Companie.

Datorită acestui contract, Laurence câștigă o mică avere cu hotelul Normandy. Numai cu avansul pe trei luni, își poate achita toate datoriile.

După semnarea contractului, am băut șampanie, șefii de la Lumus Cie, Laurence și cu mine.

Sunt fericit, foarte fericit în noaptea asta, în patul meu încăpător. Datorită șampaniei văd viața în roz. Papi, nu ești mai prost ca ea! Poți, deci, să-ți faci o situație, mai mult chiar, să devii bogat *prin muncă*? Și plecând de la aproape nimic? Asta-i bună! Mă pot lăuda cu o adevărată descoperire pe care o fac chiar aici, la hotelul Normandy! Da, este o adevărată descoperire, căci, în Franța, în puținii ani cât am putut arunca o privire rapidă asupra vieții, am constatat întotdeauna că un muncitor rămâne doar muncitor, pentru tot restul vieții lui. Și această idee cu totul greșită mi se pare și mai greșită aici, în Venezuela, unde împrejurări cât se poate de favorabile și facilități de tot felul îi stau la dispoziție celui ce vrea să facă cu adevărat ceva.

Această constatare este foarte importantă dacă mă gândesc la realizarea proiectelor mele. Într-adevăr, nu din pasiune pentru bani am participat la unele lovituri necinstite și nu pot să fur din plăcere. Nu puteam crede că poți triumfa în viață, că poți să-ți faci o situație bună plecând de la nimic și, în special, în ceea ce mă privește, că ar fi posibil să adun o grămadă de bani, suficientă ca să mă duc să prezint nota mea de plată în Franța. Or, este posibil, n-ai nevoie pentru început decât de un lucru: de o sumă minimă, de câteva mii de bolivari, ceea ce este ușor să economisești dacă ai un post bun.

Deci, Papi, s-a terminat cu loviturile, mari sau mici. Să căutăm deci mijloacele simple și cinstite. Laurence a reușit astfel. Ei bine, și eu voi face la fel! Și dacă ai putea să realizezi acest lucru, tatăl tău ar fi atât de fericit!

Singura neplăcere este că, pornind pe această cale, voi avea nevoie de un timp ceva mai îndelungat pentru a mă putea răzbuna. Căci, nu în trei zile voi putea aduna suma necesară. „Răzbunarea este un fel de mâncare ce se mănâncă rece”, mi-a spus Miguel, la mina de diamante. Voi vedea dacă este așa.

Maracaibo este într-o continuă fierbere. Într-un climat de emulație generală, apar tot felul de întreprinderi, construcții diverse, rafinării, încât, de la bere la ciment, totul se vinde la negru. Nu se produce la nivelul cererii, totul merge prea repede. Brațele se plătesc, munca se plătește, toate formele de comerț aduc câștiguri.

Când are loc un *boom* al petrolului, economia acelei regiuni cunoaște două epoci complet diferite una de alta. În primul rând, cea care precede exploatarea zăcămintului, pre-exploatarea. Își fac apariția companiile, se instalează în teren, au nevoie de birouri, de tabere de muncă, se construiesc drumuri, linii de înaltă tensiune, se sapă puțuri, se montează sondele, apoi pompele etc. Este o epocă de aur, și asta în toate ramurile profesionale și pe toate treptele societății.

Poporul, cel adevărat, cu mâinile asprite de muncă, începe să manevreze bancnotele, înțelege ce înseamnă banul și securitatea zilei de mâine. Familia se organizează, locuințele se măresc sau se îmbunătățesc, copiii vin bine îmbrăcați la școală, adesea transportați de autobuzele companiilor.

Apoi, vine a doua perioadă, cea care se definește prin imaginea pe care am văzut-o când am descoperit lacul Maracaibo transformat (în partea pe care-o puteam vedea) într-o pădure de piloni. Este perioada de exploatare. Mii de pompe, singure, la nesfârșit, scot zilnic milioane de metri cubi de aur negru.

Dar, cantitatea imensă de bani ce se obține nu trece prin mâinile celor mulți, aceste milioane de dolari trec direct în casele de bani ale băncilor statului sau ale companiilor. Dar asta-i tot un drac, cum ar spune un vagabond parizian. Situația devine din ce în ce mai dificilă, personalul este redus la strictul necesar, nu mai există o bogăție colectivă, toate negocierile, afacerile mici sau mai mari sunt de domeniul trecutului. Generațiile următoare le vor cunoaște doar din poveștile bunicului: „A fost o dată când Maracaibo era un oraș milionar...”

Dar eu am avut noroc, chiar în momentul când sosesc se produce cel de-al doilea *boom* al petrolului de la Maracaibo. Nu am nimic de câștigat de pe urma pompelor din lac, ci datorită vântului de nebulie ce cuprinde mai multe companii petroliere care vin să obțină noi concesiuni, pornind din munții Perija până la lac sau la mare.

Este tocmai momentul prielnic de care aveam nevoie.

Îmi voi găsi un rost aici. Va fi, îmi promit, o frumoasă lovitură. Pentru a ajunge la asta, voi face orice, mă voi strădui prin toate mijloacele, muncind, să apuc și eu cât mai multe firimituri din acest tort gigantic! Jur! Acum e rândul meu să triumf în viață, în felul oamenilor cinstiți. În fond, au dreptate prostănacii când reușesc să devină bogați fără să ajungă la închisoare.

„*Good French cook*, 39 de ani, caut loc la companie petrolieră. Salariu minim 800 de dolari.”

De la Laurence și bucătarul ei am învățat a.b.c.-ul bucătăriei și mă hotărâsc să-mi încerc norocul. Anunțul a fost publicat în ziarul local și, opt zile mai târziu, iată-mă bucătar la Richmond Exploration Cie.

O părăsesc pe Laurence cu mult regret, dar ea nu avea nici pe departe cum să-mi plătească un asemenea salariu.

Acum mă descurc la bucătărie, după ce-am trecut printr-o asemenea școală, Luându-mi postul în primire, am un trac teribil ca ceilalți bucătari să nu-și dea seama că *french-cook-ul* nu prea știe mare lucru. Dar, spre surprinderea mea, îmi dau seama imediat că și lor le este teamă ca *french-cook-ul* să nu descopere că, de fapt, de la primul la ultimul bucătar, toți nu sunt decât spălători de vase. Respir ușurat. Cu atât mai mult cu cât am un avantaj asupra lor, *am o carte de bucate*, în franceză, Escoffier, cadou din partea unei prostituate ieșite la pensie.

Șeful personalului este un canadian, domnul Blanchet. Două zile mai târziu, îmi încredințează responsabilitatea bucătăriei cadrelor din tabără, douăsprezece persoane, grangurii, ce mai!

În prima dimineață, îi prezint un meniu grozav. Numai că îi atrag atenția că îmi lipsesc multe lucruri ca să-l pot realiza. Se hotărăște să am un buget separat a cărei gestiune îmi este încredințată. Inutil să spun că îmi trag cenușa pe turta mea, dar cei din clasa specială, este sigur, se ghiftuiesc. Astfel că toată lumea este mulțumită.

În fiecare seară, afișez în hol meniul pentru a doua zi, în franceză, bineînțeles. Toate numele astea pompoase, luate din cartea de bucate, produc o impresie fantastică. În plus, am descoperit în oraș un magazin specializat în produse franțuzești și, datorită rețetelor și cutiilor de conserve Potin & Rodel, mă descurc așa de bine încât tipii din „clasa specială” își aduc adesea soțiile. În loc să fie doisprezece, mai totdeauna sunt douăzeci. Pe de-o parte, este agasant, dar, pe de altă parte, nu se mai uită nimeni prea atent la cheltuieli, pentru că, în mod normal, nu ar trebui să hrănesc decât personalul activ.

Pe scurt, îi văd așa de mulțumiți încât cer o mărire de salariu. 1.200 de dolari pe lună, deci 400 de dolari în plus. Refuză, îmi dau 1.000, mă las convins, dar le spun că, pentru un bucătar ca mine, este un salariu mizerabil.

Trec astfel câteva luni, dar, cu timpul, orele astea fixe de lucru mă plictisesc ca un guler de cămașă prea strâmt. Am ajuns să-mi fie lehamite de această treabă și-i cer șefului geolog să mă ia cu el când se va duce într-o expediție de recunoaștere, în locurile cele mai interesante, chiar dacă sunt periculoase.

Aceste expediții au drept scop explorarea geologică a lanțului muntos Perija, care separă Venezuela de Columbia, la est de lacul Maracaibo. Este teritoriul unei rase de indieni războinici și foarte sălbatici, motilonii, încât, adesea, acest lanț muntos se numește *sierra de los Motilonos*. Încă nu se cunoaște originea exactă a acestei rase, a cărei limbă, cât și obiceiurile sunt foarte diferite de cele ale triburilor vecine; de altfel „civilizația” începe să pătrundă în mijlocul lor abia

acum, când scriu toate astea, atât sunt de periculoși. Trăiesc în colibe în care dorm cincizeci, o sută de indieni, bărbați, femei, copii, într-o promiscuitate oribilă. Singurul animal domestic este câinele. Sunt atât de sălbatici că se povestește despre cazurile, frecvente, ale unor motiloni, adesea răniți, capturați de „civilizați” și care, deși sunt bine tratați, refuză să mănânce și să bea și sfârșesc prin a se sinucide tăindu-și venele cu incisivii piliți în mod special ca să poată sfâșia carnea. Dând dovadă de mult curaj, călugării capucini s-au instalat pe malul râului Santa Rosa, la numai câțiva kilometri de cea mai apropiată colibă colectivă a motilonilor.

Starețul misiunii întrebuințează mijloacele cele mai moderne, aruncându-le din avion alimente, îmbrăcăminte, pături și fotografii ale călugărilor. Mai mult, aruncă și manechine de paie, îmbrăcate cu rasa capucinilor, ale căror buzunare sunt pline cu diverse alimente și chiar cu cutii de lapte. Nu-i prost călugărul: în ziua în care va sosi pe jos, indienii vor crede că a picat din cer.

Dar, când am cerut să particip și eu la aceste expediții, eram abia în 1948, departe de adevăratele tentative de pătrundere „civilizate”, care au început de fapt abia în 1965.

Pentru mine, aceste expediții au trei aspecte pozitive. În primul rând, ar fi o viață complet diferită de cea pe care-o duc în bucătăria taberei celor de la Richmond Exploration Cie și de care m-am săturat. Ar fi aventura care reîncepe, în mijlocul acestei naturi grandioase, dar o aventură cinstită de data asta. Bineînțeles că există și un risc, ca în orice aventură. Se întâmplă adesea ca expedițiile să se întoarcă cu unul sau doi oameni mai puțin, căci motilonii sunt foarte agili la trasul cu arcul sau, cum se spune pe aici, unde își fixează ochiul, acolo trimit săgeata. Dar, dacă ești ucis, nu ești și mâncat. Nu sunt canibali. Tot ești în câștig!

Al doilea aspect: plimbările astea de trei săptămâni, în plină junglă neexplorată, periculoasă, sunt foarte bine plătite. Aș câștiga dublu față de ceea ce câștig acum lângă plitele mele. Ceea ce nu poate fi neglijat în viziunea mea actuală asupra lucrurilor.

Al treilea aspect: compania geologilor îmi place. Sunt grozavi tipii. Cu toate că știu că este prea târziu ca să mai pot dobândi cunoștințe care să facă din mine alt om, am senzația că, frecventându-i pe acești specialiști aproape savanți, n-aș avea decât de câștigat.

Pe scurt, plec cu ei plin de zel și de încredere. Nu mai trebuie să car cu mine cartea de bucate: nu am nevoie decât de conserve, trebuie să știu doar să fac plăcinte și pâine. Nu-i greu de învățat, se fac repede.

Noul meu prieten, geologul șef al expediției, se numește Crichton. Este detașat de la California Exploration Cie pe lângă cei de la Richmond. Știe totul despre geologie, secția petrol. În rest, știe că a

fost război, pentru că a participat la el, dar nu este prea sigur că Alexandru cel Mare a trăit înainte sau după Napoleon. Nici nu-i pasă de altfel, n-are nevoie să cunoască istoria lumii ca s-o ducă bine, să aibă o soție minunată, să facă copii și să dea companiei toate informațiile geologice de care aceasta are nevoie. Totuși, bănuiesc că știe mai mult decât spune, căci am învățat să nu am încredere în umorul rosbifilor, adesea diferit de cel al indivizilor din Ardenii mei. Ne înțelegem bine.

O astfel de expediție durează între douăzeci și douăzeci și cinci de zile. La întoarcere, opt zile de vacanță. Echipa se compune dintr-un geolog șef al expediției, alți doi geologi și doisprezece până la optsprezece hamali sau ajutoare, cărora nu li se cere decât să fie puternici și disciplinați. Au cortul lor separat și bucătarul lor. Eu sunt atașat pe lângă cei trei geologi. Oamenii nu sunt deloc abrutizați de muncă și printre ei se află și un militant al A.D. (Acțiunea Democratică), partid de stânga, care are grijă să fie respectate legile sindicale. Se numește Carlos. Atmosfera este de înțelegere generală și eu sunt cel ce țin socoteala orelor suplimentare, foarte corect notate, nici mai mult, nici mai puțin.

Sunt pasionat de această primă expediție. Căutarea informațiilor geologice cu privire la rezervele de petrol este foarte curioasă. Scopul expediției este să urcăm cât mai sus posibil, de-a lungul râurilor, spre munți, acolo unde ele își croiesc drumul printre stânci. Mergem cât putem mai departe în camion, apoi în jeep. Când ajungem la capătul pistelor, urcăm pe firul râurilor în pirogi, apoi, când apa nu mai este destul de adâncă, coborâm din pirogi și încercăm să ajungem pe jos, cât mai sus spre izvoare. O parte din material este cărat acum de oameni, în jur de patruzeci și cinci de kilograme pentru fiecare om, în afară de bucătari și de cei trei geologi...

De ce urcăm așa de mult în munți? Deoarece în locurile pe unde apele și-au tăiat drumul prin roca dură se pot observa, ca într-un manual de geografie, formațiunile geologice succesive. De aici adună geologii eșantioanele pe care le desprind din pereții de stâncă, fiecare fiind repertoriat, clasat, pus într-un săculeț. Se determină direcția urmată de diferitele straturi geologice spre câmpie. Astfel, cu ajutorul zecilor de eșantioane geologice culese în puncte diferite, se poate reconstitui o hartă a straturilor ce ajung în câmpie cam la o sută, două sute de metri adâncime. Și, calculând bine, plecând de la aceste informații, într-o zi se sapă un puț la o distanță de 100 de kilometri într-un loc unde nimeni n-a mai fost până atunci, știindu-se dinainte că aici, la o anumită adâncime, se va găsi un strat de petrol. Într-adevăr, știința este neașteptată și sunt uluit de mijloacele ei.

Toate ar fi bune fără motiloni. Adesea, membrii expedițiilor sunt răniți sau chiar mor din cauza săgeților. Asta nu ușurează recrutarea

oamenilor și face ca o expediție să coste destul de scump.

Particip la mai multe expediții și trăiesc zile extraordinare.

Unul dintre geologi este olandez. Se numește Lapp. Într-o zi, adună ouă de caiman, foarte bune după ce le-ai uscat la soare. Le găsești ușor, ținându-te după urma lăsată de burta crocodiluței când se târăște din râu spre un loc uscat, unde își depune ouăle, pe care le clocește apoi ore în șir. Profitând de absența crocodiluței, Lapp dezgroapă ouăle și, liniștit, se întoarce în tabără. De abia a ajuns în luminișul unde ne-am instalat, că se pomenește cu crocodiluța care se aruncă ca un bolid asupra lui. L-a urmărit pe hoț pas cu pas și vine să se răzbune. Are peste trei metri lungime și scoate niște sunete răgușite ca și cum ar avea laringită. Lapp începe să fugă și să se învârtă în jurul unui copac gros, în timp ce eu mă topesc de râs văzându-l pe acest tip înalt, în șort, făcând salturi caraghioase și urlând după ajutor. Crichet și câțiva oameni sosesc în fugă: două gloanțe explozive fac animalul inofensiv. În ceea ce-l privește pe Lapp, palid ca un mort, cade-n fund. Toată lumea este scandalizată de atitudinea mea. Le explic că, oricum, nu aveam ce face; nu am nicio armă asupra mea, căci este incomod de dus.

La masă, seara, în timp ce le ofer cina mea de conserve, Crichet îmi spune:

— Tu nu prea tânăr, treizeci și patru de ani cel puțin, nu?

— Ceva mai mult, de ce?

— Tu trăiești și comporți ca bărbat douăzeci ani.

— Știți, nu prea am mult peste: am douăzeci și șase de ani.

— Nu adevărat.

— Ba da, și am să vă explic de ce. Am stat treisprezece ani la pârnaie. Acești treisprezece ani trebuie să-i trăiesc pentru că nu i-am trăit. Astfel că treizeci și nouă fără treisprezece, făcând douăzeci și șase, am douăzeci și șase de ani.

— Nu înțeleg.

— N-are importanță.

Și totuși este adevărat am sufletul unui puști de douăzeci de ani. Nici nu se pune problema, trebuie să-i trăiesc, trebuie să recuperez anii ce mi-au fost furăți. Trebuie să-i trăiesc din plin, nepăsându-mi de nimic, ca la douăzeci de ani, cu inima plină de veselie și de bucuria de a trăi.

Într-o dimineață, înainte de a se lumina, un strigăt ascuțit ne trezește pe toți. În timp ce agăța lampa pe care tocmai o aprinsese, bucătarul căraușilor s-a trezit cu două săgeți, una în coaste, alta în fese. Trebuie trimis imediat la Maracaibo. Patru oameni îl vor purta pe un fel de pat până la piroga cu care va fi dus până la jeep, care-l va duce la camion, iar camionul la Maracaibo.

Ziua trece într-o atmosferă grea, apăsătoare. Simțim în jurul

nostru, în junglă, prezența indienilor, fără, însă, să-i vedem, fără să-i auzim. Cu cât înaintăm, avem senzația că am pătruns pe terenul lor de vânătoare. Este mult vânat și, cum fiecare are o armă, din când în când împușcă o pasăre sau un fel de iepure. Toată lumea este gravă, nimeni nu cântă și, după ce-au tras cu arma, vorbesc în șoaptă, prostește, ca și cum s-ar teme c-ar putea fi auziți.

Încetul cu încetul, o teamă colectivă îi cuprinde pe toți căraușii. Vor să întrerupem expediția și să ne întoarcem la Maracaibo. Crichet, șeful, vrea să continuăm, să urcăm. Reprezentantul sindicatului, Carlos, este un tip curajos, dar și el este impresionat. Mă ia deoparte:

— Enrique, ne întoarcem?

— De ce, Carlos?

— Indienii.

— Sunt indieni, este adevărat, dar ne pot ataca și pe drumul de întoarcere, nu numai dacă vom continua să înaintăm.

— Nu-i sigur, *Francés*. Poate nu suntem departe de satul lor. Privește această piatră: s-a măcinat grâu cu ea.

— Nu-i o prostie ce spui, Carlos. Hai să mergem la Crichet.

Americanul a participat la debarcarea din Normandia. Este puțin impresionabil și meseria lui îl pasionează. După ce a adunat toți oamenii, le mai spune o dată că ne aflăm într-unul din locurile cele mai bogate în informații geologice. Se enervează și, furios, lansează singura frază ce nu trebuia spusă:

— Dacă vă este frică, plecați! Eu rămân.

Oamenii au plecat cu toții, în afară de Carlos și de mine. Dar eu rămân cu condiția ca la plecare să îngropăm materialul, căci n-am chef să-l car. De când mi-am rupt ambele picioare într-una din evadările ratate de la Baranquilla, obosesc repede, dacă duc greutate. Carlos va căra eșantioanele luate.

Timp de cinci zile, rămânem singuri, Crichet, Lapp, Carlos și cu mine. Nu s-a întâmplat nimic, dar, sincer să fiu, nu am trăit niciodată atât de tensionat ca în cele cinci zile în care ne-am simțit spionați douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, de nu știu câte perechi de ochi invizibili. Am abandonat totul când Crichet, care se duse pe malul râului să facă ceva, a văzut trestia mișcându-se la câțiva metri de el, dată la o parte de două mâini. Asta i-a tăiat pofta de a mai face ceva și, cu calmul său obișnuit, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, s-a întors cu spatele și a revenit în tabără.

— Cred, i-a spus lui Lapp, că a sosit momentul să ne întoarcem la Maracaibo. Avem destule eșantioane de rocă și nu cred c-ar fi necesar din punct de vedere științific să le lăsăm indienilor patru eșantioane interesante ale rasei albe.

Ajungem fără niciun incident la La Burra (Măgărița), cătun cu vreo cincisprezece case. În timp ce bem un păhărel în așteptarea

camionului ce trebuia să vină să ne ia, un metis de indian din acea regiune, beat, mă ia deoparte și-mi spune:

— Ești francez, nu-i așa? Ei bine, nu e nevoie să fii francez ca să rămâi atât de ignorant.

— Ah, da, de ce?

— Am să-ți spun: pătrundeți în terenul motilonilor și ce faceți?

Trageți la dreapta și la stânga, în tot ce zboară, sau fuge, sau înoată. Toți oamenii au o pușcă. Nu-i vorba, deci, de-o explorare științifică, ci de-o gigantică partidă de vânatoare.

— Unde vrei să ajungi?

— Acționând așa, distrugeți ceea ce indienii consideră că este rezerva lor de hrană. Nu au prea multă. Ei nu ucid decât atât cât le trebuie pentru o zi sau două. Nu mai mult. În plus, cu săgețile lor ucid fără zgomot, nu gonesc vânatul. În timp ce voi, voi distrugeți totul și cu zgomotul puștilor speriați toate animalele. Și atunci ele migrează în altă parte.

Nu-i o prostie ce-mi spune tipul. Mă interesează.

— Ce vrei să bei? Fac cînste.

— Un rom dublu, *Francés*. Mulțumesc. Și continuă: De asta motilonii trag cu săgețile în voi. Își spun că din cauza voastră vor avea greutate în obținerea hranei.

— De fapt, dacă te înțeleg bine, le devastăm proviziile.

— Exact, *Francés*. În plus, n-ai observat niciodată că, urcând cursul unui râu, în locurile unde este mai strâmt și unde este puțină apă, încât trebuie să coborâți din pirogi și să le trageți pe uscat, distrugeți un fel de baraje făcute din crenguțe și bambus?

— Ba da, adesea.

— Ei bine, ceea ce distrugeți astfel, fără a da prea multă importanță acestui fapt, sunt capcanele pentru pești construite de motiloni, și asta le aduce mari prejudicii. Căci, este foarte greu să construiești asemenea capcane. Ele sunt alcătuite din labirinturi complicate, care, prin zigzaguri succesive, conduc peștii care urcă împotriva curentului până la ultima mare capcană, de unde nu mai pot ieși. În față, se află o barieră de bambus, în spate, nu mai pot găsi porțița de intrare, căci ea este făcută din mici liane pe care le-au îndepărtat când au intrat, iar curentul apei le-a apropiat din nou. Am văzut capcane de mai bine de cincizeci de metri. O muncă extraordinară.

— Ai de-o sută de ori dreptate. Trebuie să fii un vandal, așa cum suntem noi, ca să distrugi o asemenea construcție.

Pe drumul de întoarcere, mă gândesc îndelung la ce mi-a spus acest metis de indian, puțind a rom, dar având mare dreptate, și mă decid să întreprind ceva. De îndată ce ajungem la Maracaibo, înainte chiar de a mă duce acasă să-mi petrec în liniște cele opt zile de

vacanță, depun o scrisoare la domnul Blanchet, șeful personalului, cerându-i să mă primească a doua zi.

Mă primește, dar la el se află, cred că din întâmplare, și șeful cel mare al geologilor. Le explic că nu vor mai fi răniți și morți în expedițiile lor, dacă mi se încredințează conducerea acestora. Bineînțeles, Crichet va rămâne șeful oficial, dar, de fapt, eu voi fi cel care va asigura disciplina expediției. Se hotărâsc să facă o încercare, ceea ce le convine, căci Crichet făcuse un raport din care reieșea că, dacă s-ar putea merge mai departe decât în ultima expediție, deci într-o regiune și mai periculoasă, s-ar găsi o adevărată mină de informații valoroase. Condițiile de plată pentru noile mele funcții, care se adaugă la aceea de bucătar, căci rămân bucătarul geologilor, se vor fixa la întoarcere. Bineînțeles că n-am spus nimic despre rațiunile pentru care voi putea garanta securitatea expediției, și, cum americanii sunt oameni practici, nu-mi pun întrebări, rezultatul contează pentru ei.

Numai Crichet este pus la curent. Cum asta îi convine, n-are nimic împotrivă să-mi acorde toată încrederea. Este convins că am descoperit un mijloc sigur prin care pot evita neazurile. Și, apoi, l-a impresionat foarte mult faptul că am fost unul dintre cei trei care au rămas cu el, când toți ceilalți l-au părăsit.

Mă duc la guvernatorul provinciei și-i explic despre ce este vorba. Se arată înțelegător și binevoitor; datorită scrisorii sale de recomandare, obțin din partea Gărzii Naționale promisiunea că vor da ordin ultimului post de pază dinainte de a intra în teritoriul motilonilor să rețină armele celor pe care-i voi indica și abia după aceea să ne lase să trecem. Vor găsi ei un motiv plauzibil pentru toată lumea. Dacă oamenii ar afla înainte de plecarea din Maracaibo că vor intra pe teritoriul motilonilor fără arme, nu ar merge acolo niciodată. Trebuie să-i iau pe neașteptate și să-i conving să meargă mai departe chiar acolo, pe loc.

Totul merge bine. La ultimul post, La Burra, toți oamenii sunt dezarmați în afară de doi care mi se par mai de încredere și cărora le dau ordin să nu tragă decât în caz de pericol iminent, niciodată ca să vâneze sau să se amuze. Am și eu un revolver, asta-i tot.

N-am mai avut neplăceri din acea zi în expedițiile noastre. Americanii și-au dat seama de asta și, fiind partizanii eficacității înaintea de orice, nu m-au întrebat niciodată nimic.

Mă înțeleg bine cu oamenii și sunt ascultat. Rolul ăsta nou mă pasionează. Acum, în loc să distrugem capcanele cu pirogile noastre, le ocolim fără să le stricăm. Și, altceva: știind că principala grijă a motilonilor este asigurarea hranei, de fiecare dată când părăsim o tabără las acolo cutii de conserve goale, în care pun sare, zahăr și, de asemenea, în funcție de ce avem în plus, o macetă, un cuțit, o toporișcă. La întoarcere, când trecem din nou prin aceste locuri, nu

mai găsim niciodată nimic. Totul a dispărut, până și cutiile goale. Tactica mea este, deci, bună și, deoarece la Maracaibo nimeni nu știe care este motivul real, umblă zvonul că sunt *brujo*, un vrăjitor adică, sau că m-am înțeles în secret cu motilonii, ceea ce mă face să râd.

În cursul uneia din aceste expediții, asist la o lecție de pescuit extraordinară: cum să prinzi pești fără momeală, fără undiță, având doar grija să-i culegi liniștit la suprafața apei. Profesorul meu este un tapir, un animal nu mai mare decât un porc gras. Ajunge până la doi metri, doi metri și ceva. Într-o după-amiază, când mă aflu aproape de râu, văd pentru prima dată un asemenea exemplar. Iese din apă și-l observ cu atenție fără să fac vreun gest, ca să nu-l deranjez. Pielea lui seamănă cu cea a rinocerului, are picioarele din față mai scurte decât cele din spate, iar buzele și nasul i se prelungesc într-un fel de trompă scurtă. Se apropie de o anumită specie de liane și mănâncă o cantitate serioasă, este deci un ierbivor. Apoi îl văd cum coboară din nou spre râu, intră în apă și se îndreaptă spre o zonă cu apă liniștită. Se oprește și, ca o vacă, rumegă. Începe să verse un fel de lichid verzui din trompă. Foarte priceput, amestecă acest lichid cu apa dând din cap. Mă întreb de ce face oare toate astea, dar peste câteva minute am surpriza să văd cum apar la suprafață pești cu burta în sus, mișcând încetișor din aripioare ca și când ar fi adormiți sau drogați. Și, iată, tapirul, care, fără să se grăbească, înghite peștii unul după altul. Numi revin ușor în urma acestui spectacol.

De atunci, am încercat și eu metoda. Reperând lianele pe care le-a mâncat tapirul, adun o anumită cantitate, o strivesc între două pietre și torn sucul pe care-l obțin într-un vas. Apoi, mă duc și-l vărs în râu într-un loc unde apa nu este agitată de curenți. Victorie! Câteva minute mai târziu, văd peștii apărând la suprafață, amețiți. O singură măsură de precauție trebuie să iau: dacă peștii sunt comestibili, trebuie să-i curăț imediat. Altfel, după două ore, au și putrezit. După această experiență, la masa geologilor se servește adesea un pește excelent. Oamenilor le-am spus să nu ucidă niciodată un astfel de pascar. Cu atât mai mult cu cât sunt inofensivi.

În aceste expediții am luat adesea ca ghizi o familie de vânători de caimani, Fuenmayor, tatăl și cei doi fii ai lui. Este convenabil pentru toată lumea, căci, deși cunosc bine regiunea, dacă sunt singuri pot fi o pradă ușoară pentru motiloni. Dacă merg cu noi, însă, în schimbul întreținerii lor ne conduc toată ziua, iar noaptea vânează. Toată lumea are de câștigat.

Sunt originari din Maracaibo, unde întâlnești ființe foarte sociabile. Când vorbesc parcă ar cânta și au un cult foarte puternic pentru prietenie. Curgându-le în vine sânge indian, au toate calitățile acestora și, în plus, o inteligență și o șiretenie remarcabile.

Am avut și am încă printre *Maracuchos* prieteni minunați. Atât

bărbații, cât și femeile, căci femeile sunt frumoase, știu să iubească și să se facă iubite.

Să vânezi caimani, animale de doi, trei metri lungime, este o treabă foarte periculoasă. În noaptea asta m-am dus cu doi dintre ei: tatăl și fiul cel mare.

Într-o pirogă foarte îngustă și foarte ușoară, tatăl stă în spate, mânuind pagaia, eu în mijloc, iar flăcăul în față. Este o noapte întunecoasă, nu se aud decât zgomotele junglei și clipocitul apei ce se lovește de pirogă. Nu fumăm, nu facem niciun zgomot. Oricum, pagaia ce împinge piroga și o dirijează în același timp nu trebuie să-i atingă marginea.

Trimițând, cu intermitență, fascicolul unei lanterne puternice pe suprafața apei, facem să apară perechi de puncte roșii, cum fac farurile mașinilor cu panourile publicitare reflectorizante de pe marginea șoselelor. Două puncte roșii: un caiman. Se știe că, în fața ochilor, la suprafață, se află găurile nasului, ochii și botul fiind singurele părți ale crocodilului ce ies din apă când se odihnește la suprafață. Victima este aleasă în funcție de distanța cea mai scurtă dintre vânători și punctele roșii. O dată reperată, avansăm spre ea, cu precauție, cu lumina stinsă. Bătrânul Fuenmayor este un adevărat maestru, reușind să fixeze, în secunda cât luminăm cu lanterna, punctul exact unde se află caimanul. Ne îndreptăm repede spre el și, când credem că suntem destul de aproape, punem lumina pe animal, care, de fiecare dată, rămâne înmărmurit. Fascicolul luminos nu-l mai părăsește până ajungem la doi, trei metri de el. Stând în partea din față a pirogii, fiul ține cu mâna stângă lanterna îndreptată spre caiman, iar cu dreapta aruncă cu toată puterea harponul, lestat cu zece kilograme de plumb; este singura armă capabilă să străpungă pielea atât de rezistentă a caimanului și să-i pătrundă în carne.

Acum trebuie să acționăm repede, căci, în clipa în care este atins, animalul se scufundă, iar noi, vâslind, cu cele trei pagaie, trebuie să ajungem repede la mal. Piroga aproape că saltă pe apă căci, dacă-i lăsăm timp, crocodilul se ridică la suprafață, se zbate și, cu o singură lovitură de coadă, ne poate răsturna, transformându-ne pe noi, vânătorii, în doi timpi și trei mișcări, în vânat pentru ceilalți crocodili flămânzi. Ajunși la mal, sărim din pirogă și, în viteză, înfășurăm coarda harponului în jurul unui copac. Crocodilul vine, îl simțim, să vadă de ce este legat. Nu știe ce i se întâmplă, în afara durerii pe care o simte în spate. Vine să afle noutăți. Încet, fără să tragem prea tare, adunăm coarda rămasă și o înfășurăm în jurul copacului. Crocodilul încearcă să iasă pe mal. Flăcăul Fuenmayor, care are în mână o toporișcă bine ascuțită, îl lovește puternic în cap, chiar când iese.

Câteodată, este nevoie de trei lovituri până îl omori. La fiecare lovitură, dă cu coada, care, dacă l-ar atinge pe vânător, l-ar trimite și

pe el în ceruri. Dacă loviturile n-au fost mortale, ceea ce se poate întâmpla, trebuie să dai drumul imediat la coardă pentru ca animalul să se poată duce la fundul apei. Căci, cu forța lui colosală, s-ar putea să scape din harpon, chiar dacă-i foarte bine înfipt în corp. Se așteaptă ca puterile animalului să slăbească și pe urmă se trage din nou de coardă.

Am trăit o noapte extraordinară: am omorât mai mulți caimani. I-am lăsat pe mal. Dimineața, cei trei Fuenmayor vor veni să le ia pielea de pe burtă și de sub coadă. Pielea de pe spate este prea groasă ca să poată fi prelucrată. Apoi îi vor îngropa. Nu sunt aruncați în râu, căci l-ar otrăvi. Și crocodilii nu se mănâncă între ei, nici morți fiind.

Am făcut astfel câteva expediții, asigurându-mi bine existența și punând chiar câte ceva deoparte până când s-a produs evenimentul cel mai extraordinar din viața mea.

Când, în carcerile Recluziunii de la Saint-Joséph gândurile îmi zburau spre stele și îmi construiam minunate castele în Spania umplându-mi astfel izolarea și liniștea ucigătoare, mă vedeam adeseori liber, învingător al „căii putreziciunii”, reîncepând o viață nouă într-un mare oraș. Da, era o adevărată înviere, împingeam piatra funerară care mă ținea strivit în întuneric și reveneam la lumină și viață, iar printre imaginile pe care le plăsmuisem atunci, în prim plan îmi apărea o fată frumoasă și bună. Nici înaltă, nici mică, blondă, cu ochii de culoarea alunei, cu pupilele strălucind de viață și inteligență. Gura îi era frumos marcată, descoperind, când râdea, niște dinți de coral strălucitor de albi. Bine făcută, cu corpul perfect proporționat, această femeie avea să fie, fără îndoială, într-o zi, așa cum o vedeam, a mea pentru toată viața.

Acestei zeițe, acestui ideal de frumusețe, îi conferisem un suflet minunat, cel mai frumos, mai nobil, mai sincer, plin de toate virtuțile pe care dorești să le aibă o femeie, în același timp amantă și prietenă. Eram sigur că o dată și o dată o voi întâlni și că, împreună cu ea, uniți pentru totdeauna, voi trăi iubit, bogat, respectat și fericit tot restul vieții.

Da, în umiditatea fierbinte și asfixiantă care-i lipsea pe nenorociți de la Recluziune de cel mai slab suflu al vieții, când, gâfâind, cu inima strânsă de teamă, torturat de-o sete ce nu putea fi potolită de nimic, fără putere, încercam să captez cea mai mică undă de răcoare, când acei vapori irespirabili îmi ardeau parcă plămânii, visam, pe jumătate asfixiat, la castelele mele din Spania, unde aerul era răcoros, copacii plini de un frumos frunziș verde, unde grijile cotidiene nu-și aveau rostul pentru că devenisem bogat, iar în fiecare viziune, în fiecare imagine, îmi apărea „*frumoasa prințesă*”, cum îi spuneam eu. Era întotdeauna aceeași până la cel mai mic detaliu. Nimic nu se schimba niciodată și de aceea o cunoșteam atât de bine încât atunci când își făcea apariția în diferite scene lucrul mi se părea cât se poate de normal. Nu trebuia ea, oare, să fie soția mea și geniul meu cel bun?

La întoarcerea dintr-o expediție geologică, mă hotărâsc să-mi abandonez camera de la Richmond Cie și să mă instalez în centrul orașului Maracaibo. Astfel, într-o zi, un camion al companiei mă lasă într-o piațetă umbroasă din centrul orașului, cu o valiză în mână. Mi-am lăsat cele mai multe lucruri în tabără. Știu că sunt mai multe hoteluri și pensiuni pe aici și o apuc pe strada Venezuela, o străduță ce se bucură de o situație privilegiată întrucât se află între cele două piețe principale din Maracaibo, piața Bolivar și piața Baralt. Este una dintre acele străduțe coloniale înguste, străjuite de case cu unul sau două etaje. Este o căldură apăsătoare și merg în umbra caselor.

„Hotel Vera-Cruz.” Este o casă frumoasă, în stil colonial, datând din timpul cuceririi, zugrăvită în bleu deschis. Aspectul său curat și primitor mă atrage și mă face să pătrund într-un culoar ce dă într-un patio. Și, acolo, în curtea răcoroasă și umbroasă, se află o femeie și această femeie este ea!

Este ea, nu mă pot înșela, am văzut-o de mii de ori în visele mele nenorocite. Iat-o „frumoasa prințesă” se află-în fața mea, așezată pe un balansoar. Sunt sigur că, dacă mă apropii de ea, voi constata că are ochii de culoarea alunei și chiar o mică aluniță pe fața ovală și frumoasă! Și acest decor l-am văzut de mii de ori. Este, deci, imposibil să mă înșel, prințesa visurilor mele este în fața mea, mă așteaptă.

— *Buenos dias, Señora! Aveți o cameră de închiriat?*

Mi-am pus valiza jos. Sunt sigur că-mi va spune „Da”. Nu o privesc, ci o devorez din priviri. Puțin mirată că se vede astfel „admirată” de un necunoscut, se ridică din balansoar și vine spre mine. Surâde și-și descoperă dinții minunați, pe care-i cunosc atât de bine.

— Da, domnule, am o cameră pentru dumneavoastră, îmi răspunde „prințesa” în franceză.

— De unde știți că sunt francez?

— După felul cum vorbești spaniola. Unele cuvinte sunt greu de pronunțat de francezi. Dacă vreți, vă rog să mă urmați.

Îmi iau valiza și sunt condus într-o cameră curată, răcoroasă și bine mobilată, care dă direct spre patio.

Numai după ce m-am spălat, ras și am fumat o țigară așezat pe patul acestei camere de hotel, îmi dau seama că, într-adevăr, nu visez: „Ea, cea care te-a ajutat să rezisti atâtea ore de carceră, este aici! Este aici, la câțiva metri de tine. Mai ales nu înnebuni! Lovitura pe care ai primit-o drept în inimă nu trebuie să te determine să faci sau să spui prostii”. Inima îmi bate foarte tare și încerc să mă calmez. „Mai ales, Papillon, nu povesti nimănui nimic despre această aiureală, nici măcar ei, cine te-ar putea crede? Crezi că este posibil, fără să te faci de râs, să povestești cuiva că ai cunoscut-o, ai atins-o, ai îmbrățișat-o pe această femeie acum câțiva ani, când putrezeai în carcerele unor închisori cumplite? Prințesa este aici. Asta este principalul. Nu-ți face inimă rea: acum, c-ai întâlnit-o, n-o să-ți mai scape. Dar trebuie să procedezi cu blândețe, încetul cu încetul. Numai după înfățișare și-ți dai seama că este patroana acestui mic hotel.”

În patio, această grădină în miniatură, i-am șoptit primele cuvinte de dragoste, într-una din acele minunate nopți tropicale. Era ea cu adevărat, zâna visurilor mele, încât puteam crede că și ea mă aștepta de mult timp. Prințesa mea se numește Rita, este originară din Tanger și este liberă, nu are nicio legătură stânjenitoare. Ochii ei mă privesc și strălucesc ca stelele de pe cerul de deasupra capetelor noastre. Sunt sincer și îi mărturisesc că am fost căsătorit în Franța, că nu știu care

este starea mea civilă în prezent și că, din cauza unor motive serioase, nu pot cere lămuriri. Ceea ce este adevărat: nu puteam să scriu la primăria din satul meu natal și să le cer o fișă de stare civilă. Nu aveam de unde să știu care va fi reacția justiției în fața unei asemenea solicitări. Poate o cerere de extrădare. Dar, despre trecutul meu de ocnaș și de vagabond nu-i spun nimic precis. Îmi folosesc toată puterea de convingere, toate resursele ca s-o fac să-mi înțeleagă sentimentele. Nu pot lăsa să-mi scape ceea ce eu cred că este cea mai mare șansă din viața mea.

— Ești frumoasă, Rita, minunat de frumoasă. Lasă-te iubită profund, pentru totdeauna, de către un om care nici el nu are pe nimeni în viață, dar care are nevoie să iubească și să fie iubit. Nu am prea mulți bani, este adevărat, și tu ești aproape bogată cu micul tău hotel, dar, crede-mă, sper ca inimile noastre să nu devină decât una pentru totdeauna, până la moarte. Spune-mi „da”, Rita, tu care ești la fel de frumoasă ca cele mai frumoase flori din această țară, la fel de frumoasă ca orhideele. Nu-ți pot spune când și cum, dar, oricât de incredibil ți-ar putea părea, să știi că te-am cunoscut și m-am îndrăgostit de tine cu mulți ani în urmă. Trebuie să fii a mea, cum și eu îți jur că voi fi al tău, cu totul și pentru totdeauna.

Dar Rita nu este o femeie ușuratică, ceea ce nu mă miră. Numai după trei zile consimte să fie a mea. Pudică, mă roagă să mă feresc să nu fiu văzut când mă duc în camera ei. Apoi, într-o dimineață frumoasă, fără să zicem nimic nimănui, foarte natural, ne afișăm oficial legătura și, tot așa de normal, intru în rolul de patron al hotelului.

Fericirea noastră este completă și o viață nouă se deschide în fața mea, viața de familie. Eu, paria, evadatul din ocna franceză, după ce am reușit să înving acea cale a putreziciunii, *am un cămin* și alături de mine o femeie frumoasă, cu un suflet la fel de frumos, doar un nor adumbrește bucuria noastră: faptul că, fiind căsătorit în Franța, nu mă pot căsători cu ea.

Să iubești, să fii iubit, să ai un cămin al tău, o Dumnezeuule, cât ești de mare că mi-ai dat toate astea!

Vagabonzii străzilor, vagabonzii mărilor, aventurierii ce au nevoie de aventură așa cum muritorilor de rând le sunt necesare pâinea și apa, oamenii care trec prin viață precum păsările migratoare pe cer, vagabonzii orașelor, care mișună noapte și zi pe străzile unde întâlnești drojdia societății, în parcuri sau prin cartierele bogate, cu sufletul revoltat, gata să pornească la o nouă aventură, vagabonzii anarhiști, care în fiecare moment al existenței lor găsesc că sistemele sociale sunt din ce în ce mai egoiste, prizonierii eliberați, soldații în permisie, luptătorii ce revin de pe front, evadații urmăriți de-o organizație care vrea să pună mâna pe ei și să-i închidă în carcere

pentru a-i extermina, toți, da, toți, fără excepție, suferă într-un moment sau în altul pentru că nu au un cămin, iar atunci când Providența le oferă unul se angajează cu tot sufletul în noua lor viață, cu un suflet nou, plin de dragostea de a dăru și însetat de a primi.

Astfel, deci, și eu, ca și muritorii de rând, ca și tatăl meu, ca și mama mea, ca și surorile mele, ca și toți ceilalți ai mei, și eu am, în sfârșit, *căminul meu*, cu o femeie care mă iubește cu adevărat.

Pentru ca întâlnirea cu Rita să mă facă să-mi schimb total felul de a trăi, pentru ca eu să simt că ea va fi de acum înainte placa turnantă a existenței mele, femeia aceasta trebuie să fie cu totul deosebită.

Mai întâi, ca și mine, a venit în Venezuela în urma unei evadări. Nu o evadare ca cea a ocnașilor sau a pușcăriașilor, dar tot de o evadare este vorba.

A sosit din Tanger, acum șase luni, cu soțul ei, care a părăsit-o în scurt timp, încercând o aventură la trei sute de kilometri de Maracaibo, unde ea n-a vrut să-l urmeze. A lăsat-o, însă, cu hotelul.

Mi-a povestit pe îndelete viața ei și eu am ascultat-o cu mare atenție. Prințesa mea s-a născut într-un cartier sărac din Tanger. Mama ei, rămânând văduvă, și-a crescut cu curaj cei șase copii, trei băieți și trei fele. Rita este cea mai mică.

Copil fiind, strada este domeniul ei. Nu-și petrece zilele în cele două camere unde trăiesc cei șapte membri ai tribului. Adevăratul ei domeniu este orașul, cu parcurile, piețele, cu lumea care viermuiește, mănâncă, bea, cântă, strigă în toate limbile. Este desculță. Pentru puștii de vârstă ei, pentru cei din cartier este Riquita. Împreună cu prietenii ei, bandă de vrăbiuțe zglobii, își petrece timpul mai mult la plajă sau în port decât la școală, dar știe să-și apere locul când s-a așezat în coada lungă de la fântână ca să ia o găleată cu apă. Numai la vârsta de zece ani acceptă să se încalțe.

Totul o interesează. Are o inteligență vie și curioasă. Petrece ore în șir în cercul format în jurul povestitorilor arabi, încât, într-o zi, un povestitor iritat de prezența acestei micuțe care se așază întotdeauna în primul rând, dar nu-i dă niciodată nimic, o lovește cu capul. Din acea zi, se va așeza totdeauna în rândul doi.

Nu știe mare lucru, dar asta n-o împiedică să viseze cu intensitate la lumea aceea misterioasă de unde vin marile vapoare cu nume străine. Să plece, să călătorească este visul ei, marea ei pasiune. N-o va părăsi niciodată. Dar, micuța Riquita are o viziune deosebită asupra lumii. America de Nord și America de Sud pentru ea sunt America de sus și America de jos. America de sus înseamnă New York-ul, care o acoperă în totalitate. Toți oamenii de acolo sunt bogați și toți sunt actori de cinema. În America de jos trăiesc indienii care-ți oferă flori, cântă din flaut; nu ai nevoie să muncești pentru că negrii fac totul pentru tine.

Dar, mai mult decât piețele, conducătorii de cămile, povestitorii arabi, misterul femeilor voalate sau viața colcăitoare din port o atrage circul. A fost de două ori. Prima dată strecurându-se pe sub pânza cortului și altă dată datorită bătrânei paiate care, mișcat de privirea frumoasei copile cu picioarele goale, a dus-o el însuși înăuntru și i-a dat și un loc bun. Vrea să plece cu circul, acesta o atrage ca un magnet. Într-o zi, ea va fi vedeta care va dansa pe sârmă, va face piruete și va primi aplauzele. Circul trebuie să plece în America de jos. Din tot sufletul vrea să plece cu el. Să plece și să revină bogată, aducând mulți bani familiei sale.

N-a plecat cu circul, ci cu familia ei. Nu prea departe, dar este totuși o călătorie. Se duc să se instaleze la Casablanca. Portul este mai mare, vapoarele mai mari. Să plece, să plece într-o zi departe, foarte departe, visează tot timpul Riquita.

Are acum șaisprezece ani. Este îmbrăcată întotdeauna cu rochițe frumoase pe care și le face singură, căci lucrează într-un magazin, „Aux Tissus de France”, și patroana îi face adesea cadou puțin metraj. Visul ei de a călători nu are cum să nu se mențină la fel de puternic, căci magazinul, situat pe strada Orologiului, se află aproape de birourile faimoasei companii aeriene Latécoère. Adesea, aviatorii vin să cumpere din magazinul lor. Și ce aviatori! Mermoz, Saint-Exupéry, scriitorul Mimile, Delaunay, Didier. Sunt frumoși și, mai ales, cei mai mari și mai curajoși călători din lume. Îi cunoaște pe toți, toți o curtează, din când în când acceptă o sărutare; numai atât, căci este cuminte. Dar ce de călătorii a făcut cu ei în cer, ascultându-i cum își povestesc aventurile în timp ce mănâncă o înghețată la cofetăria de alături. Toți o iubesc și o consideră ca fiind mica lor protejată, îi fac cadouri modeste, dar cât de prețioase, îi scriu versuri, care sunt publicate în ziarul *La Vigie*.

La nouăsprezece ani se mărită, soțul ei ocupându-se cu exportul fructelor în Europa. Muncesc mult, se naște o fetiță, sunt fericiți. Au două mașini, trăiesc foarte confortabil și Rita poate să-și ajute mama și pe ai săi.

Unul după altul, două vapoare încărcate cu portocale ajung avariate la destinație. Două încărcături pierdute în întregime înseamnă ruina. Soțul ei este dator mari sume de bani și trebuie să muncească ani buni pentru a putea rambursa datoriile. Atunci, se hotărăște să plece clandestin în America de Sud. S-o convingă pe Rita să facă acest minunat voiaj cu el, să ajungă într-o țară unde curge lapte și miere, unde aurul, diamantele, petrolul se adună cu lopata, nu este greu. O încredințează pe fetiță mamei ei, și, plină de speranța aventurii, așteaptă cu nerăbdare îmbarcarea pe vasul cel mare despre care i-a vorbit soțul ei.

Dar vaporul nu se dovedește a fi altceva decât un vas de pescuit de

doisprezece metri lungime pe cinci metri cincizeci lăţime. Căpitanul, un estonian care face probabil şi pe piratul, a acceptat să-i îmbarce fără hârtii pentru Venezuela împreună cu alţi doisprezece călători clandestini. Preţul: cinci mii de franci. Şi Rita călătoreşte în cabina echipajului acestui bătrân vas de pescuit, într-o promiscuitate totală, împreună cu zece republicani spanioli care fug de Franco, un portughez care fuge de Salazar şi două femei, o nemţoaică de douăzeci şi cinci de ani, o adevărată iapă care este şi metresa căpitanului, şi o spaniolă grasă, Maria, soţia bucătarului Antonio.

O sută douăsprezece zile de călătorie pentru a ajunge în Venezuela. Cu o lungă escală în Insulele Capului Verde, căci vasul are spărturi şi este cât pe ce să se scufunde în timpul unei furtuni.

Vasul se află acum în docul uscat şi începe să fie reparat, iar pasagerii rămân pe ţarm. Soţul Ritei nu mai are încredere în vas. Spune că este o nebunie să te lansezi în Atlantic în această covată putredă. Rita îi ridică moralul. Căpitanul este un viking, iar aceştia sunt cei mai buni marinari din lume, aşa că pot să aibă încredere totală în el.

Incredibil, nu-şi pot crede urechilor! Spaniolii au aflat că estonianul este o canalie, că a tratat cu un alt grup de pasageri şi că vrea să profite de faptul că ei dorm pe uscat şi să plece noaptea spre Dakar, abandonându-i aici. Toţi se revoltă. Anunţă autorităţile şi se duc în grup la vas. Căpitanul este înconjurat, ameninţat. Spaniolii au cuţite. Calmul revine când căpitanul le promite că vor pleca cu toţii spre Venezuela. Datorită celor întâmplare, acceptă să fie supravegheat tot timpul de unul dintre pasageri. A doua zi, părăsesc Capul Verde şi înfruntă Atlanticul.

Douăzeci şi cinci de zile mai târziu, ajung în apropierea insulelor Testigos, limba de pământ venezuelean care avansează în mare. Se uită totul, furtunile, aripioarele rechinilor, spatele delfinilor jucându-se în jurul vasului, gândacii din făină, afacerea de la Capul Verde. Rita este fericită şi a uitat că acest căpitan a vrut să-i trădeze, îi sare de gât şi-l sărută pe amândoi obraji. Şi răsună din nou cântecul pe care spaniolii i l-au compus în timpul traversării – căci acolo unde sunt spanioli găseşti şi o chitară şi un cântăreţ:

A Venezuela nos vamos

Aunque no hay carretera.

A Venezuela nos vamos

En un barquito de vela.

(Mergem în Venezuela

Cu toate că nu sunt drumuri.

Mergem în Venezuela

Într-un mic vas cu pânze.)

La 16 aprilie 1948 ajung în portul Caracas, La Guaira, care se află la douăzeci și cinci de kilometri de oraș, după o călătorie de 4.900 de mile.

Cu ajutorul unui jupon al Zendei, nemțoaica, transformat în steag de semnalizare, căpitanul solicită serviciul sanitar. Toți sunt bucuroși văzând cum se apropie vedeta serviciului sanitar venezuelean: aceste figuri, arse de soarele care se înalță pe cer, reprezintă Venezuela. Au câștigat!

Rita a rezistat foarte bine, cu toate că a pierdut zece kilograme. Niciodată nu s-a plâns și nu i-a fost frică. Și totuși, ar fi avut de ce pe această coajă de nucă în plin Atlantic! Nu a avut decât un moment de slăbiciune, dar nimeni n-a știut acest lucru! La plecare, printre cărțile pe care le luase pentru a se distra, nu avusese ceva mai bun de ales decât cartea lui Jules Verne *Douăzeci de mii de leghe sub mări*! Într-o zi de furtună, nu mai rezistă și o aruncă peste bord. De mai multe nopți visa că o imensă caracatiță trăgea vasul pe fundul oceanului, ca pe *Nautilus*.

Câteva ore după sosire, autoritățile venezueliene le acceptă intrarea în țară, cu toate că nu au niciun act de identitate asupra lor. „Mai târziu o să vă dăm acte de identitate.” Doi bolnavi sunt internați în spital, ceilalți sunt îmbrăcați, găzduiți și hrăniți timp de mai multe săptămâni. Apoi, fiecare își găsește ceva de lucru. Iată povestea Ritei.

Nu este oare ciudat că am întâlnit-o pe femeia care, timp de doi ani, mi-a însuflețit visurile în teribila izolare de la Recluziune; și, apoi, că această femeie a sosit aici, ca și mine, fugind, cu toate că în condiții complet diferite? Tot fără acte și, la fel ca și mine, primită și tratată generos de acești oameni?

Nimic nu ne tulbură fericirea timp de trei luni. Dar, într-o zi, niște necunoscuți sparg seiful companiei Richmond Cie pentru care continui să organizez și să conduc expediții geologice. Cum de-au descoperit sticleții de aici trecutul meu, n-am aflat-o niciodată. Ceea ce este sigur, este că sunt arestat ca fiind suspectul nr. 1 și închis în închisoarea din Maracaibo.

Foarte normal, Rita este întrebată despre mine și așa află, în mod brutal, de la sticleți, tot ceea ce eu i-am ascuns. Interpolul a furnizat toate informațiile. Nu mă lasă, totuși, baltă în închisoare și mă ajută cât poate. Plătește și un avocat, Echeta La Roche, care mă apără cu pricepere și, în mai puțin de cincisprezece zile, reușește să mă elibereze. Nevinovăția mea este recunoscută, dar răul a fost făcut.

Când vine să mă ia de la închisoare, Rita este foarte emoționată, dar și foarte tristă. Nu mă mai privește ca înainte. Simt că-i este cu adevărat frică, că ezită să continue legătura cu mine. Am impresia că totul este pierdut. Nu mă înșel, căci imediat Rita mă atacă:

— De ce m-ai mințit?

Nu, nu este posibil, nu vreau s-o pierd! Niciodată nu voi mai avea o asemenea șansă. Trebuie să mă lupt încă o dată, cu toată forța mea.

— Rita, trebuie să mă crezi. Când te-am întâlnit, mi-ai plăcut imediat; te-am iubit așa de mult că mi-a fost teamă că n-ai să vrei să mă mai vezi, dacă ți-aș fi spus imediat adevărul despre trecutul meu. Ți aduci aminte ce ți-am povestit despre mine? Bineînțeles că inventam, dar asta doar pentru că atunci, când te-am cunoscut, nu puteam să-ți spun decât ce simțeam că vrei s-auzi.

— M-ai mințit... M-ai mințit... nu înceta să-mi repete cu insistență. Și eu care te credeam un om cinstit!

Femeia asta este cuprinsă de panică, parcă ar trăi un coșmar. Îi este teamă. Da, îi este teamă, *îi este teamă de mine*.

— Și ce-ți dovedește că nu sunt un om cinstit? Cred că și eu, ca oricare altul, merit șansa de-a putea dovedi că sunt bun, cinstit, că pot fi fericit. Nu uita, Rita, că timp de treisprezece ani a trebuit să mă lupt împotriva celui mai abominabil sistem penitenciar și că nu a fost ușor să înving „calea putreziciunii”. Te iubesc cu toată ființa mea, Rita, nu te iubesc cu trecutul meu, ci cu prezentul. Trebuie să mă crezi: dacă nu ți-am povestit adevărata mea viață de la început am procedat așa doar pentru că mi-a fost teamă să nu te pierd. Îmi spuneam că dacă am trăit, înainte, urât, în greșală, viitorul meu cu tine trebuie să fie tocmai contrariul. Tot acest viilor, pe care visam să-l parcurgem împreună, îl vedeam senin și sănătos, în culori frumoase, îți jur, Rita, pe viața tatălui meu că am suferit enorm gândindu-mă la toate astea.

Și izbucnesc în plâns. N-am mai rezistat.

— Este adevărat, Henri? Așa vedeai tu lucrurile și viitorul nostru?

Îmi revin și îi răspund cu o voce încă înecată de plâns:

— Trebuie să fie așa, pentru că așa este de-acum în inimile noastre. De altfel, simți și tu acest lucru. Tu și cu mine nu avem trecut. Numai prezentul și viitorul trebuie să aibă importanță pentru noi.

Rita m-a strâns în brațe.

— Henri, nu mai plânge. Ascultă zgomotul vântului, el este asemenea viitorului nostru care tocmai începe. Dar jură-mi că niciodată nu vei mai face un lucru rău. Promite-mi că niciodată nu-mi vei mai ascunde nimic și că în viața noastră, nu vom avea de ascuns lucrurile murdare.

Înlanțuiți unul de altul, îi jur că așa va fi. Simt că marea șansă a vieții mele se joacă în acest moment. Îmi dau seama că n-ar fi trebuit să-i ascund trecutul meu acestei femei curajoase și cinstite, mamă a unei fete, aflate acum departe de ea, că ar fi trebuit să-i vorbesc despre evadarea mea din ocnă, după ce fusesem condamnat, pe nedrept, pe viață.

Și atunci îi povestesc totul, absolut totul, dintr-o suflare. Totul se

află imprimat în memoria mea, inclusiv acea idee fixă pe care o port de optsprezece ani, și care s-a transformat în obsesie, răzbunarea mea. Mă hotărâsc să i-o pun la picioare, să renunț la acest gând ca dovadă a sincerității mele. Nici eu nu-mi revin din surpriză: eu, care n-aș putea să fac un sacrificiu mai mare, un sacrificiu a cărui importanță reală ea nici nu poate, de altfel, s-o înțeleagă, mă aud spunându-i ca și cum un altul ar vorbi în locul meu:

— Pentru a-ți dovedi cât te iubesc, Rita, îți ofer sacrificiul cel mai mare pe care-l pot face. Chiar în acest moment renunț la răzbunare. Să crape în paturile lor cei ce m-au făcut să sufăr atât, procurorul, sticleții, martorul mincinos. Da, ai dreptate. Ca să merit din plin o femeie ca tine trebuie nu să-i iert, căci asta-i imposibil, ci să nu mai port în mine acest gând unic de a-i pedepsi, fără milă, pe cei ce m-au aruncat în carcerele ocnei. Ai în fața ta un om complet nou, vechiul om a murit.

Rita a meditat la această conversație toată ziua, căci seara, după ce am încheiat cu toate, îmi spune:

— Și tatăl tău? Pentru că acum ești demn de el, scrie-i cât mai repede.

— Din 1933 nu am mai avut vești de la el și nici el de la mine. Din octombrie, mai exact. Am asistat de nenumărate ori la distribuirea scrisorilor primite de ocnași, acele nenorocite de scrisori deschise de către gardieni și în care nu puteai spune nimic. Am văzut pe fețele unora dintre acești indivizi disperarea de a nu fi primit nimic, am bănuir și disperarea celor care, citind scrisoarea mult așteptată, nu găseau în ea ceea ce sperau. Am văzut cum erau rupte unele scrisori și călcate în picioare, am văzut lacrimi curgând pe altele și pătând cuvintele scrise nu numai cu cerneală, ci și cu sânge. Îmi imaginam și ce sentimente puteau provoca aceste nenorocite de scrisori acolo unde ajungeau: timbrul poștal din Guyana îi făcea pe poștași să le spună vecinilor sau celor cu care beau un păhărel: „Ocnașul a scris. Este încă în viață pentru că a trimis o scrisoare.” Bănuiam rușinea celui ce-o primea din mâinile poștașului și teama lui că va fi întrebat: „Ce mai face fiul dumneavoastră?” De aceea, Rita, i-am scris surorii mele o scrisoare, singura pe care am scris-o în ocnă, în care îi spuneam: „Să nu aștepți nicio veste de la mine. Nici tu să nu-mi dai vești despre voi. Asemenea lupului lui Alfred de Vigny, voi ști să mor fără să urlu.”

— Toate astea, Henri, țin de trecut. Îi vei scrie acum tatălui tău?

— Da. Măine.

— Nu, imediat.

O lungă scrisoare a plecat astfel spre Franța, în care nu-i povesteam tatei decât ceea ce putea fi povestit, fără a-i da motive să sufere. Nu-i spuneam nimic despre calvarul meu, ci numai despre învierea mea și despre viața actuală. Scrisoarea mi-a fost returnată cu

mențiunea: „Plecat fără a lăsa adresa.”

Doamne! Cine știe unde s-a dus tata să-și ascundă, din cauza mea, rușinea? Oamenii sunt atât de răi încât, probabil, i-au făcut viața imposibilă, acolo unde m-au cunoscut când eram tânăr.

Reacția Ritei nu se lasă așteptată:

— Mă voi duce în Franța să-ți caut tatăl.

O privesc intens. Ea adaugă:

— Renunță la munca de explorator; de altfel, este prea periculoasă, în timpul absenței mele, te vei ocupa de hotel.

Într-adevăr, nu m-am înșelat asupra Ritei mele. Nu numai că nu ezită să se lanseze, singură, în necunoscutul acestei lungi călătorii, dar are destulă încredere în mine, fostul ocnaș, și-mi va lăsa totul pe mână. Are dreptate, știe că poate conta pe mine.

Hotelul nu era decât închiriat de Rita, cu opțiunea de cumpărare. Trebuie, înainte de toate, să nu ne scape, deci să-l cumpărăm. Acum învăț, cu adevărat, ce înseamnă să lupți pentru a ajunge, prin mijloace cinstite, să-ți faci un loc în viață.

Îmi dau demisia de la Richmond Cie și, cu cei șase mii de bolivari pe care mi-i plătesc, plus economiile Ritei, îi achităm proprietarului 50% din valoarea afacerii. Și începe astfel pentru noi o adevărată luptă de zi cu zi – aș putea adăuga și de fiecare noapte – pentru a câștiga bani și a face față ratelor. Muncim amândoi ca niște nebuni, optsprezece ore, adesea nouăsprezece pe zi. Acest efort, această voință de a învinge cu orice preț, care ne animă în strădania de a ne atinge scopul în cât mai scurt timp posibil, sunt minunate. Nici ea, nici eu, nu vorbim niciodată de oboseală. Fac piața, o ajut la bucătărie, primesc clienții... Suntem în toate locurile, în același timp, surâzători. Morți de oboseală, o recunosc.

Pentru a câștiga și mai mult, am luat o cotigă cu două roți și o încarc cu pantaloni și haine pe care mă duc să le vând în târgul din piața Baralt. Aceste confecții au câte un defect de fabricație, ceea ce-mi permite să le cumpăr foarte ieftin. Sub un soare torid, îmi vând marfa, strigând ca un măgar și punând atâta suflet încât, într-o zi, întinzând o haină pentru a-i dovedi rezistența, o rup pe mijlocul spatelui. Degeaba am explicat eu că sunt omul cel mai puternic din Maracaibo, nu prea fac vânzare în ziua aia. Mă duc la târg pe la ora opt și stau până la prânz. Apoi, fug la hotel pentru a servi la restaurant.

Această piață Baralt este inima comercială a orașului, unul din locurile cele mai animate. La o extremitate a pieței se află o biserică, la cealaltă unul din târgurile cele mai pitorești din lume. Găsești aici tot ce-ți poți imagina: vânat, carne, pește, crustacee, mari iguane verzi – din care se pregătește un fel de mâncare delicioasă – cu ghearele împreunate în așa fel încât nu pot să fugă, ouă de crocodil, de broască

testoasă, toate fructele, tropicale sau nu, și, bineînțeles, miez proaspăt de palmier. Sub soarele torid al acestui oraș în fierbere, piața colcăie de lume: toate culorile de piele, toate formele de ochi.

Rita și cu mine adorăm Maracaibo, cu toate că este unul din locurile cele mai calde din Venezuela. Dar acest oraș colonial are o populație binevoitoare, prietenoasă, bucuroasă să trăiască din plin. Oamenii de aici au o limbă armonioasă, ca și cum ar cânta, sunt nobili, generoși, au puțin sânge spaniol, dar și cele mai bune calități ale indienilor. Bărbații au sângele înfierbântat, au cultul prieteniei și știu să fie ca frații pentru prietenii lor. Locuitorii orașului privesc cu reticență tot ce vine din Caracas. Se plâng că ei furnizează bogăția întregii Venezuele prin petrolul lor și că sunt întotdeauna uitați de către cei din capitală. Se simt precum bogatul tratat ca rudă săracă de către cei pe care de fapt îi îmbogățește. Femeile sunt frumoase, marea lor majoritate de talie medie, credincioase, fiice bune, mame bune. Și totul se mișcă cu însuflețire, trăiește, strigă, totul este viu colorat, îmbrăcămintea, casele, fructele. Piața Baralt este plină de negustori, de mici contrabandiști care nici măcar nu-și iau minime măsuri de precauție când vin să vândă lichioruri, alcool sau țigări de contrabandă. Totul se petrece oarecum în familie: polițistul se află la câțiva metri, dar întoarce capul atât timp cât sticlele de whisky, coniac franțuzesc sau țigările americane trec dintr-un coș în altul. Căci, pe calea aerului, a apei sau pe șosele sosesc cele mai diverse mărfuri ce trec apoi în mâinile consumatorilor care plătesc cu o monedă foarte puternică în acei ani, când dolarul valora trei bolivari și treizeci și cinci.

Să faci să meargă cum trebuie un hotel nu-i o treabă ușoară. Când Rita a sosit aici, a luat o hotărâre contrarie obiceiurilor țării. Într-adevăr, clientela sa venezueleană are obiceiul să ia un mic dejun copios: *arepas* (un fel de turte de mălai), ouă jumări cu șuncă, brânză. Clienții având pensiunea completă, meniul este afișat pe o tablă neagră. Șterge totul încă din prima zi și, cu scrisul ei alungit, notează: „Mic dejun – cafea neagră sau cu lapte, pâine, unt”. Asta-i prea de tot! s-au gândit probabil pensionarii ei. La sfârșitul săptămânii, jumătate din ei își luaseră zborul.

Sosesc eu. Rita făcuse câteva schimbări, eu fac o adevărată revoluție.

Primul decret: dublez prețurile.

Al doilea decret: bucătărie franțuzească.

Al treilea decret: aer condiționat peste tot.

Asta îi frapează pe oameni, nu se așteaptă ca într-o casă colonială transformată în hotel să găsească aer condiționat în toate camerele și la restaurant. Clientela se schimbă. La început avem voiajori comerciali. Apoi se instalează un individ din Țara bascilor care vinde

ceasuri „elvețiene” Omega, fabricate în întregime în Peru. Își are magazinul în cameră și nu vinde decât en gros celor ce revând din ușă în ușă și în taberele petroliere. Cu toate că hotelul este bine păzit, tipul este atât de neîncrezător încât a montat la ușa camerei sale, pe banii lui, trei încuietori solide. Totuși, din când în când, îi dispare un ceas. Își crede camera bântuită de fantome, până-ntr-o zi când își dă seama că hoțul este de fapt o hoată, canișul nostru, Bouclette. Este atât de șireată încât intră chiar pe sub nasul lui, târându-se încet, și fură câte o curea, cu sau fără ceas. Și vânzătorul începe să strige că eu am învățat-o pe Bouclette să-i fure marfa. Eu mă topesc de râs și, după două-trei pahare de rom, reușesc să-l conving că n-am ce face cu ceasurile lui falsificate, căci mi-ar fi chiar rușine să vând astfel de imitații. Convinși și liniștiți, facem pace și se duce să se închidă în camera lui.

Vezi tot felul de oameni. Maracaibo este plin de lume și este greu să găsești o cameră liberă. O droaie de napolitani merg din casă-n casă și reușesc să escrocheze lumea vânzându-le stofe în așa fel îndoite încât ai impresia că poți face din ele patru costume, când de fapt nu poți să croiești decât două. Îmbrăcați în marinari, cu un sac mare pe umăr, îi jefuiesc în adevăratul sens al cuvântului pe cei din oraș și din împrejurimi, dar mai ales pe cei din taberele petroliere. Nu știu cum au descoperit hotelul nostru. Deoarece toate camerele sunt ocupate, nu există decât o soluție, să doarmă în curtea interioară. Acceptă. Se întorc seara pe la șapte și se spală la dușurile comune. Cum iau cina la noi, am învățat să facem spaghete napolitane. Cheltuiesc mult și sunt clienți buni.

Seara, scoatem paturi de fier, le instalăm în patio și două servitoare o ajută pe Rita să facă paturile. Cum le cer să-mi plătească înainte, în fiecare seară avem aceeași discuție. Găsesc că plătesc prea mult, prețul unei camere, deși dorm sub cerul liber. Și, în fiecare seară, le explic că, din contră, este foarte logic și corect, căci să scoți paturile, să pui așternutul, să strângi totul a doua zi dimineața, asta cere multă muncă și, dacă s-ar gândi bine, și-ar da seama că este, de fapt, neplătită!

— Și, pe urmă, dacă mai aveți atâtea pretenții, am să vă măresc prețul! Căci, într-adevăr, e obositor să faci și să desfaci mereu această „instalație”. De fapt, vă pun să plătiți transportul.

Plătesc, râdem. Și, cu toate că ei câștigă bine, a doua seară o luăm de la capăt. Fac un scandal și mai mare când, din cauza unei ploii, au trebuit să-și strângă în viteză toate catrafusele și să se refugieze în restaurant pentru tot restul nopții.

O patroană de bordel a venit să discutăm ceva. Are un stabiliment foarte mare, la cinci kilometri de Maracaibo, într-un loc numit *La Cabeza del toro*. Bordelul se numește *Tibri Tabara*. Ea, Eleonora, este o

masă enormă de carne, cu ochi frumoși, inteligenți. Aproape o sută douăzeci de femei lucrează la ea. Dar numai noaptea.

— Câteva franțuzoaice vor să plece, îmi explică Eleonora. Nu vor să-și petreacă douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru la bordel. Să lucreze de la ora nouă seara la patru dimineața, da. Dar vor să aibă posibilitatea să mănânce bine, să doarmă liniștite, departe de zgomot, în camere confortabile.

Închei un târg cu Eleonora. Franțuzoaicele și italiencele pot veni la noi. Nu am de ce să mă jenez și măresc prețul cu zece bolivari pe zi: vor fi foarte mulțumite să locuiască la Hotel *Vera-Cruz*, la francezi. Trebuia să luăm șase fete în pensiune, dar nu știu cum se face că, o lună mai târziu, aveam de două ori mai multe.

Rita le-a impus o disciplină de fier. Fetele sunt tinere, toate frumoase. Interdicție absolută de a primi bărbați în hotel, chiar în curte sau în sufragerie. De altfel, nu avem nicio problemă, la hotel fetele se poartă ca niște doamne. Și este adevărat că în viața de toate zilele sunt femei corecte, care știu să se poarte. Seara, pleacă cu taxiul. Sunt aranjate, elegante, machiate. Fără zgomot, discret, pleacă la „uzină”, cum spun ele. Din când în când, un proxenet vine de la Paris sau de la Caracas. Se face cât mai nevăzut posibil. Bineînțeles, el poate fi primit de fete la hotel. După ce și-a fixat partea, și-a luat banii, a ridicat moralul fetei, individul pleacă la fel de discret precum a venit.

Totuși, se mai întâmplă și mici incidente hazlii. Un proxenet mă ia într-o zi deoparte și mă roagă să-i dau altă cameră. Gagica lui s-a înțeles deja cu o prietenă a ei să facă un schimb. Motivul: vecinul din camera de alături, un italian bine făcut, face dragoste în fiecare noapte tocmai când gagica lui se întoarce acasă, o dată sau chiar de două ori. Iar el nu are încă patruzeci de ani, iar italianul are patruzeci și cinci.

— Înțelegi, frate, eu nu pot ține ritmul cu italianul. Nici vorbă să ating o astfel de performanță și, cum avem camerele alăturate, gagica mea și cu mine auzim totul, gemetele, rugămintile, tot tacâmul, ce mai. Așa că-ți dai seama în ce postură mă găsesc eu, care-o servesc pe gagica mea doar o dată pe săptămână. Chestia cu durerea de cap n-o mai crede și, bineînțeles, face comparații. Atunci, dacă nu te deranjează, fă-mi te rog acest serviciu.

Îmi rețin răsul și-i spun că, în fața unor astfel de argumente indiscutabile, sunt de acord cu schimbul camerelor.

Într-o noapte, la ora două, Eleonora mă cheamă la telefon. Un francez, care nu vorbește nicio boabă spaniolă, a fost găsit cocoțat într-un copac în fața bordelului de un polițist. La întrebările ce i se pun – de ce se află acolo, ca să fure sau ce oare urmărește – acesta nu răspunde altceva decât „Enrique de la Vera-Cruz”. Sar în mașină și dau fuga la *Tibiri Tabara*.

Îl recunosc pe tip. Este un lionez care a mai fost la mine. Stă pe un scaun, Eleonora de asemenea. În fața lui, în picioare, doi polițiști încrunțați. Traduc ce mi-a spus, în câteva cuvinte:

— Nu, acest domn nu se află în copac pentru a da o lovitură. Este doar îndrăgostit de o femeie, dar nu vrea să spună care. Dacă s-a suit în copac, a făcut-o pentru a se ascunde și pentru a o admira, căci ea nici nu vrea să audă de el. Nici mai mult, nici mai puțin. După câte vedeți, nimic grav. De altfel, îl cunosc, este un om cinstit.

Bem o sticlă de șampanie, individul plătește, și îi spun să uite restul pe masă, se va găsi cineva să-l adune, și-l iau cu mine.

— Ce dracu făceai cocoțat acolo? Ai înnebunit sau ești gelos pe femeia ta?

— Nu-i vorba de asta. De la un timp sumele de bani sunt mult mai mici, fără niciun motiv. Este una dintre fetele cele mai drăguțe de aici și, totuși, câștigă mai puțin. Atunci, am venit s-o supraveghez noaptea, fără ca ea să știe. M-am gândit că așa voi afla mai repede dacă-mi ascunde ceva sau fură din bani.

Cu toată proasta mea dispoziție ca am fost sculat în plină noapte pentru o afacere de proxenetă, izbucnesc în râs când îi aud explicațiile.

„Proxenetul cocoțat într-un copac”, cum îi spun de atunci, pleacă a doua zi la Caracas. Supravegherea nu mai este necesară. Povestea a provocat scandal în bordel și gagică lui, aflând ca toată lumea ce s-a întâmplat, și-a dat seama de ce gagiul ei se cocoțase în copac: se postase chiar în fața camerei ei.

Muncim din greu, dar atmosfera din hotel este veselă. Râdem tot timpul. Astfel, a fost o perioadă când, după ce fetele plecau la „uzină”, făceam chiar și spiritism... Așezați cuminiți, în jurul unei mese rotunde, cu mâinile puse deasupra ei, fiecare dintre noi cheamă spiritul pe care vrea să-l interogheze. O pictoriță, o unguroaică de vreo treizeci de ani, este inițiatoarea acestor ședințe. Își cheamă soțul răposat în fiecare seară și, bineînțeles, bătând cu piciorul sub masă, ajut spiritul să răspundă, altfel am mai sta acolo și astăzi.

Soțul ei o chinuie. De ce? Nu se știe. În sfârșit, într-o seară, spiritul soțului ei îi răspunde că n-o va lăsa liniștită niciodată. O acuză că este ușuratică. Toți ne revoltăm strigând că este foarte grav că vrea să se răzbune astfel, acest spirit gelos, cu atât mai mult cu cât unguroaica recunoaște că este ușuratică. Leacul? Trebuie să ne gândim puțin, căci, deși ea este așa, afacerea nu este la fel de ușoară.

Ne consultăm foarte serios și găsim leacul. Nu există decât unul singur: într-o noapte cu lună plină, înarmată cu o macetă nouă, să se așeze în mijlocul patio-ului, cu părul desfăcut, fără farduri, spălată în întregime cu săpun de Marsilia, neparfumată, fără vreo bijuterie, goală din cap până-n picioare. Numai cu maceta în mână. Când luna va fi perpendiculară pe patio, când nu va mai face umbră, va trebui să taie

aerul învârtind maceta de exact douăzeci și unu de ori.

Rezultatul este cu totul pozitiv, căci, a doua zi după ședința de exorcism, când noi am rămas ascunși, dar ne-am distrat copios, masa a răspuns (la intervenția Ritei, care a considerat că gluma a durat destul) că de-acum înainte defunctul soț o va lăsa în pace, că va putea fi oricât de ușuratică va dori, dar cu o condiție, să nu mai taie aerul cu maceta într-o noapte cu lună plină, căci asta îi face prea mult rău.

Avem un caniş, Minou, destul de mare, aproape un caniş royal, pe care ni l-a dăruit un client francez în trecere prin Maracaibo. Este întotdeauna tuns și pieptănat impecabil: părul de pe cap, aspru și negru, este tuns în formă de turban, foarte înalt și impresionant. Pulpele par niște pantalonasi bufanți, pentru că părul de pe partea de jos a labelor este tuns scurt, are o „mustăcioară” asemănătoare cu a lui Charlot și un „barbișon” ascuțit. Localnicii se miră și, din când în când, unul îndrăznește să ne întrebe ce fel de animal este.

Minou era cât pe ce să provoace un grav incident cu Biserica. Strada Venezuela, unde se află hotelul, duce la o biserică și adesea trec pe aici procesiuni. Or, lui Minou îi place să urmărească mișcarea străzii, așezat pe etichete din spate, în ușa hotelului. Orice s-ar întâmpla pe stradă, nu latră. În schimb, chiar dacă nu latră, face senzație. Acum câteva zile, preotul și copiii din corul unei procesiuni s-au trezit singuri, căci credincioșii din Maracaibo rămăseseră grupați în fața hotelului, întrebându-se ce este acest animal atât de straniu. Au uitat să mai urmeze procesiunea. Întrebările zboară, se îngrămădesc să-l vadă pe Minou de aproape, câțiva chiar sunt siguri că trebuie să fie sufletul unui păcătos pocăit, dacă poate să stea așa liniștit la trecerea unui preot și a copiilor din cor îmbrăcați în roșu și cântând tare! Preotul își dă seama că e prea multă liniște în spatele lui și, întorcându-se, constată că nu mai îl urmează nimeni. Se întoarce cu pași mari, roșu de furie, certându-și enoriașii pentru lipsă de respect față de ceremonie. Temători, oamenii se așază din nou în rând și pleacă. Am remarcat câțiva care fuseseră atât de impresionați că mergeau de-a-ndăratelea pentru a putea să-l mai contemple pe Minou. De atunci, urmărim în ziarul *Panorama* ziua și ora procesiunilor religioase ce trebuie să treacă prin fața hotelului și-l legăm pe Minou în patio.

Hotărât lucru, este perioada incidentelor cu preoții. Două franțuzoaice au părăsit bordelul și hotelul. S-au decis să fie independente și să-și deschidă pe cont propriu o „casă” pe o stradă din centrul orașului, unde nu vor lucra decât ele două. Nu-i rău gândit, căci clienții nu vor mai fi nevoiți să se urce în mașină și să facă zece kilometri pentru a le vizita. Băcânia, dacă pot spune așa, este la îndemână. Pentru a se face cunoscute, au imprimat cărți de vizită: „Julie și Nana, lucru îngrijit” și adresa. Le distribuie în oraș, dar

adesea, în loc să le dea direct bărbatilor, le pun sub ștergătoarele de parbriz ale mașinilor. Din nenorocire, au pus două și sub ștergătoarele mașinii episcopului de Maracaibo. Asta declanșează un scandal monstru. Pentru a scoate bine în relief caracterul profanator al unui astfel de gest, ziarul *La Religion* publică fotografia cărții de vizită. Dar episcopul și clerul au fost indulgenți: „casa” nu a fost închisă, dar li s-a cerut damelor să fie mai discrete. De altfel, ar fi fost inutil să continue distribuirea cărții lor de vizită: datorită publicității gratuite pe care le-o făcuse ziarul, un mare număr de clienți s-au dus la adresa indicată. Afluxul a fost așa de mare încât, pentru a da o explicație plauzibilă prezenței atâtor bărbați în fața ușii lor, au cerut unui negustor ambulant de crenvurști să-și instaleze căruciorul în apropiere, pentru ca lumea să creadă că toți aceștia nu așteaptă altceva decât să-și cumpere de mâncare.

Asta era partea pitorească a vieții de la hotel, dar această viață nu o trăiam pe o planetă îndepărtată. O trăiam în Venezuela, amestecați în frământările ei economice și politice. Or, politica, în 1948, nu prea era liniștită. Din 1945, Gallegos și Betancourt guvernau țara, prima încercare de guvern democratic din istoria Venezuelei.

La 13 noiembrie 1948, trei luni de când începusem să tragem tare, Rita și cu mine, ca să putem cumpăra hotelul, prima lovitură de tun împotriva regimului: un maior, Thomas Mendoza, are îndrăzneala, singur împotriva tuturor, să încerce o răsturnare de guvern. Eșuează.

La 24 ale aceleiași luni, datorită unei lovituri de stat pregătită minuțios, cu precizia unui mecanism de ceasornic, fără sau aproape fără să fi făcut victime, militarii pun mâna pe putere. Gallegos, președinte al republicii și scriitor distins, este obligat să se retragă. Betancourt, un adevărat leu al politicii, cere azil la ambasada Columbiei. La Maracaibo, trăim câteva ore de suspans foarte intense.

La un moment dat, la radio se aude o voce pasionată strigând:

„Muncitori, coborâți în stradă, vor să vă fure libertatea, să vă suprime syndicatele, să vă impună prin forță o dictatură militară! Tot poporul să vină să-și ocupe locurile, toți...”

Pac! Vocea încetează brusc, microfonul fiind probabil smuls din mâinile celui militant curajos, apoi o voce calmă, gravă, încearcă să ne liniștească:

„Cetățeni! Forțele armate au retras puterea celor cărora li s-a încredințat după demiterea generalului Medina, căci n-au știut s-o folosească cum trebuie. Să nu vă temeți de nimic, garantăm viața și bunurile tuturor. Trăiască Armata! Trăiască Revoluția!”

Este tot ceea ce văd și aud dintr-o revoluție care n-a făcut să curgă picătură de sânge și ne trezim a doua zi în ziare cu lista juntei militare formată din trei colonei: Delgado Chalbaud, președinte, Perez Jimenez și Llovera Paez.

La început, ne-a fost teamă că acest nou regim va suprima libertățile acordate de precedentul. Nu se întâmplă așa. Viața nu se modifică cu nimic, aproape nu-ți dai seama de schimbarea de regim decât doar că posturile-cheie sunt ocupate de militari.

Apoi, doi ani mai târziu, asasinarea lui Delgado Chalbaud. O poveste urâtă, despre care circulă două versiuni. Prima: trebuiau să fie asasinați toți trei și el a fost primul ucis; a doua: unul sau altul dintre ceilalți doi colonei l-a suprimat. Niciodată nu s-a aflat adevărul. Asasinul este arestat imediat, dar moare ucis de un glonte pe drumul spre închisoare. Binevenit acel glonte care a împiedicat orice declarație jenantă. Din acea zi, omul forte al regimului este Perez Jimenez, care va deveni în mod oficial dictator în 1952.

Viața noastră continuă și această viață, fără nicio plăcere exterioară, fără plimbări, ne dă totuși o fericire extraordinară pe care o alimentează ardoarea inimilor noastre. Căci ceea ce construim prin efortul nostru va fi căminul nostru, căminul unde vom trăi fericiți, satisfăcuți că nu datorăm nimănui nimic și că l-am câștigat noi înșine, uniți cum pot fi doi oameni singuri când se iubesc cum ne iubim noi.

Și în acest cămin va veni Clotilde, fiica Ritei, care va fi fiica mea, și în acest cămin va veni tatăl meu, care va fi tatăl lor.

Și în casa noastră vor veni prietenii mei să se pună pe picioare și să-și tragă sufletul când vor avea nevoie.

Și în această casă a fericirii vom fi atât de copleșiți de fericire încât niciodată nu mă voi mai gândi să mă răzbun pe cei ce m-au făcut să sufăr atât, pe mine și pe ai mei.

În sfârșit, vine ziua în care am câștigat partida. În decembrie 1950, un frumos document este încheiat la notar, iar noi suntem definitiv proprietarii hotelului.

Iată că a venit timpul călătoriei și Rita a plecat astăzi cu inima plină de speranță. A plecat să caute locul unde s-a retras sau poate s-a ascuns tatăl meu.

— Ai încredere. Henri, îl voi aduce pe tatăl tău.

Rămân singur să țin hotelul. Am renunțat la vânzarea pantalonilor și a cămășilor, care, în câteva ore, îmi aducea beneficii frumoase. Dar Rita a plecat să-mi caute tatăl, trebuie să mă ocup singur de toate și nu cum o făceam când era ea aici, ci de două ori mai bine.

Să-mi caute tatăl, *să-mi caute tatăl!* Pe el, învățătorul simplu și cinstit dintr-un sat din Ardèche, pe el care, de douăzeci de ani, nu și-a mai îmbrățișat fiul, căci atunci când acesta a fost condamnat la ocnă pe viață n-a putut s-o facă din cauza zăbrelelor de la vorbitor. Rita, soția mea, va putea să-i mărturisească acestui tată: „Vin ca o adevărată fiică să vă spun că fiul dumneavoastră și-a recăștigat libertatea, prin eforturile sale, că și-a făurit o viață de om bun și cinstit și că împreună am creat un cămin care vă așteaptă.”

Mă scol la ora cinci și mă duc la piață cu Minou, canişul, și cu un puști de doisprezece ani, Carlitos, pe care l-am cules de pe stradă. El duce coșurile. Într-o oră și jumătate am făcut cumpărăturile pentru toată ziua: carne, pește, legume. Ne întoarcem încărcăți amândoi ca niște măgari. La bucătărie robotesc două femei. Una de douăzeci și patru, alta de optsprezece ani. Le dau tot ce-am cumpărat și ele pregătesc mâncărurile.

Pentru mine, cel mai plăcut moment al acestei vieți simple se petrece la ora șase și jumătate dimineața, ora micului dejun, pe care-l servesc în sufragerie, având-o pe genunchi pe Rosa, fetița bucătăresei. Are patru ani, este neagră precum cărbunele și nu vrea să mănânce dacă nu mănâncă împreună cu mine. Corpul ei dolofan care este umed după baia făcută la scolare, ciripitul de puștoaică, frumoșii ochi strălucitori care mă privesc cu atâta încredere, totul, până și câinele care, gelos, latră, văzându-se neglijat, papagalul Ritei, care ciugulește miez de pâine muiat în lapte alături de ceașca mea de cafea, totul, da totul, face ca acest moment al zilei să fie pentru mine minunat.

Rita? Nicio scrisoare. De ce? A trecut mai bine de-o lună de când a plecat. A făcut șaisprezece zile până acolo, este adevărat, dar de cincisprezece zile, de când se află în Franța, n-a găsit oare nimic sau nu vrea să-mi dea o asemenea veste? Nu aștept decât o telegramă, în care, în câteva cuvinte, să-mi anunțe victoria: „Tatăl tău este sănătos și te iubește.”

Îl pândesc pe poștaş, nu părăsesc hotelul decât pentru treburile necesare bunei lui funcționări, grăbindu-mă să-mi închei cursele sau treburile cât pot de repede pentru a fi în permanență acasă. În

Venezuela, cei ce aduc telegramele nu poartă uniforme, dar sunt toți tineri. Așa că, atunci când un tânăr intră în patio, mă îndrept spre el, cu privirea ațintită spre mâinile lui, ca să-mi dau seama dacă-mi aduce sau nu o hârtie verde cum sunt aici formularele telegramelor. Nimic, nimic. Nici măcar nu prea am parte de vizitatori tineri. De două sau de trei ori au apărut, totuși, tineri „telegrafiști”. M-am repezit la ei și aproape că le-am smuls hârtiile verzi din mâini, dar mi-am dat seama imediat, decepționat, că telegramele nu erau pentru mine, ci pentru niște clienți ai hotelului.

Această așteptare prelungită a unor vești mă face nervos și anxios. Muncesc pe rupte, trebuie să am mereu ceva de făcut, căci altfel nu voi reuși să rezist. Ajut la bucătărie, inventez meniuri inedite, inspectez camerele de două ori pe zi, vorbesc cu clienții despre orice, ascult pe oricine. Singurul lucru care contează este să umplu aceste ore și zile pentru a putea suporta absența veștilor și așteptarea. Singurul lucru pe care nu pot să-l fac: să iau parte la partida de poker din fiecare noapte.

În ceea ce privește hotelul, mă descurc destul de bine și clienții sunt mulțumiți.

Se întâmplă, însă, un accident. Carlitos s-a înșelat și, în loc să cumpere petrol pentru curățatul bucătăriei, a cumpărat benzină. După ce-au spălat bine podeaua cimentată, bucătăresele, fără să bănuiască nimic, aprind cuptorul. Toată bucătăria ia foc. Cele două surori sunt atinse de flăcări de la picioare până la burtă. Reușesc să înfășor cu o față de masă fetița și s-o scot afară rapid. Nu are aproape nimic, dar cele două femei au arsuri serioase. Le îngrijesc în camera lor din hotel și angajez un bucătar panamez.

Viața obișnuită a hotelului continuă, dar eu încep să fiu serios afectat de tăcerea și absența Ritei.

Și așa trec cincizeci și șapte de zile de când a plecat. Va sosi în curând, în zece, douăzeci de minute. O aștept la aeroport. De ce mi-a trimis doar o simplă telegramă? „Sosesc marți, ora 15 și 30, cu zborul 705. Sărutări. Rita.” De ce nimic altceva? Nu a găsit pe nimeni? Nu știu ce să mai cred, nu vreau să fac presupuneri.

Iat-o pe Rita. În sfârșit, voi afla ce-a făcut.

Este a cincea care coboară din avion. Mă vede imediat și-mi face semn cu mâna. Înaintează cu un aer normal. De la mai bine de patruzeci de metri îi scrutez fața, nu râde, surâde numai. Nu, nu vine spre mine cu un aer victorios, nu, n-a ridicat brațul în semn de victorie, ci simplu, natural, ca să mă facă să înțeleg că m-a văzut.

Când este la zece metri de mine, îmi dau seama că a revenit învinsă.

— L-ai regăsit pe tata?

Întrebarea o lovește în față, direct, ca un bici, după ce n-am

sărutat-o decât o dată, o singură dată, după aproape două luni de despărțire. Nu mai puteam aștepta.

Da, l-a regăsit pe tata. Doarme într-un mic cimitir din Ardèche.

Îmi întinde o fotografic. Un mormânt frumos, cimentat, pe care se poate citi: J. CHARRIÈRE. Murise cu patru luni înainte de sosirea ei. Fotografia acestui mormânt este tot ce mi-a putut aduce.

Inima mea, după ce-o văzusem pe Rita plecând cu atâta speranță, aproape că a încetat să mai bată la aflarea acestei monstruoase știri. Simt în mine ca o sfâșiere adâncă, prăbușirea tuturor iluziilor mele de bărbat care, față de tatăl său, se vedea tot băiețel. Dumnezeuule, nu numai că m-ai lovit în tinerețea mea, dar mi-ai refuzat bucuria să-l îmbrățișez pe tata și să-i aud vocea care mi-ar fi spus, sunt sigur: „Vino în brațele mele, micuțul meu Riri. Destinul a fost neîndurător cu tine, justiția și sistemul ei penitenciar te-au tratat inuman, dar eu te iubesc, nu te-am renegat niciodată și sunt mândru c-ai avut forța să învingi, în ciuda tuturor greutăților, și că ai devenit ceea ce ești.” Tot timpul Rita îmi repetă puținul pe care l-a aflat, mai mult milogindu-se, despre ce-a însemnat viața tatei după condamnarea mea. Nu spun nimic, nu pot vorbi, ceva s-a blocat în mine, cu violență. Și, brusc, ca și cum porțile unei ecluze s-ar fi deschis dintr-odată, ideea răzbunării mă invadează din nou, cu violență: „Sticleților, am să pun o bombă la nr. 36, Quai des Orfèvres, dar nu pentru a omorî doar câțiva, ci pentru a suprima cât mai mulți posibil, o sută, două, trei, o mie! Și tu, Goldstein, martor mincinos mânat de interes, ai încredere în mine, vei avea ce meriți și n-am să mă zgârcesc! În ceea ce te privește pe tine, procurorule general însetat de condamnări, am să găsesc eu ceva ca să-ți smulg limba aia spurcată, făcându-te să înduri cele mai mari suferințe!”

— Trebuie să ne despărțim, Rita, încearcă să mă înțelegi: mi-au distrus viața. M-au împiedicat să-mi îmbrățișez tatăl și să obțin iertarea lui. Trebuie să mă răzbun. Nu trebuie să scape. Măine voi pleca, este ultima noastră noapte. Bani pentru călătorie și pentru punerea în practică a planului meu știu unde am să-i găsesc. Singurul lucru pe care ți-l cer este să mă lași să iau cinci mii de bolivari din economiile noastre pentru primele cheltuieli.

Se lasă o tăcere interminabilă, nu o mai văd pe Rita, figura ei dispare în spatele ecranului pe care se derulează planul pe care l-am proiectat de mii de ori până acum.

Ce-mi trebuie ca să-mi realizez planul? În ce privește banii, mai puțin de două sute de mii de bolivari. Înainte ceream prea mult. Acești șaizeci de mii de dolari vor fi destui. Sunt două locuri de care nu m-am atins din respect pentru această țară. Mai întâi, Callao, grămada aia de aur păzită de foștii ocnași. Apoi, în plin centrul Caracasului, casieria unei foarte mari întreprinderi. Pe ăștia este ușor să-i furi,

transportă fondurile fără escortă. Culoarul de la intrarea imobilului îmi poate favoriza lovitura, la fel și cel de la etajul patru, amândouă fiind prost luminate. Pot să acționez singur, fără armă, cu cloroform. Nenorocirea este că, în cazul unui transport de fonduri mai important, sunt trei casieri, nu unul singur. În cazul acesta, nu pot fi sigur de reușită sută la sută dacă acționez singur. Cel mai ușor este să acționez la Callao. Acolo voi pune mâna doar pe treizeci de kilograme de aur, de atâta am nevoie, nu mai mult, și am să-l îngrop. În caz că izbucnește scandalul, fac pe bolnavul acasă la Maria, dar nimic nu-mi spune că acesta se va declanșa imediat. Operațiunea mi se pare destul de ușoară: mă culc cu Maria și, când adoarme, o adorm și mai bine cu cloroform, ca să nu se trezească când plec. Pot ieși, dau lovitura și mă întorc să mă culc lângă ea fără să fiu văzut de nimeni. Să mă apropii de gardian va fi ușor, în tot cazul, îmbrăcat în negru, într-o noapte fără lună.

Plecarea trebuie să aibă loc prin Guyana engleză. Trebuie să sosesc la Georgetown cu foarte puțin aur, dar nu în lingouri, ci transformat în bucăți de diverse forme după ce l-am topit cu ajutorul aparatului de sudat, ceea ce este relativ ușor de făcut. Voi găsi, sunt sigur, un cumpărător pentru toată cantitatea. Voi cădea de acord cu tănuitorul să facem afacerea folosind bancnote tăiate în două. Va păstra jumătate din ele și nu mi le va da decât atunci când îi voi preda marfa pe malul englezesc al râului Caroni, unde voi ascunde totul. Astfel, toată lumea va avea deplină încredere că nu va fi păcălită.

Pot să reapar la Georgetown chiar dacă am plecat de acolo clandestin acum câțiva ani. Intrând tot clandestin, dacă voi fi interogat vreodată, ceea ce nu se poate întâmpla decât în urma vreunei întâmplări neobișnuite, voi putea spune că am petrecut acești ani în fundul junglei, în căutarea cauciucului sau a aurului, și, de aceea, nu am mai fost văzut de mult timp.

Știu că micul Julot mai este acolo. Este un tip serios, o să mă găzduiască. Un singur pericol: Indira și sora ei. Nu va trebui să ies decât seara sau, și mai bine, nu voi ieși deloc și-l voi ruga pe Julot să mă ajute să-mi pregătesc plecarea. Cred că marele André se află și el la Georgetown și că are un pașaport canadian. Este ușor să schimbi fotografia, să modifice ștampila. Dacă nu este acolo, va trebui să cumpăr actele unui tip oarecare, ajuns la ananghie, sau ale unui marinar.

Apoi, voi vira banii prin bancă la Buenos Aires, căci va trebui să am puține devize asupra mea, voi lua avionul la Trinidad pentru Rio de Janeiro. La Rio, voi face rost de un alt pașaport și mă voi duce în Argentina. Acolo, nu voi avea nicio problemă. Am prieteni, foști ocnași, și se găsesc ușor foști naziști care au sertarele pline cu tot felul de acte. Voi pleca de la Buenos Aires în Portugalia cu patru pașapoarte

și actele de identitate de naționalități diferite, dar pe același nume, ca să nu mă încurc.

De la Lisabona mă duc în Spania, pe șosea, până la Barcelona. Apoi, tot pe șosea, intru în Franța, cu un pașaport din Paraguay. Acum vorbesc destul de bine spaniola pentru ca un jandarm prea curios să mă ia drept sud-american.

Voi găsi jumătate din bani la Creditul Lionez, unde i-am virat din vreme, cealaltă jumătate lăsând-o în rezervă la Buenos Aires.

Cei pe care-i voi fi contactat la Georgetown, în Brazilia sau în Argentina trebuie să creadă, cu toții, fără excepție, că mă duc în Italia, unde mă așteaptă soția ca să cumpărăm un magazin într-o stațiune balneară.

La Paris, voi destinde la *George V*. Nu voi ieși niciodată noaptea, voi lua mesele la restaurantul hotelului, la ora zece voi cere să mi se aducă ceaiul în apartamentul meu. Și asta în toate zilele săptămânii. Este dovada concludentă că sunt un tip serios, ducând o viață strict cronometrată. Asta se află întotdeauna într-un hotel.

Voi purta mustață, bineînțeles, și părul tuns perie, stil ofițer. Nu voi spune decât strictul necesar și nu voi întrebuința decât câteva cuvinte franțuzești spaniolizate. Voi cere zilnic să mi se aducă ziare spaniole.

De mii de ori m-am gândit cu cine voi începe pentru ca nimeni să nu poată face nicio legătură între cele trei lovituri și Papillon.

Primii serviți vor fi sticleții, cu ajutorul valizei plină de exploziv plasată la nr. 36, Quai des Orfèvres. Nu va exista niciun motiv ca cineva să se gândească la mine, dacă voi proceda cum trebuie. Mă voi duce mai întâi să vizitez locurile, să cronometrez timpul de care am nevoie ca să ajung în dreptul sălii de la etaj unde se adună polițiștii pentru raport și, apoi, să ies. Nu am nevoie de nimeni ca să-mi regleze mecanismul detonatorului, am făcut destule încercări în garajul franco-venezuelean.

Voi veni cu o furgonetă pe care voi serie: „Casa X, furnituri de birou”. Îmbrăcat ca șofer comisionar, cu valijoara pe umăr, nu se poate să nu mergă. Va trebui să rețin de pe vreo ușă, când voi repera locurile, numele unui comisar de brigadă sau să reușesc să aflu numele unui tip ce ocupă un post important și-și are biroul tocmai la acest etaj. Astfel, voi ști ce nume să le spun polițailor aflați de gardă la intrare sau, chiar mai bine, le voi putea arăta factura, ca și cum nu mi-aș aminti numele destinatarului. Și apoi este rândul focului de artificii. Aș avea o neșansă colosală dacă cineva ar face legătura între atentat, de fapt o lovitură a anarhiștilor, și Papillon.

Astfel, Pradel nu va bănuî nimic. Pentru el și pentru pregătirea valizei, a mecanismului de ceasornic, a explozibilului, voi închiria o vilă, arătându-mi pașaportul paraguayian, dacă nu voi reuși să fac rost

de acte de identitate franțuzești. Dar, cred că risc prea mult dacă mă adresez pentru asta celor din tagmă. Mai bine nu, mă voi descurca cu pașaportul.

Vila va fi pe undeva în împrejurimile Parisului, pe malul Senei, căci trebuie să pot ajunge acolo atât pe șosea, cât și pe apă. Voi cumpăra un vaporăș rapid, cu o cabină, pentru care voi avea un cheu de ancorare în dreptul vilei și un altul pe malul Senei, în plin Paris. Pentru deplasări, voi dispune de o mașină mică, nervoasă și rapidă. Odată ajuns la Paris, după ce voi afla unde locuiește Pradel, unde lucrează, când voi afla cum trăiește, unde își petrece weekendul, dacă ia metroul, autobuzul, taxiul sau dacă-și conduce singur mașina, voi lua măsurile necesare pentru a-l răpi și sechestra în vilă.

Important este să reperez bine momentele și locurile unde se află singur. Dacă-l aduc în pivnița vilei, am câștigat. Pe el, procurorul temut de avocați, care, cu privirea-i de vultur, la Curtea cu Juri, în 1931, părea că mă amenință tot timpul – „Nu-mi vei scăpa, băiete, voi întrebuița tot ceea ce pare a fi împotriva ta, din tot acest talmeș-balmeș din dosarul tău, pentru a te face dezgustător în ochii juraților și pentru ca aceștia să considere că meriți să dispari pentru totdeauna din societate” – pe el, care și-a întrebuițat toată știința și forța pentru a contura portretul unui tânăr abject, irecuperabil, la cei douăzeci și patru de ani ai lui, în așa fel încât cele douăsprezece momâi de jurați incompetenți să mă trimită la ocnă pe viață, trebuie să-l torturez cel puțin opt zile înainte de a crăpa. Și tot n-ar fi destul!

Ultimul care trebuie să plătească factura va fi Goldstein, martorul fals. Îl voi lăsa la urmă, căci este cel mai periculos pentru mine; o dată ucis, se va analiza toată viața lui și sticleții, care nu sunt întotdeauna niște tâmpiți, vor putea descoperi foarte bine rolul pe care l-a jucat în procesul meu. Și cum nu se poate să nu știe că eu am evadat, se vor gândi și la posibilitatea ca Papillon să fi ajuns la Paris. În acel moment, totul va deveni foarte periculos pentru mine: hoteluri, străzi, gări, porturi, aeroporturi. Va trebui s-o șterg repede, fără să neglijez nimic.

Punând sub observație magazinul de blănuri al tatălui său, nu va fi prea greu să-l reperez și să-l urmăresc. Ca să-l omor, am mai multe soluții, dar oricare ar fi aceasta, vreau ca înainte de a crăpa să mă recunoască. Dacă va fi posibil, voi face ceea ce am visat să fac: să-l strâng de gât cu mâinile mele, spunându-i: „Morții se scoală din mormânt câteodată. Nu te așteptai la asta, nu, să crăpi ucis de mâinile mele? Totuși, vei fi în câștig, căci vei muri în câteva minute, tu, care m-ai condamnat să putrezesc lent, toată viața, până voi crăpa.”

Nu știu dacă voi reuși să ies din Franța, căci odată ce-l voi fi omorât pe Goldstein, pericolul va fi real. Mai mult ca sigur, mă vor identifica. Nu-mi pasă! Chiar dacă-mi voi lăsa pielea, trebuie să mi se

plătească nota pentru moartea tatălui meu. Pentru calvarul meu îi iert. Dar pentru că tatăl meu a murit fără să afle că eu sunt în viață și că am învins „calea putreziciunii”, că a murit de rușine, poate, ascunzându-se la vechii lui prieteni, că s-a culcat în mormânt fără să știe ce sunt astăzi, asta nu pot s-o fac, nu, nu, nu! Niciodată nu voi putea să le-o iert!

În timpul acestei lungi tăceri în cursul căreia trec în revistă, încă o dată, toate fazele acțiunii pentru a-mi da seama dacă totul va fi în regulă, Rita se așezase la picioarele mele, cu capul pe genunchii mei. Niciun cuvânt, nicio silabă, parcă își reținea și respirația.

— Dragă Rita, voi pleca mâine.

— Nu vei pleca nicăieri.

S-a ridicat, și-a pus mâinile pe umerii mei și mă privește drept în ochi. Continuă:

— *Nu trebuie să pleci*, nu poți să pleci. Și eu am vești noi pentru tine. Am profitat de această călătorie și am pregătit venirea fiicei mele. Sosește peste câteva zile. Ți-am spus că nu am adus-o cu mine pentru că aveam nevoie de-o situație normală ca s-o pot primi. Dar acum, nu numai că am această situație, dar va avea și un tată, pe tine. Poți să fugi de responsabilitățile tale? Vrei să strici tot ce am făcut din dragoste și încredere reciprocă? Crezi că, răzbunându-te pe cei ce sunt responsabili de nenorocirile tale și, poate, de moartea tatălui tău, îndeplinești lucrul cel mai important în comparație cu toate celelalte îndatoriri pe care le ai? Este singura soluție pe care o găsești? Destinele noastre sunt legate pentru totdeauna, Henri. N-ai nicio datorie față de mine, față de această fată aflată deja pe drum și care te va iubi? Sunt sigură că nu-ți pot cere să ierți, ci doar să abandonezi pentru totdeauna ideea răzbunării. Te hotărâsești deja. Și iată că vestea morții tatălui tău te îndeamnă să pleci din nou pe „calea putreziciunii”. Dar, ascultă-mă bine: dacă tatăl tău ți-ar mai putea vorbi, de acolo de unde e, cred că acest institutor de provincie, care toată viața a învățat atâtea copii că omul trebuie să fie bun, drept, muncitor, caritabil, respectuos față de legi, ar putea accepta ideile tale de răzbunare? Nu. Ți-ar spune că nici sticleții, nici martorul mincinos, nici procurorul general, nici cei pe care tu îi numești „momâile de jurați”, nici gardienii nu sunt atât de importanți încât să merite să sacrifici pentru ei o femeie care te iubește și pe care tu o iubești, pe fiica ei, care speră să găsească în tine un tată, căminul tău echilibrat, viața ta cinstită. Eu cred că răzbunarea ta se poate realiza și altfel; familia noastră să ajungă să fie un simbol al fericirii, prin inteligența ta și cu ajutorul meu să reușim să ne facem o situație frumoasă, apelând la mijloace cinstite, iar atunci când vor vorbi de tine, oamenii de aici să spună: francezul este un om drept, cinstit, corect, al cărui

cuvânt valorează cât aurul. Asta va fi răzbunarea ta și va fi cu adevărat cea mai frumoasă. Să le demonstrezi tuturor că s-au înșelat amarnic în ceea ce te privește, că ai devenit cineva pentru că ai reușit să scapi neviciat din calvarul tău, cu toată mizeria unui sistem penitenciar învechit și a slăbiciunii oamenilor. Este singura răzbunare demnă de dragostea mea și de încrederea pe care o am în tine.

Rita a câștigat partida. Toată noaptea am discutat și am învățat să beau cupa amărăciunii până la fund. Nu pot rezista dorinței de a afla toate detaliile călătoriei Ritei. Stă întinsă pe o sofa, obosită de durerosul eșec al acestei lungi călătorii și de lupta pe care a trebuit să o ducă împotriva mea. Eu o întreb, și iar o întreb, încontinuu, așezat pe marginea sofalei, aplecat asupra ei, și, bucățică cu bucățică, scot la iveală chiar și ceea ce ea ar vrea să-mi ascundă.

Mai întâi, după plecarea atât de încrezătoare din Maracaibo spre Caracas, de unde trebuie să ia vaporul, are un ciudat presentiment că va eșua. Totul parcă se leagă pentru a o împiedica să plece în Franța. În momentul îmbarcării pe vasul *Columbia*, își dă seama că-i lipsește una din vizele necesare. Cursă contra cronometru, pe acel drum periculos pe care-l cunosc prea bine, pentru a se întoarce în oraș ca să obțină viza. Cu ea în buzunar, pornește din nou spre port, cu inima strânsă ca vaporul să nu plece cumva fără ea. Izbucnește o furtună violentă, care provoacă alunecări de teren. Drumul devine atât de periculos încât șoferul este cuprins de panică și se întoarce din drum, lăsând-o pe Rita singură, în furtună, în mijlocul surpăturilor.

Parcurge trei kilometri pe jos prin ploaie și, ca prin miracol, întâlnește un taxi care se întorcea la Caracas, dar care, din cauza alunecărilor de teren, este nevoit să revină în port.

Iar din port se aude sirena unui vapor, încât, înnebunită de frică, crede că este tocmai cea care anunță plecarea *Columbiei*.

Când, în sfârșit, ajunge în cabina ei, plângând de bucurie, se produce un incident la bord și vasul nu poate pleca decât câteva ore mai târziu.

Toate aceste întâmplări o impresionează neplăcut, ca și cum ar fi fost semne ale destinului.

Apoi oceanul, Le Havre, Paris, Marsilia fără oprire. La Marsilia, o întâmpină o prietenă care o prezintă unui consilier municipal, iar acesta, fără să ezite, îi dă o scrisoare de recomandare, foarte amabilă, către unul din prietenii lui care locuiește în Ardèche, la Vals-les-Bains, Henri Champel.

Din nou ia trenul, autobuzul, și abia când ajunge acolo, la soții Champel, doi oameni de-o amabilitate extraordinară, poate să-și tragă sufletul și să-și organizeze cercetările. Dar încă n-a ieșit la liman.

Henri Champel o duce la Aubenas, în Ardèche, la notarul familiei mele, maestrul Testud. Ah! acest Testud! Un burghez fără inimă! Mai

întâi, îi anunță direct că tatăl meu este mort. Apoi, fără să consulte pe nimeni, din proprie inițiativă, îi interzice să se ducă s-o vadă pe sora tatei, pe soțul ei, Dumarché, institutori la pensie care locuiesc la Aubenas. Mulți ani mai târziu, ne vor primi cu brațele deschise, indignați și profund impresionați la gândul că n-au putut s-o primească pe Rita și să reînnoade astfel legăturile cu mine din cauza acestui blestemat de Testud. Procedează la fel și în ceea ce le privește pe surorile mele și refuză să-i dea Ritei adresa lor. Ea reușește, totuși, să-i smulgă acestui om cu sufletul împietrit numele localității unde a murit tatăl meu, Saint-Péray.

La drum, spre Saint-Péray. Acolo, Henri Champel și Rita găsesc mormântul tatei și află altceva: că, după treizeci de ani de văduvie, s-a recăsătorit cu o institutoare pensionară... O caută și o găsesc. În familie i se spune Tanti Ju.

O femeie admirabilă, îmi spune Rita, care a avut noblețea sufltească să păstreze intactă și vie, în noul lor cămin, amintirea și spiritul mamei mele. Rita a putut să vadă, agățate pe peretele sufrageriei, mari fotografii ale mamei, care a fost idolul meu și al tatei. A putut să atingă și să mângâie cu mâna mobilele care i-au aparținut. Această Tanti Ju, care intră deodată în viața mea și pe care am senzația că am și cunoscut-o, a făcut totul pentru ca Rita să se simtă bine în atmosfera pe care ea și tatăl meu s-au străduit s-o facă să se mențină în continuare: amintirea mamei și prezența constantă a fiului dispărut, care, pentru tatăl meu, rămânea același Riri.

La 16 noiembrie, de aniversarea zilei mele de naștere, tata plângea. De fiecare Crăciun, un scaun rămânea gol. Când jandarmii veneau să-i spună că fiul lui a evadat încă o dată, i-ar fi îmbrățișat pentru că le aduceau o veste atât de bună, căci Tanti Ju, deși nu mă cunoștea, mă adoptase în inima ei ca și cum aș fi fost copilul ei și, împreună cu tata, plângeau de bucurie la anunțul acestei vești, care pentru ei era de speranță.

Așa se face că Rita a fost mai mult decât bine primită. O singură umbră: Tanti Ju nu i-a dat nici ea adresa surorilor mele. De ce? Da, de ce Tanti Ju, soția tatălui meu, nu a vrut să-i dea aceste adrese? Mă gândesc rapid. Fără îndoială, pentru că nu era sigură de felul în care ar fi fost primită vestea reapariției mele. Dacă nu i-a spus Ritei „Duceți-vă repede să le vedeți, vor fi nebune de bucurie să știe că fratele lor trăiește, că are o familie și că pot să-i cunoască soția”, înseamnă că are motivele ei serioase. Tanti Ju știe, probabil, că nici sora mea Yvonne, nici sora mea Hélène, nici cumnații mei n-ar fi bucuroși să primească vizita soției fratelui lor, ocnașul evadat, condamnat pentru omor, pe viață. Este mai mult ca sigur că n-a vrut să le tulbure liniștea.

Este adevărat că sunt măritate, că au copii și că probabil acești

copii nici nu știu de existența mea. Își spune, probabil, în sinea ei, că trebuie să fie precaută. De altfel, nu știu dacă este așa, dar presupun că, în timpul anilor cât am fost la ocnă, am continuat să trăiesc alături de ei, prin ei, și că, în acest interval, ei au încercat să mă uite sau, cel puțin, să mă scoată din viața lor de fiecare zi. Deci, soția mea nu a reușit să-mi aducă decât puțină țărână luată de pe mormântul tatei și fotografia celui mormânt, unde, exact cu patru luni înainte de sosirea ei, el se culcase pentru totdeauna.

Dar am revăzut, totuși, prin ochii Ritei (Champel a dus-o peste tot) satul Pont d'Ucel, cel al copilăriei mele. Am ascultat-o povestindu-mi despre școala primară, unde, deasupra claselor, se afla apartamentul în care locuisem noi. Am revăzut monumentul ridicat pentru cinstirea morților în dreptul grădinii noastre și grădina în care mimoza splendid înflorită părea că o așteaptă pe această necunoscută care sorbea din ochi totul – casa, grădina, monumentul – ca să-mi poată spune mie la întoarcere: „Nimic sau aproape nimic nu s-a schimbat, iar tu mi-ai descris de atâtea ori acest tablou al locurilor copilăriei tale încât, pentru mine, nu a fost o descoperire, ci, mai degrabă, regăsirea unor locuri pe care le cunoșteam deja.”

Adesea, seara, o rog pe Rita să-mi povestească din nou un anumit moment al călătoriei. Viața și-a reluat cursul la hotel ca mai înainte, dar, în fundul sufletului meu, s-a petrecut ceva inexplicabil. Moartea tatălui meu nu o resimt ca un om de patruzeci de ani, în plină forță, ce află de dispariția părintelui său pe care nu l-a mai văzut de douăzeci de ani, ci o resimt ca un puști care a stat tot timpul cu tatăl lui și care, neascultându-l și chiulind de la școală, află la întoarcere de moartea acestuia.

Fiica Ritei, Clotilde, a sosit. Are cu puțin peste cincisprezece ani, dar este atât de subțirică și delicată că de abia îi dai doisprezece. Este de talie mică. Un păr negru, aspru și buclat i se revarsă pe umeri. Ochii ei mici și negri ca smoala strălucesc de inteligență și curiozitate. Expresia feței nu este încă aceea a unei domnișoare, ci a unei puștoaice care se mai joacă, încă, cu păpușile. Încrederea între noi a fost instantanee. Îmi dau seama că a înțeles că omul acesta care trăiește cu mama ei va fi cel mai bun prieten al ei și că, întotdeauna, o va iubi și o va ocroti.

De când a venit, m-a cuprins un sentiment nou, instinctul de a o proteja, dorința de a o vedea fericită, de-a mă considera, dacă nu tatăl ei, cel puțin omul pe care ea se poate sprijini cel mai mult și mai sigur.

Rita fiind acum aici, mă duc la piață ceva mai târziu, la ora șapte. O iau cu mine pe Clotilde și plecăm ținându-ne de mână, împreună cu Minou, canişul nostru pe care-l poartă în lesă, și cu Carlitos, care duce

coșurile încă goale. Totul este nou pentru ea, vrea să vadă totul deodată. Când descoperă ceva neașteptat, scoate niște țipete scurte de uimire. Ceea ce o impresionează cel mai mult sunt indienele cu lungile lor rochii lucioase, cu obrazii pictați, cu papucii având un pompon enorm de lână de toate culorile.

Să am lângă mine un copil care-mi strânge mâna când crede că se află în fața unui pericol, o puștoaică ce se sprijină de brațul meu și mă face astfel să simt că, în mijlocul acestei mulțimi pestrițe, care vine, se duce, aleargă, strigă într-o adevărată explozie de vitalitate, ea se simte bine protejată, acest fapt mă emoționează profund și-mi dă un sentiment nou: dragostea paternă: „Da, micuță Clotilde, mergi liniștită și cu încredere în viață, fii sigură că până la sfârșit voi face totul pentru a îndepărta spinii din calea ta”.

Și ne întoarcem mulțumiți la hotel, întotdeauna cu ceva hazliu de povestit Ritei despre ceea ce ni s-a întâmplat sau despre ceea ce am văzut.

Capitolul 12 – Legăturile reînnodate – Venezuelean

Știu bine că ceea ce așteaptă în primul rând cititorul de la mine sunt aventurile pe care le-am trăit și nu istoria Venezuelei. Să mă ierte, însă, dacă țin să-i vorbesc despre câteva evenimente politice importante care s-au întâmplat în perioada despre care îi povestesc. O fac din două motive. Mai întâi pentru că ele au influențat direct desfășurarea vieții mele, hotărârile pe care le-am luat, iar apoi pentru că mi-am dat seama, în cursul călătoriilor făcute în mai multe țări unde s-a publicat *Papillon*, că Venezuela este foarte puțin cunoscută.

Pentru majoritatea oamenilor, Venezuela este o țară din America de Sud (majoritatea nu prea știu bine nici măcar unde s-o plaseze), producătoare de petrol, o țară exploatată de americani ca și cum cei de pe aici ar fi o cantitate neglijabilă, pe scurt, un fel de colonie americană. O asemenea imagine este însă departe de a fi exactă.

Rolul companiilor petroliere a fost desigur foarte important, dar, puțin câte puțin, intelectualii venezuelieni au reușit să elibereze aproape total națiunea lor de sub influența politicii americane.

Actualmente, independența politică a Venezuelei este completă, așa cum o dovedește prin locul pe care-l ocupă și prin pozițiile pe care le ia la Națiunile Unite, sau în celelalte organisme internaționale. Toate partidele politice au ceva comun: sunt preocupate să apere libertatea de acțiune a Venezuelei în raport cu orice altă țară din lume. Astfel, de la venirea la putere a lui Caldera, avem relații diplomatice cu toate statele, indiferent de regimul lor politic.

Din punct de vedere economic, este adevărat, Venezuela depinde de petrol, dar a reușit să-l vândă la valoarea lui și să obțină de la companiile petroliere până la 85% din beneficiile obținute.

Venezuela mai are și altceva decât petrol, fier și alte materii prime, are oameni, o rezervă prețioasă de oameni al căror scop este să-și elibereze complet țara de orice tutelă economică, de oriunde s-ar exercita aceasta. Oameni care au dovedit și vor dovedi că în Venezuela se poate să se instaleze, să fie respectată și tocmai de aceea să reziste o democrație nu mai prejos decât aceea din orice altă țară.

În universități, unde se manifestă o puternică emulație a ideilor politice, tinerii nu visează decât la dreptatea socială, la transformarea radicală a țării lor. Au încredere în viitor, sunt siguri că și-l pot construi, fără să se renunțe la principiile adevăratei libertăți și că întregul popor va trăi fericit, fără să se ajungă la o dictatură de extremă dreapta sau de extremă stânga. Bineînțeles că aceste deziderate nu se pot realiza fără anumite manifestări de violență pe care agențiile de presă le fac cunoscute în întreaga lume, uitând, pur și simplu, să explice și cauza acestor manifestări, care este de fapt setea de dreptate socială și de libertate. Sunt convins că tineretul acestei țări

va reuși să facă din ea o națiune demnă de a fi dată altora drept exemplu, atât pentru regimul ei de adevărată democrație, cât și pentru dezvoltarea economiei ei, căci nu trebuie să uităm că enormele resurse de materii prime vor fi, într-un viitor apropiat, prelucrate de o industrie care abia se construiește. În acea zi, Venezuela va fi câștigat o mare bătălie, și sunt sigur că o va câștiga. Am încredere în ea.

În afară de posibilitățile de prelucrare industrială fără limită, sau aproape fără limită, a bogatelor ei resurse de materii prime, Venezuela este o țară ideală pentru turism, care poate să se dezvolte foarte mult în viitor. Totul este în favoarea unei asemenea dezvoltări: plajele de coral umbrite de cocotieri, timpul însorit mai generos decât în orice altă țară, pescuitul unor specii de tot felul în apele care au mereu o temperatură potrivită, aeroporturile unde pot ateriza toate tipurile de avioane, o viață mai ieftină decât oriunde, îngrămădirea de insule, o populație amabilă, ospitalieră, fără nicio problemă de segregatie rasială. La o oră de Caracas găsești indieni, satele lacustre din Maracaibo, Anzii cu zăpezile lor veșnice.

Peste puțin timp, Venezuela va putea primi contingente de turiști, care nu vor regreta că au venit s-o viziteze, aceasta fiind capabilă să-i ofere diferite posibilități de destindere. Căci, dacă poporul se radicalizează din punct de vedere politic, asta este numai datorită problemelor sale interne. Este un popor prea echilibrat pentru a judeca străinii în funcție de regimul politic al țării de unde vin.

Am visat întotdeauna că, prin intermediul marilor sindicate, se poate oferi familiei posibilitatea, de a se reuni în vacanță, dar nu în hoteluri imense, ci în bungalouri unde fiecare să poată să trăiască, să mănânce, să se îmbrace când vrea și cum vrea. Avioanele zboară mai repede, cursele charter dau posibilitatea să se diminueze enorm prețul călătoriei. Atunci, de ce marile sindicate ale lumii n-ar avea ele însele mari ansambluri de căsuțe unde membrii lor ar putea să se bucure, la prețuri rezonabile, de-o natură și de-o climă privilegiate?

Pe scurt, Venezuela are atâtea resurse care nu cer decât să fie industrializate încât se poate spune că nu are nevoie de un om politic în fruntea ei, ci de un bun contabil, înconjurat de-o echipă activă de specialiști care, cu devizele obținute din vânzarea petrolului, vor putea construi uzine ca să-i exploateze bogățiile și să înmulțească locurile de muncă pentru toți cei ce au nevoie de ele și le doresc.

Este necesar ca o asemenea revoluție să fie făcută de sus în jos. Va avea rezultate mai bune decât cele, inevitabile, care ar veni de jos, dacă tineretul, hrănit cu idei noi, nu are conștiința necesității unei profunde modificări a sistemului actual. Personal, sunt convins că Venezuela va câștiga această bătălie și astfel această națiune, care are totul pentru a fi fericită și prosperă, va asigura celui mai umil dintre cetățenii săi un nivel de viață și de siguranță ridicat.

1951... Ajungând cu povestirea la această dată, regăsesc impresia pe care o aveam atunci, că nimic deosebit nu avea să mi se mai întâmple. Ai ce povesti din timpul furtunilor, sau când coborî pe cursul torentelor, dar când apa este calmă, liniștită, ai vrea să închizi ochii și să te odihnești, fără să spui ceva despre aceste ape limpezi și domoale. Dar ploile cad din nou, râurile se umflă, apele potolite până acum se agită, un vârtej te poartă cu el și chiar dacă visai să trăiești în pace, departe de toți, evenimentele exterioare acționează atât de puternic asupra vieții tale încât te obligă să pornești din nou pe firul curentului și să eviți obstacolele, sau să treci peste ele, în speranța că vei găsi, în cele din urmă, un liman liniștit.

După asasinarea misterioasă a lui Chalbaud, la sfârșitul lui 1950, Perez Jimenez ia puterea în mână, cu toate că se ascunde în spatele unui președinte de junta fantoșă, Flamerich. Începe dictatura. Prima manifestare: suprimarea libertăților de exprimare. Presa și radioul sunt jugulate. Opoziția se organizează în clandestinitate și teribila *Seguridad Nacional*, poliția politică, intră în acțiune. Comuniștii și Adecos (membrii Acțiunii Democratice, partidului Betancourt) sunt urmăriți peste tot.

De mai multe ori, îi ascundem pe unii dintre cei urmăriți în hotel. Niciodată nu închidem ușa nimănui, niciodată nu cerem acte de identitate. Îmi plătesc cu bucurie tributul față de acești oameni ai lui Betancourt, al cărui regim m-a eliberat și mi-a dat azil în această țară. Acționând astfel, riscăm să pierdem totul, dar Rita înțelege că nu avem dreptul să procedăm altfel.

Pe de altă parte, hotelul a devenit un fel de refugiu al francezilor aliați în dificultate, al celor care au sosit în Venezuela cu puține resurse și care nu știu unde să se ducă. La noi pot să mănânce și să doarmă fără să plătească, atât timp cât își caută de lucru. Astfel că la Maracaibo sunt considerat un fel de consul al francezilor. Printre cei găzduiți de mine s-a numărat și Georges Arnaud, care a dormit, a mâncat, a fost îmbrăcat și i s-au dat mijloacele necesare pentru a trece în Columbia și care, mai târziu, a repovestit unele întâmplări pe care i le povestisem eu în *Salariul groazei* și care, pentru a ne mulțumi, fără îndoială, ne va denigra în mod gratuit într-una din ultimele sale cărți.

Dar, în acei ani, se produce un eveniment important pentru mine, aproape la fel de important ca întâlnirea cu Rita: restabilesc legăturile cu familia mea. După plecarea Ritei, Tanti Ju le-a scris surorilor mele. Și toate, surorile mele și Tanti Ju, îmi scriu acum. Douăzeci de ani au trecut, marea tăcere ia sfârșit. Tremur de emoție deschizând prima scrisoare. Ce conține ea, oare? Nu îndrăznesc să citesc. Mă resping pentru totdeauna sau, din contră...

Victorie! Scrisorile sunt un strigăt de bucurie pentru că au aflat că

sunt în viață, într-o situație onorabilă, căsătorit cu o femeie despre care Tanti Ju le-a spus numai lucruri bune. Le regăsesc pe surorile mele, dar le descopăr și familia, care devine familia *mea*.

Sora mea cea mai mare are patru copii frumoși, trei fete și un băiat. Soțul ei îmi scrie și el că afecțiunea lui față de mine a rămas neschimbată și că este fericit să mă știe liber și bine. Și fotografiile, și iar fotografiile, și pagini, și iar pagini de amintiri, și povestea vieții lor, a războiului, a eforturilor pe care au trebuit să le facă pentru a-și crește copiii. Fiecare cuvânt este citit, cântărit, analizat bine pentru a fi înțeles, pentru a-i savura tot farmecul.

Și, ca din tunelul timpului, după pata neagră pe care o reprezintă închisorile și ocna, iese la suprafață copilăria mea: „Dragul meu Riri”, îmi scrie sora mea. Riri... o aud pe mama spunându-mi așa, cu surâsul ei frumos. Se pare că, într-una din fotografiile pe care le-am trimis-o, semăn cu tata. Sora mea este convinsă că, dacă-i semăn fizic, trebuie să-i semăn și moral. Soțul ei și ea nu se tem de reparația mea. Aflând despre călătoria Ritei în Ardèche, jandarmii au venit să-i întrebe despre mine și cumnatul meu le-a spus: „Într-adevăr, avem vești de la el. O duce foarte bine și este foarte fericit, mulțumesc.”

Cealaltă soră a mea locuiește la Paris și este căsătorită cu un avocat corsican. Au doi fii și o fiică. O situație bună. Același strigăt:

„Ești liber, iubit, ai un cămin. O situație bună, trăiești ca toată lumea. Bravo, frățioare! Copiii mei, soțul meu și cu mine îl binecuvântăm pe Dumnezeu că te-a ajutat să ieși învingător din ocna aceea oribilă unde ai fost aruncat.”

Sora mea mai mare îmi propune s-o ia la ei pe fiica noastră pentru a-și urma studiile. Bineînțeles, se va duce acolo.

Dar ceea ce ne încălzește cel mai mult inimile este faptul că niciuneia dintre ele nu-i este rușine să aibă un frate fost ocnaș evadat.

Pentru a completa parcă această ploaie de știri extraordinare, cu ajutorul unui doctor francez instalat la Maracaibo, Roesberg, am putut da de urma prietenului meu Guibert-Germain, fostul medic de la ocna, care, pe insula Royale, m-a tratat ca pe un membru al familiei, m-a primit la el, m-a protejat în fața gardienilor și n-a încetat, împreună cu soția lui, să-mi dea încredere în valoarea mea ca om. Datorită lui, izolarea completă de la Recluziunea de la Saint-Joséph a fost abolită, datorită lui am putut fi mutat pe Insula Diavolului, de unde am evadat. Îi scriu și, într-o bună zi, am imensa bucurie să primesc această scrisoare:

„Lyon, 21 februarie 1952.

Dragul meu Papillon, suntem foarte fericiți să avem, în sfârșit, vești de la tine. Demult eram sigur că vei încerca să mă contactezi. În timpul șederii mele la Djibouti, mama mi-a spus că a primit o scrisoare din Venezuela

fără să poată să-mi precizeze cine era expeditorul. În sfârșit, ea mi-a transmis scrisoarea ta trimisă prin doamna Roesberg. Deci, după lungi tribulații, ai reușit să mă găsești. Din septembrie 1945, data la care am părăsit insula Royale, s-au petrecut multe lucruri. (...)

În sfârșit, în octombrie 1951, am primit numirea pentru Indochina, unde trebuie să plec imediat, mai exact la 6 martie, deci luna viitoare, pentru doi ani. De data asta voi pleca singur. Poate că acolo, asta depinde de condițiile de care voi dispune, voi putea face demersurile necesare pentru ca soția mea să vină și ea.

Vezi că, după ultima noastră întrevedere, am parcurs ceva kilometri! Am păstrat câteva amintiri frumoase din acele vremuri, dar, din păcate, n-am putut regăsi pe niciunul dintre cei pe care-i primeam la mine acasă. Am avut câțva timp vești de la Ruche, bucătarul meu, care s-a stabilit la Saint-Laurent; după plecarea mea la Djibouti n-am mai primit știri despre el. Orice-ar fi, am fost mulțumiți când am aflat că ești fericit, sănătos și bine instalat. Viața este ceva bizar, dar îmi aduc aminte că n-ai disperat niciodată și aveai dreptate.

Fotografia ta și a soției tale ne-a făcut plăcere și ne dovedește că ai reușit. Poate, într-o zi, vom avea posibilitatea să te vizităm, cine știe! Evenimentele merg mai repede decât noi. Din fotografie ne-am dat seama că ai bun gust, doamna ta este fermecătoare și hotelul pare foarte agreabil. Dragul meu Papillon, te rog să mă scuzi că întrebuințez această poreclă, dar pentru noi el evocă atâtea amintiri! (...)

Iată, bătrâne, câteva vești despre noi. Fii sigur că am avut adesea ocazia să vorbim despre tine și ne aduceam aminte de ziua în care Mandolini[6] și-a băgat nasul unde nu trebuia.

Dragul meu Papillon, îți trimit o fotografie făcută la Marsilia, acum două luni, pe Canebière.

Acum, te las, transmițându-ți cele mai bune gânduri și sperând să primim vești de la tine din când în când.

Soția mea și cu mine transmitem cele mai bune sentimente de prietenie soției tale și cele mai bune sentimente pentru tine.

A. Guibert-Germain."

Urmează patru rânduri din partea doamnei Guibert-Germain.

„Cu toate complimentele mele pentru reușita voastră și cele mai bune urări pentru noul an. Cel mai bun gând pentru «protejatul» meu.

M. Guibert-Germain."

Doamna Guibert-Germain nu se va duce în Indochina după soțul ei. Acesta a fost ucis în timp ce încerca să salveze un rănit de pe câmpul de luptă, așa că nu l-am mai revăzut niciodată. Acest medic de o mare modestie a fost unul dintre puținii oameni care, asemenea maiorului Pean din Armata Salvării, au avut curajul ca, acolo, să apere niște

principii umanitariste privind comportamentul față de ocnași și, în ceea ce-i privește, să ajungă la anumite rezultate cât timp au fost în post. Nu pot exprima în cuvinte respectul ce-l datorăm unor oameni ca el și soția lui. Împotriva tuturor și cu riscul de a-și distruge cariera, spunea că un om rămâne un om și că acesta nu este pierdut pentru totdeauna, chiar dacă a comis un delict grav.

Mai sunt și scrisorile primite de la Tanti Ju. Nu sunt scrisorile unei mame vitrege, care nu te-a cunoscut, ci scrisorile unei adevărate mame, căci cuvintele pe care mi le adresează pot porni numai din inima unei mame. Scrisori în care îmi vorbește despre viața tatei până la moartea lui, a acestui institutor ce respecta legile și magistrații, dar, care, totuși, spunea: „Băiatul meu este nevinovat, o simt, dar acești ticăloși l-au condamnat! Unde poate fi acum, când a evadat? A murit sau trăiește?!” De fiecare dată când rezistența din Ardèche reușea o operațiune împotriva ocupanților spunea: „Dacă Henri ar fi aici, ar fi cu ei!” Apoi, urmau luni de tăcere, în care nu mai amintea numele fiului pierdut. S-ar fi putut spune că întreaga lui tandrețe pentru mine și-o revărsa asupra nepoților pe care-i răsfăța precum puțini bunici o fac, cu o răbdare inepuizabilă.

Mă hrănesc cu toate astea ca un înfometat. Toate aceste scrisori prețioase prin care se înnoadă legăturile cu familia mea, legături rupte de atâția ani, le citesc și le recitesc împreună cu Rita și le păstrăm ca pe niște adevărate relicve. Sunt, într-adevăr, binecuvântat de Dumnezeu dacă toți ai mei, fără excepție, mă iubesc și au curajul, cu toată poziția lor socială destul de burgheză, să nu le pese de ce s-ar putea să spună lumea și să-mi mărturisească bucuria lor că sunt în viață, liber și fericit. Într-adevăr, îți trebuie curaj, căci societatea este necruțătoare și nu-i iartă ușor unei familii faptul că are un delincvent printre membrii ei. Există chiar unii oameni josnici, care abia așteaptă să spună: „Oh, știți, toți cei din această familie poartă în ei sămânță de ocnaș.”

1953. Vindem hotelul. Cu timpul, căldura copleșitoare de la Maracaibo ne-a obosit nespun de tare și, oricum, Rita și cu mine avem gustul aventurii și nu ne gândim să ne terminăm viața aici. Cu atât mai mult cu cât am auzit vorbindu-se de un *boom* teribil în Guyana venezueleană, unde s-a descoperit un munte de fier aproape pur. Este la celălalt capăt al țării, deci la drum, spre Caracas, unde facem escală și examinăm situația.

În imensul meu Soto break, de culoare verde, înțesat de bagaje, plecăm într-o dimineață, lăsând în urma noastră cinci ani de fericire liniștită și pe numeroșii noștri prieteni *maracuchos* și străini.

Și redescopăr Caracasul. Dar este cu adevărat Caracasul? Nu cumva ne-am înșelat asupra orașului?

Blestematul ăsta de Perez Jimenez, care la sfârșitul interimatului lui Flamerich s-a proclamat președinte al Republicii, s-a apucat, chiar înainte, să facă din Caracas un oraș colonial, o veritabilă capitală ultramodernă. Toate astea într-o epocă de violență și cruzime extraordinare, atât din partea guvernului, cât și a opoziției care acționa în ilegalitate. Astfel, Caldera, actualul președinte al republicii, a scăpat pe atunci dintr-un oribil atentat: o bombă de mare putere a fost aruncată în camera sa, unde dormea cu soția și unul din copii. Printr-un adevărat miracol, niciunul dintre ei nu a fost ucis și, cu un sânge rece extraordinar, fără strigăte, fără panică, el și soția lui au început să se roage pentru a-i mulțumi lui Dumnezeu că au scăpat cu viață. Asta se petrecea în 1951 și atrag atenția că era deja social-creștin și că nu a devenit din cauza acestui miracol.

Dar, cu toate dificultățile din timpul dictaturii lui, Perez Jimenez a transformat complet Caracasul și multe alte lucruri.

Vechiul drum ce coboară din Caracas spre aeroportul Maiquetia și spre portul La Guaira există încă. Dar, Perez Jimenez a construit o superbă autostradă, remarcabilă din punct de vedere tehnic, care permite să se facă legătura între oraș și mare în mai puțin de un sfert de oră, în timp ce pe vechiul drum ai nevoie de două ore. În cartierul Silencio, opera lui Medina, a construit imobile imense, la fel de înalte ca la New York. A trasat în plin centrul orașului o autostradă cu trei benzi, care-l traversează dintr-o parte în alta etc. Fără a mai vorbi de ameliorarea rețelei rutiere, de construirea de ansambluri pentru muncitori și clasele mijlocii ce constituie modele de urbanism, sau de alte transformări. Se poate vorbi de un adevărat vals al milioanei de dolari ce declanșează o puternică energie în această țară adormită de secole. Celelalte țări o privesc cu alți ochi și capitalurile străine năvălesc în același timp cu specialiști de toate felurile. Viața se transformă, imigrația este deschisă, iar acest sânge nou, mai adaptat la cerințele lumii moderne, face ca noul ritm de viață pe care l-a luat țara să aibă rezultate pozitive. O singură greșală, după mine foarte mare, o constituie faptul că în acea perioadă nu s-a profitat, sau nu s-a profitat îndeajuns, de prezența atâtor tehnicieni străini pentru a se asigura o pregătire tehnică superioară miilor de tineri care ar fi învățat astfel o meserie sau o specialitate.

Profit de escala noastră de la Caracas pentru a lua contact cu vechii mei prieteni și pentru a afla ce s-a mai întâmplat cu Picolino. În acești ultimi ani, i-am rugat adesea pe diverși prieteni să-l viziteze și să-i ducă ceva bani. Un prieten, pe care reușesc să-l întâlnesc, i-a transmis anul trecut, din partea mea, o mică sumă de bani pe care mi-o ceruse ca să se instaleze la La Guaira, aproape de port. De mai multe ori îi propusesem să vină să stea cu noi la Maracaibo, dar de fiecare dată îmi răspunsese că numai la Caracas putea dispune de doctorii de

care avea nevoie. Se pare că își recăpătase vorbirea și că brațul drept îl putea folosi aproape complet. Acum, nimeni nu mai știa nimic de el. Fusese văzut prin port, dar apoi dispăruse... Poate luase un vapor spre Franța. N-am aflat niciodată ce s-a mai întâmplat cu el și-mi pare rău că nu am venit până la Caracas să-l conving să mă urmeze la Maracaibo.

Situația este clară: dacă nu găsim ceea ce vrem în Guyana venezueleană unde s-a produs faimosul *boom* al fierului și unde un general arhitect, Ravard, a început să atace exploziva pădure tropicală și cursurile ei imense de apă pentru a demonstra că, în pofida puterii lor, acestea pot fi domesticite, vom reveni să ne instalăm la Caracas.

Cu mașina încărcată de valize, Rita și cu mine pornim spre capitala acestui stat, Ciudad de Bolivar, situat pe malul fluviului Orinoco. Au trecut mai bine de opt ani de când am fost prima oară în acest oraș provincial, plin de căldură, unde oamenii sunt amabili și primitivi.

După o noapte la hotel, de abia ne-am așezat pe terasa unei cafenele că un bărbat se oprește în fața noastră. Înalt, slab, ars de soare, cu o pălărie de pai pe cap, de vreo cincizeci de ani, își strânge ochii care aproape că dispar în spatele pleoapelor.

— Sau eu sunt nebun, sau tu ești un francez numit Papillon, îmi spune.

— Nu ești prea discret, frate. Dacă doamna care mă acompaniază n-ar fi la curent cu toate?

— Scuză-mă. Am fost așa de surprins să te întâlnesc aici încât nici nu mi-am dat seama că am spus o prostie.

— Să nu mai vorbim despre asta și așază-te aici, la masa noastră. Este un vechi prieten, Marcel B. Sporovăim despre toate. Este mirat să mă vadă într-o formă așa de bună și-și dă seama c-am reușit să-mi fac o situație. Îi spun c-am avut mai ales mult noroc, căci el, sărmanul, nu trebuie să-mi spună că n-a prea reușit, hainele vorbesc în locul lui. Îl invit la masă. După câteva pahare de vin chilian, ne povestește:

— Ei bine, da, doamnă, așa cum mă vedeți, eram foarte voinic în tinerețea mea și aveam tupeu! După prima mea evadare de la ocnă am ajuns în Canada și m-am angajat, nici mai mult, nici mai puțin, decât în Poliția călare!

Trebuie să vă spun că sunt un fost cavalerist. Aș fi putut să rămân acolo toată viața, dar, într-o zi, fiind beat, m-am luat la bătaie și adversarul a căzut în cuțitul meu. A fost chiar așa cum vă spun, doamnă Papillon. Canadianul a căzut în cuțitul meu. Nu mă credeți, nu-i așa? Ei bine, cum eram sigur că nici poliția canadiană n-o să mă creadă, am plecat repede, fugind, și după ce am trecut prin Statele Unite, am ajuns la Paris. Desigur, denunțat de un șmecher, am fost închis, trimis la ocnă și acolo l-am cunoscut pe soțul dumneavoastră.

Am fost buni prieteni.

— Și acum ce faci Marcel?

— Am o grădină de tomate la Morichales.

— Merge?

— Nu prea. Câteodată, norii nu lasă soarele să iasă la iveală. Simți că este acolo, dar nu-l vezi. Numai că-ți trimite niște raze invizibile ce-ți omoară roșiile în câteva ore

— Asta-i bună. De ce?

— Misterul naturii, frate. Cauza nu o știu, dar rezultatul îl cunosc.

— Sunteți mulți foști ocnași pe aici?

— Vreo douăzeci.

— Fericiti?

— Mai mult sau mai puțin.

— Ai nevoie de ceva?

— Pe cuvânt, Papi, că dacă nu mă întrebai nu-ți spuneam nimic. Dar, cum simt că situația ta nu este prea rea, aș îndrăzni, scuzați-mă, doamnă, să-ți cer ceva foarte important.

Mă gândesc imediat: „Numai de n-ar fi ceva prea costisitor.”

— De ce anume ai nevoie? Spune-mi, Marcel.

— De-o pereche de pantaloni, de una de pantofi, de-o cămașă și de-o cravată.

— Haidem, urcă în mașină.

— Asta-i a ta? Bravo, amice, ai avut șansă!

— Da, multă șansă.

— Când pleci?

— În seara asta.

— Păcat, căci ai fi putut să-i duci pe miri cu mașina ta.

— Ce miri?

— Așa-i că nu ți-am spus că am nevoie de țoale noi ca să mă duc la nunta unui fost ocnaș.

— Îl cunosc?

— Nu știu. Îl cheamă Maturette.

— Ce spui? Maturette?

— Da. Ce este extraordinar în asta. Ți-a fost dușman?

— Din contră, am fost buni prieteni.

Nu-mi vine să cred. Micul pederast, datorită căruia am reușit să evadăm din spitalul de la Saint-Laurent-du-Maroni și care a parcurs cu noi două mii de kilometri, pe o barcă, în plin ocean, este aici.

Nici vorbă să mai plecăm. A doua zi, asistăm la căsătoria lui Maturette cu o femeie simpatică, cu pielea de culoarea cafelei cu lapte. Nu puteam face mai mult decât să plătim cheltuielile și să-i îmbrăcăm pe cei trei copii pe care-i avuseseră înainte de a se duce în fața preotului. Este una din rarele situații când regret că nu sunt botezat, căci asta mă împiedică să-i servesc drept martor.

Maturette locuiește într-un cartier sărac, unde automobilul nostru provoacă senzație, dar are, totuși, o căsuță a lui, din cărămidă, curată, cu bucătărie, duș, sufragerie. Nu mi-a povestit cea de-a doua evadare, nici eu pe-a mea. O singură aluzie la trecut:

— Cu mai mult noroc, am fi putut fi liberi cu zece ani mai înainte.

— Da, dar destinele noastre ar fi fost atunci altele. Sunt fericit, totuși, Maturette, văd că și tu ai un aer fericit.

Ne despărțim cu gâtulejul strâns de emoție, cu salaturile obișnuite: „la revedere”, „pe curând”!

Și, continuându-ne drumul spre Ciudad Piar, orașul care tocmai se naște alături de zăcămintul de fier ce trebuie exploatat, îi povestesc Ritei despre Maturette, despre extraordinarele răsturnări ale situațiilor din viață. Împreună cu el am fi putut muri de douăzeci de ori pe mare, am riscat totul, am fost prinși, readuși la ocnă, am făcut câte doi ani de Recluziune și acum, când sunt în drum spre o nouă aventură, printr-un hazard extraordinar, nu numai că-l reîntâlnesc, dar asta se întâmplă chiar în ajunul căsătoriei sale, într-un moment în care ajunge și el la o nouă situație, poate modestă, dar fericită! Și ne gândim la același lucru, în același timp. „Trecutul nu înseamnă nimic, nu contează decât ce-ai devenit.”

La Ciudad Piar nu găsim nimic care să ne convină și ne întoarcem imediat la Caracas pentru a cumpăra o afacere prosperă.

Rapid, găsim ceva care corespunde atât priceperii noastre, cât și posibilităților noastre financiare. Este un restaurant, pe care proprietarii vor să-l vândă și care nouă ne convine perfect, situat într-un loc foarte frumos, în apropierea parcului Carbobob. Începuturile la *Aragon* sunt foarte dificile, căci vechii proprietari veneau din Insulele Canare și trebuie să transformăm totul. Servim meniuri pe jumătate franțuzești, pe jumătate venezueliene, iar clientela noastră se mărește pe zi ce trece. Printre ei, mulți oameni cu profesii libere: medici, dentiști, chimiști, avocați, industriași, de asemenea. Și, în această ambianță plăcută, trec lunile, fără niciun fel de întâmplări neplăcute.

Minunata veste ne-a sosit la ora nouă dimineața, într-o zi de luni, mai exact la 6 iunie 1956: Ministerul de Interne mă înștiința că cererea mea de naturalizare a fost aprobată.

Astăzi este ziua care mă recompensează pentru cei mai bine de zece ani petrecuți în Venezuela fără ca autoritățile să aibă ceva să-mi reproșeze în viața pe care am dus-o ca viitor cetățean. Suntem în 5 iulie 1956, sărbătoarea națională. Voi jura credință drapelului noii mele patrii, cea care mă acceptă deși îmi cunoaște trecutul. Suntem trei sute rânduți în fața drapelului. Rita și Clotilde se află în publicul care asistă. Este greu de spus ce simt, atât de tare mi se zbat gândurile în cap și inima în piept. Mă gândesc la ce mi-a dat acest popor

venezuelean: ajutor material, ajutor moral, fără a mi se vorbi o singură dată de trecutul meu. Mă gândesc la legenda indienilor ianos-mamos, care trăiesc la frontiera braziliană, potrivit căreia ei sunt fiii lui Peribo, luna. Peribo, care era un mare luptător, fiind în pericol să fie omorât de numeroasele săgeți ale dușmanilor săi care-l atinseseră, a sărit atât de tare în sus, pentru a scăpa de moarte, încât s-a ridicat în aer. Urca tot mai sus și din rănilor sale se scurgeau picături de sânge care, atingând pământul, se transformau în ianos-mamos. Da, mă gândesc la această legendă și mă întreb dacă Simon Bolivar, eliberatorul Venezuelei, nu și-a semănat cumva și el sângele pe acest pământ pentru a da naștere unei rase de oameni generoși, cărora le-a lăsat moștenire ceea ce avea mai bun în el.

Se cântă imnul național. Toată lumea este în picioare. Privesc fix drapelul înstelat și lacrimile mi se preling pe obraji.

Cu voce tare, împreună cu ceilalți, eu, care crezusem că nu voi mai cânta niciodată în viața mea un imn național, rostesc cuvintele imnului noii mele patrii.

Abajo cadenas... („Jos lanțurile...”)

Da, astăzi simt, într-adevăr, că lanțurile pe care le-am purtat au căzut pentru totdeauna. Pentru totdeauna.

— Jurați credință acestui drapel care este de acum și al vostru.

Solemn, toți cei trei sute jurăm, dar sunt sigur că cel care-o face cu cea mai mare sinceritate sunt eu, Papillon, cel pe care patria sa l-a condamnat la ceva mai rău decât moartea, pentru o faptă pe care de fapt nu a comis-o. Da, dacă Franța este pământul meu, Venezuela este de acum cerul meu.

Capitolul 13 – După douăzeci și șase de ani... – Copilăria mea

Evenimentele se precipită. Fiind venezuelean, pot cere un pașaport și-l obțin repede. Tremur de emoție când îl am în mână. Tremur și mai puternic când îl iau înapoi de la Ambasada Spaniei, cu o frumoasă viză de trei luni. Tremur când îmi este vizat la îmbarcarea pe vaporul *Napoli*, un frumos pachebot care ne duce pe Rita și pe mine spre Europa, la Barcelona. Tremur primindu-l înapoi de la garda civilă, purtând viza de intrare în Spania. Acest pașaport, care a făcut din mine cetățeanul unei țări, reprezintă pentru mine o comoară atât de importantă încât Rita mi-a cusut, la fiecare buzunar interior al hainei, câte un fermoar pentru ca, în orice împrejurare m-aș afla, să nu-l pot pierde.

Totul este frumos în această călătorie, chiar marea când este furioasă, chiar ploaia când mătură puntea, chiar paznicul uricios al calei pachebotului, care mă lasă să cobor, în silă, ca să mă conving că automobilul Lincoln pe care l-am cumpărat înainte de plecare este bine amarat. Totul este frumos pentru că Rita și cu mine avem sufletele în sărbătoare. Oriunde ne-am afla, în sufragerie, în bar sau în salon, fie că suntem singuri sau că este lume în jurul nostru, ochii noștri se caută pentru a-și vorbi fără ca nimeni să ne audă. Căci, dacă ne ducem în Spania, aproape de frontiera franceză, avem un obiectiv precis la care ani de zile n-am încetat să mă gândesc și ochii mei îi spun Ritei:

— Mulțumesc, Minouche. Datorită ție îi voi regăsi *pe ai mei*. Și tu ești cea care mă duci la ei.

Și ochii ei îmi răspund:

— Ți-am spus că, într-o zi, când vei dori, unde vei dori, dacă ai încredere în mine, vei putea să-i îmbrățișezi pe ai tăi fără nicio teamă.

Într-adevăr, această călătorie, pregătită oarecum în grabă, îmi va da prilejul să-mi regăsesc familia, pe pământul Spaniei, la adăpost de poliția franceză. Sunt douăzeci și șase de ani de când nu i-am văzut. Toți au fost de acord să vină să mă vadă. Vom petrece o lună împreună, la invitația mea. Luna lor de vacanță, luna august.

Zilele trec greu, una după alta, și adesea rămân mult timp pe punte, ca și cum această porțiune din vapor ar fi mai aproape de ținta noastră. Am trecut prin Gibraltar, am pierdut din nou pământul din vedere, ne apropiem de capătul călătoriei noastre.

Confortabil instalat într-un șezlong de pe puntea vaporului *Napoli*, ochii mei caută să străpungă orizontul unde știu că trebuie să apară, dintr-un moment într-altul, pământul Europei. Pământul Spaniei, lipit de cel al Franței.

1930–1956; douăzeci și șase de ani. Aveam aproape douăzeci și patru de ani, acum am aproape cincizeci. O viață. Sunt oameni care

mor înainte să ajungă la această vârstă. Inima îmi bate puternic când zăresc coasta. Pachebotul înaintează repede, tăind marea într-un fel de V enorm, a cărui bază se lărgeste în urma noastră, se lărgeste într-atât încât încet, încet, dispare și se topește în mare.

Când am părăsit Franța la bordul vasului *La Martinière*, vasul blestemat, ocnă înainte de ocnă, care ne ducea în Guyana, și când acesta s-a îndepărtat de coastă nu am mai văzut pământul, *pământul meu*, îndepărtându-se încetul cu încetul de mine pentru totdeauna (așa credeam atunci), căci eram închiși în cuști de fier, în fundul calei.

Și astăzi, în haina mea de yachtman, bine păzit cu ajutorul fermoarului cusut special de Rita, se află noul meu pașaport, cel al noii mele patrii, al noii mele identități, „venezuelean”. Venezuelean? Tu, un francez, din părinți francezi, mai mult chiar, institutori din Ardèche, de necrezut! Și totuși, așa-i!

Iar acest pământ al Europei se apropie atât de repede încât încep să îi disting bine contururile... În acest pământ se odihnesc mama, tata, toți morții mei și pe el trăiesc toți ai mei.

Mama? O mamă cum nu sunt multe, o adevărată zână, plină de tandrețe, o comuniune între ea și mine atât de profundă încât nu eram, cred, decât o singură ființă.

Aveam cinci ani, poate, da, cinci ani, când bunicul Thierry mi-a cumpărat un frumos cal pe rotile. Este frumos, magnific, calul meu. Maro deschis, aproape roșcat, și ce coamă! Neagră, din păr natural, atârând în partea dreaptă.

Apăs atât de tare pe pedale încât, pe drum drept, bona mea este obligată să fugă pentru a rămâne lângă mine, apoi mă împinge puțin când urcăm o pantă pe care eu o numesc „coastă”, apoi un alt drum drept, până la grădiniță.

Doamna Bonnot, directoarea, prietena mamei, mă întâmpină în fața grădiniței, îmi mângâie părul lung, buclat, care-mi cade pe umeri ca unei fete, și-i spune portarului:

— Deschide larg poarta pentru ca Riri să poată intra pe calul lui cel mare.

Mândru ca Artaban, apăsând cu toată forța pe pedale, intru parcă zburând în curte. Întâi fac un tur de onoare, apoi cobor încet din șa și mi apuc calul de frâu ca și cum mi-ar fi frică să nu plece de lângă mine. O îmbrățișez pe Thérèse, bona, care-i dă doamnei Bonnot pachetul meu cu mâncare pentru gustare. Toți camarazii mei, băieți și fete, vin să admire și să mângâie această minune, unicul cal pe rotile din cele două sate, Pont-d’Ucel și Pont-d’Aubenas.

Sunt puțin trist când trebuie să fac ceea ce-mi spune mama în fiecare zi înainte de a pleca: să-l împrumut fiecăruia pe rând, dar o fac totuși. Când sună clopoțelul, Louis, portarul, duce calul în curtea interioară, unde ne jucăm în mod obișnuit, iar noi, așezați în rând,

cântând „Nu ne vom duce în pădure”, intrăm în clasă.

Știu că, prin felul meu de a povesti, îi voi face pe unii să surâdă, dar, când îmi povestesc copilăria, vi se adresează nu un om de saizeci și cinci de ani, care scrie pentru cei din saloanele mondene, ci Riri din Pont-d'Ucel, atât de profund s-a gravat în el această copilărie și o descrie cu cuvintele pe care le întrebuița, cu cele pe care le auzea atunci; și mama mea era „zâna” mea, și surorile mele „surioarele”, eu eram „frățiorul” lor, și tata n-a fost niciodată altceva decât „tata”.

Copilăria mea... O grădină în care cresc coacăze pe care le mănânc, împreună cu surorile mele, înainte de-a fi coapte; și pere care ți se tocesc în gură și pe care nu aveam voie să le culegem înainte de a ne spune tata, dar părul având crengile joase, prinse pe spaliere, mă târâsc ca un indian sioux, pentru ca nimeni să nu mă vadă de la vreo fereastră, și mănânc în prostie, până mă apucă durerile de burtă.

Am deja opt ani, dar adorm adesea în brațele tatei sau ale mamei. Nu simt când sunt dezbrăcat și nici când mâinile atât de gingașe ale mamei îmi pun pijamaua. Adesea, când se așază pe marginea patului meu, mă scol și-mi trec brațele după gâtul ei și o țin strâns, amestecându-ne respirațiile, și mi se pare că trece mult timp, și adorm fără să-mi dau seama când ea pleacă. Sunt cel mai răsfățat din toți; așa mi se pare normal, sunt băiat, moștenitorul numelui familiei. Ele, surioarele mele, sunt mai mari ca mine, cu mult mai mari! Cea mare are unsprezece ani, cealaltă zece. Atunci, așa trebuie să fie, nu?

Regele sunt eu, nu-i așa, mamă? Ele sunt doar prințese.

Cât este de frumoasă mama, fină, subțire, elegantă întotdeauna! Dar de ce s-o mai descriu? Era cea mai frumoasă dintre mame, cea mai distinsă, cea mai blândă. Trebuia s-o vezi cântând la pian chiar și atunci când, stând pe genunchi, pe un taburet, în spatele ei, îi acopeream ochii cu mânuțele mele. Nu-i așa că-i extraordinar să ai o mamă care cântă la pian fără să vadă clapele și partitura? De altfel, mama nu era destinată să fie institutoare, îți dai seama, nu-i așa? Bunicul era foarte bogat și mama n-a urmat școala publică... Ea și sora ei Léontine au urmat școlile cele mai scumpe și mai selecte din Avignon, ca toate fetele din lumea bună! Și nu-i vina mamei dacă bunicului Thierry i-a plăcut să ducă o viață pe picior mare, cu caleașca cu doi cai superbi, vineți-rotaji, și cu trăsurică din lemn de teck, da, de teck, trasă de un magnific cal negru, pentru drumurile de țară. Și frumoasa mea mamă, care n-ar fi trebuit niciodată să lucreze, cu zestrea ce-i era destinată, și care ar fi meritat să facă o căsătorie remarcabilă, a ajuns să fie într-o bună zi o simplă institutoare. Sărmana mea mamă, care, din cauza tatălui ei, atât de bun, totuși, dar trăind pe picior mare cât a putut (n-ai spune-o, dacă-l vezi acum), tot în chefuri la Avignon și întâlnindu-se prea adesea cu frumoasele fermiere cu ocazia plimbărilor sale la țară, s-a trezit fără zestre și

obligată să muncească!

Toate astea le-am prins din zbor din spusele celor mari, care vorbesc fără să dea atenție unui copil, în special de la Tanti Ontine (Tanti Léontine), care l-a luat la ea, la Fabras, pe bunicul. De altfel, mama și sora ei ar mai fi putut salva câte ceva, dacă bunicul n-ar fi avut ideea năstrușnică să-și facă pe acoperișurile caselor sale de la Sorgue niște grădini suspendate. „Se credea în Babylon”, spunea Tanti Ontine. Mama, cu blândețe, o corecta: „Trebuie să recunoaștem, însă, că aceste grădini suspendate erau splendide.” Necazul este că, din cauza acestor „splendide” grădini, casele s-au deteriorat într-un așa hal încât pereții au trebuit să fie întăriți cu bare de fier în formă de X. Rezultatul: casele, deși atât de frumoase, au fost vândute pe un preț de nimic.

Bunicul este formidabil. Are un barbișon și o mustață albe ca zăpada, asemenea lui Raymond Poincaré. Ținându-l de mână, merg cu el, dimineața, de la o fermă la alta. Deoarece este secretarul primăriei din Fabras, unde-mi petrec întotdeauna vacanțele – „trebuie să-și câștige banii pentru tabac”, spune Tanti Léontine – are mereu de dus sau de luat hârtii de la țărani. Am remarcat că mătușa mea are dreptate când spune că se oprește mai îndelung la o anumită fermă unde fermiera este frumoasă. El îmi explică, însă, că frumusețea proprietăresei fermei unde zăbovim ceva mai mult nu are niciun amestec în toate astea. Îi place doar să discute cu ea, căci este foarte amabilă și vorbește frumos. Și eu sunt mulțumit, pentru că este singura fermă unde mi se permite să încălesc pe un măgăruș și unde pot s-o iau cu mine și pe Mireille, care are vârsta mea și care știe mai bine decât vecina mea de la Pont-d’Ucel să se joace de-a tata și mama.

„Cât suntem de fericiți!” spune uneori mama.

— Noroc că tata s-a ruinat, căci altfel nu l-aș fi cunoscut pe tatăl tău, cel mai minunat dintre oameni. De altfel, nici tu n-ai mai fi aici dacă nu mi-aș fi pierdut zestrea.

— Și unde aș fi fost atunci?

— Departe, departe, dar sigur nu aici.

— O, mamă-zână, ce noroc am avut că bunicului i-au plăcut grădinile suspendate!

Am deja opt ani și încep să fac prostii. Mă duc să înot pe ascuns în Ardèche. Am învățat să înot singur, în râu; este adânc, dar nu are decât cinci metri lățime. Ne scăldăm goi, bineînțeles, șapte sau opt băieți. Trebuie să fim însă foarte atenți la paznicul moșiei. Mă arunc în râu. Trebuie să cazi pe burtă și, datorită elanului cu care te-ai aruncat, să ajungi aproape de celălalt mal. Două sau trei mișcări rapide și, uf! am ajuns să mă agăț de trestii. La sosire, un băiat mai mare îmi așteaptă pe cei mai mici ca mine. Ne supraveghează foarte atent. El este cel care, la doisprezece ani, conștient de

responsabilitatea pe care și-a luat-o, îți întinde mâna și te ajută să urci pe mal sau plonjează imediat și te scoate la mal dacă n-ai putut să te agăți de trestii.

Ah! aceste zile însorite petrecute în apa râului Ardèche! Păstrăvii prinși cu mâna! Nu mă întorc acasă decât după ce m-am uscat complet! Am părul tuns scurt de doi ani, cu atât mai bine, se usucă mai repede!

Alături de școala primară, unde ocupăm cele două locuințe de la primul etaj, deoarece tata predă la școala de băieți, iar mama la cea de fete, se află o cafenea ținută de familia Debannes. Mama știe că la acești oameni cumsecade sunt în siguranță și, de oriunde aș veni, îi răspund la întrebarea „De unde vii, Riri?” cu „De la Debannes”. Dându-i această explicație, n-am probleme.

1914. Începe războiul și tata pleacă. Ne-am dus să-l conducem la tren. Pleacă cu vânătorii de munte, dar e sigur că se va întoarce curând. Ne-a spus: „Să fiți cuminți, s-o ascultați pe mama, iar voi, fetelor, s-o ajutați la gospodărie, căci va trebui să predea la două clase, a mea și a ei. Se va termina repede, toată lumea o spune”. Și, rămânând pe peronul gării, privim toți cum pleacă trenul și pe tata cum ne face semn cu brațul, cu corpul scos pe jumătate afară pe fereastră ca să poată să ne privească mai mult timp.

Și acești patru ani de război nu au nicio influență asupra fericirii de acasă. Ne-am restrâns puțin. Eu dorm în patul mare, cu mama, am luat locul tatei, care, pe front, se bate ca un viteaz ce este.

Patru ani în istoria lumii nu înseamnă nimic.

Patru ani pentru un puști de opt ani sunt, însă, foarte importanți.

Cresc repede, ne jucăm de-a soldații și de-a războiul. Mă întorc cu hainele rupte, plin de cucuie, dar învingător sau învins, întotdeauna mulțumit, niciodată plângând. Mama îmi pansează zgârieturile, îmi pune carne crudă pe ochiul vânăt. Mă ceartă puțin, cu blândețe. Niciodată nu strigă. Reproșurile îi sunt mai degrabă un murmur, surorile mele nu trebuie să audă că-mi face morală, totul rămâne numai între noi doi. „Fii cuminte, scumpul meu Riri, mama ta este obosită. Clasa asta cu șaiszeci de elevi este epuizantă. Nu mai pot, îți dai seama, mă depășește. Ajută-mă, comoara mea, fii ascultător și drăguț.” Totul se termină cu sărutări și cu angajamentul că voi fi cuminte de la o zi până la o săptămână. Întotdeauna mi-am respectat contractele.

Sora mea mai mare are treisprezece ani și Yvonne doisprezece. Eu rămân cel mai mic și ele mă iubesc mult. Bineînțeles că le mai trag câteodată de păr, dar tot mai rar.

Pianul a fost închis în ziua când tata a plecat la război, nu va fi deschis decât atunci când va reveni.

Ni se fură din lemnele așezate în curtea interioară a școlii, mama

este nervoasă, noaptea se teme. Mă lipesc de ea, o cuprind cu brațele mele de puștan și sunt convins, și i-o spun, că eu o protejez: „Să nu-ți fie frică, mamă, sunt bărbatul casei, sunt destul de mare pentru a te apăra.” Am dat jos din cui pușca tatei, am pus două cartușe cu alice pentru mistreți. Într-o noapte, zâna mea s-a trezit, m-a scuturat și, toată transpirată, mi-a spus la ureche:

— Am auzit hoți, au făcut zgomot trăgând de lemne.

— Nu-ți fie frică, mamă.

O liniștesc. Mă dau jos din pat, încet, ca și cum din curte s-ar putea auzi un zgomot suspect din camera noastră. Am pușca în mână. Cu o grijă deosebită deschid fereastra care scârțâie puțin, îmi rețin respirația, apoi, trăgând cu o mână oblonul spre mine, cu vârful țevii scot cârligul și, ținând patul puștii pe umăr, gata să trag în hoți, împing oblonul fără să fac vreun zgomot. Luna luminează curtea ca ziua și se vede foarte bine că nu este nimeni. Grămada de lemne este tot simetric așezată: „Nu-i nimeni, mamă, vino să vezi!” Și amândoi, îmbrățișați, rămânem un moment la fereastră, liniștiți că nu sunt hoți și mama este fericită să vadă că puiul ei este curajos.

Cu toată această fericire, la zece ani, fără tata acasă, fac destule pozne, cu toate că nu vreau s-o amărăsc pe buna mea zână, pe care o ador, dar sper că ea nu va afla nimic. O pisică legată de coadă de soneria unei case, bicicleta paznicului moșiei, care plecase pe cursul apei să prindă în flagrant niște pescari, aruncată în Ardèche și altele... Vânam păsări cu praștia și, de două ori, între zece și unsprezece ani, eu și micul Riquet Debannes luăm pușca tatei să împușcăm un iepure pe care-l văzusem sărind într-un câmp de lucernă. Să scoatem și să punem la loc pușca, fără ca mama să vadă, de două ori, a fost pentru noi o adevărată aventură.

1917. Tata este rănit. Are niște schije mici de obuz în cap, dar viața nu-i este în pericol. Știrea, sosită prin Crucea Roșie, este ca o lovitură violentă. Nu sunt strigăte, aproape deloc plânsete. Douăzeci și patru de ore trec, suntem toți gravi, mama a fost la ore, nu știe nimeni nimic. O privesc pe mama, o admir. De obicei stau în primul rând din clasă, astăzi m-am așezat în ultimul ca să pot să-i supraveghez pe toți elevii, hotărât să intervin dacă vreunul din ei face vreo prostie în timpul orei. La ora trei și jumătate, mama este la capătul puterilor. O simt, căci ar fi trebuit să începem ora de științele naturale. Reușește să se țină încă tare, dar scrie pe tablă enunțul unei probleme de aritmetică, spunându-ne: „Rezolvați singuri problema, trebuie să ies pentru câteva minute.”

Ies după ea și o găsesc sprijinită de mimoza de lângă ușa de la ieșire. Plânge, n-a mai rezistat, draga mea mamă. Surorile mele nu sunt aici, sunt la Școala Superioară de la Aubenas, se întorc pe la ora șase.

Mă lipesc de ea. Eu nu plâng. Din contră, încerc s-o încurajez și inima mea de copil găsește un răspuns convingător când îmi spune, plângând în hohote: „Sărmanul tău tată este rănit”, ca și cum eu n-aș fi știut; „Cu atât mai bine, mamă, așa suntem siguri că războiul a luat sfârșit pentru el și că se va întoarce acasă.” Și deodată mama își dă seama că am dreptate.

— Da, e adevărat! Ai dreptate, dragul meu, tata va reveni în viață!

O sărutare pe fruntea mea, un sărut pe obrazul ei și, mână în mână, revenim în clasă.

Coasta Spaniei se apropie, pot distinge petele albe ale caselor. Coasta se apropie cum se apropie vacanța mare din 1917, petrecută la Saint-Chamas, unde tata este afectat la paza depozitului de muniții. Rănilile nu au urmări prea grave, doar niște tulburări datorate acelor schije infime care l-au lovit la cap și nu pot fi încă operate. Este clasat auxiliar, frontul nu mai este pentru el.

Nu se găsesc locuințe din cauza fluxului de refugiați. Oamenii trăiesc chiar și în grote. Tata a făcut însă un miracol: institutoarea din Saint-Chamas i-a lăsat apartamentul ei pentru întreaga perioadă de vacanță. Două luni cu tata! În locuința școlii se află de toate, până și o marmită norvegiană!

Suntem toți împreună, plini de bucurie, sănătoși, fericiți. Mama este radioasă, noi am ieșit cu bine din acest război, dar el continuă pentru alții și mama ne spune mereu: „Nu trebuie să fim egoiști, dragii mei, să ne gândim numai la noi sau doar să ne jucăm. Nu trebuie să ne petrecem tot timpul alergând sau culegând fructe, trei ore pe zi trebuie să ne gândim și la ceilalți.”

Și o însoțim pe mama la spital, unde, în fiecare dimineață, se duce să ridice moralul răniților și să-i îngrijească. Fiecare dintre noi trebuie să facă ceva util, să împingă căruciorul unui rănit grav, să dea brațul unui orb și să-l ajute să se deplaseze, să facă feșe, să le oferim bolnavilor fructele pe care le-am păstrat pentru ei, să le scriem scrisori, să ascultăm poveștile celor ce nu se pot ridica din pat despre familiile lor și, în special, despre copiii lor.

Dar vacanța se apropie de sfârșit și, în timp ce ne întoarcem spre casă, la Vogüé, mama se simte atât de rău încât trebuie să ne ducem la Lanas, la treizeci de kilometri de Aubenas, la sora tatei, mătușa Antoinette, institutoare și ea.

Suntem ținuți departe de mama, doctorul diagnosticând o boală contagioasă necunoscută, luată, desigur, când i-a îngrijit pe indochinezi la Saint-Chamas.

Surorile mele intră interne la Școala Superioară de la Aubenas, iar eu intru intern la Școala Superioară de băieți tot de aici.

Se pare că mama se simte mai bine. Cu toate astea, sunt trist, am refuzat să mă duc să mă plimb cu ceilalți băieți, azi, duminică.

Surorile mele au venit să mă vadă și se întorc la internatul lor. Le conduc în afara școlii. Rămân singur și arunc un briceag într-un platan. Aproape că la fiecare lansare briceagul intră în scoarța copacului.

Îmi petrec astfel timpul pe drum, în fața școlii, cu inima strânsă. Drumul vine dinspre gară, care se află la cinci sute de metri.

Am auzit un tren șuierând când a sosit și când a plecat. Nu aștept pe nimeni și, deci, nu privesc în lungul drumului de unde vin cei ce-au coborât din tren.

Și-mi lansez briceagul fără încetare. Ceasul meu din oțel arată ora cinci. Soarele apune, mă jenează acum, așa că îmi schimb poziția. Și atunci, observ semnele morții care înaintează încet spre mine.

Mesagerii ei, cu capul plecat, cu fețele ascunse de voaluri negre ce cad până la pământ, au ajuns aproape de mine; îi recunosc ușor cu toate veșmintele lor cernite, pe mătușa Ontine, pe mătușa Antoinette, pe bunica din partea tatei și, în spatele lor, pe bărbații care vin după ele, ca și când ar vrea să se ascundă. Tata, aproape îndoit de mijloc, și cei doi bunici, toți îmbrăcați în negru.

Nu m-am îndreptat spre ei, n-am făcut nicio mișcare, cum aș fi putut? Sângele mi se oprișe parcă în vene, inima încetase să mai bată, ochii voiau să plângă, dar parcă se blocaseră și ei și nu mai lăsau nicio lacrimă să curgă. Grupul s-a oprit la mai mult de zece metri de mine. Nu îndrăznesc, nu, mai mult decât atât, le este rușine să-mi adreseze un singur cuvânt; desigur, o simt, ar prefera să fie morți ei înșiși decât să-mi spună ceea ce am aflat deja, pentru că această deghizare în prevestitoare ale nenorocirii îmi spune totul fără să fie nevoie ca ei să emită vreun sunet: „Mama ta a murit, a murit singură.” Cine a fost lângă ea? Nimeni, pentru că eu, dragostea ei cea mai mare, nu eram acolo. Moartă și îngropată fără s-o fi văzut, moartă fără să-mi fi dat nicio sărutare. Tata, ca la război, în tranșee, trece înainte. A reușit aproape să se îndrepte. Biata-i față mi se pare imaginea suferinței celei mai disperate, lacrimile îi curg fără încetare, eu tot nu mă mișc, el nu-mi întinde brațele, știe bine că nu pot face nicio mișcare. În sfârșit, ajunge până la mine, mă ia în brațe, fără să rostească niciun cuvânt. Atunci, în sfârșit, izbucnesc în hohote de plâns, când îl aud spunându-mi: „A murit rostindu-ți numele.” Și cad leșinat.

Casa în care a venit mătușa Antoinette ca s-o înlocuiască pe mama și, de asemenea, să preia cele două clase de școală, casa cu bunica și bunicul din partea tatei, casa unde m-au readus pentru că le-a fost teamă să mă lase intern la școală, casa unde un biet bătrân și două femei încearcă să-mi dea tandrețe, tata fiind încă mobilizat, casa unde fiecare cameră este pentru mine un sanctuar, fiecare obiect o relicvă, casa care, chiar plină de soarele acestui sfârșit de vară, mi se pare

lugubră și tristă, fără speranțe, casa unde bunicul spune că tata trebuie să revină în curând, dar el întârzie să revină, casa unde totul mă irită, totul mă rănește, unde gesturile, cuvintele, chiar cele mai sincere, nu pot avea asupra mea decât un rezultat contrariu, casa aceasta nu mai este casă.

„Mama nu mi-ar fi spus așa ceva niciodată și, în plus, nu au dreptul să creadă că se pot substitui unei mame cum a fost a mea!” Nu vreau să mai aud cuvinte dulci, pot accepta amabilități, atenții de la mătuși, bunici, dar nu cuvinte pe care ți le poate spune doar o mamă. Nu vreau să fiu legănat, răsfățat de oricine. Le spun toate astea celor două femei minunate, fără să strig, fără să mă revolt, ci aproape ca pe o rugămintă. Au înțeles, cred.

— Nu vreau să mai locuiesc aici. Dați-mă intern, voi avea destul timp să-mi petrec vacanțele în această casă, nu-i nevoie să mai stau și cât sunt la școală.

Vacanța, de ce vacanța aici? Nu-i posibil, nu se poate admite așa ceva, ar fi un sacrilegiu să râzi sau să te joci în această casă. În timpul vacanței mă voi duce la Fabras, la mătușa Ontine, unde, păzind caprele și mieii cu prietenii mei, mă voi juca în locuri pe unde frumoasa mea mamă *nu a fost niciodată*.

Războiul s-a sfârșit. Tata s-a întors. Un domn a venit să-l vadă, au mâncat brânză și au băut câteva pahare cu vin roșu. Au trecut în revistă morții din regiune, apoi vizitatorul a spus următoarele cuvinte: „Am ieșit destul de bine din acest război, nu, domnule Charrière? Și cumnatul dumneavoastră, de asemenea. Dacă n-am câștigat nimic, nici n-am pierdut nimic.”

Am ieșit înaintea lui din casă, noaptea se lăsase, aștept ceva mai încolo să treacă și-i trimit cu praștia o piatră chiar în cap. Se duce țipând la niște vecini ca să-l ajute să-și îngrijească rana sângerândă. Nu înțelege cine a putut să dea cu piatra în el și nici de ce. Nu știe că a primit această piatră pentru că a uitat să o treacă în lista victimelor de război pe cea mai importantă dintre ele, pe aceea a cărei pierdere este ireparabilă pentru mine. Mama mea.

Nu, nu am ieșit prea rău din acest nenorocit de război...

Și, în fiecare toamnă, la începutul anului școlar, mă întorc la Crest, în regiunea Drôme, ca intern la Școala Superioară, unde mă pregătesc pentru intrarea la Școala de Arte și Meserii de la Aix-en-Provence.

Și, în fiecare an, fugim de casa noastră, tata, eu și surorile mele, și ne petrecem vacanțele la Fabras. Vacanțe formidabile, totuși, căci tata are pentru noi aceleași cuvinte ca și mama, aceleași gesturi, căldura mamei.

La școală, devin violent. Joc rugby, la deschidere. Îi plachez dur pe adversari, nu le fac cadouri, dar nici nu aștept ca ei să-mi facă.

De șase ani sunt intern la Crest, șase ani de când sunt un elev bun,

în special la matematici, șase ani de când am zero la purtare. Iau parte la cele mai neașteptate trăsnăi. Regulat, o dată sau de două ori pe lună, mă bat cu unii dintre colegii mei, întotdeauna joia. Duminica ies să mă plimb sau joc rugby.

Dar joile, ziua de vizită a părinților, nu se poate să nu-mi sară mai totdeauna țandăra. Imposibil să fac altfel.

Mamele vin să-și vadă fiii, îi duc la masă în oraș, iar după-amiezile, când este frumos, n-au altceva mai bun de făcut decât să se plimbe cu ei prin curtea școlii, pe sub castani. Mi-am promis în fiecare miercuri să nu mai privesc spectacolul de la fereastra bibliotecii. Nu-i însă nimic de făcut și a două zi nu mă pot abține. Mă așez în locul de unde pot vedea foarte bine tot ce se întâmplă. Și așa descopăr două mentalități, care, fiecare în felul ei, mă scot din sărite.

Mai întâi, sunt cei care au mame cu corp urât, sau prost îmbrăcate, sau cu un aer de țărănci. Ăstora parcă le-ar fi rușine. Îi privesc cu atenție. Da, este adevărat pe Dumnezeuul meu! Le este rușine! Ah, lașii, ticăloșii, scârboșii! Îți dai imediat seama de asta. În loc să se plimbe prin curte, de-a lungul și de-a latul, se așază pe o bancă într-un colț și nu se mai mișcă de acolo. Nu vor ca mamele lor să fie văzute, le ascund, și-au dat seama, deja, acești ticăloși ce înseamnă oamenii instruiți și distinși și, înainte chiar de a ajunge ingineri, absolvenți ai Școlii de Arte și Meserii, vor să-și uite originea. Sunt tipi care vor fi capabili mai târziu, surprinși de vizita inopinată a părinților picați în mijlocul unei adunări de oameni ajunși, să-i ducă la bucătărie și să le spună invitaților: „Scuzați-mă, sunt niște rude îndepărtate din provincie.”

Cearta nu-i greu de început cu cei din această categorie. Când văd pe vreunul dintre ei expediindu-și mama care-l jenează înainte de ora până la care aceasta ar putea rămâne cu el și dacă nefericitul intră în biblioteca de unde l-am observat, îl atac rapid:

— Spune, Pierrot, de ce-ai expediat-o atât de repede pe mama ta?

— Era grăbită...

— Nu-i adevărat. Ești un mincinos, mama ta ia trenul pentru Gap la ora șapte. Am să-ți spun eu de ce-ai expediat-o: pentru că-ți este rușine cu ea. Îndrăznește să spui că nu este adevărat, ticălosule!

Din aceste bătai ies întotdeauna victorios. Mă bat atât de des încât am devenit expert în scrima cu pumnii. Chiar când primesc mai multe lovituri decât adversarul, nu-mi pasă. Sunt aproape fericit. Dar niciodată nu mă bat cu unul mai slab ca mine.

Cealaltă specie care mă scoate din sărite, cea cu care mă bat ca un turbat, este aceea pe care eu o numesc a fanfaronilor. Sunt cei care au o mamă frumoasă, elegantă, distinsă. Când ai șaisprezece, șaptesprezece ani te afișezi din orgoliu cu o astfel de mamă, iar ei defilează prin curte, umflându-se în pene la brațul mamelor lor,

făcând fel de fel de fasoane care mă exasperează.

De fiecare dată când unul dintre ei face prea mult pe fanfaronul – ceea ce pentru mine constituie aproape o provocare – sau dacă mama lui are un mers care mi-l amintește pe acela al mamei mele, sau dacă poartă mănuși pe care le scoate și le ține în mână, atunci nu mai rezist, înnebunesc de-a binelea.

De abia s-a întors vinovatul, că mă și reped asupra lui.

— Nu e cazul să faci pe grozavul, țărănoiule, cu o mamă îmbrăcată după moda de anul trecut! A mea era mai frumoasă, mai fină, mai distinsă decât a ta! Bijuteriile ei erau adevărate, nu tinichele ca ale mamei tale! Chiar cineva care nu se pricepe poate să-și dea seama!

Nu-i nevoie să spun că majoritatea celor pe care-i atac astfel nu așteaptă să termin pentru a-mi da un pumn în gură. Adesea, această lovitură mă face să-mi pierd complet capul. Mă bat cu ei ca un vagabond, le dau lovituri de cap, de picior, de cot în lupta corp la corp; o adevărată fericire clocotește în mine, ca și cum aş strivi toate mamele care au îndrăzneala să fie la fel de frumoase și de elegante cum a fost a mea.

Este, într-adevăr, ceva care mă depășește. Nu pot face altfel. De la moartea mamei, când aveam aproape unsprezece ani, am păstrat în mine acest fier înroșit al nedreptății pe care mi-a făcut-o destinul! La unsprezece ani nu înțelegi moartea, nu o accepți. Ca cei în vârstă să moară, mai treacă-meargă. Dar mama mea, zâna plină de tinerețe, de frumusețe, sănătate, care mă iubea atât de mult, cum de-a fost, oare, posibil să moară? Nu este însă vorba numai de atât, pentru că acest lucru abject care este moartea trebuie să-l înțelegi și să-l accepți. Nu este posibil, nu, nu este posibil! Ar trebui să ascundeți toate mamele din lume dacă vreți să nu mă revolt. Și încă ceva! Cred c-aș fi fost capabil să fiu gelos și pe mielul pe care oaia îl linge ca să-l facă să nu mai behăie.

Datorită unei bătai de acest gen viața mea și-a schimbat cursul cu totul.

Într-adevăr, individul ăla nu avea dreptul să se culce liniștit după comedia pe care o jucase toată după-amiaza. Pretențios, mândru de cei nouăsprezece ani ai lui, de succesele lui la matematică, primul dintre candidații la viitorul concurs de intrare la Școala de Arte și Meserii. Mare, foarte mare, deloc sportiv, căci tocește tot timpul, dar foarte puternic. Într-o zi, în timpul unei plimbări, a ridicat singur un trunchi de copac, ceea ce ne-a permis să ajungem la gaura unde se ascunsese un șoarece de câmp.

Și tocmai el s-a găsit să dea un întreg spectacol în acea joi! O mamă înaltă, cu talia aproape la fel de subțire, nu, să fim drepți, la fel de subțire ca a mamei, cu o rochie de culoare deschisă, albă cu buline bleu, cu mâneci bufante. Dacă ar fi vrut să copieze o rochie a mamei,

n-ar fi reușit mai bine. Ochi mari, negri, o pălărieuță împodobită cu o voaletă din tul alb.

Și viitorul candidat la Școala de Arte și Meserii s-a fălțit cu ea prin curte toată după-amiaza, în lung și-n lat, de-a curmezișul, în cerc, în diagonală. Se sărută adesea, parcă ar fi doi îndrăgostiți. Ar fi trebuit să fiu eu în locul lui, mama mea ar fi trebuit să se sprijine de brațul meu, foarte ușor, ca o gazelă, și eu aș fi sărutat-o pe obrajii atât de dulci.

De îndată ce-a rămas singur, îl atac.

— Ei, tu! Ești la fel de bun artist de circ ca și la matematică. Nu te credeam atât de...

— Ce te-a apucat, Henri?

— M-a apucat că trebuie să-ți spun că o expui pe mama ta ca pe un urs la circ, dorind să-ți uluiești colegii. Ei bine, pe mine nu m-ai uluit deloc. Căci mama ta este un nimic pe lângă a mea, este asemenea cocolorilor de lux pe care le-am văzut vara trecută la Vals-les-Bains!

— Am să te pocnesc dacă nu taci din gură. Retrage tot ce-ai spus. Știi că sunt mai puternic decât tine.

— Te dezumfli? Știu că ești mai puternic ca mine. Atunci, ca să ne echilibrăm forțele, ne vom bate în duel, fiecare cu un compas cu vârful ascuțit. Du-te și caută-l pe-al tău, eu îl voi aduce pe al meu. Dacă nu ești un rahat, dacă ești capabil să te aperi, pe tine și pe maică-ta de trei parale, te aștept în spatele toaletelor peste cinci minute.

— Voi fi acolo.

Câteva, minute mai târziu, se prăbușea cu vârful compasului meu înfipt adânc chiar deasupra inimii.

Tata a fost chemat imediat. Este înalt, de aproape un metru optzeci, puțin greoi, cum poate fi fiul unui institutor și al unei țărănci. Are o față rotundă, foarte blândă, ochi căprui deschiși, cu pete aurii, o privire plină parcă de întrebări, aproape copilărească, poate din pricina numeroșilor elevi pe care i-a avut și a căror copilărie s-a reflectat în ochii lui ca într-o oglindă. Mi se pare firesc faptul că ochii lui au păstrat, ca și cum ar fi fost impregnat în ei, ceva foarte pur, misterios, pe care numai copilul îl are: naivitatea, naturalețea.

Pentru el, moartea mamei nu a fost doar o pierdere înfiorătoare. Această moarte nu a provocat în el o rană care se cicatrizează încetul cu încetul, ci o poartă în el la fel de dureroasă ca în prima zi. Dragostea lui totală, exclusivă, Loulou, cum îi spunea el, nu mai există fizic, dar, nemaiputând să o simtă alături, s-a refugiat în propria lui suferință douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru. Și, totuși, fruntea îi este senină. Nu pare a fi brăzdată de durere sau griji. Nimic nu lasă să se vadă efortul supraomnesc pe care-l face ca să continue să trăiască, să se ocupe de copiii lui și ai altora. Numai că nu mai poate râde, cânta, nici chiar fredona. Ridurile sunt în interiorul lui, al

inimii. În ciuda acestor riduri, se forțează să rămână senin și natural. Știu că, așa cum făcea și înainte, renunță la o partidă de vânătoare dacă unul dintre elevi are nevoie de meditații pentru a reuși la un examen. Și cum în sat și în împrejurimi se știe că-i plac undițele, trebuie să vezi la intrare acel enorm buchet de undițe pentru a înțelege câți puști, cu răbdare, cu blândețe, au fost conduși de el spre succes.

Am de acum șaptesprezece ani când ieșim de la judecătorul de instrucție însărcinat cu cazul meu. L-a sfătuit pe tata, dacă vrea să oprească acțiunea judiciară, să mă facă să semnez un angajament pentru intrarea în marină. Semnez la jandarmeria de la Aubenas pentru o perioadă de trei ani.

Tata nu m-a certat cu adevărat pentru lucrul grav pe care l-am comis.

— Dacă înțeleg bine, și așa cred, Henri (îmi spune Henri când vrea să fie sever), ai propus să vă bateți cu o armă pentru că adversarul tău era mai puternic?

— Da, tată.

— Ei bine, rău ai făcut. Numai golani se bat așa. Și tu nu ești un golan, dragul meu.

— Nu.

— Uite în ce poveste te-ai vârât și ne-ai vârât pe toți. Gândește-te la durerea pe care i-ai provocat-o mamei tale acolo unde este.

— Nu cred că i-am provocat durere!

— De ce Henri?

— Pentru ea m-am bătut.

— Ce vrei să spui?

— Că nu suport să-i văd pe camarazii care mă sfidează cu mamele lor.

— Am să-ți spun, Henri, că nu pentru mama ta te-ai luat la bătaie, nici acum, nici altădată. Nu din dragoste adevărată pentru ea. Adevărul este că ești un egoist, înțelegi? Ai vrea, pentru că fatalitatea ți-a luat-o pe mama ta, ca nici ceilalți copii să n-aibă nimic. Nu este bine, ar fi nedrept, și asta mă miră la tine. Și eu sufăr când mă întâlnesc cu un coleg care merge cu soția lui la braț. Nu pot să nu mă gândesc la fericirea lor, la acea fericire pe care și eu meritam s-o am, mai mare poate decât a lor, dacă n-ar fi fost acea dramatică nedreptate a sorții. Numai că eu nu sunt gelos pe ei, din contră, le doresc să nu li se întâmple ceva la fel de oribil ca mie. Dacă ai avea cu adevărat sufletul mamei tale, te-ai bucura de bucuria altora. Iată, ca să ieși din situația asta ingrată, trebuie să pleci acum la marină. Cel puțin trei ani care nu vor fi ușori. Și eu voi fi pedepsit, căci, toți acești ani, copilul meu va fi departe de mine.

Iar apoi mi-a spus o frază care s-a gravat foarte adânc în mintea

mea:

— Știi, dragul meu, nu există o anumită vârstă la care să devii orfan. Să-ți aduci aminte de asta toată viața.

...Sirena pachebotului *Napoli* mă face să tresar și-mi șterge din fața ochilor amintirea acestui trecut îndepărtat, imaginea mea la șaptesprezece ani, când, împreună cu tata, ies de la jandarmeria unde am semnat angajamentul pentru marină. Dar, imediat după aceea, îmi apare în față un alt moment, poate cel mai disperat, momentul când l-am văzut ultima oară pe tata.

Eram într-unul din acele sinistre vorbitoare ale închisorii La Santé, separați de un culoar lat de un metru fiecare în spatele unui grilaj, într-un fel de celulă. Rușinea, dezgustul pentru tot ceea ce a însemnat viața mea de până atunci și l-a adus pe tata aici, pentru treizeci de minute, în această cușcă de fiare, mă strâng parcă de gât.

Nu a venit să-mi reproșeze că sunt suspectul numărul unu într-o afacere murdară de-a tagmei. Este aici, cu aceeași față răvășită pe care o avea când mi-a anunțat moartea mamei. A intrat singur în această închisoare, ca să-și vadă încă o dată puiul, măcar pentru o jumătate de oră, nu cu intenția să-i reproșeze proasta conduită, să-l facă să simtă consecințele acestei afaceri pentru onoarea și pacea familiei. Nu-mi spune „Ești un fiu rău”, nu, îmi cere scuze că nu a știut să mă crească.

Nu vine să spună: „Te acuz de!...”, ci, din contră, îmi spune ultimul lucru la care m-aș fi așteptat, cel care, mai mult decât orice reproș din lume, putea să mă atingă în adâncul inimii:

— Dacă ai ajuns până aici, puiule, este din cauza mea. Iartă-mă, da, iartă-mă, pentru că te-am răsfățat prea mult.

Și, pe această mare Mediterană, pe care pachebotul *Napoli* își croiește acum drum cu atâta ușurință, m-am imbarcat la bordul vasului *Thionville*, după ce-am petrecut câteva săptămâni la Depozitul 5 al Marinei din Toulon. Este un avizo, o navă de mic tonaj, fin și rasat, unde totul a fost conceput pentru viteză. Nici cel mai mic confort, doar imensa cală pentru cărbuni.

Nimic nu putea fi mai ostil decât climatul de disciplină de fier al marinei din acel an 1923. În plus, marinarii fiind clasați de la unu la șase, după nivelul lor de instruire, eu mă găseam la cel mai înalt nivel, șase. Și acest tânăr de șaptesprezece ani, atunci ieșit din clasele preparatorii pentru Școala de Arte și Meserii, acest tânăr nu înțelege și nu poate să-și însușească această supunere oarbă, imediată, în fața unor ordine date de niște distinși caporali de marină cu un nivel intelectual destul de scăzut. Au, cel mult, clasa a treia ca instruire generală. Toți sunt bretoni sau aproape toți. Nu am nimic contra bretonilor. Buni marinari, buni la tăvăleală, ceea ce nu se poate contesta. Dar, în ce privește psihologia, asta-i cu totul altceva.

Intru imediat în conflict cu ei. Nu pot să mă supun unor ordine fără cap și coadă. Refuz să urmez orice curs de specializare, ceea ce era normal având în vedere studiile mele, și sunt imediat catalogat în echipa indisciplinaților, a celor ce nu-s buni la nimic, a celor „fără specialitate”.

Corvezile cele mai grele, cele mai plictisitoare, cele mai cretine sunt pentru noi. „Ești un bun la nimic? Ei bine, vom face din tine un bun la toate.” Corvezile la cartofi, curățirea W.C.-urilor, lustruirea obiectelor de aramă, „valsul confetilor” (încărcarea la bord a cărbunilor în brichete de cinci kilograme, pe care trebuie să le aranjezi în cală ca pe niște cărți în bibliotecă), spălarea punții, toate astea sunt pentru noi.

— Ce faceți aici, v-ați adăpostit în spatele coșului?

— Domnule contramaistru, abia am terminat de spălat puntea.

— A, da! Ei bine, luați-o de la început, dar de data asta de la pupă spre proră, și să frecați mai bine, dacă nu, veți mai auzi de mine!

Cretinul ăla este de cincisprezece ani în marină. Nivel de instruire, poate doi. Se spune că nici măcar nu este breton de pe coastă, că este un „țărănoi”, un țăran din interiorul regiunii.

Un marinar arată atât de bine cu pomponul lui, cu blazonul cu guler mare albastru, cu bereta tip plăcintă trasă puțin pe-o ureche, cu ținuta bine ajustată, la fantezie, cum se spune. Dar noi, cei buni la nimic, nu avem dreptul să ne retușăm uniformele. Cu cât suntem mai urât îmbrăcați, cu cât avem aerul mai nenorocit, cu atât sunt și contramaistrii mai fericiți. Atunci, nu avem altă soluție decât să suprasolicităm. „Artăgoșii” nu încetează să inventeze tot felul de trăsnași și să comită greșeli destul de grave. Așa că, de fiecare dată când ajungem la chei, „facem bordul” și ne petrecem noaptea în oraș. Unde să ne ducem? În bordeluri, bineînțeles. Eu și alți doi prieteni ne-am descurcat de minune. Fiecare are tipa lui cu care face dragoste pe gratis, dar care îi mai dă și câte o bancnotă, două ca să mănânce sau să bea un păhărel. Nu noi le-am agățat, ci ele pe noi. Ne întoarcem spre arsenal, spre ora patru dimineața, frânți de oboseală și puțin amețiți de băutură.

Nu-i prea greu să trecem de paznici. Reperăm o santinelă arabă.

— Cine-i acolo? Răspunde sau trag. Parola? Nu știi, nu treci.

— Tu, arăboiule, tu n-o știi! Cu căpățâna ta ca o tărtăcuță, ai și uitat-o deja!

— Eu am uitat-o? Azi este „Rochefort”!

— Ai dreptate, așa-i!

O ștergem și ne îndreptăm spre o altă santinelă.

— Cine-i? Parola!

— Rochefort.

— Bine, treceți.

Pedepsele se înmulțesc. Cincisprezece zile de arest, apoi treizeci. Ca să-l punem la punct pe un bucătar care a refuzat să ne dea o bucată de carne și o bucată de pâine după o corvoadă la cartofi, îi furăm o pulpă întreagă, bine rumenită, cu ajutorul unui cârlig pe care îl introducem prin gaura de aerisire de deasupra cuptorului în timp ce el s-a întors cu spatele. O devorăm în magazia de cărbuni. Rezultatul: patruzeci și cinci de zile în închisoarea marinei, unde aflăm că ordinul „La piele” înseamnă să rămânem goi în întregime. Nu știți? Și mă trezesc gol, în curtea închisorii, în plină iarnă, la Toulon, în fața unui bazin cu apă aproape înghețată, în care suntem obligați să ne aruncăm.

Pentru o beretă de marinar, care nu valorează nici măcar zece franci, ajung în fața consiliului de disciplină. Motivul: distrugere de efecte militare.

În marină, în tot cazul, în acea vreme, toată lumea își deformează bonetele. Nu pentru a le distruge, nu, ci doar pentru a fi în pas cu moda. Bonetele se umezesc, apoi, îndoite, sunt întinse cât mai tare cu putință și, după ce sunt lărgite și li se pune un fel de balenă, în formă de cerc, în interior, capătă forma unei plăcinte. Cum spun fetele: „Este foarte drăguță o bonetă-plăcintă.” Mai ales când are și un pompon de culoarea morcovului, bine ajustat cu foarfecele. Toate fetele din oraș, indiferent de rangul lor în societate, cred că atingerea unui pompon le aduce noroc și trebuie să plătească pentru asta cu un sărut.

Șeful nostru are necazuri cu copiii lui, care întâmpină dificultăți la trecerea examenului de absolvire. E convins că nu este vina lor, ci a institutorilor, care îi întreabă în mod special, la oral, despre ceea ce ei nu știu. Nu cum procedează cu propriii lor copii: între ei își fac favoruri, se întrajutorează. Și cum eu sunt fiu de institutor...

— Fiecare la rândul lui, Charrière. Aici, cu mine, nu te poți aștepta la favoruri. Din contră!

Am devenit oaia neagră a acestui tâmpit. Nu mă scapă din ochi, mă persecută fără încetare. Astfel că, de trei ori, o șterg fără învoire. Dar niciodată nu lipsesc mai mult de cinci zile și douăzeci și trei de ore, căci după ce trec șase zile ești dat dezertor. Dezertor aș fi putut să ajung la Nisa. Am petrecut noaptea cu o fată teribilă și m-am sculat prea târziu. Încă o oră și aș fi dezertor. Mă îmbrac în viteză și plec în fugă în căutarea unui agent de poliție care trebuie să mă aresteze. Zăresc unul, mă reped la el și... cer să mă aresteze. Este un bonom, indulgent.

— Haide, puștiule. Nu trebuie să te enervezi așa! Te întorci la navă și le explici. Toți au fost o dată tineri.

Degeaba îi explic că, peste o oră, voi fi considerat dezertor, nu vrea să înțeleagă nimic. Atunci, iau o piatră de pe jos, mă întorc spre o vitrină și spun:

— Dacă nu mă arestați, la trei sparg vitrina!

— Parcă e turbat puștiul ăsta! Hai la post!

Deci, pentru că am deformat o bonetă de marinăr ca s-o fac mai elegantă sunt trimis la secția disciplinară de la Calvi, în Corsica. Nimeni nu putea bănuir că acesta era primul meu pas spre ocnă.

Secțiile disciplinare înseamnă în primul rând *la camise*, „cămașa”. Ești obligat să porți această ținută specială. De la sosire ești întâmpinat de un „comitet de primire” însărcinat să te claseze fie ca un adevărat *camisard*, fie ca un nenorocit, fie ca un pederast. Această mică ceremonie simpatică se numește „demonstrația”. Trebuie să le dovedești că ești un bărbat, bătându-te succesiv cu unul, doi, trei pensionari mai vechi. Cu antrenamentul de la Școala Superioară de la Crest, mă descurc destul de bine. După al doilea adversar, care se alege cu o buză spartă și cu nasul strivit, vechii pensionari opresc „demonstrația”. Sunt trecut în rândul adevăraților *camisards*.

La camise. Lucrez la viile unui senator corsican. De la răsăritul soarelui până la apusul lui, nicio pauză, niciun fel de favoare, trebuie să fim domoliți, noi, căpățânoșii. Nici nu mai suntem marinari. Aparținem celui de-al 173-lea regiment de infanterie din Bastia. Revăd și acum cetatea Calvi, cei cinci kilometri pe care-i parcurgem până la Calenzona unde lucrăm, cu târnăcopul sau lopata pe umăr, întoarcerile în pas de marș la închisoare. Este de nesuportat, inuman. Ne revoltăm și, cum mă număr printre capii revoltei, sunt trimis împreună cu alți doisprezece într-o tabără disciplinară mai dură, cea de la Corté.

O cetățuie, sus pe munte, șase sute de trepte de urcat și de coborât de două ori pe zi ca să ne ducem să muncim aproape de gară la amenajarea unui teren de sport pentru soldații din contingent.

În acest infern, în această adunătură de brute, primesc o scrisorică de la Toulon, pe care mi-o dă pe ascuns un civil din Corté:

„Dragul meu, dacă vrei să scapi din acea adevărată galeră, taie-ți degetul mare. Legea spune că lipsa degetului mare, cu sau fără metacarpian, atrage clasarea printre auxiliari, iar dacă e vorba de o pierdere datorată unui accident survenit în timpul serviciului comandat, ea aduce cu sine incapacitatea permanentă în serviciul armatei, deci reformarea. Legea din 1831, dispoziția din 23 iulie 1883. Te aștept, Clara”.

Adresa: *Le Moulin Rouge*, cartierul rezervat, Toulon.

Nu mi-a trebuit mult ca să pun totul la cale. Munca noastră constă în extragerea din munte, zilnic, a aproape doi metri cubi de pământ pe care-i transportăm cu roaba, la cincizeci de metri mai departe, de unde se încarcă în camioane ceea ce nu folosim la nivelarea terenului. Lucrăm în echipe de câte doi. Pentru a nu fi acuzat de mutilare

voluntară, ceea ce m-ar costa cinci ani de *camise* în plus, nu trebuie să-mi tai degetul cu un obiect ascuțit.

Împreună cu coechipierul meu, un corsican, Franqui, am atacat muntele la bază, săpând un fel de grotă. Este de ajuns o lovitură de târnăcop și tot ce este deasupra se va prăbuși peste mine. Paznicii care ne supraveghează sunt duri. Sergentul Albertini este tot timpul după noi, la doi sau trei metri. Asta face manevra ceva mai dificilă, dar este important să fie așa, pentru că, dacă totul se petrece cum trebuie, el va fi un martor imparțial.

Franqui a plasat chiar la intrarea în grotă o piatră mare, foarte ascuțită; îmi voi așeza degetul pe ea și îmi voi astupa gura cu o batistă ca să nu se audă nici cel mai mic strigăt când Franqui mi-l va strivi cu o altă piatră de aproape zece kilograme. Voi dispune de cinci sau șase secunde pentru a face să se prăbușească apoi pământul peste mine. Nu se poate să dăm greș. Vor fi nevoiți să-mi amputeze degetul, chiar dacă nu se rupe complet.

Sergentul se află la trei metri de noi, curățându-și încălțărilor de pământ. Franqui ia piatra, o ridică sus și lovește cu putere. Degetul este strivit. Zgomotul loviturii s-a confundat cu cel al târnăcoapelor, sergentul nu a văzut nimic. Două lovituri de târnăcop și pământul se prăbușește peste mine, sunt ca și îngropat. Urlete, strigăte de ajutor, sunt degajat și apar plin de pământ și cu degetul complet sfărâmat. Sufăr, de altfel, ca un damnat. Totuși, reușesc să-i spun sergentului:

— O să vedeți, or să spună că am făcut asta în mod intenționat.

— Nu, Charrière, am văzut accidentul, sunt martor. Sunt sever, dar corect. Voi spune ce-am văzut, nu-ți fie teamă.

Două luni mai târziu, reformat și cu pensie, cu degetul mare îngropat la Corte, sunt transferat la Depozitul 5 al Marinei din Toulon, de unde sunt eliberat.

M-am dus să-i mulțumesc Clarei, la Moulin Rouge. Este de părere că lipsa aceluia deget de la mâna stângă nici nu se observă și că cu patru sau cinci degete, o mângâi la fel de bine. Asta-i principalul. Adio, Marină, secții disciplinare și tot tacâmul!

— S-a schimbat ceva în tine, fiule. Nu știu prea bine ce. Sper că cele trei luni petrecute în mijlocul acelor băieți răi n-au lăsat prea multe urme.

Sunt aici, cu tata, în casa copilăriei mele, unde m-am întors imediat după ce-am fost reformat. O fi, oare, ceva schimbat profund în mine?

— Nu pot să-ți răspund, tată, nu știu. Cred că sunt ceva mai violent, mai puțin dispus să urmez regulile de viață cu care m-ai deprins când eram mic. Probabil că ai dreptate, ceva s-a schimbat în mine. O simt aici, în această casă, unde am fost atât de fericit cu

mama și surorile mele. Sunt mai puțin șocat de faptul că mă aflu acum doar cu tine. Probabil, am devenit insensibil.

— Ce vei face?

— Ce mă sfătuiești?

— Să-ți cauți de lucru, repede. Ai douăzeci de ani acum, copile.

Două concursuri. Unul la Privas, pentru poștă, celălalt la Avignon, pentru o slujbă în administrația militară. Bunicul Thierry m-a însoțit.

Scrisul și oralul au mers foarte bine. Dacă nu sunt primul, sunt probabil printre primii zece. Și cum sunt o sută zece posturi de ocupat, am trecut hopul. Am intrat în joc. Nu văd niciun inconvenient să urmez sfaturile tatei, voi fi funcționar. Eram sincer. Le datoram asta tatei și mamei. Voiam să duc o viață demnă și cinstită. Dar azi, când scriu aceste rânduri, nu pot să nu mă întreb cât timp ar fi reușit, oare, micul Charrière, totuși fiul unui institutor, să rămână un umil funcționar cu tot ceea ce fierbea în el.

La citirea rezultatului primit cu poșta de dimineață, tata, bucuros, se hotărăște să dea o mică petrecere în cinstea mea. Mătușa Léontine, unchiul Dumarché, bunicul Thierry, bunica. O plăcintă enormă, o sticlă de șampanie adevărată, fiica unui coleg al tatei invitată la ceremonie. „Ar fi o soție remarcabilă pentru fiul meu.”

Bucuria, pentru prima oară după zece ani, plutește parcă în casă. La un moment dat, îmi reproșez acest lucru, dar, apoi, accept ca, pentru prima oară după moartea mamei, să se râdă aici. Accept, deoarece hotărârea de a trăi cum au trăit și ei, ca niște oameni cumsecade, le-o ofer amândurora, mamei și tatei.

Încredere, certitudine pentru viitor.

— Henri a ieșit al treilea la concurs. Deci, înainte să împlinească douăzeci de ani, are deja o frumoasă carieră în fața lui.

M-am plimbat prin grădină cu tânăra pe care tata și-o dorește probabil ca noră și care ar putea – este sigur de asta – să-l facă fericit pe fiul lui. Este drăguță, bine educată, aproape distinsă și foarte inteligentă. Ceva mă atrage în mod deosebit la ea: mama ei a murit la naștere, deci sunt mai bogat ca ea în dragoste maternă. Nu voi mai fi inginer diplomat al Școlii de Arte și Meserii, dar voi avea totuși o bună situație.

Două luni mai târziu, cade bomba!

„Deoarece n-ați putut aduce un certificat de bună purtare de la marină, regretăm că trebuie să vă anunțăm că nu puteți intra în serviciile noastre.”

Tata nu-i acasă în dimineața în care factorul îmi aduce mandatul de pensionar, cu restanțele pe ultimele șase luni. Tata, după primirea scrisorii care a făcut să-i piară toate iluziile, este trist și nu prea vorbăreț. Suferă.

De ce să continui așa? Haide, o valiză, câteva schimburi și profit de prezența tatei la adunarea institutorilor de la Aubenas ca să dispar.

Bunica mă surprinde pe scară.

— Unde te duci, Henri?

— Mă duc unde nu mi se cere certificatul de bună purtare pentru timpul cât am fost în marină. Mă duc să-l caut pe unul dintre cei pe care l-am cunoscut la secția disciplinară de la Calvi; el mă va învăța să trăiesc în afara acestei societăți în care am crezut ca un tâmpit și care știe că nu mai am ce aștepta de la ea. Mă duc la Paris, în Montmartre, bunico.

— Ce vei face?

— Nu știu încă. Dar sunt sigur că nimic bun! Adio, bunico, îmbrățișează-l pe tata din partea mea!

Pământul se apropie foarte repede de noi, se disting de acum toate ferestrele caselor.

Mă întorc după un lung, foarte lung voiaj, ca să-i întâlnesc pe ai mei, pe care nu i-am mai văzut de douăzeci și șase de ani.

Cum arată, oare, familia mea? Cu toții, timp de mai bine de douăzeci de ani, au trăit forțându-se să mă uite. Eram mort pentru ei, pentru copiii lor nu existasem niciodată, numele meu nu era amintit în nicio împrejurare. Sau, poate, foarte rar, în intimitate, în discuțiile cu tata. De numai cinci ani, au trebuit, puțin câte puțin, să-i dea un chip, pentru copiii lor, unchiului Henri care trăiește în Venezuela.

Da, au fost nevoiți, probabil, să facă efortul de a-l șterge pe nepotul lor, pe fratele lor, pe unchiul copiilor lor de pe lista oamenilor ce trebuie iubiți. Acum cinci ani, am început să ne scriem. Ei îmi trimit scrisori drăguțe, pline de afecțiune. Dar, oricum, sunt prizonierii trecutului, ai societății în care trăiesc. Scrisori – este foarte drăguț din partea lor – pot să-mi trimită, dar nu le este frică de ce va spune lumea, nu se tem, oare, de întâlnirea cu un frate care a fost la ocnă și a evadat, iar acum le-a dat întâlnire în Spania?

Nu aș vrea să vină să mă vadă numai dintr-un sentiment de datorie, aș vrea să vină cu inima plină de adevărate și bune sentimente pentru mine.

Dacă ar ști, totuși...

Dacă ar ști, în timp ce această coastă, care s-a îndepărtat atât de repede când eram îmbarcat pe *La Martinière*, se apropie acum atât de încet, dacă ar ști că, în timpul anilor cât am zăcut în ocnă, am fost mereu cu ei!

Dacă surorile mele ar putea să vadă filmele despre copilăria noastră pe care mi le-am proiectat în memorie în carcerele, celulele, cuștile de fier de la Recluziune!

Dacă ar ști că m-am hrănit cu amintirea lor, a tuturor celorlalți care alcătuiau familia noastră, luând de la ei forța de-a învinge imposibilul, de-a găsi pacea în disperare, uitarea de-a fi prizonier,

refuzul sinuciderii, dacă ar ști că lunile, zilele, orele, minutele, secundele anilor de singurătate completă, de liniște absolută, au fost pline până la refuz de cele mai mici întâmplări din copilăria noastră!

Coasta se apropie din ce în ce mai mult, se vede Barcelona, vom intra curând în port. Huu! Huu! Se aude urletul sirenei. Și am o poftă nebună să-mi pun mâinile pâlne la gură și să strig plin de bucuria de-a trăi: „Hei; voi, toți, sosesc! Veniți fuga!”, așa cum le strigam când eram copil pe pajiștile din Fabras, când găseam un loc cu violete. „Am luat totul”, striga Yvonne, trăgând cu degetul un cerc imaginar, indicând astfel că toate violetele ce se găseau în acel cerc erau ale ei. „Și eu bucata asta”, spunea Nène, întotdeauna generoasă. Eu nu arătam niciun loc în mod special, dar, foarte repede, adunam câte violete puteam, fără să țin seama de „proprietățile” celorlalți.

— Ce faci aici, dragul meu? Te cauți de-o oră! Am coborât și în cală, la mașină.

Fără să mă ridic de pe șezlong, o iau pe Rita de mijloc, ea se apleacă și mă sărută pe obraz. Și abia acum realizez că, dacă mă îndrept spre întâlnirea cu familia mea, cu toate întrebările pe care mi le pun și cu toate întrebările pe care am să le pun alor mei, am aici, lângă mine, familia mea, cea pe care eu am întemeiat-o, cea care m-a adus până aici. Și, găsind că este extraordinar ceea ce poate să facă dragostea adevărată, îi spun:

— Dragă mea, priveam, re trăind trecutul, pământul care se apropie, unde sunt morții și viii mei.

Barcelona. Mașina strălucitoare ne așteaptă pe chei, cu toate valizele bine aranjate în portbagaj; traversăm orașul fără să zăbovim aici, nerăbdători să ajungem chiar în această zi cu soare la frontiera franceză. Dar, două ore mai târziu, emoția este atât de puternică încât sunt obligat să trag pe dreapta drumului, incapabil să mai conduc.

Cobor, ochii mei sunt parcă orbiți de peisajul pe care-l privesc: pământurile cultivate, platani uriași, trestii care tremură, acoperișurile de paie sau de țigla roșie ale fermelor și căsuțelor, plopii care cântă în vânt, pajiștile pe care și-au dat întâlnire toate nuanțele de verde, vacile care pasc făcând să le sune tălăngile de la gât, oh, viile cu frunzele ce nu reușesc să ascundă toți ciorchinii de struguri. Această parte din Catalonia se aseamănă atât de mult cu peisajul în care mi-am petrecut copilăria de parcă toate acestea ar fi ale mele dintotdeauna; de când m-am născut, am văzut aceleași culori, aceeași vegetație, chiar aceleași culturi, m-am plimbat mână în mână cu bunicul pe aceleași arături și i-am dus tatei tolba în zilele de vânătoare, când o încurajam pe cățeaua noastră, Clara, să stârnească un iepure sau un stol de potârniche. Până și barierele ce mărginesc proprietățile sunt la fel ca cele din amintirile mele. Și micile canale de

irigație prin care curge apa, având din când în când pusă o scândură, ca un stăvilar, pentru a dirija apa spre un loc anume; nu-i nevoie să mă duc să mă uit mai de aproape, știu că sunt broaște și că doar cu o sfoară de care este prins un cârlig și cu un petec de pânză roșie aş putea să pescuiesc, cum am făcut-o de atâtea ori!

Uit cu totul că această câmpie este în Spania, atât de mult se aseamănă cu valea Ardèche-ului sau a Rhône-ului.

Și această natură pe care am uitat-o, atât de diferită de cea în care am trăit anii din urmă, meritând și ea în felul ei să fie admirată, această multitudine de parcele care se pierd la orizont, îngrijite precum grădinile parohiilor sau ale institutorilor, ei bine, această natură pune cu totul stăpânire pe mine, ca o mamă care-și strânge la piept fiul atât de mult așteptat. Este normal, de altfel, căci nu sunt eu, oare, fiul acestui pământ?

Și acolo, pe șosea, între Barcelona și Figueras, încep să plâng. Îndelung, până când mâna Ritei, încet, foarte încet, îmi mângâie ceafa și-mi spune: „Să-i mulțumim lui Dumnezeu că ne-a adus până aici, atât de aproape de Franța ta, la două, trei zile de întâlnirea cu ai tăi.”

Ne oprim la hotelul cel mai apropiat de frontiera franceză. A doua zi, Rita ia trenul și se duce la Saint-Péray ca s-o aducă pe Tanti Ju. Cât lipsește Rita, voi închiria o vilă. M-aș fi dus chiar eu, dar, pentru poliția franceză sunt încă un evadat din Guyana. Am găsit o vilă foarte frumoasă la Rosas, chiar la marginea plajei.

Doar câteva minute de așteptare, Papi, și-o vei vedea coborând din tren pe cea care l-a iubit pe tatăl tău, cea care a cultivat în propriul ei cămin prezența și sufletul mamei tale, cea care ți-a scris scrisorile acelea atât de frumoase care însuflețeau în tine amintirea celor care te-au iubit și pe care și tu i-ai iubit atât.

Rita coboară prima. Cu atenții de fiică, o ajută să coboare pe Tanti Ju, o femeie înaltă, bine făcută, cu o mină sănătoasă, ca a femeilor de la țară. Urmează apoi valiza pe care i-o dă un domn politicos.

Cele două brațe puternice mă cuprind, mă strâng la piept, îmi transmit căldura vieții și alte mii de lucruri ce nu pot fi exprimate în cuvinte. Aceste brațe parcă îmi spun: „În sfârșit! După douăzeci și șase de ani, chiar dacă tatăl tău nu mai este, chiar dacă mama ta te-a părăsit acum treizeci și nouă de ani, cineva te întâmpină în locul lor; eu sunt aceea, și mă aflu aici pentru amândoi. Ei sunt în mine, tu știi asta, și nu numai brațele mele te strâng, nu sunt doar două brațe, ci sunt șase, sunt cele care-ți aparțin pentru totdeauna și care-ți spun, copile, că n-am încetat niciodată să te iubim. Niciodată timpul n-a putut, cătuși de puțin, să atenueze imaginea ta, niciodată nu am crezut că ai fost vinovat, niciodată nu ți-am șters numele de pe lista celor ce ne erau dragi. Și, mai ales, Riri, copilul nostru risipitor, care te întorci acum la noi, să nu spui, să nu șoptești, nici măcar să nu

gândești că trebuie să ne ceri iertare, căci te-am iertat demult.”

Și, ținând-o pe Rita de mijloc de-o parte și pe-a doua mea mamă de cealaltă, ieșim din gară, uitând complet că valizele nu-și urmează proprietarii decât dacă le duce cineva.

Și Tanti Ju țipă de bucurie ca o fetiță minunându-se în fața superbului automobil al copiilor ei, și Tanti Ju se miră că, în momente atât de emoționante, valizele nu participă la miracolul care se produce și nu-și urmează cu propriile lor picioare proprietarii transfigurați de bucurie. Și Tanti Ju îmi spune să mă duc să caut valiza aia fără suflet, dar, în același timp, continuă să vorbească cu copilul ei, deloc neliniștită că nimeni nu se grăbește să se ducă, ca și când ar gândi: „Dacă mi-am pierdut valiza, n-am pierdut mare lucru, atâta pagubă, dar mi-ar părea rău dacă, pentru a o recupera, ar trebui să mă despart, măcar pentru câteva minute, de copilul meu abia regăsit.”

Era ora unsprezece dimineața când am sosit, cu Rita și Tanti Ju, și este ora trei dimineața, a doua zi, când, în sfârșit, moartă de oboseală din cauza călătoriei, a vârstei, a emoțiilor, a celor șaisprezece ore cât ne-am împărtășit amintirile, Tanti Ju, în camera în care m-am dus s-o îmbrățișez, adoarme pe umărul meu cu o figură de copil.

Am căzut pe patul meu și am adormit imediat, distrus, măcinat, la capătul puterilor, fără suflul și energia necesare pentru a rămâne treaz. Explozia unei mari bucurii te dă gata, ca și cea mai mare nenorocire.

Cele două femei s-au trezit înaintea mea și mă scoală din somnul meu profund pentru a-mi spune că este ora unsprezece dimineața, că soarele strălucește, că cerul este albastru, că nisipul este cald, că tartinele și cafeaua mă așteaptă, că trebuie să dejunăm în viteză dacă vrem să ajungem la timp la frontieră ca s-o luăm pe sora mea și familia ei, care trebuie să sosească pe la ora două. „Mai bine mai devreme, îmi spune Tanti Ju, căci cumnatul tău o să conducă repede ca să evite să încaseze o prafтурă din partea familiei nerăbdătoare să te vadă.”

Am parcat mașina aproape de postul de vamă și de polițistul spaniol.

Iată-i!

Sosesc pe jos, fugind, lăsându-l singur pe cumnatul meu care trebuie să stea la coadă, cu Citroënul lui, la vama franceză.

Prima care aleargă spre mine cu brațele întinse este sora mea Hélène. Trece în fugă fâșia de pământ al nimănui, de la un post la altul, din Franța în Spania. Mă îndrept spre ea, cu stomacul strâns de emoție. La patru metri unul de altul ne oprim și ne privim drept în ochi. Este ea, Nène din copilăria mea; este el, Riri, frățiorul meu dintotdeauna, spun privirile noastre pline de lacrimi. Și ne aruncăm

unul în brațele celui alt. Straniu. Pentru mine, această soră care are de acum cincizeci de ani este surioara mea dintotdeauna. Nu-i văd fața îmbătrânită, nu văd nimic decât că scânteia ce-i animă privirea este aceeași și că trăsăturile ei, pentru mine, nu s-au schimbat.

Îi uităm pe toți ceilalți, atât de mult rămânem unul în brațele celui alt. Rita i-a îmbrățișat deja pe toți copiii. Aud cum îi spun: „Cât ești de frumoasă, tanti!” Atunci mă întorc, o las pe Nène și-o împing pe Rita în brațele ei, spunându-i: „Iubește-o, căci ea m-a adus până la voi.”

Cele trei nepoate ale mele sunt splendide, cumnatul în plină formă, arătând foarte emoționat că mă întâlnește. Nu lipsește decât primul lor născut, Jacques, mobilizat din cauza războiului din Algeria.

Și plecăm spre Rosas, Lincolnul în față, cu surioara mea alături de mine.

Această primă cină, în jurul unei mese rotunde, n-o voi uita niciodată. Din când în când, picioarele-mi tremură atât de tare sub masă că trebuie să le țin cu mâna.

1930–1956. Atâtea lucruri li s-au întâmplat atât lor, cât și mie. Ce drum lung am parcurs, cu ce lupte pentru a ajunge aici, cu ce obstacole de trecut! În timpul mesei nu le vorbesc despre ocnă. Îl întreb doar pe cumnatul meu dacă, din cauza condamnării mele, au avut cumva necazuri. Mă asigură, amabil, că nu, dar bănuiește că au suferit știind că fratele și cumnatul lor se află la ocnă. „Nu ne-am îndoit niciodată de tine și, chiar dacă ai fi fost vinovat, te-am fi plăns, dar nu te-am fi renegat.”

Nu, nu le povestesc nimic despre ocnă, nu le povestesc nimic despre proces. Pentru ei și – o cred sincer acum – pentru mine adevărata mea viață începe când, datorită Ritei, l-am înmormântat pe omul cel vechi, pe aventurier, pentru a-l reînvia pe Henri Charrière, pe micul Riri, fiul unui institutor din Ardèche.

Căminul meu s-a mărit, familia a fost regăsită. Nepoatele mele sunt uluite să descopere un unchi căzut din cer cu o mașină americană extraordinară și care le povestește atâtea despre indieni și despre viața lui în America de Sud. Adevăratul unchi din America. Ne adorăm.

Luna august a trecut parcă prea repede pe plaja de la Rosas.

Am regăsit gesturile mamei în cele ale surorii mele atunci când își cheamă puii. Am regăsit strigătele din copilărie, râsul fără motiv, exploziile de bucurie ale tinereții mele petrecute pe plaja de la Palavas, unde ne duceam cu părinții.

O lună, treizeci de zile, cât este de lungă într-o carceră, singur cu tine, dar cât este de scurtă în mijlocul alor tăi pe care i-ai regăsit! Sunt de-a dreptul beat de fericire. Nu numai că mi-am regăsit sora și cumnatul, dar am descoperit și alte ființe pe care am toate motivele să le iubesc, nepoatele mele, necunoscute până mai ieri, iar astăzi atât de

apropiate ca și când ar fi fiicele mele.

Sunt pe plajă cu Rita, bucuroasă că mă vede atât de fericit. Este un triumf pentru ea, cel mai frumos cadou pe care putea să li-l facă, și să mi-l facă: să ne reunească, în sfârșit, fără să ne fie teamă de poliția franceză. Sunt pe plajă, pe jumătate adormit, este foarte târziu, poate miezul nopții. Rita este și ea lungită pe nisip, cu capul pe coapsele mele, iar eu îi mângâi părul.

— Măine își iau toți zborul. Cât de repede a trecut timpul, dar cât a fost de minunat! Este adevărat, dragă, nu trebuie să ceri prea mult de la viață, totuși, sunt trist, vezi tu, să mă despart de ei. Când ne vom mai revedea, oare, costă atât de mult un asemenea voiaj!

— Ai încredere în viitor, sunt sigură că-i vom revedea cât de curând.

I-am însoțit până la frontieră. O iau cu ei pe Tanti Ju. La aproape o sută de metri de frontiera franceză ne-am despărțit. N-au curs lacrimi pentru că le-am mărturisit speranța mea în viitor: peste doi ani vom petrece nu o lună, ci două luni împreună.

— Este adevărat, unchiule?

— Bineînțeles, dragele mele, este sigur.

Citroënul negru se depărtează încet. Stăm în picioare în mijlocul drumului și Rita se sprijină de brațul meu. Sunt cu toții întorși spre noi și ne fac semne cu mâna până când o altă mașină se oprește în spatele lor, prezentându-se la vama franceză.

La revedere, tuturor! Cine poate să știe dacă ne vom mai revedea.

O săptămână mai târziu, cealaltă soră debarcă pe aeroportul din Barcelona, singură. N-a putut veni cu familia. La coborârea din avion o recunosc imediat printre cei patruzeci de pasageri, iar ea, fără să ezite o secundă, se îndreaptă spre mine după ce iese din vamă.

Trei zile și trei nopți, căci, având în vedere timpul pe care-l poate petrece cu noi, nu vreau să pierdem niciun minut, trei zile și trei nopți, aproape tot timpul, ne-am cufundat în amintiri. Afecțiunea dintre ea și Rita a fost reciprocă, astfel că am stat tot timpul împreună, povestindu-ne ea viața ei, iar eu ce se putea povesti din a mea.

Ai pierdut prima manșă, procurorule, și voi jurați francezi atât de satisfăcuți de voi înșivă când l-ați auzit pe judecător condamnându-mă „pe viață”, rezultat al verdictului vostru atât de echilibrat, de perspicace, de cinstit și drept! Niciunul, nici ceilalți n-ați prevăzut că omul pe care l-ați condamnat la o moarte lentă, dar sigură va ajunge mult timp după aceea, este adevărat, dar va ajunge totuși într-o zi la o sută de metri de frontiera franceză și-i va regăsi pe ai lui.

Și nu se află nici ascuns într-un tufiș, întorcând capul să vadă dacă nu e urmărit, nu a venit să ceară ajutorul sau sprijinul familiei lui, nu a venit aici ca un învins, urmărit, cerșind firimituri de dragoste, nu, a venit ca un învingător, învingător al verdictului vostru inuman și

nedrept, învingător al lui însuși pentru că s-a cumițit și a acceptat să trăiască așa cum trăiește toată lumea, învingător prin faptul că există, prin reușita lui în fața tuturor, și pentru a le arăta aceasta a venit cu mașina cea mai frumoasă din lume, cea mai pretențioasă, prin luxul ei insolent.

Două zile mai târziu, sosește de la Tanger mama Ritei. Atingându-mi cu mâinile obrajii, mă sărută spunându-mi: „Fiul meu, sunt fericită că o iubești pe Rita și că ea te iubește.” Înconjurat de aureola părului ei alb, chipul îi strălucește de-o frumusețe senină, plină de blândețe, pe care am îndrăgit-o de la început la Rita.

Am rămas prea mult în Spania, bucuria umplându-ne zilele care trec așa de repede. Nu ne putem întoarce cu vaporul, șaisprezece zile înseamnă acum prea mult pentru noi, așa că luăm avionul (mașina va fi imbarcată mai târziu pe un vas), căci ne așteaptă restaurantul.

Totuși, facem o scurtă plimbare prin Spania și, în grădinile suspendate ale Granadei, această minune a civilizației arabe, la piciorul turnului „Mirador”, citesc, gravate în piatră, aceste cuvinte ale unui poet:

Dale limosna, mujer, que no hay en la vida nada comme la pena de ser ciego en Granada, ceea ce înseamnă „Dă-i de pomană, femeie, căci nu este mai mare tristețe în viață decât să fii orb în Granada.”

Ba da, este ceva mai trist decât să fii orb la Granada, este să ai douăzeci și patru de ani, să fii tânăr, sănătos, plin de încredere în viață, nedisciplinat, da, și nu prea cinstit, dar nu corupt, în orice caz nu un ucigaș, și să fii condamnat pe viață, pentru crima altuia; asta înseamnă să dispari pentru totdeauna, iremediabil, fără speranță, condamnat de viu la descompunere, morală și fizică, fără să ai măcar o șansă la o sută de mii sau un milion de-a mai ridica într-o zi capul și de-a mai fi om.

Câți oameni, oare, pe care o justiție implacabilă, un sistem penitenciar inuman i-au sfârșit și distrus încetul cu încetul n-ar fi preferat să fie orbi la Granada! *Eu sunt unul dintre aceia!*

Capitolul 14 – Barurile de noapte – Revoluția

Avionul cu care am plecat de la Madrid aterizează lin la Maiquetia, aeroportul Caracasului. Prietenii și fiica noastră ne așteaptă. După douăzeci de minute, iată-ne din nou acasă. Căinii se gudură de bucurie că ne văd, indianca noastră, care face parte de-acum din familie, ne tot întreabă:

— Ce face familia lui Henri, Señora? Și pe mama Ritei cum ai găsit-o, Henri? Cu atâția oameni care vă iubesc acolo, am crezut că n-o să vă mai văd întorcându-vă. Mulțumesc lui Dumnezeu, sunteți aici, „întregi”.

Da, mulțumită lui Dumnezeu suntem aici, întregi, cum spune Maria. Mai mult decât întregi, căci comuniunea care s-a stabilit cu ai noștri este foarte importantă pentru mine. Este imposibil să trădez încrederea pe care ei o au în mine. Sub niciun pretext nu mă voi comporta urât în viitor. Cel puțin voi face chiar și ceea ce pare imposibil pentru asta.

Lupta pentru viață continuă. Vindem restaurantul, mă săturasem de fripturi cu cartofi prăjiți, de rață cu portocale și altele. Cumpărăm un bar de noapte, *Caty-Bar*.

Un bar de noapte la Caracas este un loc unde clientela nu este alcătuită decât din bărbați, căci găsesc aici fete care să le țină de urât, să le vorbească și, în special, să-i asculte, să bea cu ei sau, dacă nu prea le este sete, să-i ajute puțin. Este o viață complet diferită de viața de zi, mult mai intensă, deloc liniștită, dar care îți permite ca în fiecare noapte să descoperi ceva nou și interesant: cel de-al doilea eu al fiecărui client al barului.

Senatori, deputați, bancheri, avocați, ofițeri, înalți funcționari vin noaptea pentru a scăpa de tensiunea acumulată în timpul zilei, pentru a se defula și a oferi a doua zi imaginea unei vieți exemplare, a unei conduite fără cusur în diferitele lor activități. Dar, la *Caty-Bar*, fiecare își dă arama pe față. Aici se produce explozia, respingerea ipocriziei sociale la care sunt constrânși, uitarea grijilor de la serviciu sau din familie, aici răsună strigătul de eliberare al unor oameni din clasa burgheză care s-au săturat să fie înlănțuiți de conveniențe și să se teamă de ce va spune lumea.

Toți, fără excepție, redevin tineri pentru câteva ore. Cu ajutorul alcoolului, se desprind din lanțurile conveniențelor sociale și trăiesc din plin libertatea de a striga, de a discuta, de a face pe Don Juanii cu cele mai frumoase fete din bar. La noi nu se merge însă mai departe, căci fetele sunt ținute din scurt de Rita care nu permite niciuneia dintre ele să părăsească barul în timpul programului. Dar toți bărbații sunt bucuroși de prezența acestor fete minunate, care au amabilitatea

să-i asculte când povestesc (le place la nebunie asta) și să le umple aceste ore de libertate numai cu frumusețea și tinerețea lor, Câți nu am văzut surprinși de ivirea zorilor, singuri (fetele plecaseră pe o altă ușă) și totuși mulțumiți, ușurați. Pe unul dintre ei, un om de afaceri foarte important, care trebuia să fie, în fiecare dimineață, la birou, la ora nouă, îl conduceam ca și pe ceilalți la mașină. Adesea, îmi puneam o mână pe umăr și, arătând cu un gest larg al celeilalte mâini spre munții din preajma Caracasului, bine conturați de lumina zilei care începea, îmi spunea:

— Noaptea s-a sfârșit, Enrique, soarele se va înălța în spatele Avilei. Această noapte s-a terminat deja, nu mai există nicio speranță s-o continui nicăieri, totul este închis și, odată cu venirea zorilor, realitatea lucrurilor ne pune din nou în fața responsabilităților noastre. Munca, biroul, viața, sclavia zilnică mă așteaptă, dar fără aceste nopți am mai putea oare continua? Și, totuși, noaptea s-a sfârșit, Enrique, femeile și-au luat zborul spre casele lor, iar noi rămânem singuri, ca niște tâmpiți.

Dar, cu toată deziluzia acestor momente penibile și în același timp fermecătoare, clienții noștri revin mereu să se bucure de acest vis de noapte, știind bine că lumina zilei îl va sfâșia brutal.

Și eu stau împreună cu ei și trăiesc adesea momente de neuitat, în afara rutinei pe care viața ne-o impune zilnic.

În scurt timp devin proprietarul unui al doilea bar, *Madrigal*, apoi al celui de-al treilea, *Normandy*.

Împreună cu un socialist, Gonzalo Durand, dușman al regimului și gata oricând, zi și noapte, să apere interesele proprietarilor de nightclub-uri, baruri și restaurante, înființăm o asociație de apărare a instituțiilor de acest fel din două provincii, Federal și Miranda.

După câțva timp, sunt numit președinte și îi apărăm cât putem mai bine pe membrii asociației noastre împotriva abuzurilor anumitor funcționari.

Deoarece am întotdeauna idei mirobolante, transform *Madrigal*-ul în local de noapte rusesc, *Ninoșka*, și pentru a-i da mai multă culoare locală îmbrac în cazac un spaniol din insulele Canare și-l cocoț pe un cal foarte liniștit din cauza vârstei. Amândoi fac pe portarii localului. Dar clienții îi dau de băut cazacului, care s-ar plictisi altfel de moarte, iar acesta nu uită, la rândul lui, ceea ce este mai puțin recomandabil, nici calul. Bineînțeles că nu dă pe gât păhărelele cu whisky, dar îi place enorm zahărul muiat în alcool, în special în lichior de chimen. Așa se face că atunci când calul este cherkelit și cazacul beat criță, nu rareori se întâmplă ca cei doi „portari” s-o pornească glonț pe bulevardul Miranda unde se află barul, o arteră foarte importantă, foarte circulată, calul galopând fără noimă, iar călărețul țipând cât îl ține gura. Vă dați seama ce se întâmplă: frânări bruște, tamponări,

strigăte ale șoferilor, ferestre care se deschid, înjurături pentru aceste zgomote neobișnuite din noapte. Toate incidentele se aranjează, bineînțeles, în cele din urmă, dar se și râde în hohote.

Pentru a pune capac la toate, am și un muzicant, dar nu unul obișnuit. Este un german, Kurt Löwendal, un organist cu mâini de boxer, care cântă cha-cha-cha cu atâta convingere încât sunetele orgii fac să vibreze zidurile până la etajul nouă al imobilului. Nu-mi prea vine să cred, dar proprietarul și portarul m-au convins să merg să constat eu însumi și mărturisesc că mi-am putut da seama că nu exagerau deloc.

Celălalt local, *Normandy*, este foarte bine plasat. Chiar în fața Securității Naționale. De-o parte teroarea, torturile, de cealaltă plăcerea de a trăi. De data asta sunt și eu de partea cea bună. Ceea ce nu mă oprește să-mi complic viața, căci fac lucrul cel mai periculos pentru mine, servesc de cutie de scrisori clandestină prizonierilor, atât celor politici, cât și celor de drept comun.

1958. De mai multe luni lucrurile se mișcă în Venezuela, dictatura lui Perez Jimenez este pe ducă. Chiar și clasele privilegiate îl părăsesc, nu mai are decât doi susținători, armata și teribila poliție secretă, *Seguridad Nacional*, care arestează din ce în ce mai mulți oameni.

În acest timp, cei mai importanți lideri politici din Venezuela, toți exilați, pun la punct împreună, la New York, planul de preluare a puterii. Este vorba de Rafael Caldera, Jovito Vilalba și un om excepțional, Romulo Betancourt. Conducătorul partidului comunist, Machado, nu este invitat. Cu toate acestea, comuniștii vor pierde și ei oameni în cursul evenimentelor.

La 1 ianuarie, un general al aerului, Castro Leon, încearcă să ridice oamenii și un mic grup de aviatori aruncă câteva bombe asupra Caracasului, în special asupra palatului prezidențial al lui Perez Jimenez. Operațiunea eșuează și Castro Leon fuge în Columbia.

Dar, la 23 ianuarie, la ora două noaptea, un avion survolează Caracasul. Este Perez Jimenez care fuge împreună cu familia, cei mai apropiați colaboratori și o parte din avere. O încărcătură atât de prețioasă de oameni și bogății încât venezuelienii au botezat acest avion „vaca sacră”. Perez Jimenez știe că a pierdut partida, că armata îl părăsește. După zece ani de dictatură, este lăsat să plece. Avionul s-a îndreptat spre Republica Dominicană, unde un alt dictator, Trujillo, nu putea decât să-l primească bine pe confratele său.

Caracasul se trezește cu o juntă militară condusă de amiralul Wolfgang Larrazabal, care pune mâna pe cârma acestui vapor abandonat de căpitanul și echipajul său. Este revoluție. În această revoluție, un tânăr joacă un rol important: Fabricio Ojeda. Cu toate că ar fi putut ușor, după aceea, să-și creeze o poziție privilegiată și să se

îmbogățească, nu va avea această slăbiciune și va fi în continuare unul dintre luptătorii cei mai intransigenți. Va muri „sinucis”, ceva mai târziu, într-o carceră a poliției. L-am cunoscut și țin să-i aduc acest omagiu. Poate că într-o bună zi i se va ridica o statuie.

Aproape trei săptămâni străzile au rămas fără polițiști. Bineînțeles că au avut loc jafuri, violențe, dar numai împotriva adepților lui Perez Jimenez. Poporul explodează după ce zece ani a purtat botniță. Sediul Securității Naționale, aflat în fața barului *Normandy*, este atacat și majoritatea polițiștilor sunt uciși.

În zilele care au urmat după plecarea lui Perez Jimenez era să pierd tot ceea ce realizasem în doisprezece ani de muncă.

Mi se telefonează din mai multe cartiere că barurile, localurile de noapte, restaurantele de lux, locuri preferate ale susținătorilor regimului Jimenez, sunt atacate și jefuite. Nu este prea grav pentru patronii care nu locuiesc în aceste localuri. Dar noi locuim chiar deasupra barului *Caty-Bar*. Este o vilă mică, într-o fundătură; barul este la parter, apartamentul nostru la etaj, cu un acoperiș terasă asemănător celor arabe.

Sunt hotărât să-mi apăr casa, afacerea și pe ai mei. Iau douăzeci de sticle cu benzină și pregătesc cocktailuri Molotov. Le așez, aliniindu-le pe acoperiș. Rita nu vrea să mă părăsească, este alături de mine, cu bricheta în mână. Iată-i.

O hoardă de oameni își face apariția; sunt mai mult de o sută de jefuitori. Localul aflându-se într-o fundătură, dacă intri pe străduță este clar unde intenționezi să te duci.

Vin spre noi și le disting clar strigătele: „Ăsta era un loc de întâlnire al oamenilor lui Perez! Să-l distrugem!” Se reped în fugă, purtând în mâini bare de fier și lopeți. Îmi aprind bricheta.

Dintr-o dată, hoarda se oprește. Patru oameni, cu brațele îndepărtate, s-au așezat de-a curmezișul drumului, împiedicându-i să înainteze. Îi aud spunându-le:

— Și noi suntem muncitori, și noi suntem revoluționari. Dar îi cunoaștem de ani de zile pe acești oameni. Patronul, Enrique, este un francez, prieten al poporului nostru, ne-a dovedit-o de zeci de ori până acum. Retrageți-vă, n-aveți ce face aici!

Și încep să discute, dar acum pe un ton mai blând, și-i aud pe acești patru oameni curajoși străduindu-se să le explice de ce ne iau apărarea. Durează cam douăzeci de minute. Rita și cu mine suntem tot pe acoperiș, cu bricheta în mână. Cei patru oameni i-au convins să ne respecte casa, pentru că hoarda se retrage în cele din urmă renunțând la gesturile de amenințare.

Uf! am văzut moartea cu ochii, dar și câțiva dintre ei ar fi avut, de altfel, aceeași soartă. Nimeni n-a mai revenit niciodată.

Cei patru oameni simpli, apărătorii noștri, erau lucrători la

Serviciul Apelor din Caracas. Într-adevăr, – alături de vila în care funcționează *Caty-Bar*, în fundătura care formează un fel de piațetă se află intrarea unui depozit de unde intră și ies camioanele-cisternă care aprovizionează zonele unde apa lipsește dintr-un motiv sau altul. Cei ce muncesc acolo sunt, natural, oameni de stânga. Adesea, le-am dat să mănânce câte ceva, dacă au venit să cumpere o sticlă de coca le-am spus că nu trebuie să ne-o plătească, am trăit cu ei ca buni vecini și ei și-au dat seama că-i privim ca pe toți ceilalți. Din cauza dictaturii nu vorbeau aproape niciodată despre politică, dar, câteodată, după ce-au băut câte ceva, unii dintre ei au lăsat să le scape cuvinte imprudente, pentru care au fost denunțați. Atunci au fost închiși sau dați afară din slujbă.

Am reușit adesea, Rita și cu mine, să obținem de la unii din clienții noștri ca vinovatul să fie eliberat sau reprimis la lucru. De altfel, printre senatorii, deputații sau militarii regimului erau mulți foarte serviabili și foarte umani. Rareori se întâmpla ca vreunul să refuze să ne facă un serviciu.

În această zi, lucrătorii de la Serviciul Apelor și-au plătit cu mult curaj (căci nu era timp de glumit!) datoriile. Și cel mai extraordinar lucru a fost că miracolul s-a repetat și cu celelalte două localuri. La *Ninoșka* niciun geam spart. La *Normandy*, chiar în fața teribilei Securități Naționale, locul cel mai fierbinte al revoluției, unde se trăgea din toate părțile, unde revoluționarii dădeau foc și jefuiau la dreapta și la stânga toate magazinele de pe bulevardul Mexico, la *Normandy* nu s-a întâmplat nimic, nimic n-a fost distrus, nimic n-a fost furat. Datorită vreunui ordin misterios? Nu știu, n-am aflat niciodată.

Pe timpul lui Perez Jimenez, disciplina era forțată, munca, securitatea societății contau înainte de orice. De zece ani, nimeni nu cuteza să discute ordinele, toată lumea nu făcea decât să li se supună. Presei i se pusese botniță.

Acum, cu Larrazabal, amiralul, toată lumea dansează, cântă, nu respectă legile, declară ce vrea, iar ziarele publică tot ce poate ieși din capul intelectualilor ahtiați de politică și demagogi, complet beți de bucuria de a putea spune ce le trece prin cap în toată libertatea. Și asta pare încurajator. Poți respira.

În plus, marinarul este poet, suflet de artist, sensibil la mizeria și la situația miilor de oameni care, odată cu căderea dictaturii, s-au năpustit din cele patru colțuri ale Venezuelei la Caracas. Inventează Planul de Urgență, care distribuie acestor nenorociți milioane luate din tezaurul național.

A promis alegeri. Mai mult decât cinstit, le pregătește în mod loial și, chiar dacă le câștigă în Caracas, Betancourt iese învingător. Câștigătorul trebuie să facă față unei situații dificile, nu trece o zi fără

un complot, nicio zi în care să nu fie nevoit să lupte împotriva reacțiunii.

Am cumpărat și cea mai mare cafenea din Caracas, *Grand Café*, în Sabana Grande, cu mai bine de patru sute de locuri. Este tocmai cafeneaua în care Julof Huignard, omul cu ciocanul de la bijuteria Lévy, îmi dăduse întâlnire în 1931, pe culoarele închisorii La Santa: „Curaj, Papi, întâlnire la Grand Café, la Caracas”. Eu am venit la întâlnire. Este adevărat că au trecut douăzeci și opt de ani de atunci, dar sunt aici. Sunt chiar proprietarul cafenelei, dar Huignard nu este aici.

Deci, pentru mine se pare că totul este în regulă. Dar situația politică a țării nu ușurează sarcina lui Betancourt. Un atentat monstruos, laș, împotriva lui, tulbură această democrație încă tânără și nesigură.

Mai mult ca sigur că din ordinul lui Trujillo, dictatorul din San-Domingo, o mașină plină de explozibil sare în aer la trecerea mașinii prezidențiale, care se duce la o ceremonie oficială. Șeful Casei militare este ucis, șoferul grav rănit, generalul Lopez Henriquez oribil mutilat, ca și soția sa, iar președintele însuși se alege cu arsuri grave la ambele brațe. Douăzeci și patru de ore mai târziu, cu mâinile bandajate, se adresează poporului venezuelean. Acest lucru li se pare atât de incredibil încât unii pretind că cel ce le vorbește este o sosie a președintelui.

Inutil să mai spun că, într-o asemenea atmosferă, această țară binecuvântată de Dumnezeu a fost și ea atacată de virusul pasiunilor politice. Toată lumea poartă microbul, sau aproape, polițaii sunt peste tot, ia naștere o rasă nouă, necunoscută până atunci. Unii funcționari abuzează de apartenența lor politică și așa se naște o expresie oribilă: „Noi comandăm.”

Funcționari din diverse administrații vin și mă calcă pe nervi. Apar tot felul de inspectori pentru lichioruri, taxe municipale, pentru una, pentru alta. Majoritatea acestor funcționari n-au nicio pregătire și nu ocupă postul pe care-l au decât pentru că fac parte dintr-un anumit partid politic.

În plus, pentru că administrația îmi cunoaște trecutul, cum vin inevitabil în contact cu anumiți tipi ce trec pe aici, chiar dacă trăiesc cinstit și nu întrețin legături mai strânse cu aceștia, deoarece, în plus, am primit azil aici, dar am rămas un proscris în Franța, polițaii profită și încearcă să mă șantajeze în tot felul, invocând antecedentele mele. De exemplu, se cercetează din nou asasinarea, acum doi ani, a unui francez, al cărui ucigaș nu a fost descoperit. Știi ceva? Nu știu nimic? Nu m-ar interesa, având în vedere situația mea, să aflu câte ceva?

Oh, cum îmi mai pică toate astea! Tipii ăștia încep să mă calce pe nervi! Nu că ar fi ceva grav pentru moment, dar, dacă se continuă tot

așa și ajung să mă enerveze, cine știe ce se mai poate întâmpla într-un an sau doi? Nu, nu trebuie să mă enervez aici, în această țară care mi-a oferit șansa să redevin un om liber, să-mi creez un cămin.

Nu stau prea mult pe gânduri, vând *Grand-Cafe* și celelalte localuri și, Rita și cu mine, plecăm în Spania. Poate că mă voi putea aclimatiza acolo și voi putea realiza ceva.

Nu am reușit să mă instalez. Țările din Europa sunt, într-adevăr, prea bine organizate. La Madrid, după ce-am obținut primele treisprezece autorizații pentru a pune pe picioare o afacere, mi s-a spus, cu amabilitate, că mai am nevoie de o a paisprezecea. Mi s-a părut că asta era prea de tot. Și Rita, văzând că nu pot trăi departe de Venezuela, că-mi lipsesc până și cei ce mă călcaseră pe nervi, a hotărât ca, pentru fericirea noastră, deși vândusem totul, să ne întoarcem acolo.

Capitolul 15 – Creveții – Cuprul

Din nou la Caracas. Suntem în 1961, au trecut șaisprezece ani de când am scăpat de la El Dorado. Suntem foarte fericiți, bucueroși să trăim, fără probleme importante. Împrejurări nefavorabile au făcut să nu-mi pot întâlni din nou familia cât am fost în Spania, dar scrisorile pe care ni le scriem regulat ne țin la curent, și pe unii, și pe alții, cu viața fiecăruia.

Viața s-a schimbat la Caracas și a cumpăra un local în stare bună, frumos și important ca cel pe care l-am vândut, *Grand Café*, este mai întâi peste mijloacele noastre, apoi imposibil de găsit disponibil și chiar și mai greu de pus pe picioare. Pe de altă parte, o lege ridicolă tinde să demaște în persoana patronilor de baruri, vânzători de băuturi alcoolice, niște corupători ai moralei publice, ceea ce permite tot felul de abuzuri din partea anumitor funcționari, iar eu nu vreau să fac jocul nimănui.

Trebuie să inventez altceva. Nu descopăr o mină de diamante, ci doar o mină de creveți foarte mari, *camarons*, și alții și mai mari, numiți *langostinos*. Și așa ajungem din nou la Maracaibo. Ne instalăm într-un apartament frumos, cumpăr o parte din plajă și înființez o companie, „Capitan Chico”, după numele cartierului unde se află plaja. Unic acționar, Henri Charrière. P.D.G., Henri Charrière. Director al operațiilor, Henri Charrière. Prim colaborator, Rita.

Și iată-ne intrați într-o aventură extraordinară. Cumpăr optsprezece vase de pescuit. Sunt bărci mari, echipate cu motor de 50 CP și cu plasă de două sute cincizeci de brațe. Cinci pescari pe fiecare vas. Un vas cu echipamentul complet costă douăsprezece mii cinci sute de bolivari; să ai optsprezece, asta îți cere să investești mulți bani.

Trăim din plin. Să crezi viață în jurul tău, să transformi satele, să măтури mizeria, să înlături dezgustul față de muncă al celor pe care îi plătești bine, să faci să dispară indiferența printr-o nouă viață, asta reușesc să realizez în scurt timp în câteva sate de pescari de la marginea lacului.

Acești oameni sărmani nu posedă nimic, așa că le dăm pe mână, fără nicio garanție, vasul cu tot echipamentul. Pescuiesc în echipe de câte cinci, unde și când vor, și n-au altă obligație decât să-mi vândă creveții la prețul zilei, din care se scad, însă, 0,50 bolivari deoarece tot materialul de pescuit este al meu și întreținerea lui cade în grija mea.

Afacerea merge din plin. Sunt pasionat de ceea ce fac. Avem camioane frigorifice care adună ceea ce pescuiesc vasele mele și ale altor pescari; vând apoi marfa celui ce dă mai mult.

Am construit pe lac un debarcader pe piloni, lung de peste treizeci de metri, iar pe mal o platformă mare, acoperită. Rita conduce o echipă de o sută douăzeci până la o sută patruzeci de femei care

prelucrează creveții. Spălați și respălați cu apă rece sunt sortați având ca unitate de măsură libra americană. Într-o livră pot intra fie zece-cinsprezece, fie douăzeci-douăzeci și cinci, fie douăzeci și cinci-treizeci de bucăți. Cu cât sunt mai mari, cu atât sunt mai scumpi. În fiecare săptămână, primesc din America o fițuică de culoare verde, *Green sheet*, care stabilește cursul creveților valabil începând din fiecare marți. Zilnic pleacă spre Miami un avion DC8 ceea ce înseamnă 24.800 livre, altă dată două avioane, dintre care un DC4, cu 12.400 livre.

Aș fi câștigat mulți bani, dacă, într-o zi, n-aș fi acceptat un asociat american. Avea o fața ca o lună, un aer de om cumsecade, prost și cinstit. Nu vorbea nici spaniola, nici franceza, iar cum eu nu vorbesc englezește, nu avem cum să ne certăm.

Acest american nu aduce niciun capital, dar reușește să închirieze frigoriferele unei societăți care produce o înghețată foarte cunoscută la Maracaibo și în împrejurimi. Congelarea creveților se realizează acum în cele mai bune condițiuni.

Eu trebuie să mă ocup de pescuit, de supravegherea vaselor, să recepționez recolta pescuitului zilnic în cele trei camioane frigorifice și să le plătesc direct pescarilor marfa, ceea ce înseamnă că furnizez singur niște sume considerabile.

Câteodată, plec de acasă cu treizeci de mii de bolivari în buzunar iar seara mă întorc fără nicio lețcaie.

Totul este foarte bine organizat, nimic nu se mișcă de la sine și trebuie să mă lupt în permanență atât cu pescarii mei, cât și cu cumpărătorii pirați.

Pescarii sunt, în general, oameni cinstiți. Acum sunt și harnici datorită câștigului. Dar acest câștig nu este totdeauna bine întrebuintat și ei continuă să trăiască în condiții foarte modeste. Poate că sunt înțelepți când nu simt nevoia să-și aranjeze casa, să aibă mobilă, o adevărată bucătărie, un dormitor confortabil. Le explic de nenumărate ori rostul transformărilor, dar este, probabil, mult mai puternic vechiul fond de indiferență împotriva căruia nu pot face nimic. Regret, dar asta nu mă împiedică să fiu nașul multor copii de-ai lor.

Necazuri mai mari am din cauza cumpărătorilor pirați. Cum am mai spus, pescarii folosesc materialul meu, iar eu le plătesc toți creveții la cursul zilei, minus 0,50 bolivari la kilogram, ceea ce consider că este corect. Cumpărătorii pirați nu riscă însă nimic. Nu au vase, au doar un frigorifer, atâta tot. Stau pe plajă și cumpără de la oricine. Când un vas se întoarce cu opt sute de kilograme de creveți, o jumătate de bolivar în plus la kilogram înseamnă o diferență pentru pescarii mei de patru sute de bolivari între ceea ce le dau eu și ceea ce le oferă cumpărătorul pirat. Iar patru sute de bolivari împărțiți la cinci

fac optzeci de bolivari în plus pentru fiecare pescar. Ar trebui să fii un sfânt să rezisti unei asemenea tentații. Așa că, de fiecare dată când au ocazia, pescarii mei acceptă oferta piratului. Trebuie, deci, să-mi apăr interesele aproape zi și noapte, dar cum lupta îmi place, mă bucur când reușesc să-mi înfrâng adversarii.

Pentru creveții trimiși în SUA, plata se face prin scrisoare de credit după prezentarea documentelor de expediție la bancă, însoțite de certificatul de control al calității produsului și al congelării acestuia. Banca ne plătește imediat 85% din valoarea totală, iar restul de 15% se încasează șaptezeci și două de ore mai târziu, după ce marfa a fost recepționată și controlată la sosire, iar banca din Miami și-a dat avizul către cea din Maracaibo.

Se întâmplă, adesea, ca sâmbătă, când trimit transporturi de creveți, asociatul meu să plece cu unul din ele însoțind încărcătura. În ziua asta cheltuielile de transport sunt mai mari, iar la Miami oamenii însărcinați cu manipularea mărfurilor nu lucrează. Trebuie, deci, să fii la fața locului și să descarci marfa cu echipe speciale, s-o încarci în remorci frigorifice și s-o duci până la fabrica cumpărătorului, la Miami, Tampa sau Jacksonville. Cum în ziua asta, sâmbătă, și băncile sunt închise, nu poți folosi cartea de credit și cu atât mai puțin asigurările. Poți să plătești doar cu bani gheață! Dar luni, dimineața, marfa noastră se vinde cu 10-15% mai scump. Operațiunea este, deci, rentabilă.

Totul merge ca pe roate și mă felicit pentru afacerile pe care le face asociatul meu sâmbătă, plecând cu avioanele. Până în ziua când nu se mai întoarce.

Și culmea, deoarece asta se întâmplă în luna când sunt puțini creveți în lac, închiriasem un vas de la Punto-Fijo, un port la mare, și făcusem o călătorie la Los Roquès de unde achiziționasem o încărcătură de languste superbe. Revenisem încărcat la maximum cu un produs de primă calitate, pe care îl sortasem la fața locului. Expediasem, deci, o încărcătură de mare valoare, numai cozi de languste de un kilogram două sute până la un kilogram trei sute, cea mai bună calitate.

Și în această frumoasă zi de sâmbătă, cele două avioane DGS încărcate de mine cu cozi de languste, cu cheltuielile de expediție și toate celelalte plătite tot de mine, își iau zborul cu asociatul meu și dispar în nori.

Luni, nicio știre, marți, nici atât. Mă duc la bancă, nimic de la Miami. Nu-mi vine să cred, dar știu deja, am fost înșelat. Sunt sigur că asociatul meu a vândut toată încărcătura și a fugit cu banii.

Mă apucă o furie teribilă și plec în America, în căutarea omului cu „fața ca luna”, cu un revolver la șold. Îi iau urma, nu este greu, dar la fiecare nouă adresă mă aflu în fața unei femei care declară că este

soția lui legitimă și că nu știe unde se află acum soțul ei. Și asta de trei ori la rând, în trei orașe diferite! Nu l-am mai găsit niciodată pe simpaticul meu asociat.

Sunt lefter. Am pierdut o sută cincizeci de mii de dolari. Mai îmi rămăseseră doar vasele, în stare destul de proastă, la fel ca și motoarele. Și cum în meseria asta trebuie să dispui zilnic de mulți bani ca să-ți menții piața, nu puteam ține pasul și nici să ne refacem. Aproape ruinați, vindem totul. Rita nu se plânge și nici nu-mi face niciun reproș pentru că am fost așa de încrezător. Capitalul, economiile noastre strânse în paisprezece ani de muncă serioasă, plus ultimii doi ani de sacrificii inutile și de eforturi constante, totul este pierdut sau aproape.

Cu ochii în lacrimi, părăsim această mare familie de pescari și de salariați pe care am creat-o. Și ei sunt consternați și-și manifestă regretul că plecăm și recunoștința pentru că le-am adus, timp de doi ani, un belșug pe care nu-l cunoscuseră înainte.

Ne întoarcem la Caracas. Ne instalăm într-un apartament drăguț, nu departe de *Grand-Cafe*. Ce vom face?

Nu avem capital suficient să cumpărăm un magazin sau să începem o nouă afacere. Trebuie să găsim ceva.

Aflu că niște societăți străine sunt interesate să cumpere deșeuri de aramă electrolitică, în orice cantitate. Afacerea este delicată, căci cuprul este considerat material strategic. Este controlat în toată America de Sud de americani, care veghează ca acest material să nu treacă dincolo de cortina de fier. În Venezuela, organismul care se ocupă de acest control este departamentul logistic al armatei. După câte spun cumpărătorii, aici ar exista mari cantități nefolosite, căci Venezuela nu dispune de mijloace industriale pentru a-l recupera. Știu că deșeurile sunt aproape imposibil de scos din țară, căci ai nevoie de licențe de export, ce nu se pot obține decât cu autorizația armatei, sau, cel puțin, de un document care să nu se opună eliberării licențelor.

Atunci începe cea mai nebunească poveste din viața mea...

Intru în contact cu grupul de cumpărători și le explic că sunt omul cel mai potrivit în această situație. Foarte repede, chiar după primele contacte, îi determin să deschidă scrisori de credit, căci, înainte de orice demers, trebuie să mă asigur că, odată afacerea pornită, vor avea milioanele de dolari necesare derulării ei. Și dolarii sosesc în bancă, pe numele cumpărătorului, bineînțeles.

Mă lansez în afacere și dau sfoară în țară, la dreapta și la stânga. Mi se oferă din toate părțile cantități importante de cupru recuperabil. Unii știu unde anume se găsește un cablu telefonic submarin ieșit din uz și înmagazinat într-un depozit secret, un bun atât de prețios încât a

fost pus sub supravegherea gărzilor naționale, care nici măcar nu știu ce se află acolo. Vânzătorul îmi spune că cel ce i-a dat informația i-a furnizat și un detaliu prețios: cablul a fost tăiat în bucăți mici și, ascuns în butoaie vechi la suprafața cărora s-au pus deșeuri de fontă și fier pentru a le putea trece peste graniță ca fier vechi, ceea ce este legal.

Un foarte respectabil comerciant catalan are un ginere funcționar la Societatea de Electricitate. Aceasta posedă kilometri de cabluri vechi de înaltă tensiune din cupru ce au fost înlocuite cu cabluri din alt metal. După el, acestea pot fi la dispoziția mea când doresc la un preț bun, cu bani peșin. În cele patru puncte cardinale ale Venezuelei se găsesc grămezi de cupru ascunse și păstrate cu mare grijă, care nu așteaptă decât un cumpărător.

Fiecare vânzător păstrează secretul asupra sursei informațiilor sale, el nefiind adesea decât intermediarul unui alt vânzător. Astfel că, adesea, deși sunt oameni de bună credință, nu-mi pot da decât informații vagi, nedeazăluindu-mi niciodată numele celui ce le-a vândut pontul! Totul se bazează pe încredere. Există adevărate bariere ale tăcerii.

Cumpăr, vând, cumpăr, vând, vând, ofer mese bogate viitorilor mei cumpărători, cât și vânzătorilor, în micul meu apartament. La bucătărie, Rita se întrece pe sine. Mă cred cel mai șiret și mai abil dintre comercianți. Sunt pivotul afacerii, cumpărătorii nu mă cunosc decât pe mine și vânzătorii la fel.

Sunt machiavelic, cumpăr pe credit (din fericire) conștiințe, unele pentru a obține la timpul necesar licențele de export, altele pentru a mă asigura, dând comisioane, că rezervele diferitelor companii nu-mi vor fi vândute decât mie.

Asta mă costă tot geniul meu, tot timpul meu, toți banii ce-mi mai rămăseseră după dezastrul cu pescuitul. Banii se duc pe deplasări, pe chirie, pe whisky și tot felul de mâncăruri fine cu care tratez pe toată lumea, ca un mare om de afaceri.

Țin reuniuni în cadrul cărora fiecare își apără cu strășnicie milioanele care trebuie să-i revină. Participările la beneficiile viitoare sunt tot atât de importante pe cât sunt de variate. Au loc mese și reuniuni secrete cu cumpărătorii care se impacientează. Mese și reuniuni și mai secrete cu prietenii prietenilor prietenilor care pot elibera licențele de export din partea ministerului. Un intermediar îmi propune un port de îmbarcare, unde, spune el, este ca la el acasă: se vor închide ochii asupra mărfii, cuprul va deveni plumb, fontă sau fiare vechi. Se calculează prețurile de transport și ajung la concluzia că avem nevoie de un port în fiecare regiune. Pentru Orient: Guanta; pentru Occident: Maracaibo. Pe scurt, cu cât facem mai multe socoteli, eu și cumpărătorii mei ne dăm seama că trebuie să plătim mai mult și,

deci, că sumele, în milioane, ce vor trebui să fie împărțite vor fi colosale.

Sunt sigur că mă aflu aproape de reușită. După una din acele mese memorabile pregătite de Rita, despre care mai vorbesc și azi unii comercianți onorabili din Caracas, am revăzut încă o dată cu principalii mei vânzători detaliile operațiunii. Totul este pus la punct. Fiecare și-a notat cu grijă sutele de tone pe care trebuie să mi le livreze, am căzut de acord asupra comisionului. Am precizat datele de livrare, cât și ambalajele ce vor fi folosite.

Deoarece totul este reglat la milimetru, nu-mi rămâne decât să obțin, de la un anumit ofițer venezuelean, informația privind modul cum trebuie să procedez pentru ca serviciile interesate ale armatei să nu se opună emiterii licențelor de către minister. Îi pun la dispoziție dosarul cu cantitățile, calitățile și proveniența cuprului.

A doua zi, bomba! Mă cheamă la telefon:

— Dragă prietene, sunt dezolat să te anunț că ai vândut mai mult cupru decât există în toate țările din America Centrală și de Sud la un loc.

Ce se întâmplă? Este nebun? Nu vrea să se ocupe de această afacere? O găsește necinstită, prea riscantă? Deoarece cuprul există! Nu se poate altfel! Nu se poate ca atâția oameni să mă fi mințit! Dar seara vine la mine cu date statistice și documente și-mi demonstrează că nu mi-a spus decât adevărul. Nu mă mai pot îndoii acum de această realitate catastrofală.

Am crezut în vânzătorii mei, care, și ei, la rândul lor, au crezut în vânzătorii lor, adesea ei înșiși simpli intermediari față de ultima verigă a lanțului. Dar, în ce privește ultima verigă, cuprul n-a existat, aproape întotdeauna, decât în imaginație. Adesea a servit de momeală pentru tratarea unei alte afaceri. Așa a fost înșelat respectabilul catalan, cu toate că și catalanii sunt șireți! L-au făcut să cumpere trei duzini de frigidere defecte pe care nimeni nu le-ar fi luat nici dacă i-ar fi fost date pe degeaba, pentru că a fost ademenit cu cealaltă afacere: achiziționarea sigură a treizeci de tone de cupru recuperat. Un alt vânzător, un ungur, și-a umplut apartamentul, în contul aceluiași speranțe, cu cozi de târnăcop. Din ziua aceea, întoarce capul când vede cantonieri.

Îi încolțesc pe vânzători, dar este prea târziu. Cu asta ar fi trebuit să încep. Urcând pe filieră, tonele se transformă în kilograme, câteodată în livre. Acolo unde ar fi trebuit să fie un depozit mirific, găsesc doar o grămadă de cilindri întrebuințați de armată la exercițiile de tir, și atât. Cablul telefonic submarin n-a existat niciodată, nici liniile de înaltă tensiune sau liniile reformate ale companiilor petroliere și nici altele.

Situația era gravă și cad parcă din lună, căci am cheltuit aproape

toți banii ce ne mai rămăseseră, spunându-mi că viitorul era mai mult decât asigurat.

Singurul lucru care există, într-adevăr, sunt cumpărătorii. Dar lor nu pot nici măcar să le rambursez cheltuielile considerabile făcute pentru transferul fondurilor și deschiderea scrisorilor de credit. Nu am, însă, prea multe neazuri cu ei, căci am fost de bună credință și nu am comis decât o greșeală: am crezut în toți acești comercianți cinstiți.

Nu-i nevoie să mai povestesc în ce stare ajunsesem. În mai puțin de doi ani fusesem înșelat de două ori de niște prostănaci. De americanul cu figura lui ca luna, apoi de acești oameni de afaceri burghezi, care se cred buni la toate. De fapt, nu-s buni de nimic!

Sunt atât de supărat pe mine însumi că mă surprind vorbind tare, singur, în sufragerie:

— De-acum înainte, nu mai fac afaceri cu oameni cinstiți; sunt, de fapt, prea mincinoși și hoți! În viitor, nu voi mai trata decât cu pungași adevărați! Cu ei știi, cel puțin, la ce să te aștepți!

Capitolul 16 – „Gorila” – Pablito

Cineva bate la ușă (soneria nu funcționează) și mă duc să-i deschid, sperând să fie unul din numeroșii mei vânzători de cupru, ca să pot să mă descarc, în sfârșit, cel puțin asupra unuia dintre ei, debitându-i tot repertoriul meu de înjurături și chiar, dacă reușește să le suporte, să-l și caftesc.

Este însă unul din vechii mei prieteni, colonelul Bolagno. Din totdeauna, el și familia lui mi-au spus Papillon și sunt singurii din Venezuela care îmi mai folosesc porecla. Toată lumea îmi spune Enrique sau Don Enrique, depinde de situația mea din acel moment. Iar pentru aceasta, venezuelienii au suficiente antene, știu imediat dacă ești înfloritor sau la strâmtoare.

— Hei, Papillon! Nu ne-am mai văzut de trei ani.

— Da, Francisco, de trei ani.

— De ce n-ai venit să mă vezi în casa mea cea nouă pe care mi-am construit-o după gustul meu?

— Nu m-ai invitat.

— Un prieten nu se invită, vine singur când vrea, căci, dacă prietenul lui are o casă, este și a lui. Să-l inviți înseamnă să-l insulți, pentru că înseamnă că-l așezi în același rând cu cei ce nu pot veni decât invitați.

Nu-i răspund, căci simt că are dreptate.

Bolagno o îmbrățișează pe Rita. Se așază în sufragerie cu coatele pe masă, cu un aer preocupat. Și-a scos chipiul de colonel. Rita îl servește cu o cafea și-l întreb:

— Cum mi-ai aflat adresa?

— Țasta-i un lucru care mă privește. De ce nu mi-ai trimis-o?

— Am avut mult de lucru, multe necazuri...

— Ai necazuri?

— Destule.

— Atunci nu prea am nimerit bine.

— De ce?

— Am venit să-ți cer să-mi împrumuți cinci mii de bolivari. Sunt cam strâmtorat.

— Imposibil, Francisco.

— Suntem ruinați, spune Rita.

— Ah, sunteți ruinați? Ești ruinat, Papillon, este adevărat că ești ruinat? Ai tupeul să mi-o spui? Ești ruinat și te ascunzi de mine? Și, deci, din cauza asta nu m-ai vizitat, ca să nu trebuiască să-mi povestești despre necazurile tale?

— Da.

— Ei bine, dă-mi voie să-ți spun că ești un ticălos. Pentru că, atunci când ai un prieten, îl ai ca să-i povestești grijile tale, ca să te

ajute să ieși dintr-o situație dificilă. Îți spun că ești un ticălos pentru că nu te gândești la mine, prietenul tău, când ești la ananghie. Închipuie-ți că am ajuns să aflu de la alții de necazurile tale și că de aia am venit acum, ca să te ajut.

Rita și cu mine dăm din colț în colț, iar emoția ne împiedică să vorbim. Nu am cerut nimănui nimic. Este adevărat. Dar mai mulți cunoscuți, cărora le făcusem mari servicii și care-mi datorează chiar situația lor, știu că suntem ruinați și niciunul n-a venit să ne dea o mână de ajutor. Majoritatea sunt francezi, oameni cinstiți și pungași în același timp.

— Ce pot face pentru tine, Papillon?

— Aș avea nevoie de mulți bani ca să pot cumpăra un magazin care ne-ar permite să ne câștigăm existența. Dacă îi ai, probabil că nu te poți lipsi de ei, dar mai mult ca sigur că nu-i ai, ar fi vorba de prea mulți bani.

— Îmbracă-te, Rita, mergem să mâncăm toți trei în cel mai bun restaurant francez din oraș!

La sfârșitul mesei, ne înțelegem că voi căuta un magazin și că-i voi spune suma necesară cumpărării lui. Și Bolagno încheie:

— Dacă am banii, nu-i nicio problemă, iar dacă nu am destui, voi împrumuta de la fratele și de la cumnatul meu. Dar îți dau cuvântul meu de onoare că voi face, oricum, rost de câți ai nevoie!

Tot restul zilei nu fac decât să discut cu Rita despre el, despre delicatețea lui.

— Mi-a dat singurul lui costum civil, când era un simplu caporal, ca să ies decent îmbrăcat din ocna de la El Dorado, iar acum ne readuce pe linia de plutire ca să putem s-o luăm de la capăt.

Am plătit chiria cu care rămăsesem în urmă, înainte să ne mutăm într-o agreabilă cafenea-restaurant bine situată pe bulevardul Las Delicias, tot în cartierul Sabana Grande. Se numește *Bar-Restaurant-Gab* și aici ne surprinde vestea sosirii lunganului Charlot.

Charles de Gaulle, pe atunci președintele Republicii Franceze, vine în vizită oficială, invitat de președintele Venezuelei, Raúl Leoni.

Caracasul și întreaga Venezuela sunt în sărbătoare. Nu numai oficialitățile sau clasele privilegiate, ci toată Venezuela. Poporul cel adevărat, cel cu mâinile aspre, cu pălării de paie și espadrile, tot acest popor generos îl așteaptă, fără excepție, pe Charles de Gaulle pentru a-l aclama.

Localul are o terasă acoperită foarte drăguță, iar eu stau liniștit la o masă, bând un anason, cu un francez care-mi explică misterele fabricării făinii de pește, și-mi vorbește, în cele din urmă, foarte încet, despre o descoperire pe care o pune la punct și care-i va aduce, când va fi omologată, milioane. Este vorba, nici mai mult, nici mai puțin, decât de cinematograful în relief. Coboară vocea și-și învâрте ochii în

toate părțile, ca să pară că are un aer cât mai confidențial și, de asemenea, ca să mă întrebe ce sumă aş putea investi în aceste cercetări. Nu-i deloc cretin, tipul se exprimă în cuvinte alese pe care le-a învățat la Centrală, nu cea de la Clairvaux sau alta ca ea, ci faimoasa Școală Centrală de la Paris, pepinieră de mari ingineri.

Este întotdeauna amuzant să ascuți poveștile cuiva care crede că poate să te ducă de nas și este așa de frumoasă vorbăria lui încât, vrăjit, nu-mi dau seama că un vecin trage cu urechea și se apleacă chiar, indiscret, să ne asculte. Până în momentul în care desfac un bilețel, trimis printr-un chelner de Rita, care se află la casă: „Nu știu ce discuți cu tipul tău, dar vecinul vostru este foarte interesat să vă asculte conversația. Alură de poliție secretă.”

Ca să termin cu inventatorul, îl sfătuiesc din tot sufletul să-și continue cercetările și-i spun că am atâta încredere în reușita lui încât aş intra imediat în această afacere dacă aş avea economii, dar, din păcate, nu este cazul. Pleacă, eu mă ridic și, întorcându-mă, iată-mă cu fața spre masa indiscretului.

Tipul este acolo, bine făcut, chiar prea bine, prea corect îmbrăcat, de asemenea, cu cravată și cu un costum bleumarin, având pe masă un pahar de anason și un pachet de Gauloises. Nu-i nevoie să-l întreb ce profesiune are sau ce naționalitate.

— *Perdone usted, fuma cigarillos Francéses?* (Scuzați-mă, fumați țigări franceze?)

— Da, sunt francez.

— Ca să vezi, nu vă cunosc. Nu sunteți cumva una din „gorilele” lunganului Charlot?

Spătosul se ridică și se prezintă:

— Cam așa ceva. Sunt comisarul Belion, însărcinat cu paza generalului.

— Încântat.

— Și dumneavoastră sunteți francez?

— Nu mă duceți cu zăhărelul, comisare, știți foarte bine cine sunt și nu din întâmplare vă aflați aici.

— Totuși...

— Nu insistați. Ați înscris un punct în favoarea dumneavoastră: ați pus special țigările pe masă ca să vă vorbesc. Da sau nu?

— Exact.

— Încă un pahar?

— O.K. Am venit să vă văd, căci, răspunzând de securitatea președintelui, trebuie să înaintez prin Ambasadă o listă cu persoanele care trebuie să părăsească Caracasul cât timp generalul se va afla aici. Această listă va fi trimisă Ministerului de Interne, care va lua măsurile necesare.

— Sunt pe listă?

- Încă nu.
- Ce știți despre mine?
- Că aveți o familie, că trăiți cinstit.
- Și ce altceva?
- Că sora dumneavoastră se numește doamna X... și locuiește la Paris, la adresa... că cealaltă soră, doamna Y... locuiește la Grenoble.
- Și?...
 - Condamnarea dumneavoastră va fi prescrisă anul viitor, în iunie 1967.
- Cine v-a spus?
- Aflasem ceva înainte de a pleca din Paris, dar acest lucru mi-a fost confirmat aici, la consulat.
- Dar consulul nu mi-a spus încă nimic!
- Oficial, nu vă cunoaște adresa.
- Mi-o cunoaște destul de bine ca să-mi trimită pe cap pe toți francezii care au probleme...
 - Treaba asta o face prin Alianța Franceză, este cu totul altceva.
 - Poate. Mulțumesc, oricum, pentru vestea cea bună. Mă pot duce la Consulat să cer o înștiințare oficială?
- Când doriți.
- Dar, spuneți-mi, comisare, de ce ați venit aici, pe terasa cafenelei mele? Doar nu pentru a-mi da vestea prescrierii condamnării și nici ca să-mi spuneți că surorile mele nu și-au schimbat adresa?
- Într-adevăr. Voiam să vă văd. Voiam să-l văd pe *Papillon*.
- Nu cunoașteți decât un singur *Papillon*, pe cel din dosarul poliției pariziene, o grămadă de minciuni, de exagerări, de procese verbale rău intenționate. Un dosar care nu-l definea nici măcar pe omul care eram atunci și cu atât mai puțin pe cel ce sunt astăzi.
- Foarte sincer să fiu, cred că așa este și vă felicit.
- Atunci, că m-ați văzut, mă veți pune pe lista celor ce vor fi expulzați în perioada vizitei lui de Gaulle?
- Nu.
- Ei bine, vreți să vă spun eu, comisare, de ce vă aflați aici?
- Ar fi amuzant.
- Ce v-ați zis: un aventurier caută întotdeauna să pună mâna pe bani. Or, *Papillon*, chiar dacă este acum la casa lui, a rămas un aventurier. Este posibil să refuze o sumă considerabilă dacă i se cere să acționeze el însuși contra lui de Gaulle, dar nu este prost să nu pună mâna pe o sumă mare de bani dacă pentru asta ar trebui să colaboreze doar la pregătirea unui atentat.
- Continuați.
- V-ați înșelat, comisare. Mai întâi, nici pentru cea mai mare avere din lume n-aș participa la un atentat politic, și cu atât mai puțin împotriva lui de Gaulle. Pe urmă, cine ar avea interes să pregătească

un atentat în Venezuela?

— O.A.S-ul!!

— Da, așa e! Nu numai că este posibil, dar este chiar probabil. Au luat plasă de atâtea ori în Franța, dar în Venezuela au toate șansele să câștige dinainte.

— Cum adică să câștige dinainte? De ce?

— Cu organizarea pe care o au, oamenii O.A.S.-ului nu au nevoie să intre în Venezuela pe căile normale, porturi, aeroporturi, fără să mai vorbim de coasta de două mii de kilometri. Frontierele terestre sunt imense: Brazilia, Columbia, Guyana engleză. Pot intra când vor, la lumina zilei și la ora pe care o doresc, fără ca nimeni să știe acest lucru sau, dacă-l află, să vadă ceva rău în asta. Cred că este prima dumneavoastră greșeală, comisare. Dar mai este una.

— Care? mă întreabă Belion, surâzând.

— Tipii din O.A.S., dacă sunt atât de șireți precum se spune, se vor feri să intre în contact cu francezii de aici. Și asta pentru că, știind că, în caz că se produce un atentat, polițaii se vor duce direct la francezi, prima lor grijă va fi să nu se apropie de *niciun francez*. Să nu uitați nici faptul că o persoană rău intenționată nu se va duce să locuiască la hotel. Aici sunt sute de persoane care închiriază o cameră mobilată oricui, fără să mai declare treaba asta autorităților. Așa că vă puteți da seama că cei ce-ar pregăti un atentat împotriva lui de Gaulle nu ar avea de ce să-și caute aliați printre francezii care trăiesc aici, hoți sau nu.

Mi se pare că, auzind toate astea, Belion își pierde puțin surâsul. Îngrijorat, simt asta, pleacă spunându-mi să trec să-l văd când mă voi putea întoarce la Paris. Îmi dă adresa de la Élysée. M-am dus: „Nu-l cunoaștem.” Îmi pare rău, mi-ar fi plăcut să-l revăd pe acest comisar care a fost corect cu mine, căci, într-adevăr, nu am fost expulzat din Caracas, ca alți francezi, în timpul vizitei lui de Gaulle. Vizită fără niciun fel de incidente neplăcute, de altfel.

Și, ca un tâmpit, m-am dus să-l aplaud pe de Gaulle.

Și, ca un tâmpit, am vărsat o lacrimă, văzându-l pe președintele țării mele.

Și, ca un tâmpit la pătrat, am uitat, datorită prezenței acestui mare șef de stat, care a reușit să salveze onoarea patriei mele, că această patrie m-a trimis la ocnă pe viață.

Și, ca un tâmpit la cub, mi-aș fi dat un deget să pot să-i strâng mâna sau să asist la recepția dată de ambasadă în onoarea lui, recepție la care, bineînțeles, nu am fost invitat. Dar, indirect, tagma și-a luat revanșa, căci la recepție au fost prezente și câteva foste curve, retrase din branșă, care, schimbându-și pielea, dacă se poate spune așa, datorită unor căsătorii bune, s-au aflat acolo, cu brațele pline de flori pentru tanti Yvonne, fericita.

M-am dus la consulul francez, care mi-a citit notificarea privind prescrierea condamnării mele pentru anul viitor. Încă un an și mă voi putea duce în Franța.

Trebuie să spun că nici la începutul vieții mele libere în Venezuela, nici mai târziu, în nicio împrejurare nu am fost deranjat sau plictisit de ambasadorii sau de consulii aflați în post. În timpul acestor lungi ani, nu am pus niciodată piciorul la ambasadă sau la consulat, dar, în schimb, în restaurantele mele i-am avut adesea clienți pe unii sau alții.

Situația noastră se ameliorează rapid și revin la barurile de noapte, cumpărând *Scotch Club*, situat în Chacaito, placa turnantă a traficului din Caracas, în plin centru. Curioasă poveste, pentru că mă bag în această afacere ca să-i vin în ajutor unui biet coafor francez pe care niște falși membri ai tagmei voiau să-l fraierească. Dar acest gest de cavalier medieval va fi ceva mai târziu foarte rentabil pentru mine.

Timp de câțiva ani, reîncep să trăiesc nopțile. Nopțile Caracasului, care se vulgarizează din ce în ce mai mult, pierzându-și acel aer boem care le dădea tot farmecul. Petrecăreții nu mai sunt de același calibru, iar noii clientele îi lipsește cultura și arta de a ști să se comporte pe care o aveau clienții de altădată.

Practic, trăiesc mai mult pe stradă, stând cât mai puțin posibil la bar, aproape întotdeauna dând o raită prin cartierele din jur. Învăț să-i cunosc pe minunații copii ai străzilor Caracasului, pe micii vagabonzi care încearcă toată noaptea să agațe niște cheflii sperând că vor câștiga câțiva bănuți, admir imaginația fecundă a acestor copii de la marginea societății ai căror părinți locuiesc în maghernițe. Nu sunt întotdeauna cei mai buni părinți cu putință, căci mulți dintre ei, în mizeria lor materială și morală, nu ezită să-și exploateze copiii.

Și acești copii curajoși se zbat în noapte ca să adune suma pe care sunt obligați s-o aducă dimineața în baraca lor. Puștii din aceste bande au de la cinci la doisprezece ani. Unii lustruiesc pantofi, alții stau la ușile cabaretelor și se oferă să supravegheze mașinile petrecăreților care intră în bar, alții se descurcă deschizând portiera mașinilor înaintea portarului. Mii de meserii, mii de mizării, mii de ingeniozități ca să pună bolivar lângă bolivar și să ajungă să aibă la ora cinci sau șase dimineața atâția cât să se poată întoarce acasă.

Bineînțeles că m-am împrietenit cu unii dintre ei, foarte demni și conștienți de ceea ce înseamnă prietenia. Nu-mi cer ajutorul decât atunci când au ajuns la capătul puterilor, când noaptea se sfârșește și sunt disperați că n-au adunat nimic sau aproape nimic. Doar atunci vin la mine.

Este emoționantă prietenia noastră și aproape complice. Adesea, când un client pe care-l cunosc bine dă să se urce în mașina lui de lux, îl rog să fie generos cu ei. Fraza consacrată: „Haideți. Faceți un gest

nobil! Gândiți-vă la banii pe care i-ați cheltuit în acest local, o sutime din cât ați aruncat ar fi destul pentru acest puști sărman.” Nouă din zece reacționează normal și puștiul primește de la petrecărețul generos un bilet de zece sau douăzeci de bolivari.

Dintre ei, cel mai bun prieten al meu este Pablito. Mic, slab, curajos, se bate ca un leu cu cei mai mari ca el. Căci, în această luptă pentru supraviețuire, dacă, de exemplu, un client nu a desemnat în mod special pe cineva să-i păzească mașina, cel mai rapid, când acesta iese din bar, încasează banii. De aici lupta teribilă pentru a apăra și a face să fie respectat ceea ce le aparține sau trebuie să le revină.

Micul meu prieten este inteligent, a învățat să citească în ziare, pe care, câteodată le vinde. Nu-i altul mai rapid ca el când e cazul să-și întreacă rivalii și să pună primul mâna pe portiera mașinii ce se oprește la bordură. De asemenea, este cel mai expeditiv când trebuie să facă mici comisioane: să cumpere sandvișuri, plăcinte, țigări sau altceva ce nu se găsește la bar.

Micul meu prieten Pablito luptă în fiecare noapte pentru a-și ajuta bunica, foarte bătrână, care are, se pare, părul alb, ochii albaștri deschis, dureri reumatice atât de mari încât nu poate munci deloc. Mama lui este în închisoare pentru că a lovit pe un vecin cu o sticlă în cap, când acesta a vrut să le fure radioul. Este foarte frumoasă mama lui, iar el, Pablito, la nouă ani, este singurul susținător al familiei. Bunica, frățiorul, surioara, pe care nu vrea să-i lase să coboare pe străzile Caracasului nici ziua, nici noaptea. El este șeful, trebuie să vegheze și să-i protejeze pe ai lui.

Îl ajut pe Pablito când nu a avut o noapte prea bună sau în anumite situații mai grele pentru el care se ivesc adesea: când îi trebuie bani ca să cumpere medicamente pentru bunica sau să închirieze un taxi s-o ducă la spitalul săracilor pentru a consulta un medic.

— Suferă și de astm bunica, așa că-ți dai seama ce cheltuieli sunt necesare!

În toate nopțile, Pablito îmi dă buletinul de sănătate al bunicii. Într-o zi, are nevoie de o sumă mai mare, de patruzeci de bolivari, ca să cumpere o saltea de ocazie. Din cauza astmului, bunica nu poate dormi într-un hamac, căci îi apasă toracele.

Cum adesea se instalează în mașina mea, într-o noapte un polițist care vorbea cu el, proptit de portieră și tot jucându-se cu revolverul, îl împușcă, din neatenție, în umăr. Pablito este dus de urgență la spital. Este operat și a doua zi mă duc să-l văd. Îl întreb unde se găsește cabana unde locuiește cu ai lui și cum pot să ajung acolo. Îmi spune că fără ajutorul lui nu o pot găsi și că doctorul îi interzice să se ridice din pat.

Noaptea, îi caut pe prietenii lui Pablito cu speranța că vreunul

dintre ei mă poate duce la bunica lui. Minunata solidaritate a copiilor străzii: toți îmi spun că nu știu unde locuiește. Nu cred un cuvânt, căci, în fiecare dimineață, se așteaptă unul pe altul și se întorc împreună în cartierul lor.

Sunt intrigat și o rog pe infirmiera care-l îngrijește să mă caute când îl va vizita cineva din familie sau din vecini. Îi dau numărul meu de telefon. Două zile mai târziu, mă duc la spital imediat ce primesc apelul infirmierei.

— Ei, Pablito, cum îți mai merge? Pari supărat.

— Nu, Enrique, mă doare puțin spatele.

— Totuși, râdea acum câteva minute, îmi spune vizitatoarea lui.

— Sunteți din familie, doamnă?

— Nu, sunt o vecină.

— Ce mai fac bunica și cei mici?

— Care bunică?

— A lui Pablito!

— Dar Pablito nu are bunică!

— Asta-i culmea!

O iau pe femeie mai la o parte. Da, are o soră mai mică și un frățior, dar nu are bunică. Mama nu îi este la închisoare, cum mi-a spus, mama lui este o nenorocită, pe jumătate idioată, nu este periculoasă, ci doar iresponsabilă.

Admirabil mi se pare acest puști al străzilor Caracasului, care nu voia ca prietenul lui, Enrique, să știe că mama lui este pe jumătate idioată; ar fi preferat ca mama lui să fie în închisoare, dar frumoasă, și a inventat-o pe bunica bolnavă de astm pentru ca prietenul lui francez să-i dea câte ceva pentru ea, ușurându-i astfel mizeria și disperarea biete sale mame.

Mă întorc la patul micului meu prieten, care nu îndrăznește să mă privească în ochi. Încet, îi ridic bărbia, ține ochii închiși și când, în sfârșit, îi deschide îi spun:

— Pablito, *eres un tronco de hombre*, ești un bărbat puternic!

Îi las o bancnotă de o sută de bolivari pentru familia lui și părăsesc spitalul fericit și mândru că am un astfel de prieten.

Pablito, un mic vagabond al străzilor din Caracas? Nu, un suflet excepțional, călit în nenorocire de la primii pași în viață și care luptă, în nopțile Caracasului, la cei nouă ani ai lui, pentru a-și hrăni familia.

1967. Condamnarea mea s-a prescris. Am plecat singur în Franța. Imposibil să lăsăm cuiva în grijă conducerea afacerii. Pentru a menține o atmosferă sănătoasă, e nevoie de autoritate, curaj, să impui respect și numai Rita poate face toate astea. Mi-a spus:

— Du-te să-i îmbrățișezi pe ai tăi în casele lor, du-te la mormântul tatălui tău, apoi du-te s-o îmbrățișezi și pe mama mea, care este așa de bătrână.

M-am dus în Franța prin Nisa. Cu tot pașaportul meu venezuelean, cu toată viza consulatului francez, am luat avionul pe ruta Caracas-Madrid-Barcelona, apoi de la Barcelona la Nisa. De ce tocmai Nisa?

Împreună cu viza mi s-a remis și actul oficial prin care Consulatul Franței la Caracas mă anunță de prescrierea vechii condamnări de către Curtea de Apel de la Paris. Dar, când mi-a dat acest act și viza, consulul mi-a spus: „Așteptați să cer instrucțiuni din Franța pentru a ști în ce condiții vă puteți întoarce.” Nu-i nevoie de mai multe explicații. Dacă trec pe la consul și acesta a primit răspunsul de la Paris, îmi va notifica, mai mult ca sigur, *interdicția de ședere pe viață în departamentul Sena*. Or, nu se poate să nu dau o raită prin Paris.

Am evitat astfel notificarea și, neprimind-o și nesemnând-o, nu comit o infracțiune. Dar dacă, aflând de plecarea mea, consulul cere poliției aeroportului de la Paris să mi-o comunice la sosire? De aici necesitatea celor două etape: sosesc la Nisa ca și cum aş veni din Spania.

1930–1967. Treizeci și șapte de ani au trecut. Treisprezece pe „calea putreziciunii”, iar ceilalți în libertate, din care douăzeci și doi având un cămin datorită căruia, reîncorporat în societate, trăiesc cinstit, fără să fiu, însă, un model de disciplină.

În 1956, am petrecut o lună cu ai mei, în Spania, apoi au trecut unsprezece ani în care, totuși, numeroase scrisori au menținut contactul viu cu familia.

1967. I-am revăzut pe toți.

Am intrat în casele lor, m-am așezat la mesele lor, le-am ținut pe genunchi copiii, chiar și nepoții. Grenoble, Lyon, Cannes, Saint-Priest și, în sfârșit, Saint-Péray, unde o găsesc, în ultima casă a tatălui meu, pe Tanti Ju, încă fidelă la post. Am împachetat cu grijă fotografiile mari ale părinților mei, am primit cu mândrie decorațiile câștigate de tata în 1914, am păstrat ca pe o comoară carnetul de economii pe care mi l-a făcut la o lună după ce m-am născut. Citesc: „Decembrie 1906, Saint-Étienne de Lugdarès, Henri Charrière, 5 franci.” Sunt depuse sume de 2, 3, chiar și 1 franc, simboluri ale dragostei părintești, care, pentru băiețelul lui, deși nu i-a folosit niciodată, reprezintă astăzi milioane de tandrețe.

Am ascultat-o pe Tanti Ju povestindu-mi de ce a murit tata înainte de vreme. Își uda singur grădina și-și căra singur stropitorile cu apă, ore în șir, pe-o distanță de două sute de metri. „Îți dai seama, copile, la vârsta lui! Ar fi putut cumpăra un furtun, dar nu te puteai înțelege cu el! Era încăpățânat ca un catâr și, deoarece vecinul nu voia să plătească și el jumătate și cum știa că, atunci când îl va avea, acesta i-l va cere să-l folosească și el, ei bine, s-a încăpățânat până la capăt, și, într-o zi, pe când ducea stropitorile, l-a lăsat inima.”

Îl văd pe tata, îl văd foarte bine, cărând stropitorile grele până la straturile de salate, roșii sau fasole verde.

Și-l văd încăpățânându-se să nu cumpere acel faimos furtun, chiar dacă Tanti Ju îi cerea zilnic s-o facă.

Și-l văd pe acest institutor de provincie oprindu-se să-și tragă sufletul și să-și șteargă fruntea de broboane cu batista, dându-i un sfat unui vecin sau predându-i o adevărată lecție de botanică unuia din nepoții care stau la el în perioada de convalescență, după o tuse convulsivă sau un oreion.

Și-l văd împărțind o parte din recoltă celor ce nu au grădină, și făcând pachete pe care le trimite în cele patru colțuri ale Franței pentru a-i ajuta pe ai săi sau pe cei mai buni prieteni în timpul lipsurilor datorate ultimului război.

Înainte de a mă duce la cimitir, la mormântul lui, i-am cerut lui Tanti Ju să-mi arate locurile pe unde se plimba de obicei.

Și mergem cu același pas cu care se plimba și el, pe aceleași drumuri pietruite, mărginite de stuf, de margarete, de maci, așteptând momentul în care Tanti Ju, văzând o bornă kilometrică, niște albine sau zborul unei păsări își va aminti o întâmplare din trecut care i-a emoționat. Și atunci, se oprește fericită, și-mi povestește cum i-a relatat tata cele întâmplate când o viespe l-a înțepat pe Michel, nepotul lui: „Vezi, Henri, era chiar aici.”

Cu gâtul uscat, însetat să aflu cât mai multe, cele mai mici detalii din viața tatei, ascult, emoționat, și-l văd parcă aievea:

„Știi, Ju, când băiețelul meu avea cinci sau șase ani, cel mult, a fost înțepat pe când ne plimbam de o viespe, dar nu o dată, ca Michel, ci de două ori. Ei bine, n-a plâns, ba mai mult, de abia am reușit să-l oprim să nu caute cuibul viespilor pe care voia să-l distrugă. Oh, era atât de curajos Riri!”

Nu m-am dus mai departe în Ardèche, n-am trecut de Saint-Péray.

Vreau să mă întorc în satul meu cu Rita, poate peste doi sau trei ani.

Cu sufletul încă plin de astfel de amintiri, debarc la gara Lyon și îmi las valizele la biroul de bagaje, evitând să completez o fișă de hotel. După treizeci și șapte de ani, calc din nou asfaltul Parisului.

Dar acest asfalt nu poate fi asfaltul *meu*, decât dacă sunt în

cartierul *meu*, Montmartre. Mă duc acolo noaptea, bineînțeles. Papillon al anilor 30 nu cunoștea decât soarele lămpilor electrice.

Și iată Montmartre, Place Pigalle, cafeneaua *Pierrot*, și clarul de lună, și pasajul Elysées des Beaux-Arts, și petrecăreții, și prostituatele, și tipii cu figuri de pești pe care un inițiat îi recunoaște imediat, numai după mers, și barurile înțesate de lume, unde consumatorii își vorbesc de la trei metri distanță. Dar asta este doar prima mea impresie.

Treizeci și șapte de ani au trecut, nimeni nu mă privește, cine să dea atenție unui om aproape bătrân (am trecut de șaizeci de ani)? Prostituatele sunt în stare să mă invite să le însoțesc, iar tinerii vor fi, poate, destul de lipsiți de respect ca să-mi dea paharul mai încolo și să mă împingă cu cotul ca să-mi ia locul la bar.

Un străin în plus, un client posibil, un industriaș de provincie, iată ce pare a fi acest domn bine îmbrăcat, cu cravată, un burghez oarecare, unul răătăcit la o oră târzie în acest bar interlop. De altfel, vezi imediat că nu este un obișnuit al acestor locuri, că se simte stingher.

Ei bine, da. Mă simt stingher. Este de înțeles. Nu mai sunt aceiași oameni, nici aceleași mutre, îți dai seama imediat că totul este confuz, amestecat. Sticleți, lesbiene, pederastați, tipi fără nicio morală, prostănaci, negri și arabi, doar foarte rar câțiva marsiliezi sau corsicani, cu accentul lor din sud, care îmi amintesc de timpul trecut. Pe scurt, este o lume total diferită de cea pe care am cunoscut-o.

Nu mai există nici măcar ceea ce întâlneam la tot pasul pe vremea mea, acele mese cu poeți, pictori sau artiști reuniți în grup, cu părul lor lung, care mirosea a boemă, a talent, a inteligență avangardistă. De altfel, părul lung îl poartă azi orice cretin.

Și intru ca un somnambul din bar în bar, urc scările interioare ca să văd dacă mai sunt la locul lor, acolo, la etaj, mesele de biliard ale tinereții mele și refuz amabil oferta unui ghid care vrea să-mi arate adevăratul Montmartre. Totuși, îl întreb:

— Credeți că Montmartre și-a pierdut sufletul pe care-l avea în anii 30?

Și îmi vine o poftă nebună să-l pălmuiesc, pentru că răspunsul lui este o insultă pentru acel Montmartre al meu.

— Dar, domnule, Montmartre este nemuritor. Trăiesc în acest cartier de patruzeci de ani, căci m-am stabilit aici pe când aveam doar zece ani, și credeți-mă că Place Pigalle, Place Blanche, Place Clichy, toate străduțele care pleacă de aici sunt și vor fi veșnic aceleași, cu *aceeași ambianță*.

Fug de idiotul ăsta și mă duc pe spațiul verde din mijlocul bulevardului, sub copaci. De aici, da, dacă nu distingi bine oamenii, dacă nu vezi decât formele exterioare, de aici, da, poți spune că Montmartre este același. Mă îndrept încet spre locul unde s-a zis că eu

l-aș fi împușcat pe Roland Legrand, în noaptea de 25 spre 26 martie 1930.

Banca este aceeași, fără îndoială, revopsită în fiecare an, o bancă obișnuită de pe bulevard, făcută dintr-un lemn atât de gros că a putut să reziste treizeci și șapte de ani; și becul electric este la locul lui, și barul de peste drum, și pietrele din pavajul drumului sunt aceleași, și obloanele ferestrelor casei din față, pe jumătate închise, sunt tot aceleași. Dar dacă piatra, lemnul, sticla ar putea vorbi! Voi ați văzut totul, erați aici și sunteți și acum, sunteți primii, singurii, adevărații martori ai dramei, voi știți bine că cel ce a tras în noaptea aceea nu am fost eu. De ce n-ați spus-o?

Oamenii trec indiferenți, oamenii trec fără să-l vadă pe acest om de șaizeci de ani, stând în picioare, sprijinit de un copac, același care era aici când a pornit glonte din revolver.

Bărbatul mângâie scoarța copacului, parcă și-ar cere scuze pentru că, timp de câteva secunde, s-a gândit că ar avea dreptul să-i reproșeze că nu a vorbit, atât lui, cât și celorlalți martori, veșnic muți, ai vieții oamenilor: pietrele, copacii din Montmartre.

Aveam douăzeci și trei de ani în acel sfârșit de martie 1930 și coboram în goană strada Lepic, această stradă pe care mai pot încă s-o urc, cu un pas apăsător. Căci, din fericire, sunt viguros și sănătos, sunt încă tânăr, da, sunt tânăr și trebuie, într-adevăr, să fiu tânăr, fizic și intelectual, pentru ca din cauza emoției să nu crăp aici de-o criză cardiacă sau să nu devin un nebun furios.

Strigoiul este aici, în ciuda voastră, a tuturor, a dat la o parte piatra tombală sub care l-ați îngropat de viu. Opriți-vă, trecători miopi, priviți un inocent condamnat pentru că sticleții au susținut că el a comis un omor chiar în aceste locuri, chiar pe această bucată de pământ, în fața acestor copaci și a acestor pietre, opriți-vă și adresați-vă acestor martori muți, cereți-le să vorbească astăzi. Și dacă vă veți înclina mai adânc și dacă-i veți ruga din toată inima să vorbească, îi veți auzi, cum îi aud și eu, spunându-vă, în șoaptă: „Nu, acum treizeci și șapte de ani acest om nu era aici în noaptea de 25 spre 26 martie, la ora 3 și 30 dimineața.”

„Dar atunci unde era?” se vor întreba scepticii. Ușor de spus: eram la *Iris-Bar*, poate la o sută de metri mai departe de aici, la *Iris-Bar*, unde, la un moment dat, a intrat brusc un șofer de taxi spunând: „S-a tras un foc de armă afară.”

„Nu-i adevărat”, au spus sticleții. „Nu-i adevărat”, au spus patronul și chelnerul de la *Iris*, sub presiunea sticleților.

Revăd ancheta, revăd procesul, nu vreau să refuz această confruntare cu trecutul. Vrei să-l re trăiești, frate? Ții mult la asta? Au trecut aproape patruzeci de ani de atunci și vrei din nou să re trăiești acel coșmar? Nu-ți este frică, nu te temi că această întoarcere în trecut

Îți va reaprinde dorința de răzbunare la care ai renunțai de mult? Ești chiar atât de sigur că, scufundându-te din nou în această mocirlă, nu vei aștepta cu înfrigurare să se facă ziuă și să se deschidă magazinele ca să cumperi o valiză pe care s-o umpli cu explozibil pentru ce știi tu, că nu vei răsfoi paginile cărții de telefon ca să descoperi numărul și adresa procurorului, că nu vei căuta să afli dacă Goldstein mai este în viață și dacă se mai ocupă de blănuri sau de altceva? Nu, sunt absolut sigur, nici unii, nici alții nu au de ce se teme de mine, pot să crape în liniște dacă nu i-au mâncat încă viermii.

Ei bine, bătrâne, nu-i greu să revezi această piesă, demnă de un teatru de marionete, al cărui erou și victimă ai fost. Așază-te aici, pe această bancă verde, cea care a asistat la declanșarea împușcăturii, chiar în fața străzii Germain-Pilon, pe acest bulevard Clichy, lângă barul *Le Clichy*, unde, așa cum a stabilit ancheta, a început drama. Pentru că ești încăpățânat, bătrâne Papi, pentru că vrei cu tot dinadinsul ca Papillon cel de douăzeci și trei de ani să re trăiască și să-ți povestească această piesă, vei fi servit!

Suntem în noaptea de 25 spre 26 martie, este ora trei și jumătate dimineața. Un om intră în barul *Le Clichy* și întreabă de Madame Nini.

— Eu sunt, răspunde o damă.

— Bărbatul dumneavoastră a primit un glonte în burtă. Veniți repede, este într-un taxi.

În viteză, Nini, însoțită de-o prietenă, îl urmează pe necunoscut. Și urcă în taxiul în care Roland Legrand se află așezat pe bancheta din spate. Nini îi cere individului care-a venit s-o cheme să o însoțească. Acesta îi răspunde „Nu pot” și dispare.

— Repede, la spitalul Lariboisière!

Șoferul, un rus, nu află decât în drum spre spital că pasagerul său este rănit; nu remarcase nimic înainte.

Imediat, după ce și-a debarcat clientul la spital, se duce să declare polițiștilor ceea ce știe: a fost oprit de doi bărbați care se țineau de braț, în fața casei cu nr. 17 de pe bulevardul Clichy; *nu s-a urcat decât un singur bărbat*, Roland Legrand. Celălalt i-a spus să meargă până la barul *Le Clichy* și a urmat mașina mergând pe jos. A intrat în bar și a ieșit cu două femei, apoi a dispărut. Cele două femei i-au spus să meargă la spitalul Lariboisière. „Pe drum am aflat că bărbatul era rănit.”

Poliția își notează cu grijă toate astea și, în plus, că Nini a declarat că toată noaptea prietenul ei a jucat cărți, în același bar în care ea agață bărbații, cu *un necunoscut*, apoi că a jucat zaruri la bar cu alți bărbați, *tot necunoscuți*, și că Roland a ieșit singur, după ce ceilalți plecaseră. Nimic din depoziția lui Nini nu lasă să se înțeleagă că cineva ar fi venit să-l caute. A ieșit singur, după ceilalți necunoscuți.

Un comisar și un polițai, comisarul Gerardin și inspectorul

Grimaldi, îl interoghează pe Roland care este pe moarte, în prezența mamei lui. Infermierele le-au spus că starea lui este disperată. Nu fac decât să citez raportul lor și nimeni nu poate să-mi reproșeze că-l inventez pentru că a fost publicat într-o carte scrisă special pentru a mă desființa și prefăcută, deci susținută, de un comisar divizionar, Paul Romain. Cei doi polițai îl interoghează pe Legrand:

— Lângă dumneavoastră se află comisarul de poliție și mama dumneavoastră, cea care este cel mai sfânt lucru pe care-l aveți pe lume. Spuneți-ne adevărul. Cine a tras și v-a rănit?

Răspunde: „Papillon Roger”.

Îi cer să jure c-a spus adevărul. „Da, domnule, am spus adevărul!”

„Ne retragem, lăsând-o pe mama lui cu el”, consemnează, în final, raportul.

Deci, puștiule de douăzeci și trei de ani, în acea noapte de 25 martie 1930, se spune clar și net, cel ce a tras a fost Papillon Roger.

Roland Legrand este un cârnățar de proxenet, care-și exploatează prietena, Nini, cu care locuiește pe strada Elysées des Beaux Arts la nr. 4. Nu este tocmai un om al tagmei, dar, ca toți cei ce frecventează Montmartre, ca toți cei din tagmă, cunoaște mulți cărora li se spune Papillon. Și, de teamă să nu fie arestat un alt Papillon în locul ucigașului, ceea ce nu i-ar conveni, îi precizează prenumele. Căci, chiar dacă a trăit ca un proxenet, ca toți cei ce nu fac parte cu adevărat din tagmă, vrea ca poliția să-l pedepsească pe dușmanul lui. Nu spune numai marca mașinii, ci indică și numărul ei de înmatriculare. Un Papillon, da, dar un Papillon Roger.

Și-mi amintesc din nou totul revenind în aceste locuri blestemate. Probabil că mi-am rememorat de mii de ori datele din dosarul pe care l-am învățat aproape pe dinafară, ca pe o biblie, în celula mea, căci avocații mei mi l-au dat și am avut timp să mi-l gravez în memorie, înainte de a ajunge în fața Curții cu Juri.

Deci, declarația lui Legrand, făcută înainte de a muri, și declarația lui Nini. Niciunul nu te desemnează ca fiind ucigașul.

Patru bărbați intră acum în scenă. În noaptea crimei s-au dus la spital și au întrebat:

1. – dacă Roger Legrand este cel rănit;
2. – în ce stare se află.

Imediat, polițaii sunt informați de vizita lor și îi caută. Deoarece nu se ascund, nefăcând parte din tagmă, au venit pe jos și au plecat la fel. Sunt arestați pe când mergeau pe bulevardul Rochechouart și sunt duși la Comisariatul arondismentului XVIII.

Se numesc:

Goldstein Georges, 24 de ani; Dorin Roger, 24 de ani; Jourmar Roger, 21 de ani; Cape Emile, 18 ani.

Declarațiile lor sunt consemnate chiar în ziua omorului, la

Comisariatul arondismentului XVIII. Totul este clar și net.

Goldstein declară că, mergând pe stradă, a auzit, din întâmplare, în îmbulzeală, că un anume Legrand a fost rănit cu trei gloanțe de revolver. Gândindu-se că ar fi putut fi vorba de prietenul lui, Roland Legrand, care frecventa cartierul, s-a dus la spital, pe jos, să se intereseze. În drum, s-a întâlnit cu Dorin, apoi cu ceilalți doi, și i-a rugat să-l însoțească. Ceilalți nu știu nimic despre afacerea asta și nici nu cunosc victima.

— Îl cunoașteți pe Papillon, îl întreabă comisarul pe Goldstein.

— Da, puțin. L-am întâlnit de câteva ori. Îl cunoaște pe Legrand, *asta-i tot ce vă pot spune*.

Și ce dacă! Ce înseamnă, de fapt, Papillon? Sunt cinci sau șase cu numele ăsta în Montmartre! Nu te enerva, Papi. Retrăind toate astea, am din nou douăzeci și trei de ani și îmi recitesc dosarul în celula mea de la Conciergerie.

Depoziția lui Dorin: Goldstein i-a cerut să-l însoțească la Lariboisiere pentru a afla noutăți despre un prieten *al cărui nume nu i l-a spus*. A intrat la spital cu el, și Goldstein a întrebat dacă cel internat, Legrand, este grav rănit.

— Îl cunoașteți pe Legrand? Vă amintiți de Papillon Roger? îl întreabă comisarul.

— Nu-l cunosc pe Legrand nici din vedere, nici după nume. Cunosc unul Papillon, pentru că l-am văzut pe bulevard. Este foarte cunoscut și este considerat teribil. Nu am vorbit niciodată cu el. Nu știu nimic în plus.

Nici acum nimic despre Papillon Roger.

Cel de-al treilea interogat, Jourmar, declară că Goldstein, ieșind din spital, unde intrase cu Dorin, i-a spus: „Sigur este prietenul meu.”

Deci, înainte de a intra în spital, nu era sigur, nu, Papi? Comisarul:

— Îi cunoașteți pe Papillon Roger și pe un anume Legrand?

— Cunosc un Papillon care frecventează Pigalle. L-am văzut ultima oară acum trei luni.

Același lucru și cu al patrulea pungaș. Nu-l cunoaște pe Legrand. Un Papillon, da, dar numai din vedere.

Mama victimei confirmă în prima sa depoziție că fiul ei a spus Papillon Roger.

Numai după aceste prime declarații încep complicațiile. Până acum totul este clar, net, precis. Nu tu promisiuni, nu tu polițai, toți martorii își fac depoziția în deplină libertate, în fața unui comisar din cartier, fără a fi manipulați, amenințați, orientați.

Concluzie: în barul *Le Clichy*, unde se află Roland înaintea dramei, nu sunt decât necunoscuți. Fie că sunt jucători de cărți sau de zaruri, cei cu care vine în contact Roland sunt toți niște necunoscuți. Ceea ce este curios și totuși surprinzător este faptul că așa vor rămâne până la

sfârșit.

Al doilea punct: Roland Legrand, prietena lui o declară, a ieșit din bar *ultimul, singur*. Nimeni n-a venit să-l caute. Puțin timp după ce a ieșit, este rănit de un necunoscut, pe care-l identifică pe patul de moarte ca fiind Papillon Roger. Cel ce vine s-o prevină pe Nini este tot un necunoscut, care va rămâne și el un necunoscut. Totuși, el este cel care l-a ajutat pe Legrand să se urce în taxi imediat după ce a fost împușcat. Necunoscut care nu se urcă în mașină, ci merge pe jos, alături de aceasta, până la barul unde o anunță pe Nini. Și acest martor principal va rămâne pentru totdeauna un necunoscut, când tot ceea ce a făcut dovedește că este un om al tagmei din Montmartre, deci este imposibil să nu fie cunoscut de sticleți. Bizar.

Al treilea punct: Goldstein, care va fi martorul principal al acuzării, nu știe cine a fost rănit și se duce la spitalul Lariboisière să vadă dacă nu este vorba cumva de prietenul lui Legrand. Singurele indicii pentru a-l putea repera pe acel Papillon sunt că se numește Roger și că este considerat teribil.

Erai, oare, teribil, Papi, la douăzeci și trei de ani, erai un individ periculos? Nu, nu încă, dar aveam șanse să ajung. Sigur că pe atunci eram „un băiat rău”, dar sunt sigur, de asemenea, că la douăzeci și trei de ani, *douăzeci și trei* (cei ai căror fii au avut sau au această vârstă să se gândească bine), nu puteam să mă fi decis pentru totdeauna să rămân așa. Sunt sigur, totodată, că la acea vârstă, aflat numai de doi ani în Montmartre, nu puteam fi niciun caid, nici teroarea cartierului Pigalle. Dar, fără îndoială, deranjam ordinea publică, fusesem bănuțat că am participat la unele lovituri importante, fără să se fi putut dovedi însă nimic. Sigur că fusesem reținut de mai multe ori și torturat de cei de la Quai des Orfèvres, nr. 36, fără să se obțină vreodată de la mine vreo informație sau vreun nume. Sigur că după drama trăită în copilărie, după perioada nefericită din marină, după refuzul administrației de a mă accepta într-o funcție stabilă, mă hotărâsem să trăiesc în afara acestei societăți de paiate și să o fac să simtă aceasta. Sigur că, de fiecare dată când eram arestat și torturat de poliție pentru o afacere serioasă la care se credea că participasem, îmi insultam călăii, făcându-i în toate felurile, spunându-le chiar, adesea, că într-o zi voi fi eu în locul lor și că ei se vor afla în mâinile mele. Umiliți profund, polițaii aveau toate motivele să-și spună: „Acest Papillon nu trebuie să scape fără să-i tăiem aripile cu prima ocazie.”

Dar, totuși, nu aveam decât douăzeci și trei de ani! Existența mea nu însemna numai furie împotriva societății, împotriva proștilor care se supuneau legilor ei cretine, ci și *viața* adevărată, râsul continuu, bucuria și exuberanța tinereții. Făcusem prostii destul de mari, da, dar nu prostii care să fi implicat violența. De altfel, când m-au închis, în dosarul meu de la poliție nu era consemnată decât o condamnare:

patru luni de închisoare, cu suspendare, pentru tănuire de obiecte furate. Trebuia să fiu șters dintre cei vii doar pentru că i-am umilit pe polițiști și pentru că s-ar fi putut să ajung periculos? Nu, totuși!

Dacă Venezuela ar fi reacționat la fel, niciodată nu mi-ar fi dat azil și cu atât mai puțin nu m-ar fi naturalizat. Căci ei aveau de-a face cu un om de treizeci și opt de ani, deci în plină forță, și care se prezenta cu o carte de vizită mai degrabă încărcată: condamnat la ocnă pe viață, la vârsta de douăzeci și patru de ani, pentru omor, cu mai multe tentative de evadare, și chiar evadat de două ori, periculos.

Și totul pornește, de fapt, de aici, din momentul în care Poliția Judiciară începe să se ocupe de această afacere. Vor fi căutați toți cei pe care-i cheamă Papillon. Căci, bătrâne, la douăzeci de ani te numeai Papillon. N-ai abandonat această poreclă decât în Venezuela. Poate că ți-o vei relua într-o zi.

Zvonul se întinde rapid în Montmartre că sunt căutați cei ce poartă numele de Papillon: Papillon le Petit, Poussini Papillon, Papillon Trompe la Mort, Papillon Roger etc.

Mie mi se spune, în mod obișnuit, Papillon și doar dacă este nevoie de precizări Papillon Pouce Coupé, cu toate că prenumele mele sunt Henri Antoine. Cu toate astea, nu vreau să intru din nou în relații cu sticleții și o iau repede din loc.

Dar de ce ai plecat, Papi, dacă nu te știai cu musca pe căciulă?

Acum te-ai găsit să-ți pui o asemenea întrebare? La șaiszeci de ani te-ai tâmpit? Sau ai uitat că până să fi împlinit douăzeci și trei de ani fusesesi torturat de mai multe ori la Quai des Orfèvres? Nu ți-au plăcut niciodată loviturile încasate și nici torturile atât de ingenioase ale poliției de atunci. Hârdăul în care ți se vâra capul în apă, ca să nu mai poți respira, și erai ținut așa până când nu mai știai ce e cu tine, sticleții care-ți răsuceau de cinci sau șase ori boășele de ți se umflau atât de tare că timp de câteva săptămâni mergeai ca un călăreț din pampasul argentinian, presa pentru hârtie în care ți se striveau unghiile până ce-ți dădea sângele, iar apoi se învinețeau și-ți cădeau, loviturile cu bastoanele de cauciuc care-ți provocau leziuni în plămâni încât vărsai sânge pe gură, sticleții în civil, de optzeci până la o sută de kilograme, care-ți săreau pe burtă ca și cum ai fi fost o trambulină... Ai ajuns, oare, la vârsta când faci amnezie și ai uitat toate astea? Aveam nu unul, ci mii de motive s-o iau la fugă în viteză. Dar, nu prea departe, căci nu mă știam vinovat de nimic. Nu era nevoie s-o șterg în străinătate, ci doar într-un colțisor nu prea îndepărtat de Paris. Îl vor aresta sau, cel puțin, îl vor identifica în curând pe acel Papillon Roger și atunci, cu taxiul, mă voi întoarce la Paris, și gata! Niciun pericol pentru boășe, unghii și tot restul.

Numai că Papillon Roger nu a fost niciodată identificat. Și niciun alt vinovat nu a putut fi descoperit.

Și, dintr-o dată, iată-l că ră sare ca prin minune. E vorba de un Papillon Roger? Nicio problemă, se elimină Roger și rămâne doar Papillon, porecla lui Henri Charrière, numit Papillon. Soluția este la îndemână, rămâne numai să fie adunate probe. Nu mai este vorba de căutarea adevărului, printr-o anchetă cinstită și fără prejudecată, întreprinsă de niște vânători dornici să-și adauge un trofeu în plus la palmaresul lor, ci de fabricarea, în întregime, a unui vinovat.

Pentru că noi, ceilalți, polițiștii, avem nevoie cu orice preț, ca să putem fi avansați în foarte nobila și cinstita noastră carieră, de *soluționarea unei crime*. Or, clientul nostru are tot ceea ce-i trebuie pentru a fi pe placul tuturor. Mai întâi al șefilor noștri, care au încredere în noi, apoi al judecătorului de instrucție care se ocupă de afacere și, în sfârșit, al celor douăsprezece momâi din juriu care îi vor da cel mult zece ani. Este tânăr, puțin proxenet... De iubita lui vom avea noi grijă să pară că este o curvă. Suspectat de hoție, a avut de mai multe ori de-a face cu poliția, dar a fost condamnat o singură dată, pentru tăinuire de obiecte furate, la patru luni, cu suspendare.

Mai mult, tipul este de un soi rău, ne trimite la dracu când îl areștăm, își bate joc de noi, ne umilește, și-a botezat cățelul Chiappe (așa îl chema pe prefectul de atunci al poliției din Paris) și nu o dată și-a permis să le spună unor colegi de-ai noștri: „Ai face bine s-o lași mai moale cu «torturile» dacă vrei să mai apuci pensia.” Asemenea amenințări că vom fi pedepsiți într-o bună zi pentru procedeele noastre „moderne” și „îngrijite” folosite la interogatoriu ne îngrijorează.

„Ei, băiete, n-ai nici o șansă. Ne-am asigurat în toate privințele ca să te băgăm la apă.”

Iată tristul început, Papi. Aveai douăzeci și trei de ani când te-au prins cei doi sticleți împutuți, la Saint-Cloud, la 10 aprilie, la trei săptămâni după crimă, în timp ce mâncai melci.

Ehei! Și nu le-a păsat! Ce înflăcărare, ce perseverență, ce încăpățănare, ce pasiune, ce machiavelism pentru a te face să ajungi într-o zi la Curtea cu Juri unde ai primit acea palmă după care ți-ai revenit abia peste treisprezece ani!

Au acționat, oare, ca atunci când e vorba de uciderea unuia din tagmă? Aș, de unde, au fost atât de zeloși de parcă era vorba de „fabricarea” asasinului unui bancher sau ai unui cinstit tată de familie.

Nu a fost așa de ușor să se dea impresia că sunt vinovat. Dar, inspectorul Mayzaud de la Poliția Judiciară, însărcinat cu afacerea, specialist în Montmartre, pornit împotriva mea atât de tare încât se va ajunge la un război deschis între el și apărătorii mei până la Curtea cu Juri, așa cum au scris ziarele epocii, cu insulte, plângeri și procedee neloiale, deci, Mayzaud, din nefericire pentru mine îl avea la mână pe grăsanul de Goldstein, fiu de postăvar, unul dintre acei nemernici care

ling picioarele celor din tagmă în speranța că într-o zi vor ajunge în fruntea acestora. Și cât de docil este acest Goldstein! Mayzaud (el va declara aceasta la Curtea cu Juri) îl întâlnește poate de-o sută de ori, *din întâmplare*, în timpul anchetei. Și acest prețios martor, care declarase *în ziua crimei* că auzise, în îmbulzeala de pe stradă, că un oarecare Roland primise trei gloanțe în stomac și că s-a dus la spital să afle identitatea exactă a victimei și gravitatea rănii, depoziție susținută de trei camarazi care nu au nicio legătură cu toată tărașenia, același Goldstein, trei săptămâni mai târziu, la 18 aprilie, după multiple întâlniri cu Mayzaud, declară următoarele:

În noaptea de 25 spre 26 martie, înainte de crimă, l-a întâlnit pe Papillon (adică pe mine), întovărășit de doi necunoscuți (iarăși?), Papillon îl întreabă unde-l poate găsi pe Legrand. Goldstein îi răspunde: „La Clichy”. Papillon pleacă, iar el se duce imediat să-l prevină pe Legrand. În timp ce discută cu el, unul din cei doi care-l însoțeau pe Papillon intră în bar și-i cere lui Legrand să iasă până afară. El însuși iese puțin după aceea și-i vede pe Papillon și pe Legrand discutând cu calm, dar nu rămâne în preajma lor. Mai târziu, revenind în Place Pigalle, îl întâlnește din nou pe Papillon care-i spune că l-a împușcat pe Legrand și că-l roagă să se ducă la Lariboisière să vadă în ce stare se află, iar dacă mai trăiește să-l sfătuiască să-și țină gura.

Căci, bineînțeles, Papi, tu care, la Curtea cu Juri, ești prezentat ca un tip teribil, ca unul din tagmă, cu atât mai periculos cu cât ești inteligent și șiret, tu, caidul, tu ești atât de tâmpit încât, după ce ai tras într-un tip, în plin bulevard, să rămâi acolo, în Place Pigalle, *la locul crimei*, așteptând să treacă Goldstein. Nu, nu te vei duce să respiri aerul unui alt cartier sau al împrejurimilor Parisului, nu! Rămâi acolo, ca o bornă kilometrică, așteptând ca sticleții să vină, repede, la locul crimei, să-ți spună bonjour.

El, Goldstein, care spune că mă cunoaște bine, este mai puțin tâmpit decât crede că sunt eu. A doua zi după această declarație, o șterge pentru o vreme în Anglia.

În timpul ăsta, eu mă apăr ca un nebun. Goldstein? Nu-l cunosc. Este posibil să-l fi văzut, să fi schimbat câteva cuvinte cu el, așa cum se întâmplă între oameni ce frecventează același cartier, fără să știi cu cine ai de-a face. Într-adevăr, nu reușesc să pun o figură pe acest nume, încât numai cu ocazia unei confruntări reușesc să aflu cine este. Sunt surprins să constat că un tip oarecare, necunoscut de mine, mă acuză cu atâta precizie, încât mă întreb ce delict o fi comis – nu prea grav, asta-i sigur, căci tipul este prea jalnic – pentru ca sticleții să-l poată manipula astfel. Mă mai întreb și astăzi, de altfel. Moravuri sau droguri?

Căci, fără el, fără declarațiile lui succesive, care, *de fiecare dată*,

adaugă noi cărămizi la edificiul pe care-l construiesc sticleții, declarații care lasă deschisă ușa atâtor „se spune”, fără el, deci, nimic n-ar sta în picioare. Nimic.

Dar el declară: „Am auzit-o pe doamna X spunând că...”, și este audiată doamna X, care declară la rândul ei că s-ar putea să fi spus că... etc. Și toată această adunătură de declarații care încep cu „este posibil ca”, smulse celor pe care sticleții îi hărțuiesc fără încetare, va umple în cele din urmă dosarul.

Iată, însă, că intervine un element miraculos la prima vedere, care, însă, mai târziu, se va dovedi extrem de periculos, fatal chiar. O mașinație polițienească machiavelică, o capcană în care, împreună cu avocații mei, am căzut cu capul înainte. Crezând că mă salvez, m-am pierdut. Căci nu era nimic solid în dosar, mărturiile succesive ale lui Goldstein erau neverosimile. Atât de puțin convingător era dosarul încât pretensei mele crime îi lipsea un lucru esențial: mobilul. Neavând niciun motiv să-i port sâmbetele victimei și nefiind nebun, cădeam în toată afacerea asta ca musca-n lapte și orice juriu, chiar alcătuit din cele mai cretine momâi, n-ar fi putut să nu-și dea seama.

Atunci, poliția inventează mobilul, iar cel ce-l lansează este un curcan ce bate Montmartre de zece ani, inspectorul Mazillier.

Unul dintre avocații mei, maestrul Beffey, care se plimbă prin Montmartre în timpul liber, îl întâlnește pe acest curcan care-i spune că știe ce s-a întâmplat cu adevărat în noaptea de 25 spre 26 martie și că este gata să depună mărturie, ceea ce se subînțelege că este în favoarea mea. Împreună cu Beffey, îmi spun: sau acționează din cinste profesională sau, ceea ce pare mai verosimil, este vorba de rivalitatea dintre el și Mayzaud.

Și noi cerem depoziția lui. Noi.

Dar ceea ce declară Mazillier nu este defel ceea ce așteptăm noi. Declară că mă cunoaște bine, că i-am făcut multe servicii și adaugă: „Datorită informațiilor furnizate de Charrière am putut să fac mai multe arestări. Circumstanțele crimei *le ignor*. Totuși, am auzit spunându-se (câți de „am auzit spunându-se” în cazul meu!) că Charrière era suspectat de niște indivizi necunoscuți de mine (ca să vezi!) care-i reproșau relațiile lui cu poliția.

Și iată mobilul crimei! L-am ucis pe Roland Legrand în timpul unei discuții aprinse pentru că acesta răspândea în Montmartre zvonul că eram un turnător.

Și când este făcută această declarație a inspectorului Mazillier? La 14 aprilie. Iar cea a lui Goldstein, prin care, revenind asupra celei făcute în ziua crimei, mă vâra până-n gât în rahat? La 18 aprilie, *patru zile după cea a lui Mazillier*.

Dar, în afara judecătorului de instrucție Robbe, pe care curcanii îl au, probabil, cu ceva la mână, magistrații nu sunt dispuși să înghită

orice fel de gogoși.

Ba chiar atât de puțin dispuși încât decizia lor cade ca un trăsnet.

Camera de punere sub acuzație, în fața acestor mărturii înădădite, a acestor grămezi de bârfe, minciuni, declarații dirijate, impuse poate, simte că ceva nu este în regulă în acest dosar. Căci, Papi, cu toate că ești dispus adesea să pui în același sac, considerând că fac tot atâtea parale, magistrați, justiție, curcani, momâi și administrație penitenciară, trebuie să recunoști, și trebuie să te înclini în fața lor, că ai întâlnit și magistrați excesiv de onești.

Rezultat imediat, Camera de punere sub acuzare *refuză* să mă trimită cu acest dosar dubios în fața Curții cu Juri și restituie toate actele judecătorului de instrucție, cerând un *supliment de informații*.

Turbarea curcanilor este fără margini și găsesc martori peste tot, la închisoare, în ajun de-a fi eliberați, sau a două zi după eliberare. Tot „mi s-a spus”, „am auzit spunându-se”, „se pare că...” sau „aproape...”. Nu se mai opresc. Dar suplimentul de informații nu aduce nimic, nici cel mai mic indiciu sau cel puțin un început de dovadă nouă și serioasă.

În sfârșit, fără nimic nou, în afară de o ciorbă de pește prost făcută, fără pește de soi, doar cu pește de râu ce este dat drept pește din Mediterana, dosarul este acceptat și trimis la Curtea cu Juri.

Și acolo, o nouă lovitură de trăsnet. Se petrece un lucru ce poate fi întâlnit foarte rar în lumea judiciară: un procuror general, acuzatorul public, cel al cărui rol și interes este să apere societatea și să avanseze pe scara ierarhică trimițând cât mai mulți acuzați în spatele gratiilor, procurorul general căruia i s-a dat dosarul pentru a susține în numele legii acuzarea, îl ia cu vârful degetelor ca într-un clește și-l pune pe birou spunând: „Nu accept să susțin acuzarea în numele legii în această afacere... Se simte că ceva este dubios și prefabricat, dați-l altora.”

Cât era de radioasă, în acea zi, fața maestrului Raymond Hubert care îmi anunță această știre extraordinară la Conciergerie!

— Închipeu-ți, Charrière, că dosarul este atât de puțin convingător încât a creat un nou incident. Ține-te bine. Un procuror general a refuzat să te acuze în numele legii și a cerut ca dosarul să fie încredințat altcuiva!

...S-a lăsat frigul în seara asta de când stau pe banca de pe bulevardul Clichy. Fac câțiva pași pe sub copaci, nu vreau să ies la lumină de teamă să nu întrerup lanterna magică ce-și proiectează spre mine acel val de imagini ce vine direct de acum treizeci și șapte de ani. Îmi ridic gulerul pardesiului. Îmi scot pălăria pentru a-mi aerisi capul înfierbântat de intensitatea acestor evocări. Mă așez din nou, îmi adun pulpanele pardesiului peste picioare, apoi, întorcându-mă cu

spatele spre bulevard, îmi trec picioarele pe sub speteaza băncii și iată-mă așezat invers, cu brațele sprijinite pe spetează, așa cum stăteam pe marginea boxei acuzaților la ședințele Curții cu Juri în timpul acelei prime runde din iulie 1931.

Căci, pentru mine, nu a fost suficientă o singură sesiune, ci a fost nevoie *de două*.

Foarte diferite una de alta. Una în iulie, alta în octombrie.

Mergea prea bine, Papi! Sala nu era roșie sângerie. Cu valul de lumină al acelei minunate zile de iulie, draperiile, covoarele, robele magistraților păreau aproape roz deschis. Nimic asemănător unui abator, mai degrabă un imens budoar. Și, în această sală, un președinte surâzător, cu o mină de om cumsecade, puțin sceptic, nu prea convins de ce citea în dosar, încât deschide dezbaterile astfel:

— Charrière Henri, actul de acuzare nu corespunde întocmai cu ceea ce am dori și ar trebui să găsim în el. Vă rog să expuneți singur Curții și juraților cazul dumneavoastră.

Acest lucru formidabil, nemaiauzit, de nesperat, care nu se întâmplă decât o dată la o mie de cazuri, ți s-a întâmplat ție, Papi, ție. Un președinte al unei Curți cu Juri care-i cere acuzatului să-și expună cazul! Ți aduci aminte de această ședință din luna iulie, plină de soare și de magistrați minunați? Era prea frumos, Papi. Acești judecători conduc dezbaterile cu atâta imparțialitate, acest președinte caută cu calm și cinste profesională adevărul, punând întrebări surprinzătoare curcanilor, martorilor, punându-l pe Goldstein pe foc, scoțându-le în relief contradicțiile, permițându-ne, mie și avocaților mei, să punem întrebări încuietoare; era prea frumos, era o justiție plină de soare, ți-o repet, Papi, o sesiune de vacanță cu acești judecători impresionați în favoarea ta de talmeș-balmeșul de rapoarte îndoielnice ale unor polițiști și mai îndoielnici.

Acolo puteai lupta și te puteai apăra, Papi. Să lupti, cu cine? Adversarii nu lipseau, erau numeroși.

Primul martor capital, deja manipulat de Casa Curcanii & Cie, mama victimei. Nu cred că din rea credință, ci din inconștiență, și-a însușit insinuările curcanilor.

Mama nu mai declară ceea ce a auzit odată cu comisarul – „Papillon Roger” – și că Legrand a mai spus (când?) că unul dintre prietenii lui Goldstein îl cunoaște bine pe Papillon. Ea declară, astăzi, că fiul ei a răspuns: „Este Papillon, Goldstein îl cunoaște.” A uitat de Roger și a adăugat „Goldstein îl cunoaște”, cuvinte pe care comisarul Gerardin și inspectorul Grimaldi nu le-au auzit. Nu vi se pare curios că un comisar nu-și notează un lucru atât de important, nu?

Maestrul Gautrat, avocatul părții civile, mă roagă să-i cer iertare mamei victimei. Îi spun:

— Doamnă, nu am de ce să vă cer iertare, căci nu eu sunt ucigașul

fiului dumneavoastră. Mă înclin, însă, în fața durerii pe care o trăiți, este tot ceea ce pot face.

Dar comisarul Gerardin și inspectorul Grimaldi nu schimbă cu nimic prima lor declarație. Legrand a spus „Papillon Roger”, asta-i tot.

Atunci apare martorul perpetuu, bun în toate sosurile, Goldstein. Acest martor, adevărat disc înregistrat pe Quai des Orfèvres, la nr. 36, a făcut cinci sau șase depoziții. S-au reținut doar trei în dosar. De fiecare dată, declarațiile lui mă învinovătesc și mai mult, chiar dacă se contrazic, adăugând o nouă proptea pentru susținerea schelăriei polițiștilor. Îl revăd ca și cum ar fi azi. Vorbește încet, abia a ridicat mâna să spună „Jur”. Când și-a terminat depoziția, maestrul Beffey atacă:

— Goldstein, înainte de toate, de câte ori l-ai întâlnit, din întâmplare, pe inspectorul Mayzaud, care declară el însuși că v-ați întâlnit și ați discutat despre această afacere de mai multe ori? Este ceva curios, Goldstein. În prima depoziție susțineți că nu știți nimic despre această afacere, apoi spuneți că îl cunoașteți pe Papillon, apoi declarați că l-ați întâlnit în noaptea crimei, chiar înaintea acesteia, apoi că v-a rugat să vă duceți la Lariboisière să vedeți cum se simte Legrand. Cum vă explicați aceste declarații diferite?

În loc de răspuns, Goldstein nu face decât să repete un singur lucru: „Îmi era teamă de Papillon, căci era teroarea din Montmartre.”

Este evident că protestez prin atitudinea mea și președintele îmi spune:

— Acuzat, aveți întrebări pentru martor?

— Da, domnule Președinte.

Mă uit fix la Goldstein.

— Goldstein, întoarce-te spre mine, privește-mă în față. Care este motivul care te face să minți și să mă acuzi pe nedrept? Care este delictul cunoscut de Mayzaud pe care-l plătești cu aceste declarații mincinoase?

Imbecilul mă privește în față, tremurând, dar reușește, totuși, să pronunțe clar:

— Spun adevărul.

Atunci, acolo, l-aș fi ucis pe acest ticălos! Mă întorc spre Curte.

— Domnilor judecători, domnilor jurați, procurorul general spune că sunt un personaj viclean, inteligent și abil, or, din declarațiile martorului reiese că sunt un imbecil perfect și am să v-o dovedesc. Dacă ești un om inteligent, ca să-i faci cuiva o confidență atât de gravă, ca să-i spui că i-ai ucis un prieten, înseamnă că-l cunoști foarte bine; dar trebuie să fii un adevărat imbecil să-i mărturisești așa ceva unui necunoscut, or pentru mine Goldstein este un necunoscut.

Și, întorcându-mă spre Goldstein, continui:

— Poți cita, în Paris sau în Franța, o singură persoană care ne-a

văzut împreună, stând de vorbă?

— Nu știu pe nimeni care ar putea face o astfel de depoziție.

— Bine. Poți cita, în Montmartre, Paris sau Franța, un bar, restaurant sau bistro unde am băut sau mâncat o singură dată împreună?

— Nu am băut, nici nu am mâncat cu dumneata.

— Foarte bine. Spui că prima dată când m-ai întâlnit în acea noapte bizară eram însoțit de doi indivizi. Cine erau?

— Nu-i cunosc.

— Nici eu, de fapt. Spune repede, fără să te gândești, unde ți-am dat rendez-vous ca să-mi aduci răspunsul la comisionul pe care te-am trimis să mi-l faci la spital și dacă acest loc l-ai comunicat și celor care te însoțeau. Dacă nu le-ai spus nimic, de ce ai procedat astfel?

Niciun răspuns.

— Răspunde, Goldstein, de ce nu răspunzi?

— Nu știam unde să te gălesc.

Maestrul Raymond Hubert:

— Deci, clientul meu te trimite să-i faci un comision atât de important, să vezi în ce stare se găsea Roland Legrand și dumneata nu știai unde să-i aduci răspunsul? Este tot atât de ridicol pe cât este de necrezut!

Da, Papi, este de necrezut, dar a fost și mai lamentabil să se accepte ca toată acuzarea să se construiască pe mărturii succesive, de fiecare dată agravante ale acestui nenorocit, care nici măcar nu era destul de inteligent să nu se dea de gol, cu toate că fusese dresat cu grijă de către curcani ca să răspundă în sensul dorit de ei.

Președintele:

— Charrière, poliția pretinde că l-ai ucis pe Legrand pentru că ți-a spus că ești un turnător. Ce ai de declarat?

— Am avut de-a face cu poliția de șase ori și de fiecare dată s-a văzut că am fost basma curată și m-au eliberat; o singură dată am fost condamnat la patru luni, cu suspendare. Niciodată nu am fost arestat cu altcineva, niciodată nu am dat declarații care să ducă în arestarea cuiva. Este de necrezut și imposibil de admis că atât timp cât sunt în mâinile poliției nu vorbesc, dar când sunt în libertate îmi denunț prietenii.

— Un inspector spune că ești un turnător. Introduceți-l pe inspectorul Mazillier.

— Declar că Charrière mi-a dat informații care m-au făcut să arestez numeroși și periculoși indivizi și că acest zvon circula prin Montmartre. În ceea ce privește afacerea Legrand, nu știu nimic despre asta.

— Ce ai de spus, Charrière?

— La sfatul maestrului Beffey, care mi-a spus că acest individ

cunoaște adevărul despre uciderea lui Legrand, am cerut să fie citat la anchetă. Și-mi dau seama că avocatul meu și cu mine am căzut într-o capcană periculoasă. Sfătuindu-l pe maestrul Beffey să-l citeze, inspectorul Mazillier i-a spus că știe totul despre această afacere, și avocatul meu a crezut, cum am crezut și eu. Am crezut fie că este un polițist onest, fie că este vorba de-o rivalitate între el și Mayzaud, ceea ce-l face să depună mărturie despre crimă. Or, vedeți și dumneavoastră, acest polițist nu știe nimic despre crimă.

Era evident, în schimb, că depozițiile acestui inspector dădeau crimei, în sfârșit, mobilul care-i lipsea. Într-adevăr, venind de la un polițist, această declarație era providențială, salva eșafodajul acuzării și dădea ceva consistență unui dosar care nu prea ținea.

Căci, este evident și acum că, fără ajutorul dat de Mazillier, cu toate eforturile inspectorului Mayzaud, dosarul acuzării ar fi fost ca și inexistent. Manevra era atât de evidentă încât te miri că a fost reținută de acuzare.

Dar eu continui să mă bat și le spun:

— Domnilor de la Curte, domnilor jurați, dacă aș fi fost cu adevărat un turnător al poliției, doar două variante ar fi fost posibile: sau nu l-aș fi ucis pe Roland Legrand pentru că mă făcea turnător, căci un personaj atât de josnic cum este un turnător acceptă o astfel de insultă fără să crâcnească; sau dacă, în urma acestei jigniri, aș fi tras asupra lui Legrand, fiți siguri că poliția ar fi respectat regulile jocului și s-ar fi abținut să mă înfunde cu această îndârjire și această stângăcie evidente pentru că ar fi avut în continuare nevoie de mine. Mai mult, ar fi închis ochii în ceea ce privește această răfuială între tipi neînsemnați ai tagmei sau ar fi aranjat ceva ca să fi părut că am fost în legitimă apărare. Se pot cita numeroase exemple de acest fel, dar, din fericire pentru mine, nu este cazul. Domnule Președinte, îi pot pune o întrebare martorului?

— Da.

Știind unde vreau să ajung, maestrul Raymond Hubert cere Curții să-l dezlege pe Mazillier de secretul profesional, fără de care nu-mi va putea răspunde.

Președintele:

— Curtea, prin puterea ei discreționară, îl dezleagă pe inspectorul Mazillier de secretul profesional și-i cere, în interesul adevărului și al justiției, să răspundă la întrebarea ce i se va pune.

— Inspectore Mazillier, vreți să citați, în Franța, în colonii sau în străinătate, un singur om pe care l-ați arestat datorită informațiilor mele?

— Nu pot să răspund.

— Sunteți un mincinos, inspectore! Nu puteți să răspundeți pentru că nu a existat niciodată așa ceva!

— Charrière, controlează-ți expresiile, mă pune la punct președintele.

— Domnule Președinte, apăr aici două lucruri: onoarea și viața mea!

Dar incidentul nu merge mai departe. Mazillier se retrage.

Iar ceilalți martori cum au mai defilat! Toți purtând parcă același tip de costum, executat din același cupon de stofă, tăiat și cusut la fel, confectionat de Casa Curcanii & Cie, adresa: Quai des Orfèvres, nr. 36, Paris. Poliția judiciară din 1930. Sper că s-a schimbat ceva de atunci. Să sperăm, dar să nu credem prea mult în această schimbare.

Și ultima ta explicație, Papi, nu ți-o amintești, era atât de logică? Dacă mi-o amintesc? Dar crezi că se putea s-o uit?

— Domnilor, fiți dreptți cu mine și ascultați-mă cu atenție. Legrand n-a încasat decât un singur glonte, nu s-a tras decât o singură dată asupra lui, a rămas în picioare, a plecat viu, a fost lăsat să ia liniștit un taxi. Deci, cel care a tras nu a vrut să-l omoare, căci altfel ar fi tras patru, cinci sau șase gloanțe, așa cum procedează cei din tagmă. Oricine frecventează Montmartre o știe. Da sau nu? Deci, dacă aș fi fost eu, v-aș mărturisi faptul și v-aș declara: „Domnilor, acest om, pentru un anume motiv, pe drept sau pe nedrept, a discutat cu mine sau m-a acuzat de ceva, a dus mâna la buzunar și cum era un tip din tagmă, ca și mine, mi-a fost teamă și am tras, că să mă apăr, un singur glonte.” Dacă fac o asemenea declarație, vă dau în același timp dovada că n-am vrut să-l omor, deoarece a plecat pe picioare și în viață, și atunci închei, spunându-vă: „Deoarece un inspector spune că sunt foarte util poliției, vă rog să acceptați că ceea ce v-am spus este adevărat, ca și depoziția mea, și să mă judecați pentru lovituri și răni ce au provocat moartea victimei fără intenție.”

Tribunalul mă ascultă în liniște, gândindu-se, probabil, la spusele mele. Adaug:

— De zece ori, de-o sută de ori, atât maestrul Raymond Hubert, cât și maestrul Beffey mi-au pus următoarea întrebare: „Dumneata ai tras? Dacă este așa, spune-le-o. Vei căpăta cel mult cinci ani, poate mai puțin, nu poți fi condamnat la mai mult. Ai douăzeci și ceva de ani. Vei ieși din închisoare încă tânăr.” Dar, domnilor de la Curte, domnilor jurați, nu pot urma acest drum, deși sunt sigur că așa m-aș salva chiar de la ghilotină sau de la ocnă, *căci sunt nevinovat și victimă a unei mașinațiuni a poliției.*

Toate acestea se petreceau la acea Curte cu Juri plină de soare, unde mi se dăduse posibilitatea să mă explic până la capăt. Nu, Papi, era prea frumos, mergea prea bine, simțeam că tribunalul era tulburat și că victoria era posibilă. Puști sărman, nu vedeai că totul era prea frumos?

Căci atunci s-a produs un incident pus la cale de Mayzaud, care

dovedea încă o dată, fără nicio îndoială, machiavelismul acestui personaj diabolic. Simțind că partida este pierdută pentru el și că eforturile sale de cincisprezece luni riscă să fie reduse la zero, face un lucru care este interzis. Cu ocazia suspendării unei audiențe, intră în sala unde mă aflam doar cu jandarmii și unde nu are dreptul să pătrundă. Și, apropiindu-se de mine, are neobrăzarea să-mi spună:

— De ce nu le spui că vinovatul este Roger Corsicanul?

Cu totul surprins, îi răspund:

— Dar nu-l cunosc pe Roger Corsicanul!

Discută un minut, iese repede, se duce la procuror și-i spune:

— Papillon mi-a mărturisit că vinovatul este Roger Corsicanul.

Atunci se întâmplă ceea ce voia acest nenorocit de Mayzaud.

Ședința se suspendă cu toate protestele mele. Și, totuși, încerc să mă apăr și le explic:

— De atâtea luni Mayzaud vehiculează aceleași argumente: afirmă că nu există decât un Papillon în această afacere și că acela sunt eu; susține că eu sunt, fără nicio îndoială, ucigașul lui Legrand; declară că nu numai că el este convins de acest lucru, dar aduce și martori cinstiți, de necombătut, care dovedesc, fără nici cea mai mică îndoială, vina mea. Dacă polițiștii au găsit toți martorii și toate dovezile necesare împotriva mea, din ce cauză tot eșafodajul lor nu ține? Totul să fie, oare, minciună în acest dosar? Și este oare de ajuns să se arunce un nume nou în arenă pentru ca nimeni să nu mai fie prea sigur că Papillon este vinovatul? Deoarece până acum considerați că aveți toate dovezile că sunt vinovat, este posibil ca doar pe baza unei simple supoziții privind existența unui fantomatic Roger Corsicanul – fabricat de Mayzaud, dacă mă credeți pe mine, fabricat de mine, dacă încă o dată el este cel crezut – totul să fie oprit și să o luăm de la capăt? Nu cred că este posibil așa ceva, cer ca dezbaterile să continue, cer să fiu judecat. Vă rog, domnilor jurați, domnule președinte!

Câștigaseși, Papi, aproape câștigaseși, dar corectitudinea procurorului general te-a făcut să pierzi. Căci acesta, Cassagnau, se ridică și spune:

— Domnilor jurați, domnilor de la Curte, nu pot susține acuzarea... Nu mai știu. Trebuie să evităm un incident neplăcut. Propun Curții să amâne judecarea și am să cer un supliment de informații.

Nimic altceva, Papi; doar aceste fraze ale procurorului Cassagnau sunt suficiente pentru a dovedi că ai fost condamnat pe baza unui dosar măsluit.

Căci dacă acest magistrat cinstit ar fi avut în față un caz clar, indiscutabil, dacă ar fi fost sigur pe dosarul din mâna lui, n-ar fi spus: „Opriți Curtea cu Juri, nu pot susține acuzarea.”

Ar fi spus: „Încă o invenție a lui Charrière, acuzatul vrea să ne încurce cu acest Roger Corsicanul. Nu cred niciun cuvânt, domnilor, am în mână tot ce trebuie pentru a dovedi că Charrière este vinovat și am s-o fac.”

Or, n-a spus-o, n-a făcut-o, de ce? Pentru că, fiind un om onest, nu credea destul în acest dosar și începea să-și pună unele întrebări cu privire la corectitudinea curcanilor care-l alcătuiseră.

Și iată cum, biet puști de douăzeci și patru de ani, în momentul în care au simțit că pierd rușinos partida, curcanii te-au legat la gard tocmai când ajunsesesi la finiș, știind că acel Roger Corsicanul era un fals. Sperau ca până la cealaltă Curte cu Juri să mai poată fabrica alte bazaconii. Și se bazau, desigur, în toate șmecheriile lor, pe faptul că o altă Curte, un alt Președinte, un alt procuror general, în mohoreala începutului de octombrie, nu-ți vor mai fi tot atât de favorabili și că budoarul se va transforma în abator.

Se suspendă Curtea cu Juri și se cere un nou supliment de informații, *al doilea în această afacere*.

Bineînțeles, suplimentul de informații *nu va aduce niciun fapt nou*. Roger Corsicanul nu va fi găsit niciodată.

În timp ce se adună suplimentul de informații solicitat, jandarmii sunt corecți și depun mărturie contra lui Mayzaud în legătură cu incidentul din iulie, când acesta a intrat fără să aibă dreptul în camera în care ei mă păzeau. De altfel, cum ar fi fost posibil ca un om care striga că este inocent și demonstra logic acest lucru, care simțea că argumentele lui au convins Curtea, cum ar fi putut acest om să arunce totul în aer și să spună deodată: „Mă aflu acolo, dar nu eu am tras, ci Roger Corsicanul.”

Și cealaltă Curte cu Juri, Papi? Cealaltă sesiune, ultima, definitivă, cea în care ghilotina aceea uscată, care nu face să curgă sânge, a început să funcționeze, atunci când cei douăzeci și patru de ani ai tăi, tinerețea ta, încrederea ta în viață au primii lovitură de măciucă, pe viață, atunci când Mayzaud, regăsindu-și tot aplombul, se scuză în fața procurorului general și recunoaște că a greșit în luna iulie, atunci când tu i-ai strigat „Îți voi smulge masca ta de om cinstit, Mayzaud!”... vrei cu adevărat s-o mai retrăiești? Ții cu tot dinadinsul să revezi acea sală, acea zi mohorâtă? Treizeci și șase de ani au trecut, băiete, de câte ori vrei să-ți repet? Vrei să simți din nou pe obraz palma aceea zdravănă care te-a obligat să lupti atâția ani ca să ajungi abia astăzi, aici, pe această bancă de pe bulevardul Clichy din Montmartre? Da, pentru a putea aprecia mai bine drumul parcurs, vreau să cobor rând pe rând treptele scării pe care am ajuns în fundul puțului ticăloșiei umane.

Îți aduci aminte? Când ai intrat în sala Curții cu Juri, frumos, cu un costum impecabil, cu moaca ta de puști de douăzeci de ani, ai constatat imediat cât de diferită era de cealaltă! Și totuși, era aceeași!

Mai întâi, cerul este atât de înnorat și plouă încontinuu încât e nevoie să se aprindă luminile. De data asta totul este îmbrăcat în sânge. Roșu sângerieu. Covoare, draperii, robele magistraților, toate stofele fuseseră parcă muiate în coșul în care cad capetele ghilotinate. De data asta magistrații nu mai sunt pe punctul de a pleca în vacanță, s-au întors din vacanță, nu-i la fel ca în iulie. Și, apoi, să trebuiască să rezolve chiar la întoarcere această mică răfuială între tineri din Montmartre li se pare un lucru plicticos, mai ales că trenează de atâta timp. Trebuie să treacă la afaceri într-adevăr serioase.

Câtă dreptate au persoanele cu experiență în palatele de justiție, avocați și magistrați, care știu mai bine ca oricine cât de mult influențează timpul de afară, perioada anului, caracterul președintelui, dispoziția lui din ziua aceea, personalitatea procurorului general, a juriului, forma în care se găsesc acuzatul și avocații lui, balanța dreptății care se vrea echitabilă.

De data asta președintele nu-mi mai acordă favoarea să-mi expun singur cazul și se mulțumește cu lectura monotona, de către grefier, a actului de acuzare.

Cele douăsprezece momâi din juriu au creierul umed ca și timpul de afară, asta se vede bine în ochii lor verzi-albaștri de imbecili. Nu le vine greu să absoarbă ca o sugativă tâmpeniile „literare” cuprinse în actul acuzării.

Procurorul general, primul furnizor al ghilotinei, nu are nimic uman în el. El n-ar fi în stare să spună, precum Cassagnau: „Nu pot susține acuzarea...”

Cum am intrat, după ce-am aruncat o privire rapidă asupra mulțimii, am simțit toate astea: „Fii atent, Papillon, în fața acestei Curți cu Juri nu te vei putea apăra bine.” Și mă înșel foarte puțin în această apreciere pentru că, în tot timpul dezbaterilor, care vor dura două zile, nu voi fi lăsat aproape deloc să vorbesc. Nicio asemănare cu Curtea cu Juri din iulie. De altfel, în iulie se întâmplase aproape un miracol.

Aceleași mărturii, aceleași depoziții, aceleași presupuneri – „se spune”, „am auzit spunându-se” etc. – ca și în iulie. Inutil să revenim în detaliu, același circ reîncepe, cu singura diferență că, dacă mă înfurii, dacă izbucnesc uneori, mi se ia imediat dreptul de a vorbi.

Singurul lucru nou, venirea unui martor care susține alibiul meu, Lellu Femand, șofer de taxi, care nu avusese răgazul să facă o depoziție în iulie, înaintea suspendării procesului, singurul martor pe care curcanii nu reușiseră să-l găsească și pe care îl considerau doar un mit.

Era, totuși, un martor capital pentru mine, căci a declarat că atunci când a intrat la *Iris-Bar* spunând „S-a tras cu revolverul” *eu eram acolo*.

Ciudată poveste, căci deși în timpul instrucției curcanii nu-l găsesc

pe Lellu, găsesc în schimb un alt martor, un recidivist, care are în spate zece condamnări și care declară că cel ce va apărea într-o zi și va depune mărturie în favoarea mea este un martor de complezență.

Și inspectorul Mayzaud, care, într-un lung raport, negase existența lui Lellu, el care pretinde că poate găsi orice probă și dovedi totul, cum se face că nu l-a întâlnit niciodată pe martorul citat de noi? Știe el, oare, că, deși nu poate fi găsit, acest martor este hotărât să se prezinte de bună voie? Un martor despre care comisarul de cartier afirmă că este un om cinstit și muncitor?

Lellu confirmă mărturia, dar este acuzat că face o depoziție de complezență. Maestrul Raymond Hubert ridică brațele spre cer:

— După asta, nu vă mai rămâne altceva de făcut, domnule Lellu, decât să vă duceți la plimbare!

Mă cuprinde parcă din nou turbarea pe banca asta verde de pe bulevard, nu simt nici frigul, nici ploaia fină care începe să cadă!

Îl mai revăd pe patronul de la *Iris-Bar* declarând la bară că nu puteam să fiu la el, când Lellu a intrat spunând că s-a tras afară, pentru că el îmi interzisese să mai intru în bistroul lui de vreo cincisprezece zile.

Ceea ce înseamnă că eram atât de cretin încât, într-o poveste atât de gravă, în care îmi jucam libertatea și poate viața, să dau ca alibi tocmai locul unde nu mi se mai permitea să intru! Și chelnerul confirmă declarația patronului. Uită să adauge, evident, că permisiunea de-a ține deschis până la ora 5 dimineața este o favoare din partea poliției și că, dacă ar fi spus adevărul, și-ar fi aprins paie în cap. Ceea ce ar fi însemnat, totodată, închiderea bistroului la ora două dimineața. Patronul își apăra afacerea, chelnerul bacșișurile.

Maestrul Raymond Hubert a făcut tot ce-a putut, iar maestrul Beffey la fel. Un maestru Beffey atât de indignat încât a ajuns la un război deschis împotriva lui Mayzaud, care, în rapoartele confidentiale ale poliției (nu atât de confidentiale încât un ziarist dibaci să nu reușească să pună mâna pe ele și să le publice), încerca să-l compromită povestind tot felul de istorioare de moravuri care nu aveau însă nimic de-a face cu cazul meu.

Este sfârșitul. Vorbesc ultimul. Ce să le spun? „Sunt într-un totul nevinovat și victimă a unei mașinațiuni a poliției. Asta-i tot.”

Jurații și tribunalul se retrag. După o oră, intră, eu mă ridic, în timp ce ei își ocupă locurile. Mă așez din nou. Apoi, președintele se ridică la rândul lui pentru a citi sentința: „Acuzat, ridică-te.”

Și am impresia că mă aflu din nou în acea sală a Curții cu Juri, uitând că stau așezat sub acești copaci de pe bulevardul Clichy; încerc să mă ridic imediat în picioare, dar cum picioarele-mi sunt prinse sub speteaza băncii pe care mă așezasem invers, cad în fund.

Și astfel, așezat, și nu în picioare cum ar fi trebuit să fiu, am

impresia că ascult, din nou, în 1967, sub copacii de pe bulevard, vocea fără timbru a președintelui care, în octombrie 1931, citește sentința:

— Acuzat, ești condamnat la muncă silnică pe viață. Gardieni, luați-l pe condamnat.

Sunt pe punctul de a-mi întinde brațele, dar nimeni nu-mi va pune cătușele, jandarmii nu mai sunt alături de mine. Nu văd decât o biată bătrână, care s-a culcat chircită și care-și acoperă capul cu niște ziare pentru a se proteja de frig și de ploaie.

Îmi eliberez picioarele, mă scol și mi le dezmoțesc, apoi, ridicând ușor ziarele, pun o bancnotă de 100 de franci în mâna acestei bătrâne condamnate și ea la mizerie pe viață.

Pentru mine, „pe viață” nu a însemnat decât treisprezece ani.

Și tot pe sub copacii de pe bulevardul Clichy mă duc până în Place Blanche, urmărit de ultima imagine a acelei Curți cu jurați, unde, în picioare, am primit palma zdravănă care m-a înlăturat din Montmartre, din Montmartre-ul meu, timp de aproape patruzeci de ani.

Apoi, în lumina acestei piețe minunate, lanterna magică se stinge și nu mai văd decât niște cerșetori care, așezați la ieșirea din metrou, dorm cu capul pe genunchi.

Încerc să găsesc repede un taxi. Nu mă atrage nimic, nici umbra copacilor care-mi ascund lumina artificială, nici strălucirea pieței cu cabaretul Moulin-Rouge, luminat din plin. Una îmi amintește mult prea mult de trecutul meu, cealaltă îmi strigă: „Nu mai ești de aici.” Totul, da, totul este schimbat, pleacă repede dacă vrei să nu vezi că toate amintirile celor douăzeci de ani ai tăi au murit, au fost îngropate.

— Hei! Taxi! La gara Lyon, vă rog!

Și, în cursa care mă duce la nepotul meu, îmi rememorez toate articolele pe care maestrul Raymond Hubert mi le-a dat să le citesc după condamnare. Nu era unul care să nu scoată în evidență îndoiala care a planat de-a lungul dezbaterilor. *La Dépêche*, *La France*, *Le Matin*, *L'Intransigeant*, *L'Humanité*, *Le Journal*, care publică chiar un articol intitulat „Afacere obscură”.

Aceste ziare le-am căutat după ce m-am întors în Franța. Iată câteva citate drept exemplu:

La Dépêche, 27.10.1931, citează cuvintele avocatului meu: „Cele trei restituiri ale dosarului pentru suplimentarea informațiilor dovedesc fragilitatea acuzațiilor.”

Le Matin, 27.10.1931: „Sunt citați treizeci de martori. Unul singur ar fi fost poate de ajuns: necunoscutul care l-a urcat pe rănit în mașină, care a pescuit-o pe «femeia» acestuia și care apoi a șters-o; dar acest necunoscut rămâne necunoscuta ecuației pe care treizeci de depoziții succesive nu vor reuși, probabil, s-o rezolve...” Declarația

jandarmilor: „Inspectorul Mayzaud se apropie de Charrière și îi spune: «Știi bine cine a tras.»”

La France, 28.10.1931: „Acuzatul răspunde cu calm și fermitate... Acuzatul: «Este penibil să auzi așa ceva, spune el. Acest Goldstein nu are niciun motiv să-mi poarte pică, dar se află în mâinile inspectorului Mayzaud, la fel ca și alții ca el care nu prea stau la locul lor, ăsta-i adevărul!»... Inspectorul Mayzaud este chemat la bară. Protestează imediat: «De zece ani de când acționez în Pigalle, știu că Goldstein nu face parte din tagmă. Dacă ar fi fost din tagmă, n-ar fi vorbit niciodată (sic).»”

L'Humamite din 28 octombrie. Articolul merită să fie citat în întregime. Titlul lui: „Charrière – Papillon este condamnat la ocnă pe viață.”

„Juriul departamentului Sena, cu toată îndoiala ce plutește asupra identității adevăratului Papillon, a celui care l-ar fi ucis, într-o seară de martie, pe colina Montmartre, pe Roland Legrand, l-a condamnat pe Charrière.

Ieri, la începutul audierii, a fost ascultat martorul Goldstein, pe ale cărui declarații se bazează toată acuzația. Acest martor, care a rămas în contact permanent cu poliția, pe care inspectorul Mayzaud afirmă că l-a văzut, după dramă, de mai mult de o sută de ori, și-a făcut declarațiile în trei reprize diferite, agravându-le de fiecare dată. Acest martor, se poate deduce ușor acest lucru, este un auxiliar devotat al poliției judiciare.

În timp ce martorul își formulează acuzațiile, Charrière îl ascultă atent. Când termină, izbucnește:

— Nu înțeleg, nu-l înțeleg pe acest Goldstein căruia nu i-am făcut niciodată nimic și care vine să debiteze aici astfel de minciuni, doar pentru a mă trimite la ocnă.

Este chemat la bară inspectorul Mayzaud. Pretinde, de data asta, că depoziția lui Goldstein nu a fost influențată de nimeni. Dar se văd, ici și colo, surâsuri sceptice.

Procurorul general Siramy, într-un rechizitoriu amorf, constată că sunt mulți Papillon în Montmartre și chiar și în alte cartiere. Cere, totuși, o condamnare, fără să precizeze durata pedepsei, lăsând asta în grija juriului.

Partea civilă, reprezentată de maestrul Gautrat, care a descris în mod comic ocna ca o școală de „ameliorare morală”, cere ca Charrière să fie trimis acolo, în propriul lui interes, pentru a deveni un „om cinstit”.

Apărătorii, maestrul Beffey și Raymond Hubert, pledează pentru nevinovăția clientului lor. Sub pretext că nu a fost găsit Roger Corsicanul, zis „Papillon”, nu se poate susține că Charrière, zis Papillon, ar fi vinovatul.

Dar juriul, după o lungă deliberare, se întoarce în sală, aducând un verdict afirmativ și Curtea îl condamnă pe Henri Charrière la muncă

silnică pe viață, acordând 1 franc daune părții civile.”

Timp de ani și ani mi-am pus întrebarea: de ce poliția s-a înverșunat împotriva unui răufăcător de douăzeci și ceva de ani despre care spunea ea însăși că făcea parte dintre cei mai buni colaboratori ai ei? Nu am găsit decât un singur răspuns, singurul logic: îl acoperea pe un altul, *un adevărat turnător*.

A doua zi, pe soare, am revenit în Montmartre. Ceea ce regăsesc acum este cartierul meu, cu străzile Tholoze și Durantin, cu piața din strada Lépic, dar mutrele, unde sunt mutrele de altădată?

Am intrat la nr. 26 de pe strada Tholoze ca s-o văd pe portăreasă, prefăcându-mă că sunt în căutarea cuiva. Cea de pe vremea mea era o femeie grasă, cu un neg scârbos pe obraz, plin de păr. A dispărut. O bretonă i-a luat locul și sunt așa de contrariat încât nu o întreb dacă, atunci când a venit aici, a mai găsit negul cu păr.

Montmartre al tinereții mele nu a fost furat, nu, totul este acolo, exact totul, dar totul este schimbat. Lăptăria s-a transformat într-o spălătorie expres, barul din colț în farmacie, magazinul de fructe a devenit o autoservire. Toate astea mi se par cam prea de tot!

Barul Bandevez, la colțul dintre străzile Tholozé și Durantin, locul de întâlnire al soțiilor funcționarilor de la poșta din Place des Abbesses, care veneau aici să-și bea vinul de coacăze și cărora, foarte serioși, noi le reproșam că vin să se îmbete în timp ce bieții lor soți muncesc, ei bine, localul mai există încă, dar barul a fost pus în altă parte, iar mesele mi se par așezate aiurea. În plus, patroana este o algeriană, clienții arabi, spanioli sau portughezi. Unde a dispărut vechiul patron originar din Auvergne?

Urc scările care, pornind din strada Tholozé, duc la Moulin de la Galette. Balustrada nu s-a schimbat, se termină tot atât de periculos. Aici l-am ajutat odinioară pe un bătrânel care căzuse, nevzând că balustrada se oprește atât de brusc. Mângâi balustrada și, retrăind scena, îl aud pe bătrânel mulțumindu-mi: „Tinere, ești amabil și foarte bine educat. Te felicit și-ți mulțumesc.” Această simplă frază m-a tulburat atât de mult încât nu mai știam cum să fac să-mi adun de pe jos revolverul care-mi alunecase când mă aplecasem spre el, nevrând să-și dea seama că tânărul cel bun nu era întotdeauna chiar așa de amabil!

Da, Montmartre este totuși acolo, nu mi-a fost furat, n-au fost furați decât oamenii, fetele amabile, surâzătoare, care-mi spuneau: „Papillon, ce mai faci?” Toate acestea mi-au fost furate și simt o sfâșiere cumplită când mă gândesc la ele.

Seara, intru într-un bar ceva mai deocheat. Dintre clienții mai în vârstă îl aleg pe cel ce mi se pare cel mai bătrân și-l întreb:

— Scuzați-mă, îl cunoașteți pe X?

— Da.

— Unde este?

— Înăuntru.

— Și pe Y?

— Mort.

— Dar pe Z?

— Nu-l cunosc. Dar scuza-mă. Pui cam multe întrebări. Cine ești?

A ridicat puțin tonul, o face dinadins pentru a atrage atenția celorlalți. Un necunoscut care pare atât de curios, care a intrat fără să se prezinte și fără să fie însoțit de cineva de-al casei trebuie să fie întrebat ce vrea.

— Mă numesc Henri, sunt din Avignon și vin din Columbia. De asta nu mă cunoașteți. La revedere.

Nu mai întârzii pe acolo și mă duc să iau repede trenul ca să-mi petrec noaptea în afara departamentului Sena. Îmi iau aceste precauții căci nu vreau, cu niciun preț, să mi se atragă atenția asupra interdicției pe care am evitat s-o primesc.

Dar sunt la Paris, sunt aici, ești aici cu adevărat, frate! Și m-am dus să mă distrez ca odinioară. La Boucastel, la Bal-à-Jo, mi-am dat pălăria pe ceafă și mi-am scos cravata. Chiar mi-am permis să invit o gagică, cum făceam la douăzeci de ani și cam în același mod. Și tot învărtindu-mă în sunetul unui acordeon, aproape la fel de bun ca cel al lui Mimile Vacher din tinerețea mea, îi spun puștoaicei, care mă întreabă cu ce mă ocup, că sunt patron de bar în provincie, ceea ce o face să mă privească cu mare respect.

Am fost deja la *La Coupole* să dejunez și, ca și cum aş fi venit dintr-o altă lume, am fost atât de naiv să-l întreb pe chelner dacă se mai joacă încă *pétanque* pe terasă. Chelnerul era de douăzeci și cinci de ani acolo, dar a rămas cu gura căscată la întrebarea mea.

La *La Rotonde* am căutat în zadar colțul pictorului Fujita și, deoarece mă uitam cu disperare la mobilier, la așezarea meselor, a barului, încercând să regăsesc obiecte din trecut, dezgustat să văd că totul a fost întors cu fundul în sus și că tot ce-am cunoscut și iubit a fost distrus, m-am ridicat și-am plecat repede uitând să achit nota. Chelnerul mă ajunge din urmă și mă apucă de braț fără menajamente, la intrarea în stația de metrou Vavin, și cum s-a cam uitat curtoazia în Franța îmi aruncă în obraz nota cerându-mi să plătesc imediat dacă nu vreau să cheme un polițist. Bineînțeles că plătesc, dar îi dau un bacșiș așa de mic încât mi-l aruncă zicând: „Poți să-l păstrezi pentru soacra dumitale! Are, probabil, mai multă nevoie de el decât mine!”

Dar Parisul este Paris! M-am plimbat ca un tânăr de sus în jos, apoi de jos în sus pe Champs-Élysées iluminat cu mii de lumini, cu acea lumină specifică a Parisului care te încălzește și-ți transmite o

încântare extraordinară care te face să cânți. Oh, ce dulce este să trăiești la Paris!

În mine nu simt nicio încrâncenare, niciun fel de dorință de răzbunare când sunt la poarta Saint-Denis sau în foburgul Montmartre, în fața clădirii vechiului ziar *L'Auto* unde Rigoulot, pe atunci campion al lumii, ridica în chip de greutate un enorm sul de hârtie de ziar. Sufletul îmi este liniștit când trec prin fața localului unde jucam baccara cu Stavisky și asist, singur, fără să mă mai gândesc la altceva, la spectacolul de la cabaretul *Lido*. Și mă amestec tihnit câteva ore în fierberea din Halles, care au rămas aproape aceleași ca înainte.

Numai în Montmartre îmi trec prin minte gânduri pline de amărăciune.

Am stat opt zile la Paris. De opt ori m-am întors la locul faimosului omor.

De opt ori m-am așezat pe bancă după ce am mângâiat copacul.

De opt ori, cu ochii închiși, am reconstituit tot ceea ce știam despre anchetă și despre cele două Curți cu Juri.

De opt ori am revăzut chipurile tuturor acelor mizerabili artizani ai condamnării mele.

De opt ori am murmurat: „De aici a început totul și aici au hotărât să-mi răpească atâtea ani din viață.”

De opt ori am repetat: „Ai renunțat la răzbunare, da, este bine, dar niciodată nu vei putea ierta.”

De opt ori i-am cerut lui Dumnezeu ca, în schimbul renunțării mele la răzbunare, să nu se mai întâmple așa ceva vreodată.

De opt ori i-am cerut băncii să-mi spună dacă faimosul martor și curcanul cel dubios nu și-au pregătit, pe îndelete, următoarea depoziție așezați, „din întâmplare”, chiar pe această bancă, în cursul numeroaselor lor întâlniri „întâmplătoare”.

De opt ori am plecat din ce în ce mai puțin încovoiat, așa că ultima oară, plecând cu corpul drept ca al unui tânăr, mi-am murmurat numai pentru mine: „Ai câștigat, totuși, frățioare, pentru că ești aici, liber, sănătos, iubit și stăpân pe viitor. Nu mai căuta să afli ce s-a întâmplat cu ceilalți, cu toate figurile din trecutul tău. Tu ești aici, este aproape un miracol, Dumnezeu nu face zilnic astfel de minuni. Să fii sigur că, dintre toți, tu ești cel mai fericit.”

Capitolul 18 – Israel – Cutremurul

Părăsind Parisul de la Orly, îmi iau zborul spre Israel, unde stă acum mama Ritei, fiind curios, de asemenea, să cunosc țara în care acești oameni persecutați dintotdeauna sunt pe cale, se spune în întreaga lume, să facă minuni.

Sincer să fiu, eram sceptic. Consideram că Israelul este țara unui popor de oameni prizonieri ai religiei lor, unde rabinii și bigoții impun întregii populații concepția și felul lor de viață.

Avionul mă lasă la Tel-Aviv. Trebuie să ajung lângă Haifa, într-o localitate numită Tel Hanam, unde locuiește mama Ritei.

Ei bine, îmi dau seama imediat că nu sunt deloc proști băieții și fetele de pe aici.

Toți șoferii de taxi vorbesc cel puțin o limbă, adesea două, pe lângă ebraică. Primul care se apropie de mine nu vorbește decât engleza. Nu trec decât trei minute până găsesc unul care vorbește și franceza, și spaniola. Și mă urc într-un vechi taxi condus de un tânăr care vorbește la fel de bine ambele limbi. Încep imediat conversația:

— De unde ești?

— Sunt născut la Casablanca, unde mi-am dat și bacalaureatul. Sunt sefard.

— Ce înseamnă sefard?

— Sunt evreii expulzați de către regina Isabela Catolica. Am fost educat la școala franceză, dar eu mama și tata vorbesc spaniola.

— Te afli de mult aici?

— De zece ani. Am venit împreună cu mama, tata, o bunică și două surori. Ne simțim bine aici, toată lumea muncește, suntem la noi, pe pământul nostru. Am învățat toți ebraica. De ce? Pentru că trebuie să avem o limbă comună, chiar dacă în Israel se întâlnesc evrei din toată lumea. Fiecare vine cu limba lui și cum am putea să ne înțelegem dacă nu am avea cu toții și o limbă comună?

— Lucrezi pentru tine? Taxiul îți aparține?

— Nu, nu sunt așa de bogat să am taxiul meu.

— Costă scump?

— Foarte scump, aproape 50.000 de franci.

— Atunci și aici e ca peste tot, sunt și bogați, și săraci.

— Sunt unii mai bogați, este adevărat. Dar nimeni nu este sărac, căci nimeni nu trebuie să ceară de lucru sau să cerșească.

— Și bătrânii?

— Sunt respectați de toată lumea. Primesc o pensie bună și au fiecare o căsuță cu grădină.

— Ai și tu o casă?

— Nu încă. Șefii administrației sunt în marea lor majoritate polonezi și au instituit un fel de segregatie pentru sefarzi.

— Asta-i culmea! Ar trebui să fiți ultimii care să aibă probleme etnice!

Râde.

— Este adevărat, dar așa este. Nu-i totdeauna prea plăcut, dar asta nu se va mai întâmpla cu generația următoare, vor fi toți sabras.

— Și actualii *sabras* nu sunt rasiști? *Sabras* sunt toți cei născuți în Israel, nu?

— Da, și ei sunt într-un fel rasiști. Se cred superiori și consideră că au mai multe drepturi decât ceilalți, pentru că s-au născut aici, în Israel.

— Deci nu merge totul chiar ca pe roate.

— Nu, dar uităm totul când acționăm ca israelieni, adică atunci când muncim cu toții ca să avem o agricultură și o economie prosperă, bazate pe propriile noastre eforturi.

— Primiți mulți bani de la evreii din străinătate?

— Nu știu exact, dar sumele primite nu sunt risipite, nu sunt folosite doar pentru nevoile zilnice ale oamenilor. Ele servesc în primul rând la crearea de întreprinderi industriale, la irigarea deșertului, la fertilizarea acestuia și la construirea a tot ceea ce poate fi util colectivității.

— Îți iubești țara!

— Mi-aș da viața pentru ea.

— Ce este mai tare în tine? Fanatismul religios?

— Nu, sunt evreu, dar acasă nu prea urmăresc preceptele religiei evreiești. Vedeți, ceea ce trebuie să se înțeleagă este că în nicio țară din lume nu suntem cu adevărat egali cu ceilalți. Am un tată care a făcut războiul alături de francezi și marocani. Ei bine, întotdeauna se găsea un imbecil, fie francez, fie arab, care să-l insulte spunându-i că e un evreu împruțit.

— De acord, dar un om nu reprezintă o întreagă societate.

— Este adevărat, dar când îți riști viața și când porți uniforma armatei unei națiuni, trebuie să fii respectat ca fiind egalul tuturor.

— Corect.

Iată-ne la Haifa, într-un sfert de oră vom fi la Tel Hanam.

— Cunoști adresa asta?

— Nu, dar vom fi îndrumați.

Este ora zece seara când ajungem la Tel Hanam, o mare periferie a Haifei. Străzile sunt pline de lume, fete și băieți, de toate vârstele, se plimbă în grup. Râd, cântă, sunt gălăgioși, se îmbrățișează. Văzând puști și puștoaice de treisprezece, paisprezece ani îmbrățișându-se, fără niciun fel de complex că încep atât de tineri jocul dragostei, în fața tuturor, am dintr-o dată imaginea a ceva foarte nou pentru mine.

Întreb de adresă.

— Pe aici, da, coborâți aici, taxiul nu poate ajunge la ușa

imobilului, trebuie să urcați scările până acolo.

Plătesc taxiul, un tânăr îmi ia valiza și, plini de bunăvoință, trei fete și trei băieți ne însoțesc.

— Veniți de departe?

— Din Venezuela. Știți unde este?

— Bineînțeles, în America de Sud.

— Cum de vorbești franceza?

— Sunt francez, ca și el, celălalt este din Tanger, iar celălalt tot marocan.

— Și fetele?

— Toate trei sunt poloneze.

— Sunt frumoase. Sunt logodnicele voastre?

— Nu, prietene. Prietene bune.

— Și în ce limbă vă înțelegeți între voi?

— Ebraica.

— Și ce faceți dacă nu știți toți ebraica?

— Nu-i nevoie să știți neapărat ebraica, îmi răspunde râzând cel ce-mi duce valiza, ca să te distrezi, să te plimbi sau să te îmbrățișezi. De altfel, acum nu mai suntem francezi, sau polonezi, suntem toți israelieni.

Ajunși în fața imobilului, au vrut să urce cu mine cele trei etaje și nu m-au părăsit decât atunci când s-a deschis ușa și mama Ritei s-a aruncat în brațele mele.

Extraordinar mi se pare Israelul, extraordinară e țara pe care o descopăr. Căci, cu toată emoția revederii mamei Ritei și cu tot ceea ce are ea să-mi povestească și ce am eu să-i povestesc, nu-mi petrec întreaga zi în casă. Mă duc peste tot, la dreapta, la stânga, îmi fac repede prieteni, în special tineri, care mă interesează mai mult decât bătrânii.

Îi descopăr pe tinerii Israelului. Nu sunt mai cuminiți decât alții, iubesc viața, le plac motocicletele, cursele nebunești, fetele, le place să se distreze, să danseze. Dar ceea ce găsesc eu la majoritatea dintre ei este această convingere, pe care profesorii lor au reușit să le-o formeze, că este bine să știe mai multe limbi, să învețe o meserie bună ca să-și poată asigura mai ușor, mai târziu, existența, dar, în special, ca să devină un element pozitiv și util țării lor. Am văzut mulți tineri capabili să facă sacrificii din mândria de a ajunge să joace în colectivitate rolul pe care îl merită. Nu au ambiția atingerii unor situații bune pentru bani sau lux.

Și mai fac o descoperire: evreii din Israel nu sunt interesați în primul rând de bani. Cum se face că această rasă atât de întreprinzătoare în toate țările lumii, unde se pare că trăiește numai pentru a acumula din ce în ce mai mulți bani, se poate schimba atât de radical în propria ei țară?

Dar, totuși, pentru a-mi da seama până unde merge fermitatea sentimentelor unuia dintre tinerii pe care-i întâlnesc, îl întreb cât câștiga cu meseria lui de bun tehnician. Îmi spune o sumă modestă, mai puțin de două sute de dolari pe lună.

— Știi că, în Venezuela, cu meseria ta, ai câștiga de cinci ori mai mult?

Îmi răspunde, râzând, că în Franța i s-a oferit de patru ori mai mult, dar asta nu-l interesează. Aici este liber, se simte foarte bine și, mai ales, este *în țara lui*.

Nici el nu urmează toate ritualurile religioase, numai pe cele strict necesare. Nu-i plac bătrânii evrei cu barbă și cu pălărie neagră, mai ales polonezi, care sunt prea sectari și care vor să strângă toată lumea în chingile religiei. Își iubește nația, dar cea tânără, sportivă, liberă, deschisă la plăcerile sexului, fără niciun fel de complexe. Viața în comun, fete și băieți, îl încântă. Fiecare reușită a poporului său, în orice domeniu, industrial sau agricol, o consideră ca fiind a sa și se bucură din toată inima.

Trebuie să spun că, datorită dificultății de a ne înțelege direct, n-am putut să discut mai pe larg decât cu tineri veniți din Franța, sau din nordul Africii, sau din Spania. Unul dintre ei îmi explică de ce, din punct de vedere politic, ar fi mai degrabă socialist, ca majoritatea tovarășilor lui. Un altul, marocan, îmi mărturisește că nu-i urăște pe arabi și că știe foarte bine că doar propaganda oficială și interesele unora fac din arabi niște dușmani. Are amintiri plăcute și-mi vorbește cu căldură despre perioada în care, la Casablanca, vorbea și se juca cu copiii arabi pe stradă, fără nicio problemă. Și-a pus multe întrebări și pretinde că sentimentele și relațiile actuale au fost fabricate de alții, care nu sunt nici arabi, nici evrei.

— De ce ar porni arabii la luptă împotriva noastră? adaugă el, căci zvonurile de război, în acest sfârșit de mai al anului 1967, încep să circule tot mai serios. Pentru a ne lua deșerturile pe care le cultivăm? Nu au și ei imense terenuri necultivate pe teritoriul lor? Vorbesc de libertatea lumii arabe și de independența lor, dar pentru a face acest război, cu speranța de a-l câștiga, se duc direct în brațele rușilor. Or, un arab se deosebește mai mult de un rus decât de un evreu, vărul său.

Totuși, este un sionist convins și acest lucru l-am putut constata și la prietenii lui.

Am venit s-o văd pe mama Ritei, dar și pentru a studia ce sunt – chibăturile, forma lor de organizare, administrarea lor. De când am auzit despre ele m-au interesat, dar mai ales după aventura mea cu pescăria de la Maracaibo, când mi-am spus adesea că, dacă lucrurile ar fi mers bine, aș fi încercat să creez ceva în acest gen pentru pescarii mei, ceea ce le-ar fi dat, inevitabil, un nivel și un mod de viață

superioare.

Am fost impresionat nu numai de rezultatele pe care le obțin chibuțurile, dar și de bunăstarea acestor mici colectivități.

Mă duc să vizitez mai multe, de diferite genuri.

Sunt uimit de eficiența funcționării acestor comunități, în care fiecare are sarcina lui. Toată lumea face câte ceva. Comunitatea este prosperă, își vinde produsele dacă este un chibuț specializat și fiecare dintre membrii săi profită, în egală măsură, de aceste rezultate. Dar ceea ce mă impresionează și mai mult este faptul că unii profesori, medici, avocați muncesc în oraș și revin seara aici punând tot ceea ce câștiga în casa comună!

Mă plimb și ca turist. Haifa este un oraș important, un port cu trafic mare, cu străzi animate. Noaptea este veselă. M-am dus în diverse baruri și am găsit chiar baruri cu fete. Jos pălăria! Mai întâi, vorbesc toate între trei și cinci limbi, iar în privința jumulirii clienților sunt mai versate decât animatoarele din orice altă țară. Un pahar de lichior de mentă costă patru dolari și-l beau cu atâta viteză cerând imediat altul încât ai tot interesul să pleci rapid dacă vrei să-ți mai păstrezi ceva dolari în buzunar.

Deci, ce constat în Israel: nu există disciplină impusă, viața este într-adevăr liberă, fiecare se amuză sau muncește făcând ce vrea și cum vrea. Nu sunt cerșetori pe stradă, *nici măcar unul singur, copil sau bătrân*.

Observ și o chestie care mi se pare tare haioasă. În stația de autobuz așteaptă douăzeci de persoane și mă întreb ce se va întâmpla dacă va veni mai întâi autobuzul arabilor, îl vor lua oare? Unii evrei nu fac niciun fel de diferențiere și se urcă liniștiți, dar alții se cred obligați să le explice celor care rămân că sunt foarte grăbiți și nu pot aștepta autobuzul pentru evrei.

Șoferul arab, serios ca un papă, primește prețul biletului fără să mulțumească și pleacă mai departe.

Alt lucru pitoresc. Într-o țară unde Iisus se ducea la pescuit, evreii vând creștinilor sticlute cu apă având imprimate pe ele o cruce și fiind însoțite de-o hârtie semnată de un episcop, care atestă că aceasta conține apă din Iordanul în care pescuia Iisus. Vând și săculeți cu pământ sfânt.

Și aceștia sunt însoțiți de un certificat de autenticitate semnat de un episcop. Fiecare sticlută și fiecare săculeț costă câte doi dolari, iar afacerea merge ca pe roate căci pământul nu este scump, iar Iordanul are apă destulă.

Sunt aici de cincisprezece zile. Am adunat toată documentația necesară despre administrarea unei ferme colective.

Se crede că războiul va începe chiar în săptămâna asta. Nu văd deloc necesitatea de a mă amesteca în conflict sau de a primi vreo

lovitură pe gratis, dar când mă duc la agenția Air-France ca să-mi iau bilet mi se răspunde că toate avioanele sunt rezervate pentru femei și copii. Găsesc, în sfârșit, un loc la o cursă a companiei Sabena care merge la Belgrad, așa că voi pleca poimăine seara.

În aceste ultime două zile asist la pregătirile de apărare împotriva unor posibile bombardamente aeriene. Văd cum se golesc debaralele de la parterul tuturor imobilelor din Tel Hanam, căci aici nu există pivnițe, fiecare apartament are o debara care poate servi drept adăpost. Oamenii nu sunt nici speriați, nici abătuți. Fac totul cu calm. Numai mama Ritei, având în vedere vârsta ei înaintată, este puțin înfricoșată.

Se sapă tranșee. Toată lumea muncește, și femeile, și copiii.

Autobuzele vin să ia bărbații din cartier.

Un sergent cu o listă în mână îi strigă pe cei ce trebuie să plece, înainte de plecare, se face din nou apelul și sunt găsiți șapte sau opt bărbați în plus, care nu figurau pe listă, dar se strecuraseră printre cei chemați. Este un semn bun, nimeni nu încearcă să se ascundă, ci dimpotrivă.

Decolez spre Belgrad cu speranța că războiul va putea fi evitat în ultimul moment. Apoi, două zile mai târziu, îmi iau zborul spre Caracas.

Și în avion, purtând în minte toate imaginile acestei lungi călătorii, cea care mă urmărește cel mai mult, cea care le domină pe toate celelalte este aceea a străzilor înguste din Tiberiada, pline de măgăruși, cu forfota arabilor, evreilor, maurilor creștinați, cu dughenele și vânzătorii de apă, a acelor străduțe pe unde, trecând pe lângă aceleași case și călcând pe același caldarâm, auzind susurul acelorași fântâni, aceleași strigăte, aceleași discuții sau aceleași cântece, Iisus mergea desculț, îndreptându-se spre Iordan unde se scălda sau pescuia. Cât de profundă trebuie să fi fost pentru mine, un ateu, această impresie încât mi s-a impus cu o asemenea forță.

Avionul aterizează la Caracas, unde mă așteaptă Rita, care, îmbrățișându-mă, îmi spune:

— Războiul ar fi putut să te prindă acolo!

— Războiul? De ce războiul, Rita? Să sperăm din tot sufletul că nu va mai avea loc

— Dar a început, Henri, a început acum trei ore.

În șase zile, acest război care era cât pe ce să mă surprindă acolo s-a terminat. Mama Ritei nu a pățit nimic și începem luna iulie liniștiți.

Afacerile ne merg bine, suntem fericiți împreună și m-am întors din Franța cu un buchet atât de mare de amintiri încât, chiar dacă aş lua în fiecare zi câte una dintre ele, mă aflu în posesia unei mine inepuizabile de întâmplări la care pot visa tot restul vieții mele.

Viitorul, la care nu încetez să mă gândesc de câțiva ani (căci trebuie să te gândești și la bătrânețe), îl privesc fără teamă, căci ne-am luat măsurile de precauție care trebuie să ne pună bătrânețea la adăpost în condițiile în care totul va decurge normal.

28 iulie 1967, anul sărbătoririi a 400 de ani de la întemeierea Caracasului.

Este ora opt seara, abia m-am întors acasă după ce am aprins firma de neon a barului nostru care se află vizavi de imobilul cu opt etaje în care locuim într-un apartament confortabil de la etajul șase. Ușa spre balcon este deschisă, cele două lustre luminează puternic și Rita și cu mine, așezați alături pe o canapea, privim programul televiziunii.

— Luna asta care se apropie de sfârșit a fost bună, nu-i așa, Henri?

— Foarte bună, draga mea, ca și iunie, de altfel. Nu ești prea obosită?

— Nu, merge. Oh! Dumnezeu!

Un monstru zguduie casa, care se mișcă precum un camion ce se hurducăie pe un drum plin de gropi și hârtoape, un fel de dragon balansează imobilul de la dreapta la stânga, din față în spate, lustrele se mișcă asemenea unui pendul, podeaua se transformă în tobogan, înclinându-se într-o parte și în alta până la 30°, câinii, cei doi câini, alunecă pe mozaicul lustruit dintr-un zid într-altul al holului de la intrare, tablourile cad de pe pereți, zidurile se cascadează asemenea unor rodii prea coapte, televizorul explodează, mesele și scaunele par a fi așezate pe patine cu roțile, se aude un vuiet metalic mai puternic decât zgomotul plăcilor de tablă folosite la teatru pentru a sugera furtuna, urletele răsună de peste tot, din camera Mariei, cât și din stradă, iar noi, Rita și cu mine, strâns lipiți unul de altul, obraz lângă obraz, așteptăm ca dintr-un moment în altul întreg universul să se prăbușească peste noi...

Totul a durat exact treizeci și cinci de secunde. Credeam că cele opt minute de așteptare din timpul tentativei nereușite de lovitură de stat fuseseră cele mai lungi din viața mea, dar ele nu fuseseră nimic pe lângă aceste treizeci și cinci de secunde.

De abia s-a oprit în loc tot ceea ce dansa, trosnea, se învărtea c-am și ieșit pe scări, ținându-ne de mână, și am coborât în goană cele șase etaje, ajungând în stradă odată cu câinii și cu Maria.

Găsim sute de oameni urlând de frică și de bucurie că au scăpat cu viață din acest cutremur de 6,7 grade pe scara Richter.

Iar cei ce se aflau pe stradă în momentul cutremurului și se refugiaseră în mijlocul ei ca să nu fie striviți de imobilele care se balansau asemenea cocotierilor ne strângeau mâinile și strigau că este un miracol că imobilul nostru nu s-a prăbușit ca un castel din cărți de joc.

La ora douăzeci și patru și unu de minute a avut loc un nou

cutremur care a durat doar zece secunde.

Nimeni nu îndrăznește să se întoarcă în casă și nici noi. Pot urma alte zvârcoliri ale pământului și de data asta totul se poate prăbuși.

Aici, pe pământ, cu picioarele bine sprijinite pe caldarâm, neavând alt acoperiș deasupra capului decât cerul, trebuie să ne instalăm, să mâncăm, să dormim și să așteptăm.

Ne ducem, totuși, să vedem ce s-a întâmplat în localul instalat în vila aflată pe cealaltă parte a străzii, așteptându-ne la un dezastru. Nimic. Vreo șase sticle căzute de pe etajerele barului, cam asta-i tot. Lumina funcționează, telefonul de asemenea. În loc să trebuiască să coborâm în fugă șase etaje, de aici avem de coborât doar zece trepte și suntem jos. Putem sări chiar pe fereastră cum simțim primele zguduituri. Îi propun Ritei:

— Să rămânem aici, Minouche. Vom putea primi chiar câteva persoane care s-ar putea să aibă nevoie de adăpost.

Și reacția ei vine prompt:

— Ce noroc extraordinar am avut, dragul meu.

Și ne îmbrățișăm, și ne sărutăm, bona mângâie câinii, noi o îmbrățișăm pe ea, ne îmbrățișăm vecinii, ne sărutăm fiica sosită în fugă, albă ca varul.

Îeșim din nou în stradă, unde știrile încep să circule cu repeziciune. S-au prăbușit câteva clădiri, care anume? Aia, cealaltă, una foarte mare, una foarte mică. Ne ducem să vedem grămezile imense de moloz, tot ce-a mai rămas din imobile de douăsprezece și cincisprezece etaje. Pompierii degajează dărâmăturile încercând să vadă dacă, printr-un miracol, mai sunt supraviețuitori. În marea piață din Altamira, unul din frumoasele cartiere ale Caracasului, un imens imobil a fost tăiat în două: o parte s-a prăbușit, cealaltă a rămas aplecată periculos și se poate prăbuși dintr-un moment într-altul. Aici se află soția prietenului meu Jean Mallet de la Trévanche, directorul agenției France-Presse de la Caracas. Singură în apartament, căci Jean a fost surprins de cutremur pe stradă, la volanul mașinii. Ca prin minune, iese vie din această jumătate de imobil aflată încă într-un echilibru precar.

Și sunt pe cale să-l înjur pe Bunul Dumnezeu pentru această catastrofă când îi zăresc în fața imobilului pe cei doi frați Ducourneau, bunii mei prieteni. Îi interpelez ca de obicei:

— Hei, voi, cei doi Ducourneau! Și voi ați reușit să scăpați! Bravo!

Se îndreaptă încet spre mine, cu fața gravă și ochii plini de lacrimi:

— Henri, Rita, vedeți grămada aia de moloz? Dedesubt se află mama, tata, sora noastră, fetița ei și bona.

Îi strângem, plângând, în brațe.

Ne îndepărtăm de acest loc oribil. Îi spun Ritei: „Să-i mulțumim lui Dumnezeu, căci a fost generos de această dată cu noi.”

Într-adevăr, a doua zi, printre nenumăratele întâmplări atroce care ne sunt povestite o aflăm și pe aceea a familiei Azerad, care locuia la etajul opt în Edificio Neveri.

Tata, mama și cei patru copii erau așezați în jurul mesei pentru cină, când, la prima zguduire, imobilul s-a prăbușit. Ca și cum ar fi fost presat de o forță uriașă, se tasează și familia Azerad este prinsă sub dărâmături, aproape în aceeași poziție în care se aflau în jurul mesei: mama și trei copii separați de tată și de-al patrulea copil de un bloc de piatră care-i strivește. Nu au murit pe loc, iar sfârșitul mamei și al celor trei copii a fost groaznic.

Soțul și soția agonizează, dar nu și-au pierdut cunoștința. În întuneric, nu se văd, dar își vorbesc. Au amândoi pieptul strivit. Ea urmărește neputincioasă moartea celor trei copii ce se aflau lângă ea, dintre care cel mai mic avea doar opt ani. La un moment dat îi spune: „Micuțul a murit”, apoi, după câteva ore: „Și celălalt a murit chiar acum.” Apoi, liniște, nu-i mai răspunde soțului. Murise și ea la rândul ei.

Tatăl, Jean-Claude Azerad, un bărbat de treizeci și opt de ani, și cel de-al patrulea copil, Rémy, sunt descoperiți după șaptezeci și două de ore, în stare de comă. Sunt degajați și duși la reanimare. Micului Rémy i se amputează un picior. Tatăl trebuie să suporte mai multe operații, fiind zdrobit peste tot și atins foarte serios la rinichi. Este operat prima dată la Caracas, unde doctorul Bénaim îl operează urmărind prin telex și telefon instrucțiunile profesorului Hamburger, de la spitalul Necker de la Paris, mare specialist în chirurgia rinichiului. Scapă cu viață, dar nu se gândește decât la moarte, nereacționând în niciun fel la tratamente. A fost nevoie de săptămâni și săptămâni pentru a-l face să admită că micul Rémy are nevoie de el.

Mai mult de o săptămână oamenii au dormit în mașini, în parcuri, pe bănci, în piețe, dar întotdeauna sub cerul liber. Pământul se mai cutremura din când în când, apoi, ca după orice furtună, calmul a revenit. Odată cu calmul a revenit și încrederea, iar oamenii s-au reîntors în apartamente. Și noi am făcut la fel ca toți ceilalți.

Capitolul 19 – Nașterea unui Papillon

Am pierdut, totuși, în cutremur mai mult decât am crezut la început, dar, mai ales, afacerile stagnează. La sfârșitul lunii august, suma pe care putem s-o punem de-o parte are puține cifre, nu mă pot împiedica să nu mă gândesc la viitor cu teamă, căci am aproape șaizeci și unu de ani.

Mă gândesc, mă gândesc, ce-aș mai putea face?

Șterg de praf un vechi dosar cu proiectul unei pescării de languste pe Coasta Guyanei, mă documentez despre creșterea scoafelor, despre făina de pește, despre pescuitul rechinilor. Ce-aș putea găsi sau inventa, nu pentru a-mi câștiga existența, ci pentru a ne asigura bătrânețea.

Trebuie să gădesc ceva, dar ce?

Am uitat complet o întâmplare care s-a petrecut puțin înaintea cutremurului.

La 11 iulie 1967, Albertine Sarrazin moare în urma unei operații. Necitind ziare din Franța de mai mulți ani, aflu abia acum că această femeie este o scriitoare de mare succes, că a povestit o evadare și viața ei din închisoare în două romane, dintre care *L'Astragale* aproape că a îmbogățit-o. Sărmana fată nu a putut profita de acești bani. Citesc toate astea într-un articol publicat în ziarul *El Nacional*, un mare cotidian venezuelean cât se poate de serios.

Și dacă mi-as scrie și eu aventurile?

— Rita!

— Da, ce vrei?

— Am să-mi scriu viața.

— De cincisprezece ani îmi tot spui și-mi repeți că, în ziua în care ți le vei publica, memoriile tale vor fi o bombă! Dar mai trebuie să treacă ceva timp până când bomba va exploda! Dragul meu, nu mai cred în ea!

Are dreptate Rita, căci, de fiecare dată când ne petrecem seara cu niște prieteni, se găsește câte unul să-mi spună: „Henri, trebuie să scrii neapărat poveștile astea.” Și, de fiecare dată, răspund la fel: „Le voi scrie într-o zi și atunci vor fi o bombă!”

— Ai să vezi, de data asta mă apuc serios de treabă!

— Nu-mi promite nimic, nu o vei face.

Și, într-adevăr, n-am făcut-o.

De ce? Înainte de toate pentru că nu mă cred capabil, nu știu de ce, dar sunt convins că nu pot să scriu. Să vorbesc? Da! Să povestesc? Mai bine ca alții, asta-i sigur. Poți să fii un bun povestitor, dar să știi să scrii este cu totul altceva. Pe scurt, o las baltă și nu mă mai gândesc la promisiunea făcută.

Două luni după cutremur, la sfârșitul lui septembrie, îi dau Mariei

mai multe ziare, iar ultimul dintre ele este un număr vechi din *El Nacional*. Are nevoie de ele să le pună pe jos pentru ca zugravul care face reparațiile după cutremur să nu murdărească prea rău podeaua. Și din nou, pe prima pagină a acestui ziar mototolit, este vorba de moartea Albertinei Sarrazin.

Au trecut deja două luni. Sărmana fată, sunt mai liniștit decât ea, chiar dacă nu sunt bogat.

Și nici măcar n-ai încercat, Papi, să-ți scrii memoriile alea ale tale și te-ai și dezumflat imediat! Nu-i frumos din partea ta. Dar am tot felul de motive neîntemeiate pentru a-mi găsi scuze! Aproape nimeni nu-mi cunoaște trecutul aici, fiica noastră lucrează la ambasada britanică de șapte ani, suntem considerați, eu și soția mea, niște comersanți fără trecut, cinstiți. În afară de câțiva șefi de poliție, nimeni nu știe nimic și voi avea puterea să-i înfrunt pe toți? Și în Franța, ce vor spune surorile mele, nepoții, Tanti Ju? Și, apoi, un succes în literatură este foarte greu, aproape imposibil de anticipat. Nu, nu este ceva serios, Papi. Pentru a ieși din situația ta actuală, căci trăiești bine, dar nu câștigi destul pentru a-ți asigura serios bătrânețile, va trebui să găsești ceva. Ce anume? Nu-mi pasă ce, trebuie doar să rezolvi această chestie, asta-i tot. A devenit o idee fixă și mă voi ocupa serios de asta.

Peste câteva zile, trec pe strada Acueducto. Am uitat-o din nou pe Albertine, am uitat că, timp de o oră, am vrut și eu să scriu o carte de succes. Aceste memorii, cum le spune Rita, ar putea fi o bombă care nu riscă, însă, să explodeze, nici măcar să eșueze, pentru că nu va fi niciodată fabricată.

Dar pe afurisita asta de stradă Acueducto se află Librăria Franceză, iar în vitrina prin fața căreia sunt obligat să trec zăresc o carte, și pe această carte o banderolă roșie – 123.000 de exemplare vândute – iar această banderolă nu mă împiedică să-i văd titlul: *L'Astragale*.

Pe naiba! 123.000 de exemplare vândute! Cât costă cartea? Treizeci de bolivari, aproape treizeci și trei de franci. Și scot imediat banii pentru a intra în posesia acestei cărți faimoase.

Deci, pentru cartea asta Albertine a încasat ceva lovele! Având acele lovele, nu a mai fost nevoită să spargă uși cu Julien al ei pentru a se ghiftui!

Și-am citit *L'Astragale* și am fost uluit de *L'Astragale*. Dar de ce oare? De aventură sau de armonia cuvintelor? De aventură în adevăratul înțeles al cuvântului nu se poate vorbi, nu se prea petrece nimic sau aproape nimic. Își rupe piciorul când evadează, îl întâlnește pe Julien care-o ascunde și pe care-l iubește, este prinsă din nou tocmai când totul se aranjase între ei. Deci, nu este vorba despre asta. Dar cum este scrisă cartea! Nu este o pictură oarecare, ci o

capodoperă!

Cine citește capodoperele?

Cine se poate lăsa legănat de cuvinte, de frazele bine cizelate?

Cine se duce la Operă? Destul de puțină lume.

Această carte seamănă cu un spectacol de operă. Ei bine, nu-i rău deloc că 123.000 de persoane iubesc opera, plătind cu 20% din prețul unui bilet povestea puștoaicei cu astragalul sfărâmat. Numai cu acest început a putut să-și deschidă un cont în bancă, să-și cumpere o baracă la soare, punându-se la adăpost de vremuri rele... Căci eu i-aș fi dat 20% dacă aș fi fost editorul ei. Nu cunoșteam încă lumea editorială.

Am închis cartea, derutat să aflu că există gagici care-și trec bacalaureatul în închisoare, care pot să-și pregătească licența în litere și să scrie cu cuvinte atât de complicate fără să deschidă un dicționar.

Dă-ți seama că tu ai, poate, de o sută de ori mai multe aventuri decât ea, mii de lucruri mai interesante de povestit și că, dacă vei ajunge să le scrii, vei vinde nu numai 123.000 de cărți, ci de zece ori mai mult. Asta-i sigur, numai că trebuie să știi să le scrii, și nu-i cazul tău.

Dar dacă, în loc să caut fraze frumoase, în loc să-l leagăn pe cititor în muzica stilului frumos, l-aș zgudui? Dacă, în loc să scriu pentru el, *i-aș vorbi?*

Să-i vorbesc? De ce nu? Am deja o anumită experiență în ceea ce privește efectul pe care-l pot produce asupra publicului!

— Rita! N-ai păstrat cumva scrisoarea de la *Europe N°1*? Am primit-o demult, prin 57 sau 58 cred, acum mai bine de zece ani.

— Ba da, dragul meu, am păstrat-o, ce crezi tu!

— Vrei să mi-o dai?

Mi-o aduce.

— Ce vrei să faci cu ea?

— Să mă impregnez de conținutul ei ca să dobândesc curajul de care am nevoie ca să scriu faimoasa mea carte.

— Bomba? Va exploda, în sfârșit?

Scrisoarea se află aici.

EUROPE N°1

RADIO-TELEVISION

22 ianuarie 1958

Domnului Henri Papillon

Caracas (Venezuela)

Stimate Domnule,

Mă hotărâsem de câteva săptămâni să vă adresez aceste câteva rânduri de felicitări și călduroase mulțumiri.

Și dacă numeroasele ocupații de sfârșit de an m-au împiedicat s-o fac până acum, nu voi mai întârzia astăzi pentru că bunul meu camarad Carlos Alamon, pe care tocmai l-am întâlnit la Paris cu multă plăcere, pleacă mâine la Caracas și vă va aduce scrisoarea.

Ați acceptat interviul pe care vi l-a propus Pierre Robert Tranie, unul din cei șapte globe-trotteri pe care i-am trimis în jurul lumii, iar personalitatea Dvs. a dat atâta culoare și vervă acestei întâlniri încât interviul difuzat de postul nostru Europe N°1 i-a pasionat pe auditori și a fost recunoscut ca cel mai bun reportaj difuzat în acea seară, aducându-i lui Tranie premiul întâi. Sunt sigur că trebuie să vă spunem „bravo” în primul rând Dvs. Fără îndoială că mesajul pe care l-ați transmis va fi auzit și sper, împreună cu Dvs., că va servi cauzei tuturor camarazilor care, ca și Dvs., au dovedit capacitatea de a se readapta la viața normală.

Bravo, deci, și vă mulțumesc că ne-ați ajutat să-i atragem și să-i emoționăm pe auditorii noștri.

Vă rog să credeți, stimate domnule, în sentimentele mele cele mai bune.

Louis Merlin

Director, Europe N°1

Deci, când povestesc n-o captivez numai pe soția mea, pe nepoții, nepoatele și prietenii mei, grupurile de necunoscuți dintr-o reuniune de familie, ci îi captivez și pe auditorii invizibili de la Europe N°1.

Șapte globe-trotteri au colindat lumea timp de două luni, luând câte un interviu pe săptămână, ceea ce înseamnă cincizeci și șase de interviuri, iar tu, Papillon, ai fost pe primul loc. Da, serios, ai o șansă.

Și pornesc la drum, într-o nouă aventură!

Nu trebuie să-mi bat capul, voi scrie *cum* vorbesc.

Voi vorbi, deci, *înainte* de a scrie.

Și a doua zi, de la Sears, marele magazin din Caracas, cumpăr cel mai frumos magnetofon pe care și-l poate dori un profesionist, pe credit, bineînțeles. Cinci sute de dolari.

Și povestesc, și povestesc, la nesfârșit. Nu mai las microfonul din mână.

Și povestesc noaptea.

Și povestesc dimineața.

Și povestesc după-amiaza.

Și povestesc atât de mult încât răgușesc, iar vocea mea spartă nu mai poate fi înregistrată de microfon.

Obligat, deci, să mă opresc aici cu povestitul, încep imediat să transcriu banda pe hârtie. Sunt plin de entuziasm, sigur că am făcut o treabă formidabilă. Anumite pasaje au făcut-o pe Rita să plângă cu lacrimi cât pumnul când le-a ascultat. Fără îndoială, tipul care-i povestește soției sale istorioare pe care ea le știa deja pe dinafară, dar reușește, totuși, s-o mai emoționeze încă, are toate șansele să

izbândească.

Ei bine, nu e așa! Înregistrările transcrise pe hârtie sunt un rahat! Nu-mi revin, nu înțeleg nimic.

Recitesc aceste cincizeci și două de pagini și i le dau Ritei să le citească și ea, iar când le recitim încă o dată împreună hotărâm că asta e și n-ai ce face, cele cincizeci și două de pagini sunt un rahat perfect.

Totul s-a terminat repede. După-amiază o ajutam pe Clotilde să pună în portbagaj faimosul magnetofon de cinci sute de dolari, de care nu mai vreau să aud vorbindu-se și pe care nu mai vreau să-l văd. Prețios cadou pentru ea, o adevărată ușurare pentru mine.

Am avut noroc că m-au lăsat corzile vocale, altfel aş mai fi trăncănit câteva săptămâni în şir pentru nimic.

— Să nu mai vorbim despre asta, Minouche. Adio viței, vaci, porci, găini, pui și alte orătănii. Jean-Jacques Pauvert, editorul, poate dormi liniștit, nu va avea concurent care să facă să-i scadă vânzările la *L'Astragale*.

Noiembrie. Mi-am spart capul degeaba să găsesc ceva original pentru a-mi asigura retragerea la pensie, dar nu văd nimic cert.

Cum am fel de fel de prieteni, am propuneri de afaceri din cele mai bizare. Un prieten care are o proprietate în Guyana venezueleană și care știe că se găsește ceva aur prin împrejurimi, îmi spune că, dacă suntem isteți, putem să „descoperim” o mină și că, după ce o vom declara, înregistra și delimita, vom putea găsi un fraier care s-o cumpere. Operațiunea este simplă. Este de ajuns să încarci cartușe cu pudră de aur și cu câteva pepite, să le tragi în pământ, iar atunci când geologul fraierului va face prelevări în locurile pe care i le vom sugera noi va întocmi un raport cât se poate de favorabil. Îi demonstrez, foarte serios, că prețul de cost al cartușelor încărcate cu aur riscă să ne ruineze definitiv numai dacă vom trage o sută de cartușe. Căci nu putem fi siguri că vom găsi și un cumpărător.

Primele caiete le scriu în biroul barului nostru *Scotch*.

De câțva timp, se întâmplă ceva nou în barurile de noapte din Caracas. Mici grupuri de tineri vin în chip de clienți, nu știu nici măcar să bea, dar caută ceartă cu lumânarea. Până la cutremur nu veniseră niciodată la mine. După una sau două asemenea „vizite” care s-au terminat cu puțin scandal, știu ce am de făcut. Pentru bunul mers al afacerii trebuie să fiu tot timpul aici, chiar dacă nu în sală. Un mic birou alăturat îmi permite să fiu absent când totul merge bine și prezent când este nevoie de mine. Îmi aduc ziare și hârtii cu ajutorul cărora îmi propun să-mi petrec în mod util timpul.

Un caiet nou, un caiet de școlar, cu spirală, se află pe birou. Aceste caiete ne servesc pentru consemnarea cheltuielilor zilnice, a livrărilor

de alcool etc. Mă plictisesc.

Și, fiind sigur că va fi din nou un eșec, mă apuc și scriu primul caiet din *Papillon*.

Când îl termin, într-o duminică, îl citesc soției, fiicei mele și ginerelui care veniseră la noi la masă.

Sunt atât de interesați încât uită să privească la televizor emisiunea „5 și 6”, un fel de concurs la care, dacă indici primii trei clasati la cinci sau șase curse, poți câștiga mai mult de un milion de bolivari. Este speranța a trei sute de mii de jucători în fiecare duminică.

Încurajat de acest rezultat la care nu mă prea așteptam, atac al doilea caiet. Rezultat pozitiv sută la sută, credem cu toții. Apoi, vine îndoiala. Nu e vorba, oare, de o indulgență firească pentru că sunt soția, fiica, ginerele meu? Ar fi o tâmpenie să continui fără să văd care este opinia, mai puțin subiectivă, a unor oameni foarte diferiți!

O sticlă de whisky, una de lichior de anason, una de chianti, totul este gata pentru a primi, într-o sâmbătă după-amiază, câteva persoane ce-și vor spune cinstit părerea. Un profesor care se numără printre ei îmi spune că această reuniune de personalități diferite se numește în Franța „comitet de lectură”.

Sunt nervos. Trebuie să sosească la ora șase. Acum este abia ora patru. Nu vor râde de mine după ce vor ieși din casă?

Numai de n-ar fi prea ipocriți! I-am ales totuși bine. Mai întâi, doi tipi care s-au ocupat de mașini furate, dar care, acum, sunt comersanți cinstiți. Sunt importanți datorită cunoștințelor pe care le au despre tagmă. Un inginer, distins economist, fost colaborator al lui Laval. Un frizer care citește mult, cunoaște cărțile Albertinei Sarrazin și ale altora. Un profesor de franceză. Un profesor de literatură la Universitatea din Caracas. Un judocan din Limoges, centură neagră. Un industriaș chimist originar din Lyon. Un cofetar parizian. Se înțelege de la sine că toți sunt francezi.

Au venit aproape la ora fixată. Nu lipsește decât profesorul de franceză, care apare după ce citisem deja douăzeci de pagini.

Am gâtul uscat de teama de a citi, nimeni n-a spus nicio vorbă, fețele lor nu-mi spun încă nimic. Este, într-adevăr, proba focului. Zarvă la sosirea întârziatului. Scuze, zgomot de cuburi de gheață în paharul său, în sfârșit, se așază.

— Continui, domnilor.

— Nu, spune profesorul de literatură. Țin neapărat ca Henri să recitească paginile pe care le-a parcurs. Sunt excelente și vreau să le audă și colegul meu, ceea ce ne va permite și nouă să profităm și să le ascultăm încă o dată. Toată lumea este de acord?

Da, toți sunt de acord. Și atunci soarele începe să-mi intre în suflet. Le-am citit mai multe ore și în tot acest timp n-au mâncat nimic, de abia au băut câte ceva, semn că povestea mea îi interesează.

Am plecat târziu de acasă. I-am instalat într-un restaurant aflat în fața barului *Scotch* și, înainte să mă așez cu ei la masă, m-am dus la bar, am luat-o pe Rita care era la casă, am dus-o în birou, am strâns-o în brațe și i-am spus:

— Minouche, am câștigat, sigur am câștigat, simt asta. Bomba va exploda cu un zgomot înfrăcit.

Și am lăsat-o cu lacrimi în ochi, ducându-mă să-mi regăsesc „comitetul de lectură” înainte de a li se aduce comanda. Și în timp ce mâncam o friptură la grătar, auzeam de ici, de colo: Unul dintre cei doi tipi: „Frățioare, nu-mi revin, sincer să fiu!”

Colaboratorul lui Laval: „Totul este viu, alert, ușor de citit.”

Profesorul de franceză și profesorul de literatură: „Sunteți, într-adevăr, foarte dotat.”

Judocanul, cofetarul și chimistul sunt de acord că trebuie să continui, căci sunt siguri de succes.

Frizerul: „Dacă toată cartea va fi ca aceste două caiete, va fi formidabilă.”

Am scris în două luni și jumătate celelalte unsprezece caiete.

Din disputele membrilor „comitetului de lectură”, care vor, fiecare, să fie primul care ia și citește caietele unul după altul, acasă, pentru patruzeci și opt de ore, îmi dau seama că îi interesează cu adevărat.

Am terminat în ianuarie 1968.

Caietele sunt aici, le recitesc atât de des că le știu aproape pe dinafară.

Da, caietele sunt aici, pe birou, acasă la mine. Și ce dacă? Sunt aici, asta-i tot. Ce să fac cu ele? Nu se pot trimite caiete scrise de mână. Și cum să le trimit? Și dacă n-am o dublură, orice șmecheraș care ar pune mâna pe ele ar putea spune că nu știe cine le-a scris și să păstreze toți banii pentru el, dacă va fi vorba cândva de bani.

Da, până acum nu-i deloc rău. Mi-am scris cartea, dar nu prea știu cum s-o lansez. Să văd, deci, ce am de făcut. Mai întâi, trebuie să dactilografiez manuscrisul în trei exemplare.

Și dactilografele astea, una iugoslavă, alta rusoaică, alta nemțoaică, iar ultima martinicheză, îl fac pe Castelnau să scrie mai târziu, în prefață: „Această carte bătută la mașină de dactilografe entuziaste, mai multe și nu întotdeauna prea pricepute la franceză...”

Ei da, nu întotdeauna prea pricepute la franceză, dar întotdeauna entuziaste, încât, într-o zi, intrând fără zgomot în camera unde lucra, o surprind pe martinicheză în picioare, făcând gesturi largi în fața mașinii de scris. Mima o scenă din carte.

Cartea ajunge să mă coste cam scump: magnetofonul, mașina de scris, sticlele de whisky, mesele „comitetului de lectură”, hârtia, plata dactilografelor cel puțin bilingve (căci suntem în Venezuela). Începe să fie o investiție importantă. Cartea, odată bătută la mașină, are șase

sute douăzeci de pagini. Bătându-se în medie paisprezece pagini pe zi, a fost nevoie de aproape opt săptămâni ca să fie dactilografiată. Cost total aproximativ: trei mii cinci sute de dolari. Din fericire, putem plăti, și Rita, ca să mă calmeze, îmi spune că sunt bani bine cheltuiți, căci, chiar dacă nu va fi tipărită vreodată, dispunem de trei cadouri extraordinare de Crăciun, pentru membrii familiei.

— Nu, îi spun. Doar două cadouri. Cel de-al treilea este pentru tine. Și, apoi, nu se știe niciodată, este bine să păstrăm totuși un exemplar.

Și, în fața acestor trei grămezi de câte șase sute douăzeci de pagini fiecare sunt la fel de agasat ca înainte. Chiar mai mult, poate.

Caietele erau ale mele, numai ale mele. Erau scrise de mâna mea. Le scrisesem într-un fel de transă. Scrierea trasează pe hârtie forma unor litere care-ți aparțin. Nimeni nu poate reface la fel aceste litere, foarte diferite unele de altele. În această mângăleală, numai tu poți să descifrezi fără ezitare frazele ce vorbesc despre viața ta trecută, și când le-am trecut pe hârtie, retrăiam cu atâta intensitate trecutul încât parcă nu le scriam, ci eram în miezul lor, le trăiam.

Caietele nu sunt decât ale tale. Dar când dactilografele bilingve au transcris cu litere de mașină frazele, stilul tău, atunci totul a devenit foarte grav și foarte important.

Paginile nu-ți mai aparțin. *Deja*. Nu sunt *numai ale tale*, asta-i sigur. Paginile pot fi judecate într-un veritabil proces, ai cărui judecători sunt cititorii, și nu poți să ți le aperi. Lângă fiecare cititor nu va sta avocatul tău, verdictul lor vă fi fără apel.

Cum trebuie să procedezi pentru ca manuscrisul să-ți fie editat? Dar mai întâi, această carte poate interesa un editor? Cum să afli? Ajungând până la el. Să vedem, deci, din nou ce am de făcut. Această carte a plăcut tuturor membrilor faimosului „comitet de lectură”, întregii mele familii, prietenilor mei venezuelieni care vorbesc franceza, unui fost ambasador la Londra, Hector Santaella, chiar și unui tip atât de autorizat – și blazat – pentru astfel de istorii cum este Jean Maillet de la Trévanche sau unui polemist comunist, Hernani Portocarrero. Toate astea ce înseamnă? De fapt, *nimic*.

Poate le plac aventurile. Ceea ce nu înseamnă că publicul le va aprecia neapărat dacă le va găsi *într-o carte*. Deci, nu trebuie să fii pretențios, trebuie să le oferi manuscrisul spunând: „Dacă nu vă place, nu puteți să-l dați la rescris?” Dacă nu cumva va trebui să-l dau la rescris înainte. Dar, probabil, asta costă mult și ar trebui să investesc din nou ceva bani în această aventură fără să știu dacă textul va fi publicat.

Un tip în trecere prin Caracas îmi dă soluția. Îl aștepta la mine pe Joséph Carita, fratele surorilor Carita de la Paris, celebrele coafeze. Joséph întârzie, tipul îmi cere permisiunea să răsfoiască paginile

dactilografiate. Nu și-a dat seama când au trecut două ore. Este un semn bun.

A plecat în Franța cu două caiete, un prieten al lui le va revedea și le va bate din nou la mașină dacă va fi nevoie.

O lună am așteptat poștașul în fiecare dimineață. Trebuia să-mi aducă verdictul unui scriitor profesionist și un fragment din carte rescris, cel cu insula leproșilor.

Nu știu ce să fac cu scrisoarea și cu pachetul pe care tocmai le-am primit. Nu știu dacă voi deschide întâi scrisoarea sau pachetul unde leproșii nu vor mai fi cum i-am descris eu pe „leproșii mei”. Este ora unsprezece, nu mă ating de nimic, nu deschid nimic, scrisoarea și pachetul rămân pe biroul meu, neatinse. Aștept să fim cu toții adunați la masă.

Întâmplarea face să avem la masă doi invitați, pe profesorul de franceză și pe soția lui.

— Deschide mai întâi scrisoarea.

Scriitorul francez îmi spune că paginile mele l-au interesat mult, îmi promite să facă o carte bună din memoriile mele, bine scrisă, într-o *franceză bună*. O carte serioasă, cu valoare literară. Condițiile ar fi următoarele: 50% din drepturile mele plus o sumă de 18.000 franci pentru muncă și celelalte cheltuieli. „Aveți aici episodul leproșilor. Sper că o să vă placă.”

E o liniște mormântală. Cu gâtul uscat, încep să citesc episodul leproșilor, în „franceză bună”. Voi vedea, în sfârșit, cum trebuie să fie transformată povestirea mea ca să poată fi editată.

Am terminat. Țștia-s leproșii mei? Dar nu este posibil așa ceva, ăștia nu mai sunt leproșii *mei*! Am pierdut.

— Nu, Henri, leproșii tăi sunt formidabili, nu sunt ăștia, afirmă profesorul de franceză. De ce ai un aer așa de abătut, Henri?

— Îți bați joc de mine, profesore! Cum să nu fiu surprins, tulburat. Mă agasează nespus, citind aceste pagini, să constat că leproșii mei nu mai au capul și corpul pe care le-am văzut eu. Dacă asta înseamnă editori, este mai rău ca la ocnă, nu trebuie să greșești pentru a fi mâncat de viu. Și lovește tare tipul, ca să-mi „corecteze” cartea vrea 50%, nici mai mult, nici mai puțin! Nu ține, profesore, îmi place să mă bat, începe să devină pasionant, aventura se complică. Și în loc să fiu un om sincer, cinstit cum credeam că trebuie să fii în acest mediu special, voi intra în această junglă și voi lua atitudinea cuvenită după oameni și circumstanțe. Ai încredere în mine: jungla, haimanalele cu cravată și decorații, șiretenia de a nu-mi da cărțile pe față decât în momentul în care anunț că am câștigat potul, toate astea le știu de multă vreme!

Formidabil, va fi pasionant să nu te destăinui nimănui, *să nu ai încredere în nimeni*. Prima atitudine ce trebuie adoptată: să te prefaci

că ești prost, un tip ușor de șmecherit, moș Goriot al lui Balzac, să te bâlbâi și să faci pe surdul ca să ai răgazul să reflectezi, mai pe îndelete, la răspunsul pe care-l vei da.

Între noi doi acum, lume a editorilor și a negrilor aflați în solda lor!

Trebuie să-i faci pe toți să creadă, efectiv, că este indispensabil ca proza ta, chiar dacă o crezi mai bună decât a lor, să fie rescrisă.

La cine să apelez mai întâi? Hachette? Pion? Nu cunosc decât aceste două edituri. Probabil că mai sunt și altele.

— Și de ce să nu iei legătura cu editorul Albertinei Sarrazin? îmi spune Clotilde.

— Excelentă idee, fetițo!

După masă, Clotilde telefonează la Librăria Franceză și le cere adresa lui Pauvert. Cinci minute mai târziu, bate la mașină o scrisoare către domnul Jean-Jacques Pauvert, rue de Nesle, nr. 8, Paris, în care îi spun că sunt un fost ocnaș evadat de mai bine de douăzeci și cinci de ani, că am fost ruinat de cutremur și că la șaizeci și unu de ani este greu să te mai refaci, că, după ce a editat *L'Astragale*, ar putea să mă ajute și pe mine publicându-mi memoriile, prost scrise, desigur, pentru că nu sunt un scriitor, dar sunt sigur că va găsi pe cineva care să facă din acest material o carte bună: „Fostul ocnaș are încredere în Dvs., ceva îmi spune că am ales bine. Trebuie să ai încredere în oameni, voi accepta condițiile pe care mi le veți propune. Anexez câteva fragmente pe care vă rog să le parcurgeți.”

Deștept, nu le trimit toată cartea. Cine știe ce-ar putea să facă cu ea!

Scrisoarea și fragmentele pleacă pe 20 august, recomandat.

La coș, frate, probabil că Pauvert ți-a aruncat acolo fragmentele. Căci suntem pe 20 septembrie, a trecut o lună fără niciun răspuns. Un tip interesat ar fi răspuns de mult timp.

Poate că este în vacanță. Să sperăm. Este adevărat, un editor poate să-și permită, din sudoarea altora, să-și petreacă vacanțe lungi și luxoase. Dacă până la 30 septembrie nu sosește nimic, voi scrie în altă parte.

Pe 28 septembrie, dimineața, sosește un plic galben. Îl deschid cu febrilitate. În interior doar o pagină, tot galbenă. Căutându-mi ochelarii îmi spun: „Parcă ar fi o casă de geloși încornorați.” Rita este lângă mine.

— Ți-au răspuns, totuși.

— Să vedem. Și citesc:

„Stimate Domnule,

Am fost foarte interesați de cele câteva fragmente pe care ni le-ați trimis. Constituie baza unei povestiri excelente.

Ar trebui, dacă nu ați făcut-o încă, să scrieți și restul exact cum ați scris ceea ce ne-ați trimis. Este viu, direct. Este un proiect pe care-l vom urmări cu multă atenție.

Înainte de a vă face o propunere, dorim să citim tot ceea ce ați scris.”
Etc.

Semnează Jean-Pierre Castelnaud.

Am citit scrisoarea de trei ori. Întâi eu, apoi Rita, apoi din nou eu, fiecare frază, fiecare cuvânt, cu voce tare, cântărind nuanțele, așa cum citește, probabil, notarul un testament moștenitorilor pentru ca aceștia să înțeleagă cât mai bine semnificația fiecărui cuvânt.

— Olé, Minouche! Olé! Demarează, a demarat chiar! Și... cum semnează tipul ăla? Ei, da... acest Castelnaud va descoperi lucruri vii și directe în istoriile pe care nici nu bănuiește că le-am scris.

— Ia-o încet, dragă. Este adevărat că ai primit o veste bună, dar de aici până la a fi editat cred că mai e o cale lungă!

— Minouche, tipii ăștia nu-și pierd timpul să scrie vorbe dulci dacă n-au de ce s-o facă. Dacă au răspuns, înseamnă că sunt interesați. Da sau nu?

— Da, și pe urmă?

— De altfel, îmi trimit și flori: „Este viu, direct... constituie baza unei povestiri excelente.” Nu râzi, nu? Să nu crezi, totuși, că acești șmecheri de editori fac complimente gratuit! Căci, cu cât îți vor spune că este mai bine, cu atât asta îi va costa mai mult. Așa că trebuie să gândească ce spun. Dar, cum sunt șmecheri, nu spun decât jumătate din ceea ce simt. Vrei să-ți spun eu, un tip evadat, un scriitor al străzii, vrei să-ți spun ce înseamnă „viu, direct”, „baza unei povestiri excelente”, „dorim să citim tot ceea ce ați scris”?

— Da.

— Asta vrea să spună: am primit trei fragmente formidabile dintr-o carte. Dacă totul este scris în același stil, este o carte excepțională.

— Și vrei să le trimiți toate cele șase sute douăzeci de pagini?

— Glumești? *Mă voi duce personal cu ele...*

— Totuși, costă cam scump călătoria.

— Jucăm, fetițo! Jucăm, și vrei să-ți spun ceva? Ne vom pune în joc baraca, cei câțiva gologani pe care-i mai avem în bancă, tot creditul de care ne mai bucurăm. Banco singur, înțelegi? Banco singur pentru tot. Și, ascultă-mă bine. De data asta o simt, sunt sigur, poporul francez va răspunde: „Nouă de cupă, adună Papillon, ai câștigat, în sfârșit, un banco în curva asta a ta de viață.”

Purtând o valiză mică de trei kilograme și jumătate plină cu pagini dactilografiate, iau avionul Caracas-Paris. Bilet dus-întors, pe credit.

Sunt atât de grăbit să iau contact cu acest editor încât voi înfrunta poliția de la Orly. Numai să nu fiu arestat și să nu mi se interzică șederea în Paris, pe viață! Voi fi atunci obligat să cerșesc într-un birou împruțit un permis de ședere, ceea ce este deprimant de pe acum. După treizeci și opt de ani sper să fi dispărut de pe listele cu cei ce trebuie urmăriți.

Rue de Nesle, nr. 8, Editions Jean-Jacques Pauvert. Mie, care vin de la Caracas, cu bulevardele lui moderne, străduța mi se pare tare îngustă, nenorocită, iar imobilul bolnav de lepră. Curtea este la fel de descurajantă ca și strada. Un pavaj ca în Parisul de acum o sută de ani, un portal pe care, probabil, intrau odinioară trăsurile și caleștile. Iar ca să iasă de acolo trebuiau să fie foarte atenți. Un etaj de urcat, o scară cu trepte înalte, fără covor, incomodă. Este rece (suntem în octombrie), treptele sunt uzate, parc-ar fi intrarea închisorii centrale de la Caen. Ei bine, Editions Pauvert nu prea are un aspect încurajator.

Degeaba îmi spun că este unul dintre cele mai vechi cartiere ale Parisului și că o mulțime de tipi plini de cunoștințe artistice s-ar lăsa omorâți, sau mai bine zis i-ar lăsa pe alții să se sacrifice, dacă s-ar atinge vreo piatră, căci pentru cineva care vine din America de Sud, cu o bombă de speranță sub braț, prima impresie nu prea este aceea a unei „afaceri înfloritoare”.

Totuși, la etajul întâi, ușa este frumoasă, bine lustruită, o ușă imensă ca de notar din provincie. Pe ea se află înscris, cu litere de metal strălucitor: *Jean-Jacques Pauvert, editor*.

Ușa se deschide când apeși pe un buton. Nu le este deloc frică de hoți în casa asta! Este adevărat că aici nu găsești decât hârtie. Dar, totuși, să lași ușa să se deschidă singură dovedește o anumită încredere!

Mai ales că mă anunțasem prin telefon.

— Alo, domnul Castelnau? Aici Charrière.

— Ia te uită, îmi telefonați din Caracas?

— Nu, sunt la Paris.

— Extraordinar!

Nu-i venea să creadă și mi-a spus să trec pe la editură cam pe la sfârșitul după-amiezii.

În sala de așteptare, două persoane ținând manuscrise pe genunchi. Când secretara m-a invitat să iau loc, o doamnă în vârstă s-a aplecat spre mine și mi-a spus: „Sper că nu sunteți grăbit, căci aștept de mult.”

— Nu, nu sunt grăbit.

După un minut:

— Este de necrezut să vă văd aici, domnule Charrière!

Un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu o înfățișare încă tânără, surâzător, cu o față simpatcă, slab ca o scândură. Mi se pare că înoată într-un costum care trebuie să fi văzut mai multe anotimpuri.

Se prezintă:

— Jean-Pierre Castelnau. Și, râzând, adaugă: Sincer să fiu, mi se pare incredibil! La orice m-aș fi așteptat, numai să vă văd aici nu!

Mă conduce cu amabilitate în biroul lui. Un birou încălzit, sobru, dar înveselit de-o bibliotecă înțesată cu cărți și cu tot felul de dosare și de afișele de pe pereți.

— Nu-mi vine să cred că sunteți aici. Scuzați-mă, dar, după scrisoarea pe care v-am trimis-o, așteptam celelalte caiete, dar nu pe dumneavoastră.

— Sunteți mirat că un om aproape ruinat vine de la Caracas în urma unei simple scrisori care nu vă angajează cu nimic, nu-i așa?

— Ei bine, mărturisesc că da, îmi răspunde el surâzând.

— Vedeți, sunt lefter, este adevărat, dar am, încă, cu ce să-mi plătesc chiria și telefonul.

— Important este că vă aflați aici. Jean-Jacques va fi mulțumit. Aveți manuscrisul? Este terminat?

— Am manuscrisul, este terminat și complet.

— Îl aveți la dumneavoastră?

— Nu, îl voi aduce mâine. Astăzi am venit doar pentru o simplă luare de contact.

Discutăm de câțva timp când își face apariția un bărbat tânăr, înalt, cu ochii limpezi și cu un surâs simpatc. „Vi-l prezint pe Jean Castelli”, spune Castelnau.

— Încântat, Henri Charrière. Aveți același nume ca unul dintre ocașii din cartea mea. N-o să vă deranjeze?

— Deloc, răspunse râzând. V-am citit fragmentele și le-am găsit foarte bune. Vă felicit.

Pleacă. Mai discutăm puțin și mă ridic să plec.

— Pe mâine.

— Cum, nu vreți să cinăm împreună?

— Mulțumesc, pe mâine.

— Atunci, pe mâine, cu caietele.

— Cu toate caietele.

Mă întorc la nepotul meu care locuiește în afara orașului. Cunoaște Parisul ca pe propriul lui buzunar și are o opinie destul de precisă despre mediul literar, căci lucrează la *Paris-Match*. Este și artist. Mă așteaptă împreună cu fermecătoarea lui soție, Jacqueline, care este decoratoare, și cu cele două fete, în vila lor atât de agreabilă, înconjurată de o grădină.

— Ce-ai făcut, unchiule? mă întreabă Jacques în timp ce închide ușa...

— Uite... și-i povestesc totul. Un Castelnau cât se poate de simpatic... etc.

— Și Pauvert?

— Nu l-am văzut.

— Nu l-ai văzut?

— Ei bine, nu!

— După părerea ta, este un semn bun sau rău?

— Cred că cel ce conduce operațiunile privind manuscrisele și ia primele hotărâri trebuie să fie Castelnau. Marele patron lucrează, probabil, în stilul unui businessman american.

— Ce vrei să spui?

— Că, în orice afacere, orice propunere este studiată mai întâi, în amănunt, de colaboratori, care îi explică șefului rațiunile pentru care recomandă asta sau asta, fie că este vorba de o lucrare literară sau de un nou model de robinet. Și, apoi, în ultimul moment, intervine marele patron. Cum nu a avut niciun contact cu tine, nici nu a dejunat, nici nu a băut un whisky, nici nu te simpatizează și nici nu a avut cum să lase să-i scape vreun cuvânt elogios sau entuziast, când intervine el îți taie capul sau ți-l salvează. Dar mai înainte începe să-ți toarne gogoși: „Înțelegeți, nu este chiar așa de grozav, colaboratorii mei se ambalează repede, nu ei sunt cei ce plătesc, cei ce riscă, eu nu sunt la fel. Acum, poate că o să vedem, o să încercăm, bineînțeles, dacă acceptați să lucrați cu noi în condiții mai modeste!” Ei bine, Pauvert este, probabil, un astfel de tip.

— Poate că ești nedrept, unchiule!

— Din contră, sunt bun psiholog, fiule! Pentru că atunci când un tip ca mine revine din infern în condițiile pe care eu le-am trăit și face douăsprezece mii de kilometri cu avionul ca să-ți aducă paginile ce relatează calvarul său, dacă ai ceva sentimente de omenie, chiar dacă ești foarte ocupat, vii să-i dai bună ziua, măcar atât. Dar el nu a venit, deci nu-i nevoie să-i mai faci radioscopia, este făcută dinainte; ca și unui businessman american, inima nu-i bate, probabil, decât în ritmul și la sunetul banilor. Să fii sigur de asta.

Auzind aceste explicații, Jacques și Jacquotte se prăpădesc de râs.

M-am sculat devreme pentru a fi sigur că voi ajunge fix la ora zece la Paris, la întâlnire. Iau cu mine cele șase sute douăzeci de pagini ale manuscrisului dactilografiat. Taxiul mă lasă la întretăierea străzilor de Nesle și Dauphine, și acolo, pe trotuar, în fața bistroului aflat la colt, îl zăresc pe Jean-Pierre Castelnau care mă așteaptă.

Este în pardesiu, are dreptate, căci este răcoare, și, slab cum este, nu grăsimea îl va proteja. Se îndreaptă spre mine:

— Iată-vă! Vreți să bem o cafea?

Oare din întâmplare mă aștepta pe trotuar? Vom vedea!

— E totul în ordine, domnule Castelnau?

— Sigur, mulțumesc în valiză aveți manuscrisul?

— Da.

Ni se aduc cele două cafele.

— Îmi permiteți să-mi arunc ochii pe el?

— Da. (Este grăbit tipul, îl interesează.) Pune valiza pe masă și-i deschide fermoarul.

Și jovialul, amabilul, simpaticul Castelnau își lasă cafeaua să se răcească, parcurgând cu un ochi rapid, de profesionist, pagini de ici de colo. Îi privesc fața, concentrată, ochii puțin strânși, încordați. Tipul a uitat de mine. Este un semn bun.

— Ei bine, dragul meu Charrière, astăzi este joi, am să citesc manuscrisul în timpul weekendului și luni am să vă spun ce putem face. Nu mai este nevoie să urcați în biroul meu. Cred că ne-am spus ceea ce era esențial. De acord?

— Foarte bine!

— Atunci, la revedere și pe luni.

Toate astea spuse cu multă dezinvoltură, cu un surâs amabil, cu o privire directă și tânără, în timp ce închide fermoarul valizei și o ia în posesie, arătându-mi cu naturalețe că este grăbit, foarte grăbit să rămână singur cu manuscrisul.

— La revedere, domnule Castelnau, pe luni.

Omul meu cel simpatic o ia pe strada de Nesle, iar eu pe strada Dauphine, spre stația de metrou Odeon.

Burează, dar nu-mi este frig, căci am și eu pardesiu și, pe deasupra, destulă grăsime ca să mă protejeze.

Să iau totuși un taxi, este mai bine decât cu metroul. Numai când mă aflu în trenul care mă duce spre periferie mă gândesc la tot ceea ce s-a întâmplat. Viața străzilor Parisului, văzută din taxi, m-a acaparat.

N-ar fi trebuit să-mi dea o chitanță? De ce, Papi? Nu-i o comoară cartea ta, dar, oricum, până luni se poate copia în întregime sau măcar o parte din ea. Se pare că, nepotul meu mi-a spus asta, înainte de a da un manuscris oricui trebuie să fii prudent și să depui o copie la Societatea Oamenilor de Litere. Dar eu nu sunt încă un autor! Și, apoi, nimeni nu se poate substitui lui Papillon, cel trimis la ocnă pe viață de către douăsprezece momâi, iar așa ceva nu i se poate întâmpla unui scriitor adevărat.

Atenție, de ce nu a vrut să urci? Probabil că avea un motiv? Hei, Papi, trebuie să fii suspicios, dar, totuși, nu chiar așa! I-ai văzut moaca simpatică, de om onest, amabil, vesel. Am văzut-o, da, dar americanul cu moaca lui ca o lună, cu aerul lui de om bun și prostănac, n-avea și el o față de om cinstit? Nu, a vrut doar să te scutească să mai urci

scările. Să sperăm!

Oricum, peste patru zile vei afla. Și, un lucru formidabil, tipul atât de important de la Editions Pauvert îți va citi cartea în timpul weekendului. Câte manuscrise au această șansă, mai ales dacă sunt ale unui necunoscut? Și încă acela al unui fost borfaș?

Cele patru zile vor fi foarte lungi. Dacă te vei duce să-ți vezi nepoata la Saint-Priest?

A doua zi, iau avionul pentru Lyon. Avionul este plin. Așezat comod, fumez. Alături de mine, o femeie citește *France-Soir*. Deoarece am refuzat ziarul oferit de stewardesă, trag cu coada ochiului la titlurile din ziarul vecinei mele, care, amabilă, îl deschide larg ca să văd mai bine.

Dumnezeule! Nu este posibil! Cu litere de-o șchioapă, remarc sub semnătura „Edgard Schneider” următoarea întrebare:

„PAUVERT ESTE DE UTILITATE PUBLICĂ?”

Nu pot citi decât titlul, căci nu am ochelarii la mine, sunt în pardesiu, în plasa de bagaje de mână de deasupra capului. Cum am locul lângă hublou, ar trebui să deranjez două persoane pentru a mi-i lua. Ar fi neplăcut pentru toată lumea.

De altfel, acest Pauvert nu poate fi Pauvert-ul meu; literele sunt prea mari, dacă-i vorba de un editor, poate că articolul se referă la vreun ministru?

Orice s-ar întâmplă, nu mai rezist.

— Doamnă, scuzați-mă, puteți să-mi spuneți cine este acest Pauvert?

— Doriți ziarul?

— Nu, mulțumesc, nu am ochelarii la mine. Fiți amabilă și citiți-mi textul.

Și amabila mea vecină începe cu o voce indiferentă: „Jean-Jacques Pauvert (nu mai am nicio îndoială acum) ar putea să fie salvat de la faliment de propriii săi creditori. Ceea ce editorul cel mai puțin conformist din Paris numește un *incident de parcurs* se traduce, în realitate, printr-un deficit de X... franci vechi... etc”.

— Vă mulțumesc, doamnă, vă mulțumesc mult. M-aș bucura dacă mi-ați lăsa ziarul după ce-l veți fi citit, căci articolul mă interesează foarte mult.

— Îl cunoașteți pe Jean-Jacques Pauvert?

— Nu, mai rău, trebuia să ne întâlnim luni.

Văd surpriza întipărită pe fața ei, în timp ce avionul își continuă drumul printre norii ca de vată ai acestui octombrie.

Cu atât mai rău dacă-mi voi deranja vecinii, dar emoția mă face să simt nevoia să urinez.

— Pardon, doamnă, vă rog să mă scuzați, domnule.

În loc să rămân în picioare, mă așez pe W.C. Singur, pot să mă

gândesc mai bine. Se aud bătaii în ușă, mă doare-n cot, să se ducă să-și facă nevoile în altă parte.

— Ei bine, frate, asta înseamnă să fii în plin dezastru. Aproape că te aleseseși cu un editor, îl aveai deja în buzunar, dar el este de fapt în pom.

Și, în plus, are și manuscrisul tău.

Deci, de asta te aștepta tipul cu surâsul fermecător în fața bistroului și nu dorea să urci!

La naiba! Ar fi trebuit să simți plutind în aer mirosul dezastrului! Poate că sus era un portărel care tocmai pune sechestru pe mobilier și pe mașinile de scris. Așa e!

Nu sunt niște tâmpiți ăștia de la *France-Soir*. Datorită lor ai aflat vești de ultimă oră! Și nu orice fel de vești, scuză-mă! Ci din cele care-ți pun sare pe rană!

Ce să fac? Să iau ziarul femeii și să mă întorc la Paris!

La ora 10, avionul aterizează la Lyon.

La ora 10 și 20, îmi iau valiza.

La ora 10 și 30, o înregistrez pentru zborul Lyon-Paris.

La ora 15, dau buzna în holul editurii Pauvert.

La ora 15 și un minut, intru, fără să fiu anunțat, și fără să fi cerut permisiunea, în biroul lui Castelnau, pe care-l găsesc cu manuscrisul în față și discutând cu Jean Castelli.

La 15 și 6, îmi aranjez liniștit manuscrisul în valijoară și verific dacă sunt toate paginile.

La 15 și 15, îi declar lui Castelnau că nu mai vreau să-i las manuscrisul, acesta nu înțelege ce se întâmplă, căci nu-i dau nicio altă explicație.

La 15 și 20, Castelnau îmi explică, în fața unei cafele, că faptul că Jean-Jacques Pauvert are mari dificultăți financiare cu firma care-i poartă numele nu-l împiedică să mă editeze într-una din filialele sale care, măcar ele, merg bine.

La 15 și 25, îi declar net lui Castelnau că nu mai vreau să știu nimic despre acest abil om de afaceri.

La 15 și 30, hotărâm să cinăm împreună, în aceeași seară, la ora 20.

Și atunci îl descopăr pe omul cel mai nobil, cel mai generos, cel mai cinstit din câți am cunoscut.

La whisky aflu că el, Castelnau, s-a ocupat foarte intens, de la început, de afacerea Albertine Sarrazin; la stridii, că este lefter și că părăsește editura Pauvert, care nu-l mai poate plăti, și că nu i se vor da ceva bani decât mult mai târziu; la pește, că Pauvert este prietenul său și că-i lasă în folosință, pe gratis, o cămăruță orientată spre curtea interioară, puțin dărăpănată, pe care o va amenaja ca birou, și că speră să se descurce și să facă față viitorului; la friptură, că are, colac

peste pupăză, cinci copii minunați, patru fete și un băiat, și o soție foarte drăguță; la brânză, că, totuși, este norocos, căci toți sunt drăguți și se iubesc mult; la desert, că are ceva datorii, dar nu este prea grav, căci școala copiilor este plătită și sunt îmbrăcați pentru iarnă; la cafea, că, dacă nu mai vreau să aud de Pauvert, nu am de ce să nu-i încredințez lui manuscrisul; la coniac, că este sigur că, în următoarele șase luni, va reuși să publice cartea mea în condiții foarte bune.

— Ce garanții poți să-mi dai?

— Din punct de vedere material, *niciuna*. Problema este să ai încredere absolută. Nu vei regreta.

Mă uimește. Sau este cel mai machiavelic borfaș, sau...

— Pot să vin să te văd mâine, *la tine*, și, dacă da, la ce oră?

— Vino la masă, la ora unu. Poți?

— O.K.

Am fost prin câteva baruri împreună. Bea bine, rămâne mereu același, amabil și vesel, dă pe gât paharele cu whisky ca un cunosător obișnuit cu așa ceva.

— Pe mâine, Jean-Pierre.

— Pe mâine, Henri.

Nu știu ce s-a petrecut atunci, dar am izbucnit amândoi în râs, strângându-ne mâinile.

Ajung la nepoții mei la ora unu noaptea. Copiii dorm.

— Tu, unchiule? Te credeam la Lyon. Ce se întâmplă? Totu-i în regulă?

— Da, totul merge strună. Editorul meu sau, mai degrabă, cel ce trebuia să fie este pe drojdie.

Și toți izbucnim în râs.

— Într-adevăr, unchiule, dumneata nu vei avea niciodată o viață ca toată lumea. Mereu ți se întâmplă ceva neprevăzut!

— Chiar că așa e! Noapte bună, tuturor!

Și adorm repede, *fără nicio grijă pentru viitorul cărții mele*.

N-aș putea spune de ce, dar presimt că totul va fi bine.

Vom vedea mâine. Noaptea a fost liniștită.

La ora treisprezece, sâmbătă, urc la etajul doi al unui imobil curat, în arondismentul șase. Scările sunt ușor de urcat, ceea ce contează foarte mult pentru mine de când mi-am rupt ambele picioare la Baranquilla, au un covor acceptabil, atât cât trebuie, care te împiedică să aluneci. Afară, mai plouă încă.

Jean-Pierre are un trib, un adevărat trib de indieni.

Două fete frumoase, Olivia și Florence, de optsprezece și șaisprezece ani, apoi o pauză ceva mai lungă în activitatea „clocitoarei Marianne”, căci soția lui se numește Marianne. Îi observ surâsul blând și ochii strălucitori când îi privește pe cei mici, care au început să

sosească șase ani după Florence, când nimeni nu-i mai aștepta, îmi spun în sinea mea.

Un apartament mare, bine întreținut și înzestrat, câteva mobile vechi fiind dovada că unul sau altul, sau amândoi, au avut bunici din clasele înstărite. Tot vorbind, înregistrez fără să vreau detaliile.

La masă, remarc două lucruri importante: toată lumea știe să se poarte cât se poate de corect, copiii mâncând la fel de civilizat ca și cei mari, mai bine decât Papillon, viitor autor de succes; masa este rotundă, toți ne vedem bine. Frumos educate, fetele cele mari ajută discret la servit, una ducându-se să caute ceva, cealaltă să aducă altceva. Cei trei mai mici își adoră vizibil tatăl și nu vorbesc decât atunci când li se dă cuvântul, ceea ce se întâmplă destul de rar. Căci Jean-Pierre trăncănește ca și mine, și asta nu prea lasă nicio șansă celorlalți să mai plaseze vreun cuvânt.

A avut ce-mi povesti Jean-Pierre: povestea descoperirii Albertinei Sarrazin, succesul ei, cum se lansează și care sunt șansele lansării unui autor, raporturile cu presa, radioul, criticii. Toate numele criticilor importanți, cu referințe, pedigree, sunt trecute rapid în revistă, informațiile curg atât de ușor de pe buzele viitorului meu editor încât mă simt foarte impresionat.

Are aerul să-și cunoască bine meseria, ceea ce spune este logic, vorbește fără să forțeze nota. La sfârșitul mesei, în salon, am încheiat pactul:

— Îți încredințez cartea și drepturile ce mi se cuvin. Știi că am scris-o ca să câștig bani, nu pentru altceva. Și știi și de ce am nevoie de ei.

Surâde:

- Nu se știe niciodată prea exact pentru ce se scrie o carte!
- Poate, dar eu știu.
- Poți conta pe mine.
- La revedere.
- Pe curând.
- Să sperăm.

În trenul care mă duce la nepoții mei nu mai am de această dată nicio îndoială, nicio suspiciune. Acasă la el am găsit o atmosferă sănătoasă, totul este luminos, nu poți avea o astfel de familie dacă ești un om dubios. Abil, mai presus de toate, pentru că, ultra lefter cum e, reușește, totuși, ca atmosfera de acasă să nu fie umbrită de incertitudinea zilei de mâine, iar viața să pară fără probleme, ca într-o familie înstărită

După paisprezece ore de zbor, iată-mă la Caracas.

— Minouche! Mă întorc ca un învingător!

— Ai reușit? Te publică?

— Mai mult, mi se pregătește un succes răsunător.

Octombrie, noiembrie, decembrie... începe un schimb de scrisori între mine și Castelnau. Îmi mărturisește toată considerația pe care o are pentru manuscris, pentru tot ceea ce a simțit parcurgându-i paginile. A simțit ce trebuia: „Întorcându-te la Caracas, te-ai întrebat, probabil, dacă totul nu este un vis, o scorneală etc. Nu-i nevoie să ți se rescrie cartea și să se facă din ea un roman, trebuie să fie doar corectate greșelile de franceză, de ortografie sau de punctuație... Cartea ta are un timbru al ei specific, va rămâne intactă, va fi cartea ta, nu te neliniști. Etc.”

30 ianuarie 1969, sosește o telegramă:

„Victorie. Contract semnat cu marele editor Robert Laffont entuziasmat. Stop. Voi urmări personal lansarea cărții mai-îunie. Stop. Urmează scrisoare. Jean-Pierre.”

Și soarele a reintrat în casă o dată cu telegrama prietenului meu.

Și soarele ne-a reîncălzit inimile la vestea că mi se va edita cu siguranță cartea.

Și soarele face să se nască un curcubeu de speranțe pentru că voi fi publicat de un „mare” editor, Robert Laffont.

Deoarece încă dormeam la ora zece dimineța când a sosit telegrama (ne culcasem la ora șase, după închiderea barului *Scotch*), ne culcăm din nou cu telegrama lângă noi. Înainte de a adormi, o mai citesc o dată, apoi îi spun Ritei:

— Minouche, așteaptă o secundă.

O sun pe fiica noastră la ambasada unde lucrează și-i dau extraordinara veste. Fericită, mă întreabă:

— Cine este editorul? (Fata noastră citește mult.)

— Robert Laffont, trebuie să-l știi.

Bucuria îi dispare din voce când îmi răspunde: „N-am auzit de el. Trebuie să fie unul neînsemnat, căci, sinceră să fiu, nu i-am întâlnit până acum numele.”

Închid telefonul puțin dezamăgit, căci fiica mea nu-l cunoaște pe *marele meu editor*.

Ora șaisprezece. Clotilde vine acasă, Rita este la coafor. Citește și recitește telegrama.

— Robert Laffont un „mare editor”? Cred că exagerează, Henri, pentru că n-am auzit de el.

— Totuși, Castelnau este un tip serios!

— Poate că nu-i chiar așa. La ambasadă am întrebat-o pe o prietenă care citește mai mult decât mine și nici ea n-a auzit de Laffont. Este franțuzoaică și pariziancă pe deasupra.

Bizar.

Țârrr, Țârrr, Țârrr... sună telefonul.

— Henri, sunt eu, Rita. Este adevărat, este un mare editor!

— Ce? Ce spui?

— Aici, la coafor, am găsit o revistă mai veche cu fotografia editorului tău. Pe o pagină întreagă.

— Vino imediat acasă.

— Nu sunt încă coafată.

— Nu-i nimic, vino în viteză, fetiço, te rog, ai să te coafezi mâine!

Un sfert de oră mai târziu, ne dăm seama că Jean-Pierre nu a exagerat cu nimic scriind „mare editor”.

E un număr din revista „*Jours de France*”.

Într-un birou somptuos, doi oameni: Robert Laffont și romancierul Bernard Clavel. Fotografii mari. Râd și au de ce. Bernard Clavel, autorul lui Laffont, câștigase cel de-al 63-lea premiu Goncourt. Un premiu care, se spune în articolul din revistă, îi va aduce o avere editorului (cu atât mai bine, va avea lovele să-mi publice și mie cartea), iar autorului drepturi ce se ridică la un milion de franci.

Aflu, astfel, că acest simpatic Laffont (în fotografie parcă ar fi un june prim) și-a fondat editura în 1941. Este, deci, ceva serios!

Mai aflu că acest ultim laureat al premiului Goncourt, Bernard Clavel, a cunoscut la primele sale cărți decepțiile pe care le produc refuzurile editorilor sau strâmbăturile din nas ale criticilor.

Eu sunt un norocos atunci! Niciun editor nu m-a refuzat și am găsit de la început unul de excepție. Mai rămâne de văzut cum va arăta nasul criticilor când se vor afla în fața cărții mele. Să sperăm că nu se vor strâmba a mirare.

Rita și cu mine le plasăm acum pe Clotilde și pe prietena ei în rândul subintelectualilor; cât de ignorante pot fi dacă nu cunosc numele unui editor atât de important, atât de mare cum este Robert Laffont, *editorul meu*. Râzând, Clotilde este de acord și pune imediat într-o ramă cele două pagini din revistă și le agață pe perete în biroul meu.

Ah, ce zi frumoasă! Telegrama mult așteptată de la Jean-Pierre și revista care ne-a informat despre ceea ce mai era nevoie să știm pentru a fi pe deplin fericiți!

Și, astfel, intru pe poarta cea mare într-o lume necunoscută până acum pentru mine.

Într-o scrisoare primită de la Castelnau sunt rugat să vin pentru cincisprezece zile la Paris. Ar vrea, de acord cu Laffont, care dorește foarte mult să mă cunoască, să fac eu însumi, dacă voi fi de acord, câteva tăieturi în manuscrisul mult prea lung și să revăd unul sau două pasaje care nu i se par prea reușite.

Sosesc, opt zile mai târziu, la începutul lui martie.

La Orly, mă așteaptă Castelnau. În timp ce dejunăm într-un

bistrou, îmi explică ce așteaptă de la mine: să scot *în întregime* câteva întâmplări, foarte interesante de altfel, pe care le-am auzit la ocnă.

— De ce?

— Deoarece, Henri, câteodată povestești, pe zece sau douăzeci de pagini, istoria unui alt tip și cu aceste pagini, mai ales dacă sunt captivante, rupi povestirea aventurilor celui pe care-l urmărim cu sufletul la gură: Papillon.

— Am înțeles. Nimic altceva decât Papillon. O.K.

Hotărât lucru, înveți zilnic câte ceva. Pentru că eu, când am scris „Papillon”, îmi spuneam: „Papillon, iar Papillon, tot Papillon, poate-i voi plictisi cu timpul. În schimb, adăugând povestirea unuia sau a altuia, cartea va căpăta diversitate și va fi și mai interesantă.” Dar cum Castelnau și editorul sunt de acord că este mai bine să le scot, voi face ce cred ei.

L-am întâlnit pe Laffont la editură și imediat ne-a legat o prietenie sinceră.

Este frumos, tip „tânăr zeu”, matur. Un om așezat, calm, cu maniere de diplomat, dar la care se simte că pasiunea arde în interior, fără să se exteriorizeze ușor într-un foc de artificii. Un mare senior, ce mai, care-l primește pe fostul ocnăș ca pe un prieten și care, pentru a-l face s-o simtă într-un mod subtil, îl invită să dejuneze a doua zi, o zi de sâmbătă, nu la restaurant, ci în propriul lui cămin foarte burghez.

Nu voi uita niciodată acest dejun, primul cu adevărat excepțional pentru mine, într-un apartament somptuos de la marginea pădurii Bois de Boulogne. În toată viața mea n-am cunoscut decât lumea simplilor profesori sau a restaurantelor de lux. Dar într-un cadru și o ambianță atât de rafinată nu am pătruns niciodată.

Nu numai că nu-mi revin, că rămân cu gura căscată, uluit, ci e vorba de mult mai mult, căci mă simt și astăzi profund emoționat de atenția pe care mi-au arătat-o, începând chiar din ziua care a urmat primei noastre întâlniri, Robert Laffont și soția lui. În jurul mesei, Robert și familia lui, un bancher, Castelnau cu soția și, desigur, eu, Papillon.

Robert vorbește despre carte. Îmi spune că a fost atât de entuziasmat încât, începând să citească manuscrisul în weekend, nu a putut să-l lase din mână până duminică noaptea. Soția sa adaugă că, în timpul acestor două zile, nu a deschis gura și că nimeni n-a putut să se apropie de el.

Cel pe care-l descopăr în timpul acestui dejun este un om loial, de o mare noblețe sufletească, generos. Exact contrariul omului de afaceri viclean, care nu caută decât să facă o bună afacere.

Nu-ți pot descrie, cititorule, toată frumusețea, comuniunea spirituală, emoția acestor momente. Dar poți să-ți dai seama singur de intensitatea sentimentelor pe care le simt descoperind o altă lume, o

societate atât de diferită de cea pe care-o cunosc și, în plus, trăind o schimbare atât de neașteptată a vieții mele: sunt, într-adevăr, beat de fericire.

Să-i spui unui om care are un trecut ca al meu: „Valorezi cât oricare alt om, meriți atențiile cuvenite ființelor ieșite din comun, ești la locul tău aici, în mijlocul familiei mele, în casa mea, nu faci notă discordantă, sunt fericit să te am oaspete.” Dar toate astea să nu le spui direct, ci să-l lași să le simtă, fără niciunul din acele complimente inutile care mai mult dezgustă decât fac plăcere, și nimic, absolut nimic nu va mai putea ajunge până la sufletul acestui om cu o asemenea intensitate.

Și, lucru surprinzător pentru Laffont și Castelnau, iată că în conversația mea viitorul și succesul sperat al cărții trec pe planul doi. Cartea mi-a dat emoții atât de profunde și de frumoase încât mă simt deja răsplătit pentru efortul de-a o fi scris. Așa că încerc să-l atac pe bancher, prietenul lui Robert, și să-l conving, cu multă pasiune, să facem împreună o afacere cu languste în Venezuela.

Fac cunoștință, printre alții, și cu entuziasta Françoise Lebert, atașat de presă la Laffont. Nu a avut timp să citească manuscrisul, căci a fost trimis urgent în tipografie. Ne dăm întâlnire la ora șapte la *La Coupole*, cu Castelnau, ca să ne cunoaștem, iar acolo are proasta inspirație să-mi ceară: „Spuneți-mi, vă rog, în mare despre ce este vorba în cartea dumneavoastră.” Așa se face că ne-am ridicat de la masă abia la ora unu și jumătate dimineața. A doua zi, îi telefona lui Castelnau: „Nu am petrecut niciodată o seară atât de formidabilă, sunt sigură de succes.” Semn bun.

Mă întorc la Caracas plin de entuziasm.

Atât de entuziasmat încât, adâncit în gânduri, pe aeroport, retrăind tot ce s-a întâmplat, nu aud anunțându-se plecarea avionului meu care decolează fără mine. Șaisprezece ore de așteptare. Telegramă Ritei.

Șaisprezece ore, timp în care, la cafenea, apoi la bar, apoi la restaurantul de la Orly, trec în revistă aceste extraordinare și foarte scurte trei săptămâni petrecute la Paris.

După dejunul de la Laffont, un alt dejun, la un mare intelectual francez, Jean-François Revel. Unul dintre oamenii cei mai importanți din Paris, mi-a spus Castelnau, remarcabil scriitor, filosof, căruia Laffont i-a dat manuscrisul să-l citească și care a fost și el atât de entuziasmat încât vrea să scrie ceva despre el.

Mă impresionează să mă duc să-l văd, cum mă impresionează și apartamentul, și familia lui. Un apartament pe malul Senei, luminos, vesel, armonios, plin de cărți, în aer plutind ceva care te face să simți imediat că numai sentimentele înălțătoare pot fi admise în această casă.

Jean-François Revel și soția sa mă primesc fără să afișeze nici

măcar cea mai mică notă de superioritate. Nu-mi acordă azil la masa lor, ci mă primesc ca pe unul de-ai lor, de la egal la egal.

De mai multe ori, în timpul mesei, vorbesc despre „regenerarea”, despre „reabilitarea” mea și Jean-François Revel este cel care mă face să înțeleg mai bine ca oricine, apreciind mai bine chiar decât mine situația, că nu trebuie să vorbesc așa despre „reabilitarea”, despre „regenerarea” mea. Mă convinge că nu ceilalți, chiar tipii teribili pe care i-am întâlnit în viață, mi-au fabricat personalitatea, căci ea exista de fapt *dinainte*.

Reabilitat? Regenerat? Față de cine? Față de ce? Ceea ce am în mine, oricare ar fi importanța și valoarea acestor calități, ceea ce am ca forță a sufletului, a caracterului, a inteligenței, a gustului de aventură, a spiritului de dreptate, de prietenie, toate acestea au fost întotdeauna în mine. Toate acestea existau de la început, înainte de Montmartre și de ocnă, și fără ele n-aș fi putut niciodată să fac tot ceea ce-am făcut pentru a scăpa de „calea putreziciunii” și n-aș fi făcut-o niciodată așa *cum* am făcut-o.

Și continuă spunându-mi că anumiți oameni cu o înzestrare superioară pot să te facă să vezi unele lucruri într-un mod diferit de cel în care tu le-ai văzut până acum, dar că ei nu te pot face să trăiești, să reușești, să domini împrejurările vieții. Nimeni nu m-a „regenerat”, căci, chiar dacă anumite circumstanțe ale tinereții mele au aruncat un vâl asupra celui ce era în esența lui Henri Charrière, chiar dacă ele m-au făcut să duc, o anumită perioadă, o viață cu totul diferită, ceea ce aveam în mine s-a exprimat din plin în lupta pe care am dus-o pentru a scăpa de teroarea ocnei. Pierderea mamei mele a avut o influență determinantă asupra vieții mele, a explodat ca un vulcan în carnea mea de puști de unsprezece ani, nu puteam admite această monstruozitate, o nedreptate atât de mare, eu, un băiat violent, hipersensibil, imaginativ, și nimeni nu poate spune, nimeni nu are dreptul să spună că fără această dramă, având alături de mine această prezență liniștitoare, această dragoste capitală pentru mine, până la vârsta bărbăției, nu aș fi devenit cu totul altcineva, rămânând totuși același. Un fel de creator, poate un inventator de sisteme moderne revoluționare, la care am visat atâta, un aventurier, da, un conchistador, poate, dar *în societate*.

Nu se regenerează ceva ce există deja, dar acest ceva poate să aibă, mai devreme sau mai târziu, ocazia de-a se exprima plenar. Venezuelienii nu m-au fabricat așa cum sunt, dar mi-au dat șansa, libertatea, încrederea de-a alege un alt mod de viață, în care tot ceea ce aveam mai bun în mine și pe care justiția franceză l-a negat și condamnat să dispară s-a putut afirma într-o colectivitate normală. Numai pentru asta și le datorez o recunoștință eternă.

Și el îmi spune că nu trebuie să am complexe de inferioritate

morală față de oamenii din această societate în care revin cu cartea mea, chiar dacă „Papillon” va produce o explozie, iar aceasta nu trebuie să mă facă să mă cred, dimpotrivă, un om superior. Da, am făcut prostii, dar am fost pedepsit pentru ele. Ceea ce am făcut, însă, pentru a ieși din „calea putreziciunii”, toți acești oameni normali, cinstiți ar fi putut să facă, ar fi avut forța interioară, credința necesară?

Nu, nu trebuie să mă gândesc că, față de mine, care am suferit atât, toți acești oameni din Franța valorează mai puțin pentru că ei m-au trimis acolo, dar nici nu trebuie să mă gândesc că, din cauza trecutului meu, toată lumea va avea dreptul să nu aibă încredere în mine, să mă disprețuiască și să-mi spună: „Taci, ești un nimeni, adu-ți aminte de unde vii”.

Asemenea idei îmi trecuseră și mie prin cap câteodată, dar, venind de unde veneam, după toți acei ani în care, la Curtea cu Juri mai întâi, apoi peste tot, mi se spusese, mi se repetase la nesfârșit că nu sunt decât drojdia societății, nu puteam fi liniștit, eram tulburat, nu îndrăzneam să cred cu adevărat în ele. A fost nevoie de oameni precum Castelnau, Laffont, Revel ca să pot, în sfârșit, să mă privesc bine în față, ca într-o oglindă, și să privesc, în sfârșit, fără neliniște, un om plin de defecte, desigur, dar un om, un om demn de ceilalți.

Venind spre ei era ca și cum m-aș fi apropiat de un fotoliu fără să știu dacă am dreptul să mă așez. Și ei mi-au spus: „Așază-te, ești la locul tău aici”.

Toate acestea sunt, în sfârșit, limpezi pentru mine în timp ce stau și aștept aici, la Orly, și-mi spun că atunci când voi reveni la Paris pentru lansarea cărții mele voi avea ocazia să întâlnesc, desigur, și alți oameni de reală valoare.

Nu numai aventurierii pot fi oameni. Fiecare bărbat, fiecare femeie își are povestea lui, dar de oriunde ar veni, din orice zonă a societății sau a lumii, îi recunoști foarte ușor pe cei care nu au acceptat cu spinarea curbată morala curentă atunci când, analizând-o, nu au găsit-o dreaptă.

Capitolul 21 – Înainte de Paris

În sfârșit, aeroportul din Caracas, unde mă așteaptă familia împreună cu toți prietenii ținută la curent de Rita cu veștile pe care i le trimiteam zilnic.

— Am câștigat, Minouche, totul o să meargă ca pe roate.

Și sărutări, și iar sărutări.

— Cartea va fi lansată la 19 mai. Laffont mi-a promis că primul tiraj va fi de 25.000 de exemplare.

Profesorul de franceză și aproape întreg „comitetul de lectură” se află aici.

— Azi nu a venit nicio oficialitate să te întâmpine, dar data viitoare va fi sigur televiziunea.

— Să nu exagerăm, spune Rita, totdeauna serioasă.

Râd și numai acasă, în timp ce bem un pahar cu whisky, continui:

— Ei bine, vreți să vă spun cu adevărat ce gândesc eu?

— Haide, spune-ne.

— Cred, sincer, că atunci când voi reveni la Caracas, după lansarea cărții mele, televiziunea va fi la aeroport să mă primească.

— Ești complet nebun, dragul meu, spune Rita!

— Nu cred, sunt absolut sigur!

Și toți izbucnim în râs, de acord cu toții că de data asta am exagerat.

Aprilie 69, un alt mic miracol. Coperta făcută de nepotul meu, Jacques Bourgeas, a fost aleasă dintre toate proiectele prezentate. Nimeni de la Laffont nu știa că acest concurent este nepotul meu. Când mi-am început aventurile, fiul surorii mele Hélène nici nu era născut. Timp de douăzeci de ani nu a știut nimic despre existența mea și abia acum doi ani, în 1967, m-a cunoscut.

Și Providența l-a ales chiar pe el să conceapă coperta cărții mele, cartea unchiului lui, care atâția ani nici nu a existat pentru el!

Da! Multe circumstanțe stranii s-ar părea că au favorizat nașterea cărții mele.

Și minunata aventură continuă.

O scrisoare a lui Castelnau, de pe 8 aprilie, îmi aduce la cunoștință că:

— reprezentanții lui Laffont, cu Mermet în frunte, au citit șpalturile cărții și sunt gata să o susțină până la capăt;

— niște, tipi de la Radio-Luxemburg cu care a vorbit mai pe îndelete sunt și ei foarte încântați de carte și gata să-i susțină lansarea;

— o fată formidabilă, Paule Neuvéglise, studiază posibilitatea publicării în avanpremieră a unor fragmente, în *France-Soir*.

Pe străzile Caracasului, seara, într-una sau două cafenele unde

între ca să strâng mâinile unor cunoștințe pe care știu că le voi găsi aici, mă simt cu sufletul plin, parcă, de un soare interior care iradiază o lumină puternică și agreabilă. Am chef să râd, să fiu bun, gentil. Sunt oarecum dezolat că cei cărora le strâng mâinile nu știu nimic, nu simt cum simt eu că se pregătește ceva foarte important. Ei sunt aceiași, cu aceleași capete pe care le-au avut și ieri. Și eu, la fel. Dar, în aceste momente, când la orizont se ivește o speranță enormă, totul ți se pare că este la fel și nimic nu este la fel, nu mai știi bine cum te simți, ești în același timp fericit, neliniștit, agitat și senin.

La 22 aprilie, Jean-Pierre îmi trimite textul postfeței scrise de „unul dintre spiritele cele mai cultivate ale epocii noastre”, Jean-François Revel [7].

Sunt foarte emoționat citindu-l, dar și, mărturisesc, puțin surprins. Pentru că aici, simt asta, este vorba de marea literatură, de trecutul ei și de toate celelalte și să fiu considerat un fel de văr literar al unui episcop mort acum trei sute de ani, Grégoire de Tours, nu este oare prea multă onoare pentru mine? În sfârșit, dacă Castelnau spune că este poate textul cel mai perspicace din punct de vedere literar ce se va scrie vreodată despre cartea mea, nu-mi rămâne altceva de făcut decât să mă las cucerit de impresia de frumusețe pe care mi-a lăsat-o.

Chiar dacă, din acea zi, familia și prietenii îmi spun că sunt camaradul lui Grégoire de Tours.

Dar, aventura cărții este o adevărată aventură, frumoasă cum nu credeam că poate fi, tot așa cum, după toate cele pe care le-am trăit, nu credeam că niște pagini mângălite cu cerneală pot face să se ivească în viața unui om atâtea chestii neașteptate, ciudate, surprinzătoare, emoționante, extraordinare și, oricum, unele mai vii decât altele.

— Trăim, trăim, trăim, Minouche! Trăim intens, nu-i așa, draga mea? Nu știu dacă se vor vinde destule cărți pentru a recupera toate cheltuielile care s-au făcut până acum pentru ea, dar, într-adevăr, merită, nu-i așa, să trăiești toate astea?

— Da, Henri, merită. O simt în adâncul sufletului meu. Nu pot să găsesc cuvintele cele mai potrivite pentru a-ți spune cât sunt de fericită pentru tine, mai întâi, pentru noi doi, apoi.

— Îți mulțumesc, iar la sfârșitul lunii mai, vei vedea, francezii vor spune: „Nouă de cupă, domnule Papillon! Luați tot. De data asta ați câștigat.”

M-am dus la croitor să-mi fac un costum. Pe credit, nu se știe niciodată. Lucru nemaiauzit, a ținut să-mi facă două, unul pentru zi, altul pentru seară: „Sunt sigur că drepturile de autor vor fi suficiente pentru a vă achita factura.” Și el crede în succesul cărții mele.

De Gaulle se retrage. Datorită acestui eveniment, cartea mea va

ieși în lume în plină bătaie pentru alegerile prezidențiale, la sfârșitul lui mai. Dacă ajung la Paris tocmai atunci, cine va mai avea timp să se ocupe de un Papillon necunoscut? Poate că n-ar fi rău să atacăm ceva mai înainte. În momentul când vreau să-l chem la telefon, mă sună Castelnau: a avut și el aceeași idee ca mine. S-au hotărât să devanseze totul, așa că trebuie să fiu la Paris la începutul lunii mai.

Sunt așteptat, mi-a spus, *în toate sensurile cuvântului*. Mai mulți ziariști din presă și de la radio sunt deja în alertă.

Deci, în cincisprezece zile voi fi din nou la Paris, cartea va ieși câteva zile mai târziu. Da, Papi, nu mai sunt decât câteva zile și vei lua tu însuși, în persoană, legătura cu ziariștii, criticii literari, radioul, poate cu televiziunea, și toate astea – presă, radio, televiziune – aparțin unui popor care numără mai mult de 50.000.000 de persoane.

Cum va fi primită cartea ta și cum vei fi tu primit?

Căci cartea ta este povestea ta, cât se poate de adevărat, dar aventurile nu sunt numai ale tale. Capete de afiș vor fi și justiția, și poliția și, mai ales, sistemul penitenciar al unei țări ca Franța.

Numai ale Franței? Poate mai mult, ale tuturor țărilor din lume, ale tuturor țărilor care, datorită cărții tale, vor fi nevoite să facă o comparație cu propria lor justiție, poliție, cu felul lor de a-i trata pe cei pedepsiți în închisorile lor.

Căci, fii sigur de asta, cartea ta s-ar putea să fie devorată de Franța însetată să cunoască adevărul, să descopere, prin intermediul aventurilor tale, lucruri pe care le ignoră, și acesta ar fi prețul pe care ar trebui să-l plătească pentru a salvagarda liniștea publică, dar nu-i exclus ca Franța să-i întoarcă spatele, refuzând să știe adevărul, acest adevăr prea supărător.

— Ei bine, nu! Sunt convins că francezii, popor generos, preocupat să aibă o justiție adevărată și o poliție acceptabilă, care respinge cu dezgust orice sistem penitenciar asemănător cât de cât „ghilotinei uscate” despre care am mai vorbit, sunt convins că toți francezii vor citi cu atenție și până la capăt *Papillon*, căci ei constituie o nație care nu se teme de adevăr. Comuna din Paris mai există în subconștientul lor, iar urmașii celor care au gândit și au scris Carta drepturilor omului și ale cetățeanului vor fi revoltați văzând că aceasta nu se aplică, măcar cât de puțin, atunci când este vorba de reprimarea celor care au greșit.

Și dacă francezii, sunt sigur de asta, vor accepta, discuta și analiza actul de acuzare care este în fond cartea mea, toate țările vor fi interesate mai întâi de ce întâmplă la noi, pentru ca apoi să se intereseze de ce se întâmplă și la ei.

Știu bine că suntem în 1969 și că în cartea mea vorbesc despre lucruri care s-au petrecut în urmă cu aproape patruzeci de ani. Știu bine că ocna nu mai există, *din fericire*, căci ea reprezenta, în acei ani

30, o rușine a Franței față de englezi, olandezi, americani și față de toate țările care știau de existența ei.

Știi bine că, printr-un raționament logic, *dacă ocna de la Cayenne nu mai există* și dacă eu am fost condamnat în 1931, mi se poate spune: „Domnule Papillon, ne vorbiți despre timpuri străvechi, despre Vercingétorix, despre legiunile romane. De atunci au mai fost Carol cel Mare, Revoluția din 1789 și multe altele! Totul s-a schimbat: justiția, poliția, închisorile!”

Oare s-a schimbat cu adevărat totul? Politia, justiția, închisorile?

Și afacerea Gabrielle Russier? Și afacerea Devaux?

Cu adevărat s-au schimbat chiar atât de mult?

Oare pentru că un juriu nu mai este format decât din nouă momâi în loc de douăsprezece se poate spune că totul s-a schimbat?

Oare nu în fața aceleiași Curți cu Juri, conservată cu grijă, cu draperii și covoare de aceeași culoare, cu aceeași rânduială a judecătorilor, procurorului, acuzatului, cu aceiași jandarmi și același public se joacă în fiecare zi soarta unor tineri, a altora mai în vârstă sau chiar a unor bătrâni? Și asta nu în funcție de anotimp, de timpul de afară, de forma sau de dispoziția celor prezenți?

Oare, în ultimul an nu au mai fost curcani suspendați, oameni condamnați, morți suspecți?

Nu, Papi, crezi că este cazul să glumești cu așa ceva? Toată lumea va înțelege, doar dacă nu preferă liniștea unei conștiințe burgheze în locul adevărului, că ceea ce ataci tu povestind evenimente ale trecutului există încă, chiar dacă este mai puțin băător la ochi.

Mai puțin băător la ochi? Nu prea cred. Ar trebui să citesc cu atenție ziarele franceze. Și nici măcar cu atenție, titlurile ar fi suficiente.

Deoarece tipi precum Mayzaud vor exista întotdeauna.

Deoarece tipi ca alde Goldstein, adevărate discuri înregistrate pe Quai des Orfèvres la nr. 36, vor exista întotdeauna.

Deoarece momâi de jurați, care, fără să fi văzut nimic, fără să fi trăit nimic, fără să fi înțeles ceva în viața lor, vor decide fără să aibă nici cea mai mică competență – „Acest domn este vinovat de faptele pentru care este acuzat, merită închisoarea pe viață” – vor exista întotdeauna.

De altfel, *ei există dintotdeauna*. Datorită experienței acumulate într-o viață de om știu că este așa. Aceeași poveste, același cântec. Când diverși tipi, tineri sau bătrâni, îmi povestesc ce au făcut sau ce li s-a întâmplat am adesea impresia că eu sunt cel ce a trăit toate astea. Câteodată chiar îi întreb:

— Nu ți-au spus asta, sau n-au făcut asta, sau ailaltă?

— De unde știi?

Și râd de naivitatea lor atât de fermecătoare.

Papi, scriindu-ți cartea, nu ți-ai dat seama că ea poate deveni obiectul unei aprige dispute. Ai scris-o pentru a da o lovitură, pentru a câștiga ceva bani, pentru bătrânețea ta și a Ritei, numai pentru asta, cel puțin așa credeai. Dar, retrăind cei treisprezece ani de carceră, chinurile pe care le-ai îndurat, nu numai tu, ci și mulți alții, le-ai impus dorința ta de a se ști adevărul și de a se face, la urma urmei, dreptate. Nu. Sincer să fii, nu ți-ai dat deloc seama.

Acum este prea târziu, bani sau nu, nu mai ai decât o datorie, să te arunci cu totul în încăierare, chiar dacă-ți riști liniștea, libertatea și chiar viața.

Societatea din 1930 ar fi fost de acord ca un fost ocnaș ce revine ca un strigoi de la Cayenne să se scufunde în uitare, mizerie și rușine, dar nu ar fi tolerat niciodată ca el să devină un domn, respectabil și respectat.

Numai că acum suntem în 1969. Toți oamenii iubesc libertatea, adevărata libertate. Toți oamenii s-au săturat să fie una dintre miile de rotițe ale unei imense mașinării. Toți, fără excepție, de la americani la englezi, de la scandinavi la slavi, de la germani la mediteraneeni, vor să simtă viața, să aibă parte de o porție bună de emoții în aventuri, să se plimbe în pielea goală când vor, în comuniune completă cu natura. Am întâlnit aici, în Venezuela, tineri scandinavi, germani, spanioli, englezi, americani, israeliți. Îi văd pe unii sau pe alții în fiecare zi, am zeci de prieteni printre ei, fără să existe deosebiri de rasă, naționalitate sau religie, și toți, fără excepție, resping conformismul, sunt ostili față de legile care-i îngrădesc și nu-i cer Providenței decât un lucru: să mănânce, să bea, să poată face dragoste când au chef și nu atunci când cineva, chiar tatăl sau mama lor, le spune ce să facă.

Da, acest adevărat act de acuzare care este de fapt cartea mea, *Papillon*, nu reprezintă doar o provocare adresată poporului francez, ci o provocare a întregii lumi.

Aș vrea ca toți revoltații, toți contestatarii din lume să înțeleagă că sunt alături de ei, că-i iubesc.

Orizonturi fără sfârșit, farmecul junglei, câmpiile imense unde poți să încaleci pe cai nebuni, sălbatici, care pornesc în galop în orice direcție dorești; să cauți un trib de indieni alături de care ai putea trăi, câțva timp, la fel ca ei; să iei un avion și să aterizezi în apropierea celor mai frumoase cascade din lume, mai mari decât cele ale Niagarei; să te duci când ai chef la cascadele Llovisna, unde cei câțiva oameni care trăiesc acolo nu au drept muzică decât zgomotul căderii apei, cântecul păsărilor, strigătul maimuțelor, al papagalilor și papagalițelor multicolore; să iei un vapor și să ajungi, după ce-ai parcurs nouăzeci de mile, în mijlocul acestui lac imens constituit de sutele de insule de coral de la Los Roques; să petreci ore, zile, săptămâni hrănindu-te doar cu peștii pe care-i pescuiești, cu langustele

pe care le prinzi cu mâna; să stai ore în șir admirând fundul acestui lac atât de limpede încât distingi la cincisprezece metri adâncime langustele și caracatițele care se deplasează și de aici să treci în insulele Las Aves, cu miile de păsări atât de puțin sperioase din cauză că nu cunosc răutatea oamenilor, care vin și se cațără pe tine când stai culcat pe nisip, la soare.

Ei bine, ce? O să mi se reproșeze că-mi plac toate astea? Și cine o s-o facă?

O să mi se ia dreptul de a vorbi și de a spune că, odată, aflându-mă pe una din aceste insule, am petrecut mai mult de-o săptămână cu patru cupluri de tineri americani, dintre care unul de negri, veniți pe o mică ambarcațiune, nebuni de bucurie că motorul li s-a blocat tocmai aici, și că am trăit alături de ei într-o minunat de naturală și completă comuniune de spirit și de sex.

Cuplul de negri, frumoși ca niște statui de abanos inteligenți, buni, deschiși, dăruindu-se și trăind în comun fără niciun complex sexual, acele fete blonde, care regretau că întreaga noastră comunitate era așa de mică, toate astea, pe care le-am trăit, cine ar vrea să le schimb și cu ce? Cu un cazier judiciar imaculat? Cu o slujbă la o bancă sau într-o întreprindere oarecare, unde în loc de Papillon să fiu Henri Charrière, cetățean la casa lui, respectând legile făcute de indivizi care le aplică doar *altora*, mulțumiți să poată ei înșiși să nu le respecte, deoarece ei fac parte din clasele privilegiate? Ai, oare, nevoie de mulți bani ca să fii fericit toată viața când știi să te porți bine?

Decât un cont gras în bancă, cred că este mai bine să ai o flacăară în inimă, un cont care nu se stinge niciodată, dacă el îți dă dorința de a trăi, de a trăi, de a trăi mereu și mereu intens.

Da, ora H a înfruntării se apropie, geamantanele sunt deja gata, am o nouă viză de trei luni pentru Franța. Voi ateriza din nou la Orly, dar, de data asta, nu va fi ușor să sosesc fără să fiu remarcat. Castelnau mi-a spus că va fi sigur un ziarist sau, poate, doi.

Mă gândesc cu teamă doar la eventualitatea că, profitându-se de ocazie, să nu mi se anunțe interdicția de a sta la Paris.

Nu am vrut să fiu însoțit în această zi de 9 mai 1969 când îmi iau zborul spre Paris. Numai Rita este alături de mine. Pe terasa aeroportului bem un ceai. Mă ține de mână și mi-o strânge ușor, pentru ca privirea mea să n-o părăsească pe a ei. Nu vorbim, știe ce gândesc: începând de mâine, de la ora unsprezece, un crupier va scoate una câte una cărțile. Căci, dacă am să fac banco pe data de 19 mai pentru apariția cărții, partida începe pe 10 mai, la ora unsprezece. Încă o apăsare a degetelor, o privesc și îi surâd cu toată încrederea.

Așa-i viața când două ființe se iubesc cu adevărat: nu au nevoie să-și vorbească pentru a-și spune miile de lucruri pe care le gândesc,

fiecare devine celălalt și așa se întâmplă și cu ceea ce ei gândesc. Dacă există vreo îndoială, le ajunge să se privească pentru a fi siguri că sunt pe aceeași lungime de undă.

La un moment dat, Rita surâde și are o privire puțin ironică. Înțeleg ce vrea să-mi spună: „Te-ai purtat puțin cam dur, adineauri, cu italianul. Gândești ce-ai spus sau râdeai de tine și de el?” „Nu, am fost serios și am spus-o fără răutate, nu știu cum de-ai putut să crezi așa ceva”, îi răspund ochii mei.

Este vorba de un antreprenor italian care, acum o jumătate de oră, mi-a urat drum bun și, vrând să discutăm ceva despre o afacere, m-a rugat să-l anunț când mă întorc la Caracas. Mi-a dat numărul lui de telefon.

Fără premeditare i-am răspuns:

— Mario, vei afla despre întoarcerea mea din ziare.

— Și de ce vor anunța ziarele întoarcerea ta?

— Pentru că atunci când voi reveni la Caracas voi fi un om celebru.

Mario, un om cumsecade, a izbucnit în râs, mulțumindu-se cu acest răspuns, fără să mă întrebe de ce, convins că am făcut o glumă. Și, totuși, așa gândesc.

Megafoanele anunță: „Zborul Air France pentru Paris. Pasagerii sunt rugați să se prezinte imediat pentru îmbarcare.”

Câteva sărutări, dar mai ales acele brațe în jurul gâtului meu, ca un prețios colier, și vorbele spuse la ureche, cu o voce foarte înceată, pentru a le auzi doar eu: „Să te gândești la mine, noapte și zi, așa cum și eu voi fi cu tine noapte și zi... Să scrii imediat, dacă ai timp, dacă nu, să telegrafiezi.”

Iată-mă instalat confortabil într-un fotoliu de clasa I. Rita mi-a cumpărat biletul și mi-a făcut această surpriză ca să călătoresc comod. Avionul rulează încet. Am putut s-o mai văd timp de aproape două minute, cu brațul întins, agitănd o batistă.

Să acționezi, să înfrunți o situație necunoscută și dificilă este întotdeauna pasionant. Dar cel mai intens nu te solicită chiar momentul luptei, ci *așteptarea* ei. Gândurile ți se bulucesc în cap și-ți spui: „Ce se va întâmpla? Cine mă așteaptă? Voi spune asta, voi spune cealaltă, voi face așa sau așa.” Și nimic nu se petrece cum ai prevăzut. Te trezești dintr-odată în plină bătălie și numai atunci poți să găsești arma cea mai potrivită să-l neutralizeze pe adversar, să-l convingă sau să-l elimine. Nu ai decât un singur lucru să-ți spui: „Trebuie să trec, voi trece obstacolul, fie că sunt mai puternic sau mai slab decât cei ce vor să mă împiedice.”

Dacă mă gândesc ceva mai bine, totul pare a fi împotriva apariției cărții mele în perioada prevăzută. Franța va fi în plină bătălie politică

pentru alegerile prezidențiale. Este un moment mai mult decât important pentru majoritatea francezilor. Și tu ai vrea ca în afară de lupta politică să se mai ocupe și de lansarea cărții unui necunoscut? Și de ce nu, în clipele de înseninare, de calm. Vom vedea!

Oricum, cred că nu trebuie să am în vedere doar elementele negative care ar putea influența succesul lansării cărții mele. Mai este și aniversarea baricadelor din mai 1968.

Un moment de puternică înfruntare, când, la Paris, mai departe sau mai aproape de Paris, toată Franța, fiecare din cetățenii ei s-au aflat în fața, în spatele sau alături de baricade.

Acele baricade prin care contestatarii voiau să facă să iasă din turnul de fildeș o anumită clasă de oameni și să-i oblige la dialog.

Acele baricade ridicate de-a curmezișul străzilor, al bulevardelor pentru a afirma că nu mai este posibil să te supui fără să înțelegi „de ce” trebuie să fie așa și să discuți zecile, sutele, miile de „de ce?” care te apasă în fiecare zi.

Câteva mașini arse, câteva sute de ciomăgiți, de răniți, și de-o parte și de alta, și au fost nevoiți să iasă din turnul lor de fildeș cei ce până atunci nu aveau nici urechi, nici limbă, și au răspuns, atât cât erau ei capabili, atâtor „de ce”-uri, și au ajuns să aștepte ei înșiși un răspuns la întrebarea lor: „De ce ați ridicat baricade și ați ars mașini?”

Mai 1969, aniversarea sângelui clocotitor al tinerilor studenți francezi, aniversarea prea plinului de gaz acumulat și ținut ani de zile sub presiune. Aniversarea mării lovituri de secure dată copacului tabu în care druidul era cocoțat, aniversare a zilei când, în sfârșit, cei din frunte au fost obligați să-i asculte pe oamenii care păreau a fi condamnați pe viață la tăcere.

De asta cred că tocmai acum este momentul meu, o dată predestinată pentru ca și eu, condamnat la tăcere pe viață, să spun ce am de spus și să mi se dea puțină atenție.

— Mai doriți șampanie?

— Nu, mulțumesc. Dar dacă aveți puțin camembert și vin roșu... Este posibil?

— Da, se poate.

— Mulțumesc, domnișoară Air France.

— Mergeți la Paris?

— Da.

— Sunteți venezuelean?

— Da și nu.

Pleacă și revine imediat.

— Pofțiți un camembert bun și un vin beaujolais. Sunteți, deci, de origine franceză și naturalizat venezuelean...

— Da, drăguța mea.

— Nu vi se pare ciudat să vă întoarceți în Franța deși aveți acum o

altă naționalitate?

— Puțin, dar asta-i aventura.

— Ați avut multe aventuri?

— Destule și agitate.

— Vă rog, acum când mi s-a terminat serviciul, puteți să-mi povestiți unele din ele?

— Ar fi cam lung, drăguța mea, dar în câteva zile le vei putea afla pe toate dintr-o carte.

— Sunteți scriitor?

— Nu, dar mi-am scris aventurile.

— Cum se numește cartea?

— *Papillon*

— De ce *Papillon*? Este numele dumneavoastră?

— Nu, porecla.

— Despre ce povestiți în cartea dumneavoastră?

— Drăguța mea, ești cam curioasă. Doar dacă-mi mai dai puțin camembert am să-ți spun.

N-a durat mult. După un minut:

— Pofțiți. Acum trebuie să-mi povestiți. De altfel, vreți să vă spun ceva, cu toată sinceritatea?

— Spuneți.

— Încerc aproape întotdeauna să ghicesc cu ce se ocupă, ce poziție socială au pasagerii de la clasa I. Ei bine, în cazul dumneavoastră nu am reușit. De când ați intrat mă tot întreb cine poate fi acest domn?

— Și nu ați găsit niciun răspuns?

— Nu. Am eliminat una câte una toate profesiunile care se potriveau cu imaginea dumneavoastră și, în cele din urmă, am renunțat. Nu am găsit.

— Ei bine, am să-ți satisfac curiozitatea. Profesiunea mea este... *aventurier*.

— Nu mai spuneți!

Puștoaica se ridică și-i duce o pătură unei pasagere. Îmi spun că am ocazia să fac un test. O necunoscută, o fată care, datorită profesiei ei, călătorește mult, probabil că și citește mult, poate fi un bun termometru. Cu ajutorul ei voi lua temperatura lui *Papillon*.

— Micuța mea, am să-ți povestesc: este vorba de un tânăr de douăzeci și patru de ani, băiat destul de drăguț și destul de rău pe asupra, dar care are motive, sau cel puțin crede el că are, pentru a da dracului tot ce reprezintă ordinea și disciplina. Îl vezi pe acest tânăr?

— Da, foarte bine.

— Acest tânăr este judecat la Curtea cu Juri a departamentului Sena pentru un omor în lumea interlopă pe care, de fapt, el nu-l făcuse și este condamnat pe viață.

— Nu-i posibil așa ceva.

— Ba da. Este condamnat să putrezească încetul cu încetul, până la moarte, în locul cel mai infect din lume, la ocnă, la Cayenne. Acest tânăr este trimis, în 1933, în Guyana, închis alături de alți nefericiți într-o cușcă cu bare de fier, în calele unui vapor construit special pentru așa ceva. Nu acceptă situația aceasta, evadează de două ori, ratează alte două sau trei evadări... În sfârșit, după treisprezece ani de la condamnare, ajunge în Venezuela, liber. Acolo, redevine om, își face un rost în viață, se căsătorește, aproape se echilibrează. Treizeci și nouă de ani mai târziu, el, un fost ocnaș, revine la Paris cu o carte în care-și povestește viața, calvarul, celulele, evadările, eforturile, cei trei ani și jumătate de izolare, în care, de două ori, a fost aruncat într-un fel de cușcă zăbreliată, fără să aibă dreptul să pronunțe vreun cuvânt, în semiobscuritate, și unde se plimba în lung și în lat ca un animal, pentru a nu-și pierde rațiunea și pentru a putea, după ce va ieși, să pregătească o nouă evadare. Iată cartea mea, nici mai mult, nici mai puțin. Viața unui om la ocnă.

Stewardesa mă privește cu ochii ei mari, negri, holbați, nu spune nimic, dar simt că încearcă să descopere pe obrazul meu marcat de trecerea timpului alte lucruri care ar merita să fie cunoscute.

— Și aiți avut curajul să spuneți toate astea în cartea dumneavoastră? Absolut tot?

— Tot.

— Și nu vă e teamă să înfrunțați opinia publică, dumneavoastră, un...

— Poți s-o spui: un fost ocnaș.

Fata nu îndrăznește să-mi răspundă, dă doar din cap aprobator. Da, asta este. Eu, un fost ocnaș, un condamnat pe viață, pentru omucidere, un evadat cu toată prescrierea lui, revin la Paris, cu sufletul meu deschis așezat pe-o tavă, și doar peste câteva ore, voi prezenta această tavă poporului francez.

Din nou ochii mari și negri caută să pătrundă parcă într-ai mei. Fata este tulburată, ochii ei par să-mi spună: „Dar nu-ți dai seama de enormitatea a tot ceea ce faci? De tot ce va fi răscolit!”

— Ce crezi, micuța mea? Este vorba de curaj sau de sinucidere?

— Fără să-mi pun asemenea întrebări, cred, totuși, că istoria asta va face vâlvă. Mai ales dacă e vorba de dumneavoastră.

— De ce?

— Pentru că, atunci când vă vede cineva, simte că aveți ceva deosebit.

— Ai, într-adevăr, impresia că această poveste ar putea interesa? Chiar în această Franță neliniștită, aflată în căutarea unui înlocuitor al lunganului Charlot?

— Sunt sigură și așa vrea să fiu alături de dumneavoastră măcar pentru a trăi o parte din ceea ce veți trăi. Căci nu este posibil ca

cineva în Franța să rămână indiferent față de ce mi-ai povestit, mai ales dacă scrieți tot așa cum povestiți. Scuzați-mă că vă las, dar acum e timpul să mă duc la postul de gardă. Deși aș prefera să rămân cu dumneavoastră. Credeți-mă. Pe mâine, noapte bună!

Cu amabilitate, se apleacă spre mine și, privindu-mă drept în ochi, îmi spune: „Vă îndreptați spre o mare victorie, sunt sigură, v-o doresc din tot sufletul”.

Testul a fost pozitiv. Doar câteva fraze despre o mică parte din aventurile mele au fost suficiente pentru ca această fată să fie foarte interesată. Vor fi mulți ca ea.

Îmi întind scaunul. Nu pot dormi. Îmi înfășor picioarele într-o pătură pe care mi-am luat-o singur de deasupra capului. Nu am vrut s-o deranjez pe fata cu ochi mari, negri. Vreau să fiu singur.

Căci de acum mașinăria a pornit. Boeingul zboară, în noapte, cu 900 kilometri pe oră, peste Atlantic. Momentul este capital.

Eu îmi știu pe dinafară cartea, dar pentru ei, acolo, cine este cel ce sosește? Un nimeni, un necunoscut.

Nu există, deci, decât un singur mod de acțiune: să merg direct la țintă.

— Mă prezint: Papillon.

— Profesiunea dumneavoastră înainte de a scrie cartea?

— Mai întâi ocnaș.

— Apoi?

— Ocnaș evadat, apoi ocnaș prescris.

— Naționalitate?

— Venezuelean din Ardèche.

Da, un ocnaș evadat va sosi la Orly. Un om pe care poliția franceză l-a trimis foarte legal pe calea putreziciunii, pe viață. Chiar dacă prescripția este valabilă, asta nu înseamnă că nu ți se mai poate face nimic și că situația ta față de justiție și față de curcani s-a schimbat prea mult. Cu prescripție sau nu, ești încă un evadat din ocnă. Nu te întorci pe furiș, căutând un colțișor retras, unde, în liniște, să-ți sfârșești viața, umil, bine ascuns în spatele zidurilor cât mai înalte cu puțință ale grădinii tale ca să nu poți fi văzut și să nu fii nevoit să auzi lucruri dezagreabile.

Nu, vii cu o carte și în această carte scrii: „Francezi, iată oroarea de care ați avut parte timp de patruzeci de ani.” Și în această carte ataci sistemul penitenciar, curcanii și chiar justiția unei țări de mai bine de cincizeci de milioane de locuitori, ataci cele trei instituții pe care se bazează liniștea publică. Ei bine, frate, nu te crezi cumva prea grozav? Fii atent să n-o dai în bară!

În plus, cartea ta nu va ieși discret în librării pe 19 mai. Sosești pe 10 mai la Paris (unde nu ai dreptul să pui piciorul pentru că ți s-a interzis șederea) și pe 12, după câte ți s-a scris, *France-Soir* începe să

publice câteva fragmente. Adică, pe 12, într-un milion două sute de exemplare din *France-Soir*, Franța întreagă va afla de existența ta. Un ziar este citit de trei persoane, deci, frățioare, 3.600.000 de persoane, timp de opt zile, vor afla de existența unui anume Henri Charrière, poreclit Papillon, ocnaș evadat din Cayenne, după o condamnare pe viață, prescrisă acum, și care, ca și cum ar fi foarte normal acest lucru vine și spune: „În 1931, doisprezece dintre voi m-au șters de pe lista celor vii. Magistrații voștri reprezintă justiția voastră și securitatea voastră și, în 1931, a fost adus în fața acestora un tânăr numit Papillon. Acești magistrați au crezut tot ceea ce le-a spus poliția, au luat de bune interogatoriile și anchetele pe care aceasta le-a făcut. Acești magistrați și cele douăsprezece momâi au permis o monstruozitate: să fie eliminat un tânăr de douăzeci și patru de ani din societate. Așa au crezut că trebuie procedat, s-au lăsat duși de nas de un polițist corupt. Apoi, tânărul a fost aruncat în mâinile administrației penitenciare, abandonat practicilor ei medievale, unde omul era tratat mai rău decât cel mai infect gunoi. Și a reușit, totuși, ca prin miracol, să reînvie. Și se află aici, tânărul de altădată, cu cei șaiszeci și trei de ani ai lui de acum, pentru a vă întreba: «Erați de acord? Erați la curent? Erați complici?» Căci nici Albert Londres, nici atâția alți ziariști eminenți, nici maiorul Pean din Armata Salvării nu au putut să vă înduplece să cereți ca imediat să se suprimе calea putreziciunii, această ghilotină uscată.”

Da, le voi spune toate astea. Da, le vor citi. Trebuie ca, împreună cu tine, să numere „unu, doi, trei, patru, cinci” în celulele și carcerele care ți-au mâncat anii tinereții.

Căci, după fragmentele ce vor apărea în avangardă în *France-Soir*, Papi, va trebui să te aștepți la orice. Vei fi solicitat de presă, radio, televiziune și toți aceștia nu vor accepta cu ușurință afirmațiile tale.

Așa că, mai întâi, le vei spune:

— Îmi permiteți să vorbesc? Credeți că am dreptul să exprim o opinie? Admiteți că este posibil ca un fost ocnaș să devină un domn? Ați aruncat, ați îndepărtat vechile prejudecăți ale bunicilor voștri? Spuneți, pot respira liber în această Franță a anului 1969? Sau trebuie să cer permisiunea? Și cui?

Căci este imposibil să nu le sară în ochi că pedeapsa nu era pe măsura faptei de care erai acuzat, chiar dacă ai fi fost vinovat. Dacă, în ciuda alegerilor, lumea se va interesa de tine, nu va fi ușor, frate.

De ce? Pentru că o grămadă de tipi vor fi bolnavi gândindu-se că un fost ocnaș evadat – căci așa rămâi încă în fața legii – își permite să vorbească despre toate astea chiar în propria lui țară care l-a condamnat. Asta mi se pare mai mult decât normal. Se vor auzi scrâșnete de măsele într-o anumită clasă socială. Câți vor reacționa?

Poate un milion, dar acest milion va face scandal! Toți acești conservatori care, privilegiați de soartă, găsesc că în lumea noastră totul este bun așa cum este, toți revanșarzii, toți închistații, toți cei ce nu pot admite că celelalte clase se modifică și evoluează. La fel ca și colonialiștii. Așa se întâmplă cu cei din Algeria sau din Maroc, care se indignează că nu mai au dreptul să-i facă „să lucreze din greu” pe arabi și care-i califică pe toți cei ce gândesc că arabii sunt oameni egali cu noi drept comuniști, sau utopiști, sau trădători față de Franța imperialistă. Această categorie de oameni admit să se suprimă, într-un fel sau altul, tot ceea ce le deranjează lor liniștea. Inventatorii închisorilor, ai caselor de corecție, care nu pot duce decât la ocnă. Vinovat sau nu? Puțin le pasă. Într-un sistem odios și subuman? Îi doare-n cot. N-aveau decât să nu facă asta sau aia.

„Nu aveau decât să nu...” ăsta-i eternul laitmotiv. Cei ce acceptă să fie mai răi decât delincventul în aplicarea pedepsei. Cei ce regretă galerele, timpul când puteau condamna pe cineva doar pentru că ar fi fost „capabil de acest fapt”. Da! vei avea ocazia să întâlnești astfel de oameni.

Totuși, au trecut aproape patruzeci de ani. Din fericire. În timpul războiului, mii de oameni cinstiți au cunoscut închisoarea, poliția, chiar justiția în anumite cazuri și, mai ales, au aflat cum ești tratat când nu mai reprezinți decât un număr.

Multe lucruri s-au schimbat, să sperăm, dar ceea ce este sigur este că, dacă voi fi întrebat de ziarști, de cei de la radio sau televiziune, nu am dreptul să mă ascund după deget, *trebuie să spun adevărul*. Indiferent de consecințe.

Va fi exaltant, dar nu va fi totul roz. Înainte! Trebuie să joci cinstit, chiar dacă asta ar avea repercusiuni asupra cărții mele. Pe dracu! Chiar dacă, fiind prea precis, prea sincer, prea pasionat să apăr adevărul, va trebui să pierd succesul financiar al cărții, o voi face, trebuie, totuși, să se audă ce am de spus, trebuie să se afle ce am văzut. Chiar dacă, în loc să-mi pot cumpăra căsuța bătrâneților, nu-mi va mai rămâne decât cu ce să închiriez două cămăruțe pe malul râului Ardèche, într-un loc însorit.

Se ivesc zorile prin hublouri și abia atunci reușesc să adorm, liniștit, împăcat cu mine însumi că am luat această hotărâre.

— Puțină cafea, domnule aventurier?

Ochii mari și negri îmi surâd cu amabilitate. Citesc în ei interes și simpatie.

— Mulțumesc, micuța mea. Dar ce e, s-a făcut deja ziuă?

— Da, și ajungem în curând. Cel mult într-o oră. Spuneți-mi, ocnă a fost desființată, nu-i așa?

— Din fericire, acum douăzeci de ani.

— Vedeți, atunci numai simplul fapt că a fost desființată poate să

însămne că francezii de azi vă vor da dreptate dinainte.

— S-ar putea să fie așa, micuța mea, nu m-am gândit la asta.

— Credeți-mă, domnule, vă vor asculta, vă vor înțelege și, mai mult decât atât, mulți vă vor iubi.

— O doresc din tot sufletul. Mulțumesc, micuța mea.

„Vă rugăm să vă puneți centurile de siguranță. Începem coborârea spre Orly, unde vom ateriza peste douăzeci de minute. Temperatura este de 19°C, cerul senin.”

Cerul este senin pentru toată lumea, dar pentru mine, ocașul care sosește și pe care unii îl așteaptă gata să-i deschidă brațele (să sperăm), iar alții poate cu pietre, cum este, oare, cerul Parisului?

Destul cu întrebările! Nu-mi pasă! Am jucat toată viața, astăzi continui. O partidă frumoasă în perspectivă. Prin toți porii voi simți intens lupta cu cei care, mai bine pregătiți decât mine prin meseria și studiile lor, sunt gata să disece tot ceea ce eu am dezvoltat sau, mai degrabă, să încerce să interpreteze în maniera lor destinul pe care îl înfățișez, destinul unuia dintre sutele de ocași care au scăpat rechinilor.

Calvarul și adevărul îți aparțin.

Negru sau nu, cerul Parisului mă întâmpină cu o rază de soare, căci, ieșind din vamă, îl văd pe Castelnau surâzând emoționat și întinzându-mi, în timp ce mă îmbrățișează, *cartea mea*, primul exemplar din *Papillon*.

— Mulțumesc, Jean-Pierre. Așteaptă-mă aici, scriu ceva pe el și-l trimit imediat Ritei.

— Bine, dar repede. Suntem așteptați.

— Unde?

— La mine. Doi ziariști importanți. Am să-ți explic pe drum.

În momentul în care-l părăsesc, două flash-uri mă surprind. Primele flash-uri ale reporterilor fotografi.

— Este pentru *France-Soir*. Bun venit la Paris, domnule Charrière.

— Ai avut dreptate, Jean-Pierre, când o asemenea acțiune se declanșează informația se difuzează imediat la Paris!

Cartea este expediată. Îl văd pe Jean-Pierre puțin neliniștit:

— Henri, cum merge? Nu ești înfricoșat de ceea ce urmează?

— Nu, fii liniștit. Ar fi nevoie de mult mai mult pentru ca eu să fiu tulburat.

— Pentru că, știi, Parisul, ziariștii, criticii, nu sunt poate chiar așa cum te aștepți tu. Stiloul este câteodată mai periculos chiar decât revolverul.

— Nu-ți face griji, frate. Sunt în plenitudinea forțelor mele. Ai încredere.

— De acord. Dar, te previn. Va fi dur, greu, te va consuma. Iar bătaia va începe chiar peste o oră.

— Îmi place treaba asta și am de partea mea două argumente: adevărul și dorința de-a învinge obstacolele când am dreptatea de partea mea.

— Cu atât mai bine. Haidem acasă.

Și primii doi „trăgători” ies din tranșee, în cazul de față se ridică din cele două fotolii aflate în salonul lui Castelnaud. Cel ce ține mitraliera este nici mai mult nici mai puțin decât Jacques Laurent Bost, iar prietenul lui, voinicul cu pușca cu lunetă, se numește Serge Lafaurie.

Prezentările de rigoare. Nu am timp decât să-mi pun jos valiza în hol și trecem la masă pentru un dejun cât se poate de rapid, în timpul căruia aflu care sunt intențiile acestor doi domni simpatici și deschiși, trimișii revistei *Le Nouvel Observateur*, despre care îmi vorbise Castelnaud pe drum.

Primul mic complex pe care nu-l las să se vadă îl constituie faptul că până atunci nu știusem nimic de existența lui *Le Nouvel Observateur*, despre care Jean-Pierre îmi vorbise ca despre o revistă foarte importantă.

Cei doi „trăgători” care mă iau în primire de la sosire, după o călătorie de paisprezece ore, în care aproape că nu am dormit, după o schimbare completă de fus orar, de climă, de tot, au socotit, oare, că pot să mă învingă în condiții de oboseală prelungită? Este posibil, pentru că Bost îmi umple de mai multe ori paharul spunând că am neapărată nevoie de un întăritor după o călătorie așa de lungă. După ultima înghițitură, trecem în salon. Cafea. Whisky. Atacul a fost rapid.

Nu m-au învins decât prin simpatia pe care mi-au inspirat-o. Căci niște pungași mai simpatici, mai periculoși, mai superdiscreți sau mai supersceptici nu cred că poți să găsești. Focul încrucișat a durat exact șapte ore. Trei sticle de whisky n-au avut alt efect decât să-i facă pe Bost și pe Lafaurie și mai decizi în atac: „Este adevărat asta? Nu-i adevărat? Puțin? Mai mult? Mult, deloc!” Cele două ființe care m-au supus unui adevărat interogatoriu demn de Biroul Federal de Investigații întorceau în mod machiavelic întrebările pentru a părea diferite, chit că erau aceleași. Jos pălăria! Niște adevărați maeștri în modul cum știu să descoasă pe cineva.

La sfârșitul interogatoriului, transpirat, cu cămașa ieșită din pantaloni, trecuseră aproape douăzeci și trei de ore de când nu mai dormisem, dintre care șapte le petrecusem răspunzând la întrebări.

Ia te uită, „afacerea” începe bine! Dacă aș fi încasat câteva lovituri și ar fi lipsit simpatia și sticlele de whisky, aș fi crezut că mă aflu cu patruzeci de ani în urmă, pe Quai des Orfèvres, la nr. 36.

Am avut satisfacția să-i însoțesc până la mașină, rămânând cu impresia că erau mai obosiți decât mine. Asta, oare, pentru că nu au rezistența mea la băutură?

Ne-am despărțit mulțumiți unii de ceilalți. Jean-Pierre îmi spune:

— Hai să ne culcăm. Cred că ești sfârșit.

Începe să râdă ca un copil când îi răspund:

— Nici vorbă. Ca să ne remontăm, hai să mai bem un păhărel într-un bar.

În zgomotul muzicii, se apleacă la un moment dat spre mine și îmi spune pe un ton confidențial:

— Papi, cred că am câștigat, presimt asta.

La ora trei dimineța, după ce am mai colindat prin niște baruri, ne întoarcem la el acasă. Mă voi culca în camera lui Jean, fiul lui. Îl ia așa cum e adormit în brațe și-l așază pe canapeaua din salon punându-i doar o pernă și acoperindu-l cu o pătură.

Mă întind în cearșafurile impregnate încă de căldura corpului puștiului de unsprezece ani. Și mă scufund dintr-odată într-un vârtej nebulos, în care tipul cu mitraliera și cel cu pușca cu lunetă dansează în jurul meu într-un ritm îndrăcit, ca niște indieni sioux, ale căror strigăte sunt de fapt întrebări care pârâie ca niște rafale de arme automate.

— Scoală-te, Papi!

Ordinul dat cu blândețe este însoțit de o bătaie ușoară pe umăr. Castelnau se află lângă mine, în picioare, îmbrăcat și cu cravată.

— Cât e ceasul?

— Nouă.

— Seara?

— Nu, dimineța.

— Ești nebun, băiete! Și iresponsabil! Ai curajul, așa de liniștit, să mă scoli la ora nouă dimineța? Cară-te de aici, și repede!

Și-mi înfund capul în pernă, acoperindu-mi urechile cu marginea ei. Tipul, inconștient, mă atinge din nou, de data asta în coaste. Ca un diavol ce iese dintr-o cutie de jucării, mă ridic în fund, gata să fac un salt pentru a-l arunca pe nebunul ăsta din cameră. Păstrându-și surâsul pe buze, îmi spune:

— Este îngrozitor, așa e. Dar tu ai dorit-o. Este greșeala mea, ca și a ta. Nu mai putem da înapoi, o mulțime de oameni te așteaptă.

La dracu! Și iată-mă luat pe sus de un veritabil taifun din mările tropicale. Parisul, un paradis? Nu, un monstru care, descoperind omul actualității, vrea să-l devoreze de viu. Cu François Lebert și Castelnau după mine, fugim, ne ducem, ne întoarcem, răspundem la telefon, acceptăm, refuzăm. De ce am acceptat, de ce am refuzat? Dar lăsați-mă să mai și respir.

— Oare, noi, ceilalți, ziariștii, noi respirăm în timp ce fugim după dumneavoastră?

— Dar nu-i vina mea!

— Ba da, dumneavoastră sunteți vinovatul! Eram liniștiți cu articolele noastre despre candidații la președinție, puteam dejuna în

liniște cu un autor consacrat, când, hop, sosiți dumneavoastră! De unde, oare? De acord, se știe, din ocnă, după o ședere în Venezuela. Și nu numai că sosiți, dar sosiți lansând o sfidare tocmai instituțiilor noastre care sunt considerate tabu. Veniți să ne agasați, de fapt, și mai aveți tupeul să cereți să fiți lăsat în pace? Dar asta este mai mult decât inconștientă! Nu știți nimic despre nimic, stimate domn, dumneavoastră care veniți din capitala liniștită a Venezuelei. Aici este o altă lume. Ne aparțineți zi și noapte, sunteți actualitatea momentului, felul principal al acestei mese bogate din care toți trebuie să ne înfruptăm pentru ca apoi să-l facem cunoscut publicului, dulăul care-și așteaptă hrana zilnică. Sunteți actualitatea în actualitate, cu toate nuanțele ei, cu punctele de vedere și concluziile acceptate sau respinse de cei care vă chestionează. Doar nu credeți că un reporter, când vă trage de haină pe scară, când vă împiedică să porniți cu mașina, când vă așteaptă la ieșirea de la editură, când stă de pază la ușa W.C.-ului, când descoperă unde vă duceți să mâncați în grabă o friptură, când vă însoțește în ascensor, când vă adulmecă urma asemenea unui vânător care-și pândește vânatul, când, urmărindu-vă pe stradă, visează că intrați la frizerie, unde, profitând de faptul că sunteți imobilizat vreo douăzeci de minute, ar putea să vă pună câteva întrebări, nu are altceva mai bun de făcut! Doar nu credeți că noi, ăștia, toți cei ce lucrăm cu informațiile, facem toate astea doar pentru plăcerea noastră sau pentru ochii dumneavoastră frumoși!

— Atunci, de ce?

— Din dragoste pentru meserie. Pentru că sperăm că vom avea ocazia să scriem un articol mai lung decât ceilalți confrăți despre lucruri necunoscute încă. Pentru că trebuie să demonstrăm că nu suntem mai proști decât șmecherii care au reușit să vă vadă la răsăritul soarelui. Dar și din conștiință profesională, pentru că nu vrem să fim certați de patron și să-l auzim cum ne spune cu vocea aceea care parcă te mușcă: „Toate ziarele au reușit să obțină un interviu, numai voi, voi n-ați adus nimic! Sunteți imbecili sau incapabili?”

— Iartă-ne, șefule, am vrut să-i respectăm omului somnul prea scurt, părea dărmănat de tot!

— Chiar dacă este dărmănat, supt până la măduvă, clătinându-se pe picioare, nu ne putem permite să-i respectăm viața particulară! Sunteți nebuni, complet nebuni! Nu are dreptul să doarmă când vrea, nici să mănânce când vrea și unde vrea. Ne aparține în primul rând nouă, pentru ca apoi să hrănească curiozitatea publicului. Fiind actualitatea întruchipată, el trebuie să fie tot timpul la dispoziția noastră, ca să putem prezenta această actualitate sub toate aspectele care ne plac nouă și cititorilor.

Nicio masă fără ziariști, unul sau mai mulți, nicio masă fără o personalitate marcantă. Unele dintre aceste întâlniri sunt pline de farmec. De exemplu, cea cu Paule Neuvéglise (*France-Soir*), care vine din Nouméa și care, fără să mai treacă pe acasă, vine cu un magnetofon în brațe. Totul se petrece la *La Cafeteria*, rue Mazarine. Personalitatea, inteligența, finețea, tonalitatea atât de plăcută a vocii, magnetofonul care se încăpățânează să nu funcționeze, privirea deschisă și directă, în care citesc o adevărată simpatie, toate astea mă trezesc de-a binelea și mă dinamizează. Și vorbesc, și vorbesc, cu bucurie, cu sinceritate. Să-mi deschid sufletul în fața unei sensibilități atât de adevărate mi se pare odihnitor și captivant.

La un dejun, un tip cu o ținută ireproșabilă, slab, cu o privire deschisă, se îndreaptă spre mine cu mâna întinsă: „Auguste Lebreton”. Și vorbim, și vorbim, și fug la editură pentru a semna câteva dintre cele trei sute de cărți pe care le trimit ca exemplare de protocol și la presă, și ascult lista celor ce doresc să mă vadă și pe care trebuie să-i întâlnesc, și dau ziua bună tuturor celor din birourile lui Laffont, toți amabili, care lucrează de două luni pentru a pregăti lansarea cărții mele.

Fumez, fumez, semnez, semnez, vorbesc, vorbesc, ascult întrebări, răspund și iar răspund, fără să mă uit cine mă întreabă, și asta timp de zile, zile și nopți, în birouri, pe stradă, în cafenele, la restaurant, pe o bancă în Pigalle, pe o bancă pe Champs-Élysées, și fotografii atât de liniștiți care îi însoțesc pe reporteri, și paharele de whisky băute în picioare, lângă bar, unde, între două înghițituri, pe jumătate sufocat pentru că am înghițit prea repede, răspund la o întrebare:

— Dar bine, m-au făcut să îndur un supliciu demn de Evul Mediu.

— Nu-i posibil! Suntem, totuși, în Franța!

— Exact, tocmai pentru că Franța era țara drepturilor omului și ale cetățeanului totul părea și mai monstruos decât în altă parte!

Zdrobit? Obosit? Răgușit? Nu, extenuat, acesta-i cuvântul cel mai potrivit, extenuat fizic și spiritual. La ore târzii din noapte mă prăbușesc pe patul lui Jean, fiul lui Castelnau, care-l ia pe umăr ca să-l culce pe canapeaua din salon, de abia având puterea să-mi scot cravata și pantofii înainte de a cădea într-un somn de plumb.

Și, în mijlocul acestei furtuni, al acestui taifun care mă poartă ca pe un pai, în momentul când trebuie să privesc și să răspund la stânga, la dreapta, sus, jos, unor bărbați, femei, ziare, reviste, când sunt obligat să vorbesc la radio, să înregistrez secvențe de zece minute care vor fi transmise zilnic, timp de aproape două săptămâni, când ajung să am privirea rătăcită și limba atârându-mi, când rămân aproape fără voce și când intru din farmacie în farmacie ca să găsesc un remediu pentru tenori, în momentul în care încerc să înțeleg unde sunt, când mă întreb dacă trebuie să răspund neapărat prezent oricărei solicitări

sau dacă îmi pot permite s-o iau uneori la goană, când mă aflu deci în mijlocul acestui adevărat vulcan care mă aruncă împreună cu lava și fumul său pe undele informației internaționale, poșta îmi aduce un plic din care aflu că Nénette, Nénette a celor douăzeci de ani ai mei de odinioară, trăiește. Și plec ca un nebun, în mașina hodorogită a lui Julien Sarrazin, soțul Albertinei, la Limeil-Brevannes, unde este internată în spital.

Plâng de emoție revăzând-o pe ființa pe care-am părăsit-o fără voia mea acum aproape patruzeci de ani, fără să mai știu nimic despre ea de atunci și regăsind-o îmbătrânită, bolnavă, slăbită din cauza unui accident, dar având în ochi aceeași flacără a curajului și corectitudinii. Și ea plânge. Îmi golesc buzunarele de puținul pe care-l conțin și plec în goană spre gloata care mă așteaptă, promițându-i că voi reveni și că n-o voi mai abandona niciodată, angajament pe care am reușit să mi-l țin.

Și cum după una caldă trebuie să vină și una rece, sunt invitat la poliție, Quai de l'Horloge, să mi se aducă la cunoștință, în mod oficial, interdicția de ședere în Paris. Nu din întâmplare, este același birou de la Conciergerie unde, acum trei ani, pentru a nu trebui să aștepte prea mult, Castelnau a însoțit-o pe Albertine Sarrazin, căreia i se interzisese, și ei, șederea în capitala Franței.

În această vânătoare cu ogari în care eu sunt cerbul, se ivesc și scurte momente de acalmie. Un dejun de neuitat cu Claude Lanzman, un sărut de la minunata Judith Magre. Iar pentru *Radio-Luxembourg* mă răpește Pierre Dumayer. Puțin după acea un alt interviu, apoi, seara, o reuniune la Daniel Mermet, șeful departamentului vânzări de la Laffont, care vrea să-mi prezinte atât de dinamica lui echipă de reprezentanți care parcurg în lung și în lat toată Franța. Toți sunt plini de entuziasm: „Haide, Papillon, suntem ai tăi!” Cu o asemenea echipă nu se poate să nu vindem ceva cărți, altfel ar însemna să nu mai poți spera în nimic bun pe lumea asta.

Sunt la Combs-la-Ville, la nepoții mei. Este 18 mai. Tot ceea ce am povestit până acum am trăit în decurs de opt zile. În fiecare zi, fragmente din carte au apărut în *France-Soir*, cu fotografia mea. Astfel, întreaga Franță cunoaște în câteva zile nu numai aventurile lui Papillon, ci și moaca lui. Este duminică, totul a fost atât de rapid, atât de grandios, atât de neașteptat încât am avut nevoie de zece ore de somn pentru a mai recupera puțin din energia consumată. Voi petrece o minunată zi de odihnă la nepoții mei, împreună cu cele două fete ale lor, ce-l privesc cu multă curiozitate pe acest unchi despre care vorbesc ziarele și a cărui voce o aud mereu la radio.

— Un anason, unchiule?

— Da, un Rocard. Îmi va face bine în această oază de liniște de 24 de ore. Și când mă gândesc că totul va reîncepe mâine!

— Să te aștepti și la mai rău decât până acum.

— Ce, ești nebun! Nu poate fi mai rău!

— Ai să vezi, va fi mult mai rău. Va fi de nesuportat!

Țârrr, țârrr, țârrr... Soneria telefonului nu mă tulbură. Nu poate fi pentru mine. O voi suna mai târziu pe Rita, la Caracas, să-i spun că bomba cărții a explodat mai tare decât am crezut.

— Da, este aici, răspunde Jacques. Vi-l dau. Unchiule! E Castelnau, are să-ți transmită ceva din partea lui Laffont.

— Ești drăguț că m-ai sunat. Da, recuperez puțin. Frumoasă zi de duminică, nu-i așa Ești în weekend?

— Pregătește-te să apari la televiziune, peste trei ore. Ești invitatul lui Gaslon Bonheur la emisiunea „Invitatul de duminică”. Invitatul este el, dar el te invită, la rândul lui, împreună cu alte personalități. Este o mare onoare pentru tine și un lucru foarte important pentru lansarea cărții tale. Vin să te iau sau vii singur?

— Vin eu.

Și pun receptorul în furcă.

— Ce se întâmplă? mă întreabă Jacques.

— Sunt invitat la emisiunea „Invitatul de duminică” de către Gaston Bonheur. Asta-ți spune ceva?

— Dar e fantastic, unchiule, ai o șansă nemaipomenită!

— Deci trebuie neapărat să mă duc?

— Alergând, unchiule, alergând!

— Ai să apari la televizor? mă întreabă entuziasmate puștoaicele.

— Da, o să mă vedeți peste câteva ore pe ecranul televizorului vostru.

Televiziunea franceză este o televiziune de stat. Iar eu, un fost ocnaș evadat, voi putea să vorbesc în toată libertatea în fața camerelor de luat vederi ale acestei televiziuni oficiale, ca orice alt cetățean. Este de necrezut și, totuși, adevărat! Asta-i Franța de azi! Aceeași Franță care, în 1931, m-a aruncat într-un puț fără fund pentru a putrezi acolo, aceeași Franță vrea să știe, azi, adevărul, acceptă dialogul, față-n față cu mine. Jos pălăria!

Emisiune extraordinară pentru mine. Cel ce m-a invitat este un intelectual foarte cunoscut, autor de succes, plin de finețe și de cordialitate, fiu al unor institutori, ca și mine. Cu o generozitate puțin obișnuită, mă prezintă întregii Franțe spunând: „Amândoi suntem fii de institutori de provincie, veniți la Paris. Două destine cu totul diferite. Eu, Gaston Bonheur, intru în mediile intelectuale și jurnalistice și reușesc să-mi fac o carieră. El, Henri Charrière, poreclit Papillon, trece în fugă prin același Paris și ia drumul ocnei, condamnat pe viață. Acest fost ocnaș, redevenit astăzi un om ca și ceilalți, vă va povesti ceva din extraordinara lui aventură.”

După discuția condusă în mod strălucit de Jacques Ertaud, am

lacrimi în ochi atunci când îi strâng mâinile lui Gaston Bonheur și părăsesc platoul televiziunii.

La bistrou, în fața unui pahar de whisky, toți cei ce m-au întovărașit îmi mărturisesc prin ce emoții au trecut când eu am pătruns în studio: „nu este obișnuit cu așa ceva”, „chestia asta îl poate bloca pe oricine” etc. Ei bine, nu, sincer să fiu, m-am simțit în largul meu. Trecusem cu succes, eram convins de asta, și ei la fel, trecusem deci un examen dificil pentru viitorul și succesul cărții mele.

Mi se atrăsese atenția, dar nu-mi imaginasem ce repercusiuni explozive poate să aibă această emisiune. A doua zi, luni, taifunul mă înhață din nou, de două ori mai puternic. Și radioul, și ziarele, toți, fără excepție, cer, publică interviuri, cer din nou, revistele se amestecă și ele, televiziunea, *Paris-Match* mă fac să alerg în toate direcțiile, ziua, noaptea, de la Pigalle la Bastille, chiar și într-o școală primară, unde le vorbesc unor puști de unsprezece ani despre libertate, ceea ce va produce un târboi imens la direcțiunea televiziunii, încât această secvență va fi tăiată cu indignare dintr-un reportaj.

Cum? Cine se crede acest tip? Un ocnaș evadat să dea lecții despre libertate copiilor noștri? Au înnebunit cu toții sau ce naiba se întâmplă?

Dar în această viață cu adevărat nebună, când reușesc să dorm cel mult patru ore pe noapte, trăiesc și ore de excepție. Un ceai luat la sfârșitul unei dimineți la Simone de Beauvoir. Sunt profund emoționat și impresionat că stau alături de ea. Respir în atmosfera pe care o degajă marea clasă a acestei femei, spiritul ei. Și, în acest budoar mobilat cu atâta delicatețe, unde cel mai mic detaliu este pentru mine un poem, alături de această ființă care, cu multă înțelegere, îmi spune lucruri amabile, îmi pune întrebări cu vădit interes și blândețe, îmi dau seama deodată, fără să mă fi gândit până acum la acest lucru, unde mă aflu, cu cine, dar și de unde vin, și cu cine am fost acolo. Și acea abjectă carceră a Recluziunii de la Saint-Joséph, păzită de mutre sadice, îmi apare deodată cu o halucinantă precizie chiar deasupra pianului, în spatele unei delicate dansatoare din porțelan de Boemia, apoi dispare încet, încet pentru a nu lăsa decât ziua de azi, această clipă privilegiată, în această casă în care statueta pare că mă întâmpină surâzându-mi la fel cum îmi surâde Simone de Beauvoir care-mi spune: „Drumul parcurs a fost lung și spinos, nu-i așa? Dar ați ajuns la liman, asta-i important. Odihniți-vă aici, în liniște, la o prietenă.” Gâtul îmi este atât de uscat de emoție încât, în loc să-i mulțumesc, trag din țigară și înghit cu greutate fumul. Sosește Claude Lanzman și mergem să dejunăm toți trei într-un bistrou select...

Și iau totul de la capăt, și *L'Express*, și *Minute*, și Yvan Audouard cu al său *Canard Enchaîné*, și *Elle*, și *Figaro Litteraire*, și iarăși *Europe N°1* și din nou *Radio-Luxembourg*, și cei despre care nu-mi mai aduc aminte

pentru că nu-i vedeam, nu-i mai vedeam. Taifunul ia proporții, mă aflu în centrul lui, îi aparțin, sunt al altora, mă duc unde sunt chemat, mă așez unde mi se cere și, cu toate că am spus tot ce aveam pe suflet, sunt din nou prizonier, dar, de data asta, prizonier al faimoasei mele cărți.

Am reușit să-i telegrafiez Ritei: „Totul merge formidabil, mare succes, te îmbrățișez.” A doua zi primesc o telegramă: „Presa din Caracas mi-a dat știri despre succes. Bravo.” Și mă gândesc râzând la italianul meu de la aeroport, Mario. Cel mai surprins este, desigur, el.

În fiecare zi văd ziarele, revistele. *Le Nouvel Observateur* a publicat șapte pagini pe cinste cuprinzând interogatoriul celor doi francțirori, în *Elle* un articol minunat al lui Lanzman. Și chiar academicianul François Mauriac scrie în *Figaro Littéraire*: „Acest nou confrate este un maestru.”

Râzând, îi spun lui Castelnaud:

— Sper că nu mă vor duce și la Academia Franceză în zilele următoare.

— Fii liniștit, s-au văzut altele și mai rele, îmi răspunde serios, ca un papă.

Douăzeci și șase de zile de nebunie, douăzeci și șase de zile în care necunoscutul care eram a devenit celebru, adoptat, răsfățat, vedetă, chiar în această țară, de aceiași oameni, în același Paris care m-au condamnat să crap, ca pe multe alte mii de nefericiți, în Guyana. Este dificil să fii vedetă.

Și cărțile se vând, 3.000, 4.000, 5.000 de exemplare pe zi.

Da, am cunoscut multe vedete ale scenei, ale ecranului, ale spectacolului. Da, internat la spitalul american din Paris, un om de talia lui Peter Townsend a venit să mă salute. Da, la prietenii mei Armel și Sophie Issartel am dejunat cu unii dintre cei mai faimoși oameni din lume. Da, un pictor milionar, Vincent Roux, prieten cu strălucitul avocat Paul Lombard, mi-a pus la dispoziție apartamentul său, unul din cele mai elegante din Paris. Da, toți acești oameni privilegiați de soartă au dorit să mă aibă oaspete.

Dar cu toate aceste onoruri rămân cu picioarele pe pământ. Am văzut mult prea multe lucruri în viața mea, și dintre cele mai rele, și dintre cele mai bune, pentru a nu mă gândi că această lume strălucitoare este amabilă cu mine acum pentru că sunt un personaj al momentului. Dar, după asta, când, în ordinea firească a lucrurilor, alte evenimente vor trece pe primul plan al actualității, cum voi mai fi privit?

Și ce rămâne important pentru mine, emoționant, este momentul în care o midinetă, un hippy simpatic, un muncitor cu cămașa asudată vin să-mi strângă mâna, să-mi spună bravo și să-mi ceară un autograf pe-o carte sau pe-o bucată de hârtie.

La 6 iunie, mă întorc la Caracas, epuizat, dar fericit, lăsând în urma mea un Castelnau și o Françoise Lebert aproape la capătul puterilor. La sosire, televiziunea se afla la aeroport.

Ce drum am parcurs de la primii mei pași de om liber făcuți pe acest pământ la ieșirea din închisoarea de la El Dorado!

Venezuela, unde Rafael Caldera, președintele republicii, m-a primit în particular, ca și episcopul Caracasului, unde toți ziariștii, cu câteva excepții, bineînțeles, m-au sărbătorit în articolele lor, unde intelectuali de valoarea lui Uslar Pietri mi-au elogiat cartea, un loc special între aceștia ocupându-l Otero Silva, scriitor distins și proprietar al unuia dintre cele mai mari ziare din America de Sud; Otero Silva și soția lui au fost aici adevărații nași ai cărții mele, pe care i-au trimis-o și lui Pablo Neruda, iar acesta mi-a făcut onoarea să mă felicite personal. Fără a mai vorbi de radio și televiziune, unde un *show-man* atât de prestigios precum Renny Ottolina m-a prezentat în termeni mai mult decât entuziaști.

Liniștit la Caracas? La odihnă la Caracas? Aiurea! Nu trecuseră nici zece zile de când mă întorsesem că reporterii de la *Paris-Match*, veniți special de la Paris, mă antrenează într-un adevărat pelerinaj în Guyana, în Insule și în locurile pe unde am trecut în evadările mele. Mergem în Trinidad, unde-l regăsesc pe Master Bowen, avocatul care m-a primit în timpul primei mele evadări, la Georgetown, unde-i întâlnesc pe vechii mei prieteni Pierrot le Fou și L'Horloger, acum cu părul alb, și la închisoarea din El Dorado, unde nu numai că-i regăsesc pe unii dintre foștii mei camarazi, eliberați și închiși din nou, dar reporterii reușesc să descopere și să fotografieze în registrul de intrări numele meu, data sosirii și cea a eliberării.

Mă întorc în Franța la începutul lui august și alerta continuă.

Totul a durat, fără întrerupere, opt luni.

Opt luni, timp în care am început prin a fi privit ca un fenomen de actualitate, am trecut la rangul de scriitor deosebit de ceilalți, ca să ajung în cele din urmă să fiu socotit în rândul vedetelor.

Și în aceste opt luni au fost vândute mai mult de 800 000 de exemplare.

Încep atunci călătoriile în țările în care este tradusă cartea: Italia, Spania, Germania, Anglia, Belgia, SUA, Grecia. Și peste tot mă solicită radioul, televiziunea, ziarele, iar eu vorbesc, vorbesc. Iar peste tot, de asemenea, sunt primit cu o extraordinară amabilitate.

Și cum să uit Geneva, unde televiziunea romandă îmi face surpriza să-l aducă în studio, într-o emisiune în direct, pe cel ce s-a luptat la ocnă pentru binele nostru, maiorul Péan, care, cu sinceritate declară că tot ceea ce am scris este nu numai adevărat, dar, din păcate, uneori poate chiar mai puțin dur decât realitatea. Cum să uit o vizită de mai multe ore la Charlie Chaplin, la Vevey, și seara petrecută în compania

fiicei lui? Și filmul turnat de televiziunea belgiană cu Georges Simenon? Cum să uit prietenia constantă, care n-a fost umbrită niciodată de nimic, a unui poet ca Jacques Prévert, care nu numai că-mi oferă toate cărțile pe care le-a publicat, dar le și împodobește pe fiecare dintre ele cu un desen extraordinar și minunat?

Sunt în Grecia când aflu de publicarea unor texte „anti-Papillon” – chiar două cărți – care încearcă să mă desființeze. Mi se pare teribil de excitant să descoperi că ai dușmani pe gratis, cărora nu le-ai făcut nimic și pe care nici măcar nu-i cunoști.

Am avut sinceritatea să răspund de mai multe ori, în cadrul unor interviuri, la întrebările reporterilor privind justiția actuală din Franța. Nu pot să uit mai ales o emisiune a R.T.L., „Journal Inattendu”, de sâmbătă la prânz, unde cel care conduce jurnalul este o personalitate invitată în mod special, un „personaj” al actualității dintr-un motiv sau altul. În acea sâmbătă, „Redactorul șef” al jurnalului: Papillon. La dreapta, solidul Jean-Pierre Farcas, la stânga mea, Jean Carlier. Cât despre actualitatea imediată a acelei zile, ea era destul de încărcată. Pe de-o parte afacerea unei tinere profesoare, Gabrielle Russier, împinsă la sinucidere, iar pe de alta afacerea unui comisionar, Devaux, acuzat de un oribil asasinat.

— Papillon, care este părerea dumneavoastră despre aceste două afaceri?

Am intuit imediat pericolul. Dacă nu răspundeam, dacă ocoleam întrebările, s-ar fi spus: „Lui Papillon succesul i s-a cam urcat la cap, a devenit pretențios, uită de unde vine. Nici măcar nu mai vrea să colaboreze cu mediile de informare care l-au ajutat atât de mult să ajungă să fie cunoscut. Este un egoist incapabil de recunoștință.” Iar dacă răspund da, dacă răspund ceea ce gândesc, ca la orice altă întrebare, se va spune: „Papillon se consideră acum «Domnul Știe-tot», are răspuns la toate, dă sfaturi despre orice, chiar și rețete culinare, ba, mai mult, crede el, un fost ocnaș, că are dreptul să ne dea lecții despre ce trebuie sau nu să facem. Așa ceva nu se mai poate accepta.”

Deci, cum sunt prins în laț, și dintr-o parte, și din alta, este mai bine să spun deschis, direct, ceea ce gândesc, cu atât mai mult cu cât îmi este aproape imposibil să fac altfel când mă pasionează ceva.

Bineînțeles că au fost și ziariști care gândeau: „Povestea asta nu mai poate dura, l-am făcut să se nască, am făcut din el un erou, ei bine, acum este timpul să-l și distrugem. Va fi amuzant și, totodată, rentabil. A fost o «marfă» bună pentru noi *înainte*, este și acum, va fi și *după*.”

Această emisiune a R.T.L. în care îmi spun părerea despre afacerea Russier și despre afacerea Devaux – Edgar Schneider avea să scrie: „Papillon a făcut să tremure antenele de la *Radio-Luxembourg*, care mai tremură încă și acum de indignare” –, această emisiune a fost una

din cele două picături care au făcut probabil ca paharul răbdării unora să dea pe dinafară.

Cealaltă este invitația primită personal, ca „beneficiar al justiției”, din partea oamenilor care fac legile, care sunt pasionați de justiție și de consecințele legilor. Totul se petrece sub respectabila cupolă a Facultății de Drept din Paris. Un fost ocnaș să fie așezat alături de avocatul Jean Lemaire, Decan al Ordinului Avocaților din Paris, să fie invitat să spună ce gândește de către niște oameni de mare prestigiu cum sunt Profesorul Baruk, Decanul Brunois, Profesorul Levasseur, Consilierul Sacotte, Maestrul Stancier, Secretar General al Societății Internaționale de Profilaxie Criminală, iată un fapt inadmisibil; nu se poate suporta așa ceva, trebuie să i se închidă gura lui Papillon sau, cel puțin, să fie discreditat.

Și câțiva curcani găsesc un ziarist, „adevărat polițai literar”, cum va scrie ziarul *La Suisse*, care, cu ajutorul unui comisar divizionar, scoate una dintre cărțile îndreptate împotriva mea.

În viață sunt multe situații diametral opuse, situate chiar la distanțe astronomice una de alta.

Ați fost vreodată în rai?

Ați fost în raiul unde toți oamenii sunt amabili, vă salută, vă ridică în slăvi calitățile?

Ați fost în raiul unde muzica, special compusă pentru voi, se răspândește în eter și vă învăluie cu sonoritățile ei armonioase?

Ați fost în raiul unde îngeri grațioși vin cu mici foi de hârtie rugându-vă să le dați autograful dumneavoastră atât de prețios?

Ați fost în raiul unde vi se cer rețete despre tot și toate și unde tot ce spuneți este imediat aprobat?

Ați fost în raiul unde fiii celor ce v-au maltratat odinioară vă cer iertare pentru părinții lor și condamnă astfel de procedee?

Ați fost în raiul unde profesorii vă ascultă în loc să vorbească ei?

Ați fost în raiul unde mari spirite ale literaturii vă privesc ca pe unul de-al lor și vă aplaudă?

Dar, ieșind din acest rai, de unde resturile de la prea minunatele sărbători sunt aruncate în canalele de scurgere, ați fost în canalele de scurgere unde șobolanii își dispută firimiturile pe care tocmai le-ați aruncat?

Ați fost în canalele de scurgere, împinși acolo de o gloată de geloși, invidioși, hrăpăreți, larve care trăiesc acolo în voie, simțindu-se ca acasă în aceste ape împutite, îngrășându-se și înmulțindu-se?

Ați fost în canalele de scurgere unde învinșii vieții, asemenea resturilor crisalidelor abandonate de fluturi atunci când își iau zborul, își sfârșesc existența lor chinuită crăpând de amărăciune și de ură, bâjbâind ani de zile în obscuritatea anonimatului?

Ați căzut în aceste canale de scurgere, trași, împinși, târați spre

aceste ființe atinse de turbare, care nu fac altceva decât să încerce să vă muște pentru a vă inocula boala lor oribilă, neputând să vă ierte succesul?

Da sau nu, ați cunoscut acest rai și aceste canale de scurgere?

Da sau nu, ați cunoscut aceste două Parisuri?

Poate că nu le-ați cunoscut nici pe unul, nici pe altul.

Ei bine, eu le-am cunoscut pe amândouă.

Iar ceea ce-mi rămâne din toate acestea sunt miile de scrisori și de mărturii primite din toate țările, prin care cititorii îmi spun:

— Nouă de cupă, Papillon! O dată în curva asta de viață a ta ai câștigat și tu banco-ul! Adună tot, băiete! Ne bucurăm pentru tine!

Întoarcere la Caracas, care își are și el raiul și canalele lui de scurgere.

Și în apartamentul nostru, același ca înainte, cel din timpul cutremurului, în cartierul nostru, Chacaito, pe biroul de metal unde am scris cele mai multe pagini din „Papillon”, îmi mângâi comorile adunate în această minunată aventură.

Aici am deschis scrisorile, sutele, miile de scrisori, aceste scrisori care m-au obligat să scriu această nouă carte, scrisori din lumea întreagă, aceste scrisori în care oamenii mi se confesează povestindu-mi lucruri intime, aceste scrisori ce-mi spun: „Datorită dumneavoastră, datorită cărții dumneavoastră, nu m-am sinucis, am lăsat să treacă momentul în care aș fi putut să o fac, am regăsit încrederea în viață, mi-am schimbat viața, am dominat o situație pe care credeam că este imposibil s-o înving”, aceste scrisori în care tineri, bătrâni, fete, băieți din lumea întreagă îmi explică prin ce anume cartea mea le-a redat tonusul necesar pentru a iubi și a se bucura de viață.

Ador această viață de aventură, în care joci totul pe-o carte, în care, atunci când pierzi o ie de la capăt, această viață generoasă, care le oferă mereu ceva nou acelora care iubesc riscul, această viață în care vibrezi intens până în străfundul ființei tale, această viață care palpită în noi, de când începem să ne mișcăm, de când sărim pe fereastră pentru a intra în aventură, această aventură care este la îndemâna tuturor – o putem întâlni chiar pe scara imobilului în care locuim dacă o dorim cu adevărat –, această viață în care nu vei fi niciodată învins pentru că în momentul în care vei pierde o manșă vei începe să o pregătești pe următoarea cu speranța că de această dată vei câștiga, această sete de viață ce nu trebuie să fie înăbușită niciodată, căci, la orice vârstă, în orice situație, trebuie să te simți mereu tânăr, pentru a trăi, a trăi, a trăi, în plină libertate, fără nicio barieră, de niciun fel, care să te îngrădească într-un spațiu sau într-o colectivitate umană oarecare.

Și, de aceea, după banco-ul cărții mele, în loc să stau liniștit și să-

mi cumpăr casa mult visată a bătrâneții, am făcut un film, în care am investit mulți bani și cu care am pierdut mulți, *Popsy-Pop*.

Autor, scenarist, actor, încă o dată pentru plăcerea de a câștiga sau de a pierde, de a avea senzații intense. Senzațiile le-am avut, le am, dar de data asta am dat chix. Banco-ul l-am pierdut.

Din fericire, sunt și alte banco-uri de jucat. Sigur că într-o zi voi mai pregăti ceva. Ce? Nu are acum importanță, viața este atât de minunată.

La revedere.

Papillon

Fuengirola, august 1971

Caracas, februarie 1972

[1] Folosit în mod obișnuit de algerieni cu sensul de „colibă”, cuvântul „gourbi” a ajuns să desemneze în ocna franceză modul propriu de gospodărire la un loc, în cadrul dormitorului comun, al unui grup de ocnași. (n.tr.).

[2] Erou al unei celebre afaceri judiciare din Marsilia anilor interbelici. Un om fusese găsit mort într-unul din dulapurile cabinetului său medical. Greșeală profesională în dozarea unei injecții, s-a justificat Bougrat. Asasinat, a susținut tribunalul. Condamnat la ocnă pe viață, Bougrat evadează în scurt timp din Cayenne și-și reface viața cu demnitate în Venezuela. (n.a.).

[3] În franceză, *la passe* înseamnă, printre altele, *miză* la jocurile de noroc. (n.tr.).

[4] *Flutur* (în franceză). (n.tr.).

[5] Folosit în mod obișnuit de jucătorii de cărți, cuvântul *banco* desemnează totalitatea mizelor depuse de jucători. (n.tr.).

[6] În *Papillon*, apare cu numele Bruet, fiind supraveghetorul care a descoperit pluta ascunsă într-un mormânt. (n.a.).

În completarea acestei note a autorului, menționăm că multe dintre „personajele” din *Papillon* despre care se vorbește și în *Banco* apar de această dată sub alte nume. Explicația o putem afla în faptul că – așa cum preciza Jean-Pierre Castelnau în „Prezentarea” prin care îl recomandă pe H. Charrière la debutul său literar – toate numele ocnașilor, ale supraveghetorilor, ale comandanților din Administrația penitenciară sau ale celor cu care s-a confruntat în diverse împrejurări au fost din principiu, schimbate, pentru că ceea ce interesa nu era acuzarea unor persoane, ci conturarea unor tipuri umane și a unui anumit univers existențial. În *Banco*, însă, unde evocarea dobândește adeseori și un caracter documentar, autorul folosește numele reale sau porecele eroilor săi, iar atunci când are motive întemeiate să nu procedeze așa, – ca în cazul lui Carotte sau al celor trei tineri de la garaj – menționează în mod expres acest lucru. (n.tr.).

[7] *Papillon*, „povestirea” celebră astăzi a lui H. Charrière, a apărut însoțită de o „Prezentare” semnată de Jean-Pierre Castelnau și de postfața sus-amintită a lui Jean-François Revel intitulată „*Papillon* ou la littérature orale”. (n.tr.).